Marcelli De medicamentis liber / edidit Georgius Helmreich.

Contributors

Marcellus, Empiricus.
Helmreich, Georg, 1849-1921.

Publication/Creation

Lipsiae : In aedibus B.G. Teubneri, 1889.

Persistent URL

https://wellcomecollection.org/works/vg8azjj4

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

wellcome collection

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
https://wellcomecollection.org

M
6589

A. XV. 1ma

TEXTS

MARCELLUS Empiricus

BK

22101323956

~~65.8.40~~

29539

Digitized by the Internet Archive
in 2015

https://archive.org/details/b21779624

MARCELLI

DE MEDICAMENTIS

LIBER.

EDIDIT

GEORGIUS HELMREICH.

LIPSIAE

IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.

MDCCCLXXXIX.

29839

TEXTS

WELLCOME HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

WELLCOME LIBRARY
General Collections
M
6589

LIPSIAE: TYPIS B. G. TEUBNERI

PRAEFATIO.

Marcelli, quem vulgo vocant empiricum, de medicamentis liber uno, quod equidem sciam, codice nobis traditus est, Laudunensi 420 (antea 326). Qui membranaceus, foliorum CLXXXXVIIII, saeculo VIIII optime scriptus (*cf. Catalogue général des manuscrits des bibliothèques publiques des départements tom.* I *p.* 223), non integer pervenit ad nostram aetatem. Initium eius nunc est a verbis: *Incipiunt epistulae diversorum de qualitate et observatione medicinae. Largius Designatianus filiis suis salutem d.* (p. 4 huius editionis). Desiderantur igitur index capitulorum, Marcelli epistula ad filios data, tres disputationes, quae sunt de mensuris et ponderibus medicinalibus, duae Latine, tertia Graece scriptae. Qua iactura primi quaternionis vel ternionis factum est, ut hodie nusquam in codice Marcelli nomen reperiatur, ob eamque causam, ne codex esset anonymus, vir doctus recentioris aetatis in margine primi folii scripsit: *Vindiciani medicina* eademque vocabula in tergore libri litteris aureis impressa sunt. Sed non solum initium, verum etiam finis codicis temporum iniuria interiit, desinit enim in vocabulis: *Spinam ex pede vel quacumque corporis parte* (c. 34,85 p. 356 h. ed.). Quam iacturam extremis duobus quaternionibus amissis contractam esse inita ratione facile colligitur. Sed ne ceteri quidem qui ab initio fuerunt codicis terniones vel quaterniones nobis servati sunt; desunt enim hodie quaterniones V et VIII

(= p. 41,23—52,29 et p. 75,1—86,35 h. e.), terniones XVII. XVIII (= p. 177,20—195,31 h. e.). XXII (= p. 227,2—237,10 h. e.), quaterniones XXXII. XXXIIII. XXXV (= p. 335,3—345,12. 356,7—384 h. e.). Post detrimentum codicis tam grave priores quaternionum numeri plurimi rasura ita mutati sunt, ut etiam nunc qui antea fuerint perspici possit. Item foliorum numeri recentiore aetate damni ratione non habita adiecti sunt.

Postquam quae perierint codicis partes exposui, non alienum esse videtur dicere, quae servatae nobis sint reliquiae. Supersunt quaterniones II. III. IIII = fol. 1—24, ternio VI = fol. 24—30, quaternio VII (nunc VI) = fol. 30—38, ternio VIIII (nunc VIII) = fol. 38—44, quaternio X (nunc VIIII) = fol. 44—52, ternio XI (nunc X) = fol. 53—58, quaterniones XII. XIII (nunc XI. XII) = fol. 58—74, ternio XIIII (nunc XIII) = fol. 74—80, quaterniones XV. XVI (nunc XIIII. XV) = fol. 80—96, quaterniones XVIIII—XXI (nunc XVIII—XX) = fol. 96—120, quaterniones XXIII—XXV (nunc XXII—XXIIII) = fol. 120—144, quaternio XXVI (nunc XXV) = fol. 144—151 (quintum huius quaternionis folium exsectum est), quaterniones XXVII—XXXI (nunc XXVI—XXX) = fol. 151—191, quaternio XXXIII (nunc XXXII) = fol. 191—199.

Hunc codicem ipse quanta potui diligentia contuli lectionisque varietatem selectam neglectis rebus orthographicis et vitiis, quae vulgo in codicibus inveniuntur, verborum contextui subieci. De eo primus disputavit *Valentinus Rose* in Hermae vol. VIII, 30. Quod autem hic vir doctus Marcelli editionem principem, quam curavit *Ianus Cornarius* Basileae a. 1536, ex illo expressam esse censet, fallitur. Nam et omittit codex vocabula quaedam, quae Cornarius ex alio libro manu scripto addidisse putandus esset — sed verisimile non est illum pluribus codicibus usum esse — et exhibet nonnulla, quae apud Cornarium

non extant. Desunt in codice e. c. haec: p. 39,31 *et septima,* 55,11 *rufae,* 55,32 *tritam,* 57,31 *vel collisiones,* 90,33 *aeris usti* ℵS, 146,16 *Ungularum — medetur*, 267,14 *faeni graeci bene mundati et loti quartarium et,* 282,33 *hordei,* 288,32 *aquae anethinae cyathos tres et,* 290,25 *ex vino,* 306,24 *sagapeni* ℵIIII, *gummis* ℵIIII, *artemisiae suci* ℵIIII. Exhibet codex, cum in Cornarii editione desiderentur, haec: p. 265,3 *seminis* — I, *petroselini Macedonici* — I, p. 300,26 *Scillae albae* usque ad p. 303,17 *de stomacho corrupto.* Quae cum ita sint, exordium capitis XXVIIII in editione principe aliud est atque in codice. His causis motus Cornarium alio codice usum esse existimo, sed non negaverim illum Laudunensi libro fuisse simillimum.

Cornarii textum receperunt Aldus (Medici antiqui. Venet. 1547) et Stephanus (Medicae artis principes 1567).

Scripsi Augustae Vindelicorum
mense Septembri 1889.

G. H.

Signa ponderum medicinalium.

℥ = denarius.
— = uncia.
ℰ = semuncia.
℈ = scripulus.
ℳ = victoriatus.
Ꞩ = semis.
℧ = sextarius.

MARCELLUS VIR INLUSTER EX MAGISTRO OFFICIORUM THEODOSII SEN. FILIIS SUIS SALUTEM D.

Secutus opera studiosorum virorum, qui licet alieni 1
fuerint ab institutione medicinae, tamen huiusmodi causis
curas nobiles intulerunt, libellum hunc de empiricis quanta
potui sollertia diligentiaque conscripsi, remediorum physi-
corum sive rationabilium confectionibus et adnotationibus
fartum undeunde collectis. Nam si quid umquam congruum
sanitati curationique hominum vel ab aliis conperi vel ipse
usu approbavi vel legendo cognovi, id sparsum inconditumque collegi et in unum corpus quasi disiecta et lacera
Aesculapius Virbii membra conposui. Nec solum veteres 2
medicinae artis auctores Latino dumtaxat sermone perscriptos, cui rei operam uterque Plinius et Apuleius et
Celsus et Apollinaris ac Designatianus aliique nonnulli etiam
proximo tempore inlustres honoribus viri, cives ac maiores
nostri, Siburius, Eutropius atque Ausonius, commodarunt,
lectione scrutatus sum, sed etiam ab agrestibus et plebeis
remedia fortuita atque simplicia, quae experimentis probaverant, didici. Quorum vobis copiam labore nostro vigili- 3
aque faciendam, filii dulcissimi, pro necessitate infirmitatis
humanae piissimum duxi, orans primum divinam misericordiam, ne vobis vestrisque experiendi huius libelli necessitas ulla nascatur, tum si qua fuerit prospiciendae
salutis et tuendae valetudinis causa, gratulemini super hac
re labori studioque nostro, quod vobis absque medici inter-

ex magistro officiorum *Pithoeus:* ex magno officio *Cornarius.*

4 cessione opem necessariam curationemque praestabit. Cuius scientiae beneficia vice mutua caritatis humanae cum omnibus infirmis, amicis, notis ignotisque, immo vero cum advenis magis et pauperculis communicare debetis, quia et deo acceptior et homini laudabilior misericordia, quae aegro
5 hospiti ac peregrino egenoque defertur. Moneo sane, si qua fuerint paranda medicamina, ne absque medico aut incuriosius conponantur aut indiligenter habeantur. Nam licet attentissime species et mensuras specierum remediis quibusque adscripsero et ipsarum mensurarum notas vel ponderum qualitates secundum Graecam traditionem et medicorum veterum consuetudinem seorsum libello huic inseruero et non solum Romana, sed etiam Graia expositione digessero, tamen e re est, ut haec eadem cum peritioribus conferantur ac saepius retractentur et quae confecta fuerint vel parata medicamina sub signaculis semper habeantur, ne aut casus incidat aut malignitas alicuius obrepat, quae benivole et sincere parata corrumpat, sitque de remedio venenum et de salubritate pernicies culpeturque
6 medicina, cum peccarit incuria. In summa me haec benigne parasse et tamen super his monuisse sufficiet, vos perinde sanitati vestrae atque opinioni meae consuluisse conveniet. Epistulas quoque eorum, quorum studium aemulatum me esse scripsi, huic operi, ne quid deesset, adieci, quarum lectio et incitare vos ad necessariam cogni-
7 tionem et instruere poterit ad salutem. Versiculis quoque lusimus migmatum et specierum digestione compositis, non quod sit dignum aliquid in carmine, sed ut lectorem scrutatoremque huius operis et poema pelliciat et exoptatio blanda conciliet. Quod opusculum in infima parte huius codicis collocavi, et ut sermone nostro opera haec sollertia nostra composita claudantur et nugas nostras multiplex foliorum celet obiectus.

De mensuris et ponderibus medicinalibus ex Graeco translatis iuxta Hippocratem.

Uncia habet drachmas numero VIII, scripula XXIIII. Mina habet libram I uncias II. Cheme habet sicut drachma ℈ III. Obolos habet denarius VI. Cotyla [hemina] facit acetabula sive oxybapha IIII. Olyscion facit heminae partem septimam, quod facit — I et drachmas II. Cotylus habet — IIII, quod facit cyathos II et coclearia VI. Item cotylus triunciarius habet heminae tertiam partem. Tetrobolon est quarta pars heminae. Choenix sextarii duo sunt. Stater est quod metitur drachmas IIII, est autem quanta semuncia. Denarius est argenteus drachma I, quod facit ℈ III. Victoriatus denarius dimidia pars drachmae est. Obolus minor drachmae sexta pars est. Cyathus pars octava sextarii, sed ad pondus drachmarum pars decima est. Coclearium dimidia pars drachmae est. Tetrassarius semuncia est.

Item de ponderibus et mensuris medicamentorum ex libro XXI Plinii historiarum naturalium.

Drachma Attica denarii est argentei pondus. Drachma eadem habet in pondere obolos VI. Obolus habet chalcos X. Cyathus pendet drachmas X. Acetabulum quod dicitur habet heminae quartam partem. Hemina habet drachmas numero LX. Mna, quam nostri minam vocant, pendet drachmas Atticas centum.

Mensuras quoque ipsas Graecorum de medicinalibus ponderibus addidimus, quae sequenti pagina continentur, ut in huiuscemodi rebus, si visum fuerit, de fonte quod aiunt ipso petatur auctoritas.

Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν.

Ἡ μνᾶ ἔχει ὁλκὰς ρξ΄, ἡ λίτρα ἔχει οὐγγίας ιβ΄, ἡ οὐγγία ἔχει ὁλκὰς η΄, ἡ ὁλκὴ ἔχει γράμματα γ΄, τὸ γράμμα ἔχει ὀβολοὺς β΄, ὁ ὀβολὸς ἔχει κεράτια δ΄, τὸ κεράτιον ἔχει χαλ-

κους β΄. Ὁ μέδιμνος ἔχει ἡμίεκτα ιβ΄, τὸ ἡμίεκτον ἔχει χοῦς β΄, ὁ χοῦς ἔχει χοίνικας β΄, ἡ χοῖνιξ ἔχει κοτύλας δ΄, ἡ κοτύλη ἔχει ἡμίξεστον α΄, τὸ τρυβλίον δὲ κοτύλη ἐστὶν Ἀττική, τὸ ὀξύβαφον δὲ τέταρτόν ἐστι κοτύλης, ὁ κύαθος ἕκτον ἐστὶ κοτύλης. Ἡ χήμη ἄγει ὁλκὴν μίαν. Ἡ Ἑλληνικὴ κοτύλη τοῦ ἐλαίου ἔχει λ^{ι} α΄, ὁ δὲ ξέστης λ^{ι} β΄, ὁ δὲ ἰταλικὸς ξέστης λ^{ι} α΄ ϛ. Δῆλον οὖν ὅτι καὶ ἡ ἰταλικὴ κοτύλη ἔχει ⌈ϙ ϑ΄, ἡ δὲ Ἀλεξανδρινὴ κοτύλη ἐλαίου μὲν ἔχει ⌈ϙ η΄, οἴνου δὲ ⌈ϙ ϑ΄.

Τὸ κεράμιον ἔχει		
ἐλαίου	οἴνου	μέλιτος
λ^{ι} οβ΄	λ^{ι} π΄	λ^{ι} ρκ΄
Τὸ κόγγιον ἔχει		
λ^{ι} ϑ΄	λ^{ι} ι	λ^{ι} ιε΄
Ὁ ξέστης ἔχει		
⌈ϙ ιη΄	λ^{ι} α΄ ⌈ϙ η΄	λ^{ι} β΄ ϛ
Ἡ κοτύλη ἔχει		
⌈ϙ ϑ΄	⌈ϙ ι΄	λ^{ι} α΄ ⌈ϙ γ΄
Ὁ κύαθος ἔχει		
⌈ϙ α΄ ϛ	⌈ϙ α΄ ϛ γρ. δ΄	⌈ϙ β΄ ϛ.

Epistulae diversorum de qualitate et observatione medicinae.

Largius Designatianus filiis suis salutem d.

Legi antehac Hippocratis Coi epistulam, medicinae auctoris vel peritissimi, quam de tuenda valetudine ad Antiochum regem scripsisse fertur; cuius quia praecepta et monita vobis ad salutis custodiam nota cuperem, collegi, ut potui, quidquid seriem eius continere memineram, eamque ore Romano interpretans scripsi. Cavi, fateor, ne ad verbum verba transferrem, quo minus pleraque linguarum diversitate congruerent, si parum ponderis in signi-

Incipiunt epistulae diversorum de qualitate et observatione medicinae. *Ab his verbis codex Laudunensis incipit.*
1 ante hanc *2m.* 2 valetitudine *1m* valititudine *2m.* 5 serie. 6 more *littera* m *supra lineam addita.* cave.

ficationibus veris fieret; itaque explicandae rei adversus obscuritatem consului. Igitur epistula talis est.

Antiocho regi Hippocrates Cous salutem d.

Eam te in hoc regnandi munere et culmine reputans 1
sustinere personam, ut rex magnus vitam multis utilem
in longum provehere debeas, simul ingentem providentiae
tuae metiens curam, qua experientissimus rerum mathesim
quoque prime adeptus es, convenire talibus regalis peri-
tiae studiis arbitratus sum domesticam quoque tuendi cor-
poris et procurandae valetudinis scientiam; super cuius ob-
servationibus ad te scribendum putavi, ut et quibus causis
morbi existerent et quibus praenoscerentur indiciis et quali-
bus inter exordia perimerentur medellis ostenderem. Nam
fere ut caeli turbulenta tempestas numquam nisi praeceden-
tibus solet signis ingruere, ita corporum inminentia pleraque
incommoda ortus proprii significatione monstrantur. Spon-
deo autem pro ingenita docilitate, qua nostram quoque super
his rebus sollertiam probas, monitis meis auscultantem posse
te reliquum vitae tempus firma valetudine et plena incolu-
mitate producere. Corporis igitur humani fit a nobis qua- 2
dripertita divisio, cuius in partibus singulis valetudinum
moderatio continetur. Sunt autem partes hae: cum capite
oris sublimitas, pectoris latebra, ventris receptaculum, sen-
tina vesicae. Si capiti igitur eveniat incommodum, aut
tenebrae offunduntur aut cietur dolor aut onusta quasi pon-
dere supercilia sentiuntur aut fit temporum pulsus adsi-
duus aut tumescentibus mane oculis caligat adspectus aut
aures tinniunt et accepto quodam interius tumultuantur
sono. His ergo signis existentibus caput est purgatione
curandum, sed super huiusmodi tamen leviore medella,
hysopi vel origani Indici coma iniecta defruto sive mulsae,

7 primae. 9 valetudinis *1m* valitudinis *2m*. 15 proprii *Stephanus*: propriis. 17 abauscultatem. 18 valetudine *1m* valit. *2m*. 20 valitudinum. 21 com *1m* cum *2m*. 22 latera *littera* b *erasa*. 24 offenduntur *ex* offunduntur *corr*. 26 tumiscentibus *1m*. 30 ysopi. sive] sibi mulsa.

quae septem vel plusculis diebus maceratur. De quo liquore postmodum coagitato atque colato tepido heminae dimidium aut ampliorem modum gargarizari oportet die calido vel sereno, ita ut resupinato ore faucibus liquor ille contineatur aliquantulum et agitetur alterna vice idque saepius fiat, donec heminae dimidium consumatur vel cum flegmate proiciatur. Sed haec ieiuno adhibenda curatio est, qua nulla capiti levior aut commodior reperietur. Hoc remedium qui neglexerit et indiciis supra scriptis non occurrerit, necesse est sentiat aut oculorum vitia aut ulcera intus auribus erumpentia aut strumas in confinio colli aut pulsus cerebri aut suffocationem aut circa guttur anginam aut uvae destillationem, glandulas quoque patietur et tabem fluentium capillorum et ulcera per caput effervescentia do-
3 loremque dentium creberrime. Quod si a pectore morbus minatur, qui esse simplex et non violentissimus solet, his praesentitur indiciis. Primum pectoris sudor intimus testatur aestum stomachi laborantis, splen erit quasi distensus et eminens, sputamenta fellita, scapulae cum lateribus gravabuntur et inproviso dolore marcescent, adsiduae oscitationes ora diducent, inportunae vigiliae somnos fugabunt, artatus spiritus siti nocturna maxime inardescet, expergefactis mens erit tristis et nubila, post soporem totius paene corporis pulsus, tremor in brachiis vel in manibus, sicca etiam tussis quatiet infirmum. His igitur sapienter occurritur, si consuetudo fiat sine ullo medicamine post cenam vomendi. Utile autem est etiam ieiunum vomere, magis enim umor noxius, qui stomacho insiderit, egeritur. Itaque qui mane vomiturus est, debet minutatim rafani radices manducare easque vel sucum earum transmittere, cardamum quoque, id est nasturcium, sed et sinapi et erucam devorare et aquam deinde tepidam superbibere et digito vomitum provocare. Qui ista contempserit, erit his obnoxius vitiis:

1 vel *om.* 2 tepide. eminae. 3 amplius. 7 fleomate. 20 marciscent *1m* marcescent *2m.* 21 deducunt. 22 siti *1m* sitis *2m.* inardescit. 28 umor *1m* humor *2m.* insiderit *1m* insederit *2m.* 31 sinape.

pulmonis labore vexabitur, frenesim sustinebit, atrae bilis infesta commotio ad usque vesani eum furoris periculum trahet, iactabitur febribus acutis, inops somni agitabitur perniciosis vigiliis. Si quando autem morbus a ventre mo- 4
litur, qui et ipse multiformi grassatur incommodo, haec signa praemittit: torquetur alvus et correptos cibos inmoderatis fluoribus fundit, potus in amaritudinem vertitur, membrorum omnium existunt dolores causa latente grassantes, fervet nimiis ruboribus corpus et acutis atque occultis febribus inardescit. Adversum haec venter est molliendus sine grandi cura aut gravi medicamento. Nam qui lapatho vel mercuriali herba usus fuerit, commode alvum temperabit. Si parum proficiet haec medella et supra dicta indicia perseverabunt, decoctus urticae sucus potui dabitur. Utiliter accipiuntur et cymae caulium multa aqua vehementer excoctae, etiam brassicae umor melle admixto et asperso sale temperatus bibi debet ad heminarum quattuor modum. Qui 5
haec adhibere cessaverit, his patebit iniuriis, ut aut ciliacus fiat aut meatibus ruptis inmoderato ventris fluore vexetur. Hinc dysinteria oritur et iliacus morbus et ad superiora fimus redundans vomitus et empneumatosim faciet. Hinc sciae passio erit dolorque coxarum, apoplexis etiam his originibus existet; hinc et sanguinis per interiores meatus, id est per haemorrhoidas, fluor multus emanat. Articulorum quoque morbus, quem Graeci arthritim vocant, istinc creatur. Cum vero ex vesica inminet origo vitiorum et ipsa 6
non minus causis pluribus nocens, his significationibus intellegitur. Inflatio vesicae adest, solet enim in eam multus ex alvi meatu ventus inmitti, inde adsidua ructatio, inde incontinentes crepitus egeruntur, inde gravis somnus, inde urina sordida et diri odoris egeritur et circa genitalia tumor surgit. His ergo animadversis tali erit subveniendum me-

1 atrae] adtrahi. 3 acutis *om.* 13 medella *1m* medela *2m in ras.* 17 bibi *1m* bibere *2m.* hunc *(supra lineam)* modum. 18 ciliacus. 20 orietur *Stephanus.* 21 enpneumatisin. faciet *1m* ficiet *2m.* 22 scie *1m* scietica *2m.* 24 aemorrhoidas. 25 arctrisim. 28 adest *om.* enim *om.*

della: Feniculi et apii radices vino condito veteri et odorato inicies, et cum se haec confusa maceraverint, cum vini cyathis duobus tantundem miscebis aquae calidae et ieiuno potui dabis. Praeterea radicis asparagi sucus cum vino mixtus optime sumitur, sed et ciceris albi, non arietini
7 decocti sucus accipitur. Ex hac valetudine, nisi in exordio curatio adhibita fuerit, per urinae difficultatem et hydrops nascitur et dolor iecoris et vitia renum et stranguria vesicae, ventrem molestissimi dolores vexabunt. Haec sunt de
8 praenoscendis praeveniendisque morborum causis. Addidi etiam, quibus et quatenus per anni circulum pro temporum vicissitudine observatis incolumitas custodiatur. Ab hieme igitur salubrius fiet exordium. Ex die VIII Kal. Ianuar. corporibus umor adcrescit usque veris aequinoctium, quod incipit VIII Kal. April. Hoc ergo tempore utendum calidissimis cibis et optimis, vino aliquatenus indulgendum, usus etiam venerius minime respuendus. Ex aequinoctio incipit phlegma crescere, id est concretus umor et frigidus, usque in ortum pleiadum, qui incipit pridie idus Maias. Ergo tum adhiberi convenit bene odoratos, sed et acres cibos. Exhinc sanguis ardentior febribus augmenta suppeditat nec minus umor obbibitur usque ad aestivi temporis commutationem, quae ab VIII Kal. Iul. inchoatur, a quo die venere abstinendum ieiunandumque.
9 Ab octavo enim Kal. Iul. aestiva progressio incrementa fellis exsuscitat usque in autumni aequinoctium, quod est VI Kal. Octobris. Erit igitur utendum acutis et sapidis et bene olentibus cibis, parcius ieiunandum et venerio usu ab VIII Kal. Iul. certe per dies XII penitus abstinendum. Post autumni aequinoctium, id est post diem VI Kal. Octobres, acres biles vires et augmentum sortiuntur in occasum pleiadum, qui est IIII idus Novembris, umores etiam graves serpunt. Erit igitur utendum acidis et acribus cibis,

1 candito. 6 valetudine *1m* valitudine *2m*. 9 ventre molestissimo. 14 humor, *item* 19. 18 phleuma. 23 ab *scripsi:* aa *(sic) cod.*, ad *Cornarius*. 24 *supra* venere *add. 2m* a. 27 acutis] frigidis *Cornarius*. 32 humores *2m*.

venere quoque abstinendum, parcius etiam ieiunandum. Ab hoc rursus tempore, id est a IIII idus Novembres, sanguis deficit; congruit igitur levioribus cibis uti, vino indulgere nec usu venerio abstinere in VIII Kal. Ianuar., ex quo incipit tempus hibernum. Haec, ut dixi, observans incolumi sospitate vitae spatia transcurres nec ulla indigebis visitatione aut curatione medicorum.

Epistula alia eiusdem Hippocratis ex Graeco translata ad Maecenatem.

Quem roganti tibi libellum promisi, omni cura adhibita descriptum misi, ordinatissimum tuae salutis custodem, quem debebis tam diligenter intueri quam scriptus est. Ad curationem enim corporis tui omnia explorata sunt, quae cum rerum effectu conperi celeriterque conplexus sum. Intueri ergo omnem medicinae rationem debebis. Namque ego diligenti cura, licet summa brevitate, conprehendi singula curationum genera, sicut proxime in eo libello feci, quem Caesari nostro coram te tradidi: quas curationes per temet ipsum aestimare poteris, sapientibus enim ratio venire in consilium adsuevit. Omne itaque corpus hominum, pecudum alitumque, ex quattuor generibus constat, sed praecipue hominum: calido, frigido, sicco et umido. Frigido enim continentur viscera, unde spiramus: calore continetur anima, qua vivimus, id est qua vitam sentimus. Sicca sunt ossa, quae vires faciunt ad sustinendum laborem: umidus est sanguis, quo alitur vita. Per omnia enim viscera venae currunt, quae sanguinem regunt. Sanguis animam, anima vitam sustinet, spiritus autem aëris est. Ossa nervis munita virtutem corpori praestant. Sanguis cum abundat, valetudinem vitiat. Ex eo nascitur sanies, quam in vulneribus sectis videmus; nascitur et pituita, quae nausiam

1 a *add. supra lineam ante* venere *2m.* 6 vitae *om.* 20 humido, *item* 23 humidus. 24 per *deest litteris paucis erasis.* omnia enim] ossa et. 25 curant *1m* curunt *2m.* 28 valitudinem.

facit; nascitur etiam bilis acida et amara, quae dicitur mater morborum. Bilis enim cum est, concitat calores. De pituita perfrictio nascitur, quae facit dolorem intestinorum, torsiones etiam inflationemque, quae corpus extenuat. Sanguis autem a nimio cibo nimiaque potione incipit abundare et cruditate conrumpitur. Qui cum evagatur extra cursum naturae, infert aliqua corpori vitia, et in quacumque parte conruptus incubuit, fatigat et laedit. Nam sanguis animam quoque vitiat et inde os hominis incipit fetere. Cum est ergo integer sanguis, animam sine dubio confirmat, ut possit frigus caloremque fortius sustinere. At cum abundat cumque calore animae conrumpitur, fit sanies; tum et bilem atram concitabit et calorem interdum ac frigus faciet corporique universo languorem animaeque malum odorem vel
4 anhelitum faciet. Quo facilius igitur commodis valetudinis fruamur et incommoda vitemus, prognostica, id est praecurrentia vitia, signis naturalibus cognoscamus cognitaque emendemus, ne mortifera fiant. Quattuor igitur disponuntur corporis partes, cuius origo in capite est et thorace, deinde venter sequitur et vesica. Ita ergo locorum istorum sin-
5 ceras notas cognoscemus. Hominis sani urina mane alba erit, ante prandium rufa, pransi rursus candida, item ante cenam russea. Nec ego tamen necessitatem prandendi inposui, sed magis urinam et tempora naturalia ostendi. Candida enim urina debet esse, ubi cruditas non est, mane quieto corpore, deinde motus ipse et deambulatio urinam turbat excitatque vesicam ideoque coloratior fit. Quod si mane urina mutaverit colorem, ostendit subesse vitium
6 infirmitatis, quod tamen propriis indiciis intellegimus. Cum enim a capite morbus oritur, solet capitis dolor conparere; tunc et supercilia gravantur, tempora saliunt, aures sonant, oculi lacrimant, nares repletae odorem non sentiunt. Cum ex his ergo aliquid accidit, caput purgari oportet hac ratione. Hysopi aut cunilae bubulae fasciculum cum aqua

3 torsiones] tortur *vel* tortus. 6 evagatur *scripsi:* evacatur *cod.* evacuatur *Cornarius.* 12 anima *2m.* 15 valetudinis *1m* valitudinis *2m.* 30 comparere] temperare.

defervefacies, inde aquam ore continebis, sed caput calide tractabis, ut fluat pituita. Quod si quis neglegit, capiet epiforas oculorum aut dentium vel aurium dolorem. Interdum etiam strumae parotidesque nascuntur et alia vitia, quae circa fauces cervicesque oriri solent; item destillatio aut gravedo narium erit et interdum ulcera in capite nascuntur aut etiam capilli defluunt. Cum autem a tho- 7
race morbus nascitur, incipit caput sudare linguaque fit crassior aut os amarum aut tusillae dolent. Oscitatio erit frequens sine somno et quiete, torpor membrorum, animi dolor, prurigo corporis, brachia manusque adsidue intremiscent subitaque tussis arida et inquieta nascetur. Ex his ergo cum aliquid acciderit, vitabis vitium grave, si vomueris sive ieiunus sive post cenam vel in balineo. Plus autem prodest, si ieiunus bilem eieceris; eam enim dicimus matrem morborum. Sed qui vomere nolunt vel non possunt, quia stomacho laborant, decimo quoque die ieiunando omni cibo se abstineant: quo facto vitium grande vitabunt; nam frequenter vomendo solet stomachus conrumpi. Quod si a ventre morbus orietur, haec erunt signa: 8
Venter vertetur atque turbabitur et sentiet crebros dolores, cibus et potio amara videbuntur, genua succident, lumbi gravabuntur, interscaplium contrahetur totumque corpus particulatim gravabitur, tardabuntur pedes, pigra fient crura, renes indolescent et post haec febriculae incurrent. His itaque cognitis prima est abstinentiae utilitas. Tum etiam medicamentis alvum purgari oportebit, ut grave corpus levamentis iuvetur. Quod si morbus maior premere videbitur, adicies alterum diem abstinentiae, si tamen vires patientur: sin minus, quam levissimum sumes cibum, ut ovum sorbile tantum aut aliquid ovo simile accipias. Hoc qui neglegunt, fiunt cyliaci, torminosi, dysinterici, etiam ex eo nascuntur tertianae et quartanae, fiunt podagrici

2 capeat *1m* capiat *2m.* 8 nascitur *om.* incipit caput] in caput *additis supra lineam* cipit *syllabis.* 14 balineo *1m, nunc* i *littera erasa est.* 28 videbuntur. 29 adicias. 30 levissime. 32 dissynterici.

cheragricique, morbus etiam articularis hinc accidere solet. Quidam etiam fiunt amentes, quibusdam etiam sanguis erumpere e naribus solet. Oportet ergo occurri tam gravi-
9 bus malis curatione praedicta. A vesica qui nascuntur morbi haec dabunt signa: Pleni videbuntur et cito saturari, quos gravabit; sequentur inflationes ventris et crepitus crebri, videbuntur oscitare nec oscitabunt, sed tantum os diducent, sequetur totius corporis stupor somnusque gravis quasi marcor, fiet urina livida et vix erumpens, tumescent etiam veretra, inde et calculosi fient. Haec vitia sic emendantur: Feniculum et apium vino austero madefacito vel etiam earum herbarum radices contere et ex vini cyathis duobus et tantundem aquae calidae accipe adsidue vel dauci semen et myrtum ex aqua calida sume vel cicer album, non arietinum madefactum vino, ut supra scripsi, ebibe vel radicem asparagi vel ervum erraticum vel serpullum decoque eiusque aquam vino mixtam bibe. Quae qui neglegunt, fiunt hydropici; sequitur iis iocineris et renium et vesicae dolor. Fient quoque calculosi, stranguriam tubi sustinebunt et ventris tumorem. Intueri autem oportet aegri vires, quomodo possit sustinere medicinam, ut ita febri et cruditati eius adhibeatur. Fiunt ergo cataplasmata adhibenturque, quae apta sint capiti, ventri, vesicae, cruditati, frigori, calori, prout tempus exegerit. Uti autem ad haec oportet rosa, aceto, vino, oleo irino, linguam quoque aegri asperam melle perfricari vel mentae folio; reliqua diligenti medico permittenda sunt,
10 quia iuxta morbos debet adhibere medicinam. Quoniam ostendi corporis sani et inbecilli notas per urinam denuntiari et adieci curationum consilia, nunc et conpositiones medicamentorum adiciam, unum ne nascantur corpori vitia, alterum ut emendatio sanitatem reducat. Adversus autem omnes inpetus morborum duo sunt remedia certissima: primum est, decimo quoque die ut te abstineas a cibo et

1 cheragrique morbos. 3 e] a. 8 deducent. sequitur. 13 cyatis. 19 stranguria. 34 prima. ut te] uite.

potione, deinde postero die laveris ciboque firmo utaris, qua re et observatione efficies, ne quid omnino vitii corpori tuo accidat et perpetua sanitate sis tutus. Est et potio salubris, quae omne corporis vitium elimat et valetudinem confirmat. Eius potionis iam tecum habes conpositionem; per annos enim conplures, amicissime Maecenas, cum Caesare nostro pariter nos morari meministi, quo tempore haec observando numquam in ullum corporis languorem incidisti, quo tempore nec nostrum Augustum quicquam molestioris incommodi passum esse nosti. Ita 11
enim me tecum habebis, si libellum meum legendo saepius tractaris, qui plenius tibi me absente praestare consilium in omnibus poterit. Terenti Euelpisti in ultimo libello leges dynames herbarum, quas ut crescentibus numeris lunae observes, dum tollis et conponis, curato. Si ita non feceris et ad deminutionem lunae sustuleris, minus valebunt. Ipsum etiam mare per lunam augeri et minui scimus, cerebra etiam hominum augentur crescente luna. Cum autem minuitur luna, una quaeque res deminutionem sentit. Quod licet recognoscas ex his, quibus cotidie uteris, tamen et per me admonitus scies omnibus et minui augmentum et augeri per lunam. Quod si ita est, in herbis quoque legendis conponendisque medicamentis vim eius et potestatem nos observare debere ne dubites.

Epistula Plini secundi ad amicos de medicina.

Frequenter mihi in peregrinationibus accidit, ut prop- 1
ter meam aut meorum infirmitatem varias fraudes medicorum experirer, quibusdam vilissima remedia ingentibus pretiis vendentibus, aliis ea quae curare nesciebant cupiditatis causa suscipientibus; quosdam vero conperi hoc genere grassari, ut languentes, qui paucissimis diebus vel etiam horis possent sanari, in longum tempus traherent,

4 valetudinem *scripsi:* valitudine. 13 Euelpisti *scripsi:* Velpisti. 16 deminutionem *1m* diminutionem *2m, item* 19. 31 possent] poss̃.

ut et aegros suos diu in reditu haberent et saeviores ipsis morbis existerent. Quapropter necessarium mihi visum est, undique valetudinis auxilia contrahere et veluti in breviarium colligere, ut quocumque venissem ⟨possem⟩ eiusmodi insidias vitare et hac fiducia securior iter ingredi, ut sciam, si quis mihi languor acciderit, non facturos medicos ex me vel meis reditum nec taxaturos incommodorum occasionibus sanitates. Ante omnia autem puto in promptu habenda, quae subito desiderata difficillima videntur inventu, sicut oleum vetus. Quod si ad manum non erit, celerrime fieri poterit. Defervefactum enim vel recentissimum et odorem et vires vetustissimi praestat. Et si forte curatio exegerit aquam marinam in mediterraneo quaeri, sollicitudini locus non erit, si ita prospiciatur: duo enim salis sextarii in quattuor aquae sextarios missi temperatissimam marini liquoris copiam facient. Oxymeli vero facile erit fieri, si duobus cyathis mellis sextarius aceti addito puleio et salis modico contemperetur. Polenta autem hoc modo fiet: Hordeum aqua perfusum una nocte siccatur, deinde ad XX libras hordei adiciuntur tres librae lini seminis, coriandri selibra, salis acitabulum; tunc deinde haec mixta torrentur et mola franguntur. Omnibus autem curationibus mel optimum est, in quo apes moriuntur, et lana sucida ea bona est, quae de ovis collo fuerit adtonsa. Cinerem avium vel aliorum animalium desideratum sic fieri oportet: In ollam novam mittitur avis aut quodlibet aliud animal, quod putaveris exurendum; quod addito operculo circumlitoque argilla in furno ferventi torrebitur spiramento permodico facto. Gargarizationes vero omnes calidae utendae sunt, sicut et fomenta, ut medendi ratio et usus ostendit.

3 valetudinis *1m* valitudinis *2m*. 4 possem *om*. 5 hac *1m* hanc *2m*. fiduciam. 11 defervefactum *1m* deferverefactum *2m*. 12 *post* vires *add*. et ut. 16 oxymelli. 19 ordeum. 20 ad *om*. 21 acitabulum *1m* acetabulum *2m*. 22 mole. 24 adtunsa. 27 quod] usque *supra lineam*. operculo *litteris* co *supra versum additis*. 31 Explicit ep. plini secundi de medicina. Incipit alia ep.

Cornelius Celsus G. Iulio Callisto S. D.

Inter maximos quondam habitus medicos Herophilus, 1
G. Iuli Calliste, fertur dixisse medicamenta deorum inmortalium manus esse, non sine ratione, ut mea fert opinio; prorsus enim quod tactus divinus efficere potest, id praestant medicamenta usus experientia conprobata. Animadvertimus itaque saepe inter deliberationes contentionesque medicorum auctoritate praecedentium, dum quaeritur, quidnam faciendum aut qua ratione succurrendum sit aegro, quosdam humiles quidem et alioqui ignotos, revera peritiores vel, quod fateri pudet, longe summotos a disciplina medicinae et ne adfines quidem eius professioni medicamento efficaci dato protinus velut praesenti numine omni dolore periculoque liberasse aegros. Quamobrem spernendi 2
sunt quidem, qui medicinam spoliare temptant usu medicamentorum, forsan non a medendo, sed a potentia effectuque medicamentorum ita appellatam, probandi autem sunt, qui omni modo succurrere periclitantibus student. Ego certe aliquotiens magnum scientiae consecutus sum titulum ex usu prospere datorum medicamentorum multosque ex eadem causa non mediocrem gloriam tulisse memini. Est enim haec pars medicinae vel maxime necessaria, certe antiquissima, et ob hoc primum celebrata atque inlustrata, siquidem verum est antiquos herbis ac radicibus earum corporis vitia curasse, quia timidum genus mortalium inter initia non facile se ferro ignique committebat. Quod etiam nunc plerique faciunt, ne dicam omnes, et nisi magna conpulsi necessitate ipsius salutis non patiuntur sibi fieri, quae sane vix toleranda sunt. Cur ergo aliqui excludant 3
medicinam de usu medicamentorum, non invenio, nisi ut detegant inprudentiam suam. Sive enim nullum experi-

Scribonii Largi haec est epistula.

1 condam *1m.* hierophilus. 5 conprobato. 12 nomine *2m.* 15 *verba* forsan non a medendo sed a potentia effectuque medicamentorum *om.* 16 appellati. 28 sane] sanis *Cornarius.*

mentum eius generis remediorum habent, merito accusandi sunt, quod tam neglegentes in tam necessaria parte artis fuerint, sive experti quidem sunt eorum utilitatem, denegant autem usum, magis culpandi sunt, quia crimine invidentiae flagrant, quod malum cum omnibus animantibus invisum debeat esse, tum praecipue medicis, quibus nisi plenus misericordiae et humanitatis animus est secundum ipsius professionis voluntatem, hominibus diisque
4 omnibus invisi debent esse. Idcirco ne hostibus quidem malum medicamentum dabit, qui sacramento medicinae legitime est obligatus; sed persequetur eos, cum res postulaverit, ut militans et civis bonus omni modo, quia medicina non fortuna neque personis aestimat homines, verum aequaliter omnibus inplorantibus auxilia sua porrecturam et succursuram se pollicetur nullique umquam nocituram
5 profitetur. Hippocrates, conditor nostrae professionis, initia disciplinae ab iureiurando tradidit, in quo sanctum est, ut ne praegnati quidem medicamentum, quo conceptum excutitur, aut detur aut demonstretur a quoquam medico, videlicet longe praeformans animos discentium ad humanitatem. Qui enim nefas existimaverint spe dubia homines laedere, quantum scelestius perfecto iam nocere iudicabunt? Magni ergo aestimavit nomen decusque medicinae conservare pio sanctoque animo quemque secundum ipsius propositum se gerentem; scientia enim sanandi, non nocendi est medicina. Quae nisi omni parte sua plene excubat in auxilia laborantium, non praestat quam pollicetur hominibus misercordiam. Desinant ergo, qui prodesse adflictis
6 aut nolunt aut non possunt, alios quoque deterrere negando aegris auxilia, quae per vim medicamentorum frequenter exhibentur. Etenim quasi per gradus quosdam medicina laborantibus succurrit. Nam primum cibis ratione aptoque tempore datis temptat prodesse languentibus; deinde si ad hos non responderit curatio, ad medicamentorum

3 artes *1m.* 6 in quibus *Cornarius.* 13 hominis. 14 prorectura (*ras.*) 15 et *om.* 17 ab] ad. 19 aut detur] audetur *1m* audietur *2m.* 22 quanto *Cornarius.*

decurrit vim: potentiora enim haec et efficaciora quam cibi; post ubi ne ad haec quidem cedunt difficultates adversae valetudinis, tunc coacta ad sectionem vel ultimo ad ustionem venit. At Asclepiades, maximus auctor medi- 7
cinae, negavit aegris danda medicamenta; quidam enim hoc mendacio etiam pro argumento utuntur. Poteram tamen, si verum id esset, dicere: Viderit Asclepiades, quid senserit, forsitan non omnino in hanc partem animum intendit. Homo sane fuit, qui parum feliciter se in hoc negotio gessit. Itaque non deterreor persona, cum rem manifeste prodesse videam. Nunc vero cum tam inpudenter quidam de eo mala comminiscantur, quid possum ultra dicere, nisi quodammodo parricidium ac sacrilegium eos committere, qui haec dicunt? Ille enim febricitantibus vitiisque 8
praecipitibus correptis, quae oxea pathe Graeci dicunt, negavit medicamenta danda, quia cibo vinoque apte interdum dato remediari tutius eos existimavit. Ceterum in libro, qui parasceuon, id est praeparationum, inscribitur, contendit ultimae sortis esse medicum, qui non ad singula quaeque vitia binas ternasque conpositiones et expertas et protinus paratas habeat. Vides ergo, quam non placeat Asclepiadi usus medicamentorum? cui nisi ⟨quis⟩ plura ad unum quodque genus vitii medicamenta conposita habeat, non videtur dignus professione medicinae. Sed ista licentia 9
nomine tantummodo medicorum propter quorundam neglegentiam latius processit. Raro enim aliquis, priusquam se suosque tradat medico, diligenter de eo iudicat, cum nemo ne imaginem quidem suam committat pingendam nisi probato prius artifici per quaedam experimenta atque electo habeantque omnes pondera ac mensuras exactas, ne quid errorum in rebus necessariis accidat, videlicet quia sunt quidam, qui pluris alia quam se ipsos aestiment. Ob quod sublata est uni cuique studendi neces-

3 valitudinis. 4 at *om.* 7 videri *(ras.)* quid Asclepiades. 10 rem] re. manifesta. 11 videor. 15 hoxyepathe. 22 cui] q̄; quis *om.* 25 negligentiam. 30 habeatne omnia *Cornarius.*

sitas et non solum antiquos auctores, per quos consummatur professio, quidam ignorant, sed etiam comminisci
10 falsa de iis audent. Ubi enim delectus non est personarum, sed eodem modo malus bonusque habetur, disciplinae ac sectae observatio perit, quodque sine labore potest contingere idemque dignitatem atque utilitatem praestare videtur, id unus quisque magis sequitur. Sic ut quisque volet, faciet medicinam. Quosdam enim a perverso proposito nemo potest movere et sane omnibus permisit liberum arbitrium magnitudo professionis eius. Multos itaque animadvertimus unius infirmitatis sanandae scientia
11 medici plenum nomen consecutos. Nos vero ab initio rectam viam secuti nihil prius [in] totius artis perceptione, qua homini permittitur, iudicavimus, quia ex hac omnia commoda consecuturos nos existimabamus, non medius fidius tam pecuniae aut gloriae cupiditate quam ipsius artis scientia. Magnum enim et supra hominis naturam duximus posse aliquem tueri vel reciperare suam et unius cuiusque bonam valetudinem. Itaque ut ceteris partibus disciplinae, ita huic quoque, quae per medicamenta virtutem suam exhibet, curiose institimus eo magis, quod percipiebamus in dies ex usu profectus eius, quos interdum supra fidem atque opinionem plurimorum exhibe-
12 bamus. Sed quid ultra opus est probare necessarium usum esse medicamentorum, praecipue tibi, qui quia percepisti utilitatem eorum, idcirco a me conpositiones quasdam petisti? Ego autem memor humanitatis tuae candorisque animi tui, quem omnibus quidem hominibus plenissime, mihi etiam peculiariter praestas, non solum quae desideras remedia, verum etiam si qua alia de expertis in praesenti

3 de iis] diis *1m littera* h *supra scripta.* 6 idemque] et in quo. dignitatis a. utilitatis. 7 *post* videtur *cod. add.* utilitas, *Cornarius* aequalitas. sic] sed. 8 volet *1m* vult *2m.* 15 medios fidios. 18 reciperare *1m* recuperare *2m.* 19 valetudinem *1m* valitudinem *2m.* 21 institimus *1m* instituimus *2m.* eo *om.* 25 qui *1m* quae *2m.*

habui, in hunc librum contuli, quem ad te misi. Cupio enim medius fidius qua possum tuae in me tam perseveranti benevolentiae respondere adiutus omni tempore a te, praecipue vero istis diebus. Ut primum enim potuisti, non 13
es passus cessare tuae erga me pietatis officium tradendo scripta mea Latina de medicinalibus nostro Caesari, quorum potestatem tibi feceram, ut ipse prior legeres simpliciterque indicares mihi, quid sentires de his; plurimum enim iudicio tuo tribuo. Tu porro candidissimo animo et erga me benevolentissimo dignos nomine editionis non verbis sed re probasti periculumque non minus tu iudicii quam ego stili propter me adisti, quo tempore divinis manibus ea tradendo consecrasti. Fateor itaque me gratias 14
tibi agere, quod et prius quam rogareris consummasti amicissimo affectu vota mea et quod contigit mihi favore tuo maturiorem percipere studii huius mei fructum ac voluptatem. Ignosces autem, si paucae tibi visae fuerint conpositiones et non ad omnia vitia scriptae; sumus enim ut scis peregre nec sequitur nos nisi necessarius admodum numerus libellorum. Postea autem, si et tibi videbitur, ad singula quaeque plures conpositiones colligemus; oportet enim copiam quoque earum selectam habere, quoniam revera quaedam magis quibusdam et non omnes omnibus conveniunt propter differentiam scilicet corporum. Quarum initium a capite faciemus, summum enim et quasi 15
primum locum hoc optinet, dantes operam, ut simplicia remedia prima quaeque ponamus; interdum enim haec efficaciora sunt quam ex pluribus conposita medicamenta. Erit autem nota denarii pro Graeca drachma; aeque enim in libra denarii LXXXIIII apud nos sunt, sicut drachmae apud Graecos incurrunt.

2 perseverantiam. 10 me *om.* benivolentissimo. digne. 11 tu *Buecheler*: tui. 16 mei] me. 17 ignosce (*ras.*) 24 *post* corporum *add. Cornarius* et affectionum. 26 hoc] hunc. dantes operam] medentis opera. 29 draghma, *item paulo infra.* 31 Finit epistula prima. Incipit eiusdem II.

Cornelius Celsus Pullio Natali s. d.

1 Lectis duobus libris conpositionum Graecis, Pulli Natalis, quos misisti mihi, ut in Latinum sermonem converterem, libenter parui tuae voluntati, dignos eos existimans, quibus operam inpenderem, quoniam plenos utilitatis conperi; alioquin excusassem me, propositum habens nihil non dignum sublimi Romanorum maiestate de bono medicinae artis splendidissime scribere idque perennitati et litteris mandare. Habebit ergo et praesens tempus et futura posteritas in hoc perpetuae voluntatis meae curaeque gratissimum munus, siquidem bona valetudine nihil
2 est pulcrius. Dedi autem operam quantam potui, ut ad verbum transferrem, quae in Graecis medicinalibus repperi, nec necessariam curam cultus orationis putavi, quia rectius duxi proprietates nominum edere et rem veram sub herbarum peregrinarum vocabulis explicare. Unum genus fateor me translationis de industria declinasse, quo fere Graeci utuntur in medicamentorum scripturis, omnia ad secundam personam derigentes: ego vero in usum medicamentorum, quae edidi, ominis boni gratia nullam malui quam infinitam inserere personam, admoneremque, nisi certum haberem te non ignorare, me huiusmodi bona uti-
3 litatis magis quam delectationis causa scripsisse. Graeci medici pondera medicamentorum ad dragmas redigunt; quae quia ad denarium nostrum conveniunt, octoginta enim et quattuor in libram incurrunt, pro nota Graecae dragmae, quae est figura talis ≺, notam denarii Latinam, quam nosti, posui, id est hanc X, et ad eius pondus Graecas dragmas rediges. Et quoniam quae volui praefatus sum, nunc quae desideras explicabo.

4 quoniam] q̃m̃: quos *Cornarius.* 5 ni me propositum haberet *Cornarius.* 10 valetudine *1m* valitudine *2m* 11 quantum *Cornarius.* 18 derigentes *1m* dirigentes *2m* 19 omnis. nullam *om.* 23 draghmas. 25 draghmae. 26 ≺ *ego:* ·Z·. 28 quoniam] q̃m̃. 29 Finit epistula Celsi. Incipit epistula Vindiciani comitis archiatrorum ad Valentinianum imperatorem.

Epistula Vindiciani comitis archiatrorum ad Valentinianum imperatorem.

Cum saepe, sacratissime imperator, humani generis 1
fragilitas falso de natura sua queratur, aliquando tamen potuimus redditis causis ostensisque remediis vana et innumera querimonia refrenare. Nam sicut rudis gubernator turbatum mare sulcans, incertus periculorum, dubius salutis, cuncta rimatur, ita et mortalium natura, quae perpetua sanitate optat frui, placita quaeque desiderat. Sed quia nec mare semper potest esse tranquillum nec unus in diem venti spiritus durat nec securus nauta ratem potest scandere, cum aequor mole fluctuum tollitur, sic neque mortales possunt semper esse validi aut viventes, sed pro aetatis et temporis varietate diversis morborum aguntur incommodis. Quae cum ita sint, clementissime 2
imperator, magna laus est veterum instituta scrutari, maior vero gloria inventa servare, siquidem illi viam laboris suis virtutibus aperuerunt nobisque iter intellegentiae sua sapientia reliquerunt. Unde cum quidam febribus teneretur et diu ventris duritia strangulatus die duodecimo iam morti proximus videretur, adhibitis ad curam multis et magnis medicis, ut remedium consequeretur, hoc illis summum periclitanti praesidium visum est, ut per intestinum clysterio ei curatio pararetur. Cum ille imminenti periculo aestuaret et veluti morti proximus curationis etiam extrema deposceret, ego pudoris et reverentiae modum servans, quem cunctis semper exhibui, prospexi ad tempus, ne veluti turpis cura forti viro adplicaretur. Cum 3
ergo vidissem fysin eius, quam de colore collegi, et siccitate viscerum fatigari eum penitus advertissem, ilico infuso sale aquam frigidissimam obtuli eius ardori; qui

3 innomera *1m* innumera *2m*. 6 perpetuum. 9 die *in rasura*. 13 com *1m* cum *2m*. 16 intelligentiae *2m*. 17 cum] quicum. 19 proximos *1m* proximus *2m*. 23 curationem *in rasura*. 24 *ante* extrema *add. supra lineam* ad. 27 fysen *1m*. 27 colore] colere *1m* colera *2m*.

cum desiderio recentis, quo cruciabatur, totum quod ei oblatum fuerat ebibisset, auctores medicinae magni, qui id spectabant, exclamaverunt: Occidisti hominem. Necdum vox eorum ab ore manaverat, e vestigio eum somnus occupavit sudorque perfudit. Quibus ego praesentibus, clementissime imperator, tantis sudoris eius abstersionibus laboravi, ut, si dici fas sit, Nilus ex eius corpore videretur effluere. Verum cum aeger expergefactus recreatum se extinctis febribus et ab infirmitate leviorem esse sensisset, ventris etiam coepit desiderio vehementer urgeri. Adlato itaque vasculo omne alvi onus, quo gravabatur, exposuit, ad tam dirum fetorem, ut omnes qui illic aderant fugarentur, dicentibus egregiis medicis, quod omnia eius interanea putruissent. Post haec a me aeger ad balneas mittitur, ut lavacro eius siccitas umigetur. Qui perunctus unguentis remediabilibus, cum post balneum vestimenta accepisset, sitire se dixit; statim eum absinthio, in quo libysticum fuerat decoctum, progressum a balneo potavi, ne quid causationis in corpusculo eius maneret, quo vesica scybalis vel lapidibus per vicina loca meantibus premeretur. Praecepi etiam ei escam fieri de minutalibus porcinis, id est podocyliis et ventriculo; in quem ventriculum acetum cyminatum modico adiecto lasere mitti mandavi, ut omnino excocta caro etiam ossorum duritiam emolliret, ut soluta eorum medulla cum iure ipso absorberetur. Non dubium est autem, optime imperator, quod ex indigestione externarum crudissimarumque crapularum vel superfusa diversi nimietate vini repletis et paene tumentibus venis potus in visceribus amarescunt, aufertur somnus, subsequitur calor atque occultarum febrium pestis et quaedam frenesis pulsu cerebrum inquietat, venter durescit, qui iam dudum crudus repletus fuerat, exuberantibus cibis; qui dum excoquuntur, consumptis quae umida sunt, inflam-

1 quo] qua. 5 perfodit *1m.* 13 interana *1m* e *littera superscripta.* 15 perductus. 18 libestico. 19 vesica *1m* vissica *2m.* 21 ei] et. 22 podocylis quem] quod. 24 ossorum (*sic*). emolisset. 28 pene. 33 exquoquuntur.

mationes inportunissimas faciunt, quae adiecta calida aqua amplius necesse est excitentur. Inde ergo venter durescit, inflatur pulmo, splen distenditur, pinnae etiam iecoris porriguntur, quibus coangustatum et coartatum fel exprimitur, quo infuso tinguitur corpus et fit luteum. Cum ergo 6 pervenerit ad ea loca venarum, in quae pocula hausta descendunt, duo mala iuncta, id est res acris ac dulcis, cito auferunt animam; sicuti petrarum umidarum sudor igni subiectus cito absorbetur ab igni, petra autem ipsa exusta et concremata sfongea efficitur, unde calx vel gypsum conficitur. Ita calore febrium excoquitur vitium cruditatis ciborumque congestio. Quibus consumptis et exustis frigida sine dubio superfundenda est, ne penitus arescant. Nam nimirum aestimas, o bone imperator, calidam et frigidam mortalibus inclusam esse corporibus, cum singulae res propriam habeant naturam. Ignis ignem, aqua aquam desiderat; sed ad horum iungendam societatem sive temperantiam procurandam silvarum materies lignumque deposcitur, quod et nutrit ac suscitat et rapit ignem et frigidam vertit in calidam; sed non ita in nobis est coaequandum. Accipe igitur, serenissime imperator, quod con- 7 veniens nobis putetur exemplum: thermarum scilicet ab se calidarum mixtio temperata, ubi nec ignis videtur nec lignum suggeritur, nisi vapor solus sponte conficitur et aer calidus sine labore sentitur. Nonne duo unum sunt? et diversa atque contraria invicem prosunt? divina providentia salubri permixtione ac temperie procurata nonnullam corporibus abluendis sanitatem praestant competentemque medicinam praebentes varios languores a corporibus mortalium pellunt? Haec cum ita sint, nihil aliud reor mortalibus praebendum nisi id quod, cum infirmi essent, desideraverunt et oblatum sibi profuisse senserunt. His ergo utamur, quibus sumus bene experti et quorum beneficio consecuti sumus optabilem sanitatem. Nam similiter 8

3 pinnae *1m* pennae *2m*. 7 id est] inde. 10 spongia *ex* sfongea *corr*. 12 exaustis *1m*. 22 a *ex* ab *corr*.

quidam, cum oculorum lacrimantium reumate carere non posset, productus est in medium conventum multorum spectantium medicorum. Qui cum inspectus ab his fuisset, dixerunt ei palpebras incidi debere, comburi etiam emicranium et raso capite venas secari, quod Graeci arteriotomein dicunt, inponi etiam escharas, et cum iam omnibus locis debilitatum et cauteriatum caput haberet nihilque ei tormenta, quae desiderio sanitatis patienter tulerat, profuissent, deflebat omnibus infelicitatem suam. In ultimum haec ab egregiis medicis inventa curatio est, ut cum dexter oculus lacrimam funderet, vena ei dextri brachii laxaretur: cum sinister, similiter in sinistro brachio fieret. Quod cum pati coepisset infirmus, flens et gemens illud Catonis saepe dicebat: Corporis auxilium medico committe fideli.
9 Ego autem dico: et perito. Restiti igitur his nec venam laxari permisi magnoque silentio facto auctores nostros in medium protuli ac recitavi dixique ad eos: Si ex multifario tormentorum genere miserandus iste vel unam medellam fuisset adeptus, merito vos pateretur; sed cum neque inunctio neque incisio neque conbustio inundationem lacrimarum reprimere potuerit, cur indocte venas ei laxari praecepistis, cum hic iam semianimis visionem ipsam ferri perhorrescat? Unde reddite mihi, sapientissimi viri, hodiernae causas curationis, cur fuerit desuper oculus incisus, cur rasum caput, cur meacula exusta venarum. Meatus enim inrigatio si venerit ad ea loca, in quibus habebat receptaculum collectionis suae, quo impetu exinde descendebat deorsum, recurrens rursus ad fontem cerebri ibique coangustatus, cum fervere coeperit, verendum est, ne perforans cutem ac pertundens cratem capitis generet

4 emigranium. 5 arteriotomein *Stephanus:* arteriotomon. 6 escas. omnibus] aconibus 7 cauteritum *1m.* 11 lacrimum. 14 auxilium *Stephanus:* exigua. 18 medellam *1m, nunc alterum* l *erasum.* 19 neque inunctionẽ q; (*delet.*) incisionẽq; conbustio. 22 visionem *1m* incisionem *2m in rasura.* 23 perhorrescant. 28 rursum *Cornarius.* 29 conangustatus. 30 genere.

in eo vitia diversa, aut ne iterum per aliquam venarum erumpat ad aures faciatque hominem surdum, totum oppilans auditum, aut vermes in auribus generet, vel naribus polypos nutriat, aut oculis aegilopia excitet, aut dentibus sit molestus et faciat hominem oris fetidi atque corrupti, vel, quod maxime cavendum est, ne per uvae destillantis aut exulceratae vitium ipsa musica hominis corrupta languescat pulmonique et stomacho plagam inferat, lumbos quoque renesque dissolvat et incipiat umor noxius per inguina et coxas et crura decurrens facere contractiones talorum atque nervorum paulatimque auferat gressus totoque organo tabescente videamini potius consumpsisse hominem quam curasse, cum vere violenta morte videatur de hac luce migrare. Nam si ceparum acritudo aliquotiens nobis non manducantibus nostris tamen oculis molesta est, aut senapi, ubi et mel mittitur, leniri penitus non potest, sed calore eius commotum cerebrum ita desudat, ut oculos et nares acer umor infestet, quid putamus illi patiuntur, quibus circa oculos cura rursus aut igni adhibetur aut ferro? Quare, imperator, fidem nostris auctoribus adhibentes non credamus quibuscumque medicinis nec vulneri vulnus superponendum putemus, sed ita aegris remedium porrigendum esse credamus, ut neque gravibus tormentis neque intolerabili medicinae curatione crucientur. Plura ergo de observatione medicinae pietati tuae ac posteris tuis digna memoria tradidi, quae homines docti de expertis remediis prodiderunt, quae tua divina serenitas oro suscipiat et ad memoriam ceteris relinquat.

6 destillantis *1m* distillantis *2m*. 7 ipsam uissicam h. corruptam. 16 mittitur] miscetur *Cornarius*. 19 adhibetur *om*.

MARCELLI DE MEDICAMENTIS LIBER.

CAP. I.

Ad capitis dolorem.

1 Ad capitis dolorem etiam in febri primis diebus incommodi serpulli — I, rosae aridae — II incoquuntur cum duobus sextariis aceti acerrimi, donec ad dimidias perducantur. Inde sumitur cyathus et duobus rosae cyathis bene commiscetur frequenterque curatur ex eo caput; ubi enim incaluit quod infusum est, nisi recens adiciatur, nocet. 2 Item prodest eodem modo ruta per se vel cum hederae bacis decocta et capiti tepide infusa. Polygonos quoque herba, quae Latine sanguinaria dicitur, et menta multis profuit eadem ratione decocta et capiti infusa. Dolorem capitis levat sfondylion et agni semen et platani pilulae similiter aceto incoctae rosaque duplici mensura simplae aceti commixta, sicuti et polygonos superius dicta debet 3 excoqui, id est ea quae sanguinaria dicitur. Cum autem plurimis diebus manserit dolor capitis, tum omnium supra dictorum oportet uncias singulas sumi hisque admisceri lauri bacarum, castorei, nucum amararum, pulei, sabuci foliorum uncias singulas et aceti sextariis quattuor decoquere ad dimidias et eodem modo rosa admixta dupliciter, 4 sed non tam frequenter caput curare. Ad omnem capitis dolorem efficaciter prodest medicamen tale: Crocomagmatis — I, aluminis scissi vel gallae — I, haec teri ex acri aceto et rosa duplicis ponderis vicissim adiecta oportet, usque dum mellis habeant spissitudinem atque inde 5 frontem et utrimque tempora oblinere. Ad capitis dolorem, cum inveteraverit, bene facit haec conpositio: Myrrae ℥ I, croci ℥ II, amygdalarum ℥ II, rutae viridis ℥ III, sfondylii et panacis ℥ singulos, lauri bacarum ℥ III, serpulli ℥ II,

4 duobus rosae cyathis *om.* pene cummiscetur. 7 per se *om.* 10 tepide *ante* infusa *add. Cornarius.* 11 sfondilion. hyagni. 12 rosa quoque *Cornarius.* simbla. 13 dicto. 14 exquoque. 17 nuchum. 21 crocoacmatis. 27 amygdalarum amararum *Cornarius.*

castorei X I. Teruntur haec omnia cum aceto et fiunt pastilli; cum opus est, diluuntur aceto et rosa in mellis spissitudinem atque ita frons et tempora oblinuntur. Per- 6
manente vero capitis dolore materiam quoque umoris oportet detrahere ex eo per nares vel per os; quae res etiam auriculam vel dentem dolentibus prodest nec minus iis, quibus subitae vertigines obversantur, quos scotomaticos Graeci dicunt; item comitiali morbo correptis prodest, sed et caligine inpeditos ex magna parte levat. Debent autem ii homines pridie abstinere et superioribus diebus aquam potare. Per nares ergo purgatur caput his rebus infusis 7
per cornu, quod Graece rhinenchytes vocatur: Hederae suco per se vel betae suco cum exiguo flore aeris vel cyclaminis suco mixto lacte aut aqua pari mensura. Bene 8
detrahit e naribus liquorem et haec conpositio: Salis, nitri, aceti, olei veteris, mellis, singularum rerum X binos, cyclaminis suci, staphidos agrias, quam herbam peduclariam, quod eos necat, quidam appellant, singulorum X binos. Haec in unum mixta naribus per cornu infunduntur, vel pinna longiore nares interius perfricantur. Cum satis visum fuerit fluxisse umoris aut sanguinis, ut reprimatur, aqua frigida pura nares diutius oblui oportet vel croco in eadem macerato pridie. Sed si per os magis 9
detrahere umoris materiam visum fuerit, quia non sine tormento quodam per nares ea deducitur, suadebimus pyrethri radiculam commanducare atque subinde hiantem pati fluorem salivae, vel uvam passam cum piperis albi totidem granis dabimus commanducandam et expuendam, aeque enim et haec deducunt pituitam. Bene facit et senapi ex aceto tritum, sed non excastratum, gargarizare trium cyathorum mensura admixta mellis libra una; detrahit enim et haec conpositio largiter pituitam. Cum vero 10
diu caput dolet, et adtonderi pressius et adradi prodest, ut possit diutius fricari, et aqua calida foveri pura vel

4 humoris. 7 scutomaticos. 8 cumiciale. 10 hii omines. abstineri. 12 rhinecytes. 21 humoris. 26 pyretri 27 cum *om.* 28 cummanducandam. 29 heque. 31 libram unam.

lauro incocta; quo tempore etiam sternutamentum concitare non alienum erit hoc medicamento, quod ex his rebus conponitur: Veratri albi, castorei, struthii, quod est radix lanaria, piperis albi, singulorum X singulos. Haec contusa tenuiter forato cribro transmittantur; cum opus fuerit, per pinnam aut calamum scriptorium naribus insufflentur vel specillo tincto in aqua et excusso naribus iniciuntur. Proderit autem ad sternutamentum etiam per se contusum et eadem ratione iniectum veratrum album, linguam enim siccam et aridam sternutatio statim inundat.

11 Capitis dolorem quamvis veterem et intolerabilem protinus tollit et in perpetuum remediat torpedo nigra viva inposita ei loco, qui in dolore est, donec desinat dolor et obtorpescat ea pars; quod cum primum senserit qui dolet, removeatur remedium, ne sensus auferatur eius partis. Plures autem parandae sunt torpedines eiusdem generis, quia nonnumquam vix ad duas tresve respondet curatio,

12 id est torpor, quod signum est remediationis. Ad capitis dolorem factum ex perustione prodest rosae bonae sucus infusus capiti, sed cum suco de moris facto pari mensura

13 admixto. Ad capitis dolorem factum ex perfrictione satis prodest oleum irinum cum serpullo et exiguo aceto infusum; magis autem, si aut iridis radix aut peucedani sucus prioribus admixtus fuerit. Prodest et ruta cum oleo irino et exiguo aceto cocta et tepide infusa capiti nec minus prosunt folia lauri cum irino oleo et exiguo aceto trita et infusa capiti.

14 Ad capitis dolorem factum ex vino nimio prosunt quidem et ea, quae diximus proficere ad capitis dolorem ex perustione factum: prosunt et rutae folia trita cum aceto, admixta eis rosa, et nuces amarae eodem modo. Faciunt et agni folia, quae nascuntur in virgultis, quibus Graeci pro viminibus utuntur eademque lygus appellant, cum iridis

15 aridae radice trita mixta eis rosa atque aceto. Ad capitis dolorem factum ex ictu aut casu e sublimi prodest rosa

3 struthii] pyrethri. 7 spicillo. 13 dolore. 16 turpedines. 19 perustionem. 29 irita. 31 hacni. 34 aut casu e *om.*

et irinum oleum aceto decoctum, item rosae aridae folia macerata prius passo, deinde cocta atque trita et ita inposita simili modo prosunt et sertula campana similiter facta prodest vel myrti folia tenera ex vino trita cum myrra et puleium ex vino tritum et mala cydonea e vino cocta et trita atque inposita capiti plurimum prosunt. Medicamentum quod repellere possit ea, quae ad caput redundaverint: Castorei victoriati tertiam partem, sphondylii ℥ I, nucis amarae ℥ X, rutae folia ℥ II, sili Massaliotici ℥ II. Cum aceto prius haec teruntur diligenter, deinde rosae admiscentur. Ad diutinos capitis dolores salis integri mensura, quantum manus plena conprehendere poterit, coquitur ex oleo superfuso, ita ut superet salem, deinde cum omnino nihil incurrerit de sale asperum, perunguitur dolens capitis pars hoc oleo superque lana sucida eodem oleo tincta inponitur. Sertulae campanae coronae quinque ex passo et aqua frigida pari mensura coquuntur, donec permadescant, tum teruntur admisceturque opii quod satis sit, vel papaveris lacrima, quae sopora a quibusdam appellatur, ad victoriati pondus adicitur. Ex his pannus quantum satis est linitur et utrimque tempora tinguntur. Ad capitis dolorem omnem efficaciter prodest bacarum lauri ℥ semissis, scamoniae ℥ I, croci victoriati pondus. Teruntur haec optime ex aceto et rosa; cum opus est, dolens pars capitis perunguetur. Hoc medicamentum successus mirificos habet. Ad dolores capitis puerorum, maxime eius partis, quam bregma Graeci appellant, lini semen tritum ex aqua inponere oportet vel olivae folia tenera trita cum vino adiecto viridi oleo simili modo superponere, vel opii, quantum fabae Aegyptiae magnitudo est, et salis duas partes et pulei partem unam terere oportet cum aceto, deinde adicere unguentum supra scriptum et sic perungi dolentem partem capitis. Ad ulcuscula in capite similia mammarum capitulis, ex quibus sanies manat, radi caput oportet et ex nitro lavari; furfures quoque ex melle

16 17 18 19 20 21

1 acetum. 5 puleio. trito. e] et. 8 sphondilii. 14 perunguibitur. 16 inponetur. 18 admixtiturque. 20 pundus.

coctos inponere utile est vel bulbos scillae ex aqua coctos, ita ut aluminis liquidi tantundem ponderis admisceatur et
22 sic caput inlinatur. Ad ea, quae fervescunt in capite cum rubore, lini semen contusum et melle consparsum inpo-
23 nendum est. Ad capitis dolores in febri: Rutae silvaticae seminis vel rutae noditis radicis, ex qua rhus nascitur, murrae, pyrethri, aphronitri, salis ammoniaci, piperis longi, hederae albae foliorum vel bacarum, bidelli, galbani, balsami, iris Illyricae, singularum specierum ℥ denos, castorei ℥ IIII, balani unguentarii ℥ II, thamni ℥ X. Trita omnia in unum coiciuntur cum aceti scillitici quantum sit libra una. Sed ita temperabitur medicamen, donec spissitudinem mellis recipiat, atque ita reponetur in vaso fictili et cum opus fuerit, inde sumetur quantum satis sit, quod in linteolo bene tenero spisso inlinatur, perunctumque
24 rosaceo modico inponetur. Si vastior fuerit dolor capitis, medicamentum tam spissum fiat infra scriptum, quam est emplastrum, et linteolo denso inponatur: Agni seminis et peucedani radicis ℥ IIII, iridis ℥ II; aceto prius maceratas has species excoques vel contundes et rosa dilues atque
25 ita raso capiti inpones. Ad vehementes feminarum capitis dolores et suffocationes, quae de vulva veniunt, quod genus valetudinis Graeci hystericen pniga vocant, et ad eos, qui caduci appellantur, et ad freneticos et qui vertigines habent: Sphondyli ℥ sex, castorei ℥ VI, peucedani ℥ II, nucum amararum ℥ VI. Haec cum aceto et rosa bene trita et per-
26 mixta capiti infunduntur. Ad diutinos capitis dolores, etiam veternosos, quos Graeci lethargicos vocant, et freneticos et ad omnia vitia, quae circa caput generantur, etiam ad podagram: Cerae ℥ LXXXIIII, olei veteris ℥ LXXXIII, aluminis fissi ℥ VI, glutinis taurini ℥ X, peucedani ℥ XX, casiae ℥ X, resinae terebinthinae ℥ XX, picis liquidae ℥ ℥, galbani ℥ XIIII, aloes ℥ XVI. Taurinum gluten cum aceto ad ignem solvitur, peucedanum et casia vino macerata con-

1 coctas. 6 rhus] chrun. 10 unguentariae *Cornarius*. 19 radices. 20 exquoques. 23 pignan. 28 veteranis. 31 gluttinis. 32 casiae ℥ X *om*. 33 taurinus gluttis.

teruntur et taurino glutini commiscentur: cetera ad ignem liquidata, dum calent, supra scriptis admiscentur. Quae bene subacta manu reponuntur; cum opus fuerit, pondus inde denarii sumitur et dilutum aceto atque rosa capiti infunditur, sed melius facit hoc medicamentum linteolo inductum raso capiti inpositum. Ad capitis dolorem sine febri bene facit 27 de experimento capitis curatio, aquae potatio, cibi abstinentia, ventris solutio; sed tum etiam rosa atque aceto curandum caput. Prodest etiam pituitam detrahere senapi aut hysopo ex passo decocto, item herbae peduclariae semine, quam Graeci staphida agrian vocant, trito cum pipere et melle oleo admixto aut ipsius herbae peduclaris semine per se melle admixto. Permanente autem 28 diutino capitis dolore prosunt ei huiusmodi perunctiones: Ruta cum aceto et oleo calefacto, iridis radix cum aceto, salicis folia trita ex aqua, serpullum tritum et infervefactum cum oleo et aceto, milefolium, quod Graeci polygonon appellant, cum ruta tritum admixto aceto et oleo, nuces amarae purgatae tritae cum aceto et oleo, ita ut haec interdum velut cerotum cum linteo fronti inponantur; similiter prodest et ruta silvatica trita cum aceto et oleo quasi cerotum fronti superposita aut agni albi semen ex posca tritum aut ocimum viride vel semen eius ex aqua tritum et inpositum aut hederae albae folia quattuor cum aqua mulsa aut git, quod Graeci melanthion vocant, eodem modo fronti inpositum aut naribus iniectum prodest. Ad torridam et constrictam cutem capitis bene 29 facit castoreum et balsamum et peucedanum incoctum seorsum in vaso cum aceto et cum oleo capiti infusum. Faciunt etiam huiusmodi medicamenta capiti superposita, 30 quae Graeci cataplasmata dicunt: Iridis radicis contusae X VI et pusillum rosae silvaticae seminis cum farina hordiacia cocta aut feniculi radices similiter coctae cum farina hordiacia. Prodest etiam ad nimios dolores capitis con- 31 strictio eius per fasciolam non nimium latam, ita ut ea

1 cummiscentur. 7 curatio] derasio *Cornarius*. putatio. 12 pipire. oleo et mixto. 22 hagni. 32 ordiatia. 34 ordeacea.

per mediam frontem et utraque tempora circumdetur; bene facit et fomentum per spongias molles aquae calidae decoctis in ea prius lauri foliis et capitibus papaveris adhibitum et unctio capiti facta ex foliis lauri et agni et
32 populi tritis cum aceto et oleo. Ad ulcera, quae in capite effervescunt cum umoris manatione, prodest aqua calida bis terve die per spongiam saepius super ulcera expressa,
33 quod Graeci catantlesin appellant. Perunctiones autem, quas Graeci synchrismata vocant, et ea, quae superposita dolentibus partibus idem cataplasmata appellant, eiusmodi prosunt: Folia salicis ex aqua trita aut vitis albae radix aqua pura cocta aut lenticula ex aqua cocta aut asparagi radices
34 ex melle coctae. Ad capitis dolorem folia lauri vel bacas vel florem terere oportet cum aceto et irinum oleum illic admiscere atque ita caput naresque perungere. Facit et iridis radix cum malo cydoneo cocto ex aqua pariter in-
35 posita. Ad omnem capitis dolorem inter initia prosunt aquae refrigerantes et repellunt eum, interdum admixto pane vel polentae polline consparso aceto. Plantaginis quoque sucus et rubi aut lentisci aut milefolii aut herbae urceolaris aut rhus Syriaci aut maciae, quam Graeci anagallida appellant, item mentae sucus vel intiborum vel myrti vel staphidos agriae infusus capiti plurimum prodest.
36 Ad diutinos capitis dolores prodest infusum capiti oleum vetus cyprinum vel irinum cum peucedano, sphondylio et castoreo. Inponi autem statim oportet lini seminis farinam et hordiaciam in unum coctam ex posca; sed postea prodest inpositum cerotum ex cyprino oleo factum cum ruta. Item bene facit cerotum ex irino aut Syriatico oleo cum butyro, dummodo calefacto medicamine caput perunguatur. Opobalsamo autem cum serpullo et rosa vel peucedano prod-
37 est etiam lethargicos perungi. Ad omnem capitis dolorem

1 per *erasum.* circumdet *erasis* ur *litteris.* 2 per fomentum. aqua calide *1m* a. calida *2m.* 4 hagni. 6 hecfervescunt. 7 sphongiam. 8 cantantiasin. 12 puro cocto asparai. 19 consparsa. 21 siriachy. meciae. 23 myrti] musci. 27 ordiatiam. excoctam. 29 syriacino. 30 con butero.

bene facit centaureae tenuis sucus cum aceto calido infusus capiti. Ad capitis molestum et diutinum dolorem medi- 38
camina infra scripta facies: Hederae nigrae folia trita admixto aceto, oleo, vino, aequis portionibus, quod sufficiat, in vasculo quolibet fervere facies ac postea frontem et tempora lines. Cicutae folia aut si folia non fuerint, radicem eius teres et fronti inlines aut in saccello lineo ad frontem suspendes. Aloes ℈ VI, croci ℈ VI, gummis ℈ VI, album ovi et cocleas minutas numero V, haec universa conteres in mortario marmoreo et aceto admixto fronti inlines. Rasamen pastae, quod in magide adhaeret, ℈ VI et cretae ℈ VI et bulborum incoctorum ℈ III tritos et medullam sive vitellum ovi gallinacii conteres pariter ex aceto et fronti inlines. Muri cerebrum tolles et in vino mittes ac maceratum et tritum fronti inlines. Euforbi ℈ I, croci ℈ VI permisce cum aceto et pariter bene tritum fronti inline. Hederae sucus densus fronti et temporibus inlinitur et cum siccatus fuerit, iterum inlinitur; quo facto dolori capitis potenter subvenitur. Ad conpescendum capitis 39
dolorem pollinem turis cum visci scripulo pariter fronti inline. Quod si dolore medium caput findi videbitur, hede- 40
ram contunde ac sucum eius oleo rosaceo misce et cum linteolo mundo fronti inducito, tempora quoque ex eo et nares perunge; quod si gravior dolor fuerit, etiam cerebro superfunde. Limaci calculum, quem in capite habet, tolle; 41
quod non facile facies, nisi ei, dum in via repit, caput subito abscideris: quem lapidem quamdiu tecum habueris, numquam ullum dolorem capitis nec senties nec patieris. Lauri bacas numero V ex aceto contere aut septem pilulas 42
stercoris caprini ex aceto tere et fronti inline. Herba in 43
capite statuae cuiuslibet nasci solet, ea decrescente luna sublata capitique circumligata dolorem tollit; emicranio etiam efficaciter medetur, si in panno rufo lino rufo ligata capiti vel temporibus alligetur. Radicem atractylidos herbae, quam 44
nostri carduum vocant, vel eius ramum vel florem acia

2 capud. 8 alues. 28 ullo. 32 emigranio. 33 legata.

ligatum et capiti circumdatum dolori eius mederi constat nec minus herbam polygonon, quam rubiam vocamus, circumdatam capiti dolorem tollere experti sumus. Ramus spinae albae alligatus capiti efficaciter medetur, senapi quoque cum ruta et aqua tritum et ad mellis crassitudinem redactum. Corona ex herba hiera botane, quam nos verbenam dicimus, facta capitique inposita dolores tollit. Cucurbitae viridis ramenta cerebro inposita infantibus quoque, qui ex dolore capitis nauseam patiuntur, validissime prosunt. Herba strumus contrita et cum oleo permixta inpositaque temporibus et toto corpori cum ipso oleo perducta incredibiliter et capitis dolorem tollit et languorem, si quis fuerit, corpore discutit. Radix cupressi tenuis capiti circumdata dolorem eius levat. Bacae lauri inpari numero contritae et oleo adiecto calido fronti inpositae prosunt. Oleum ex nuce iuglande, quae manducatur, expressum subitum capitis dolorem, si eo perfricetur, mire conpescit. Malum cydoneum, palmulae quinque, papaveris caput unum dempto semine usque ad quattuor cyathos cum aqua ad tertias decoctum et cum mulsa aqua potui datum valde prodest. Folia mali Punici diligenter contrita et deinde sucus eorum vel ipsa oleo permixta potenter etiam inveteratos dolores persanant, si inde adsidue frons et tempora perfricentur. Cum intrabis urbem quamlibet, ante portam lapillos, qui in via iacebunt, quot volueris collige dicens tecum ipse ad capitis dolorem te remedium tollere, et ex his unum capiti alligato, ceteros post tergum iacta nec retro respice. Creta, quae Cimolia appellatur, cocta ex aceto fronti inposita potenter medetur. Sal cum ruta tritum adiecto melle fronti inlitum certissimum remedium est. Faecula, qua infectores utuntur, si spondam lecti priorem, qua vir cubat, perunxeris et spondae medio inligaveris, dolores capitis remediabis. Ex eadem aqua, de qua bos aut asinus biberit, paululum sumptum et potatum tollit

4 senapi *1m* sinapi *2m*. 6 redactum *om*. gerabotane. 28 cinomia. 29 frontibus posita. 32 perunexeris. 34 paulolum.

efficaciter capitis dolorem. Porri sectivi sucum cocliaria 59
dua et unum mellis permixta ituro dormitum vel in nares
vel in auriculam tepidum infunde, statim proderit. Polli- 60
nem siliginis admixto ovi albo et quippiam salis confricato
et fronti inlinito et fascia superligato, mirabile est. Anethum, 61
ita ut de horto collectum fuerit, decoquitur ex oleo et
sucus eius capiti infunditur. Si de capitis dolore difficilis 62
somnus sit, amygdalino oleo caput perungi oportet. Si de
sole caput doleat, cupressi folia contrita cum polenta de
hordeo vel amygdalis et suco portulacae fronti inlinuntur.
Magnetes lapis, qui antiphyson dicitur, qui ferrum trahit 63
et abicit, et magnetes lapis, qui sanguinem emittit et fer-
rum ad se trahit, collo alligati aut circa caput dolori ca-
pitis medentur. Expertum est mihi puleium in oleo co- 64
quere eoque frontem et tempora et cerebrum perungere.
Glebulas de limine vel ipso cardine erasas cum aceto simul 65
permisce eoque luto frontem inline, quo caput confestim
gravissimo dolore relevabis. Terra viva in ovum inane 66
coniecta et sub lectum ad caput conlocata unice prodest.
Duo folia lauri circumcisa rotundabis resinaque terebin- 67
thina glutinabis et utrisque temporibus adfiges, nisi red-
dita sanitate non decident. Hirundinum pulli lapillos in 68
ventriculis habere consuerunt, ex quibus qui albi maxime
fuerint, si in manu etiam singuli teneantur aut circa caput
lino nectantur, veterrimos et diutinos capitis mulcent do-
lores, nisi contactu terrae lapillorum potentia minuatur.
Cornicis cerebrum coctum et cibo sumptum graves et 69
inveteratos dolores capitis effectu mirabili pellit. Vulturis 70
cerebro paululum cedri si inmiscueris et nares inde in-
trinsecus caputque perfricueris, omnes dolores statim minues.
Ex quacumque causa gravedinem capitis exortam, quae 71
intempestivum concitet somnum, sine dolore discutit, si
quis inpetigines in asini cruribus naturaliter natas de-
trahat easque in scobem delimatas inmixto aceto naribus

1 cocliaria *1m* coclearia *2m*. 2 dua 1*m* duo 2*m*. 6 ortum. 10 porcaclae. 11 antefison. 18 relevabit. 19 lectu. 21 gluttinabis. 22 herundinum. 29 paulolum.

penitus obstipet. Si dolor ex cerebro gignetur, hederae folia septem et nucleos purgatos ex persicis septem ex oleo et aceto decoques pariterque conteres atque inde
73 tempora et frontem dolentis obduces. Ruta trita aceto et oleo rosaceo mixta mirifice dolorem capitis avertit cerebro
74 vel temporibus infusa. Caput ocimi tritum cum rosaceo
75 oleo aut myrteo et aceto fronti rectissime inponitur. Serpullum decoctum ex aceto et tritum recte inponitur tem-
76 poribus et fronti. Corona de puleio prodest capiti inposita,
77 si terram non tangat. Si difficilis somnus est ex dolore capitis, oleo amygdalino caput ungere oportet et tempora; nucleorum vero persici farina cum melle et aceto fronti inlita prodest; nuclei quoque amygdalini triti utiliter in-
78 ponuntur, etiam in febribus. Bacae lauri inpari numero
79 in oleo contritae et capiti inlitae sanant dolorem. Hederae folia mollissima trita ex aceto et rosaceo adversus omnem
80 dolorem fronti inlinuntur. Panaceae radix in oleo inte-
81 ritur et deinde capiti instillatur. Ossa de capite vulturis
82 alligari prodest capiti dolenti. Gallinaceus pullus inclusus abstinetur nocte et die, deinde eius gallinacei pluma vel crista alligatur ad collum aut dolentis caput ac statim
83 medetur. Surculus ex nido milvi pulvino dolentis caput
84 superpositus prodest. Murinarum pellium exustarum cinis
85 ex aceto fronti inlitus prodest. Cocleae matutinum rorem pascentis caput arundine praeciditur et in linteolo licio
86 alligatur colloque suspenditur, continuo medetur. Fracto capiti tela aranei ex oleo et aceto inposita non recedit,
87 nisi sanaverit. Corni cervini exusti cinis inlitus fronti ex
88 aceto et rosaceo prodest. Lanam oviculae de inter femora velles et in aceto intingues et super tempora dolentis
89 ligabis. Lanam arietis de fronte velles et conbures in operculo ollae novo et in mortario confricabis atque ex
90 aceto fronti inlines. Sertulae Campanae fasciculum ex aceto
91 decoques et fronti inlines. Caput si dolere coeperit, ovo

11 ungeri. 13 prosunt. 17 interitur (*sic codex*): conteritur *Cornarius*. 23 murenarum. 32 ullae ex *om.* 33 fascicolum. 34 dequoques.

cum melle mixto in balneo lava: statim cessabit dolor. Intibi contusi sucum oleo rosaceo et aceto acri aequali 92
mensura mixtum capiti laborantis infunde. Serpullum in 93
aceto decoctum fronti laborantis infunde vel temporibus inponito et si somnus difficilis est, oleo amygdalino caput perunge. Betae nigrae sucus temporibus dolentis inpositus 94
mirum remedium est. Rutam viridem tritam cum aceto 95
acerrimo et oleo rosaceo aequali mensura toto capiti laborantis infunde. Lauri bacas XXXV, piperis grana XXXV 96
tere et tritas cum ovi albo temperabis et fronti inpones. Ossa de persicis etiam duracinis franges et nucleos eorum 97
colliges et siccabis in umbra et cum necesse fuerit, cum ovi albo temperabis et fronti superinpones. Caput si quis 9
sic doluerit, ut medium findi videatur, hederae contusae sucum per linteolum delicatum mundum exprimat et oleo etiam rosaceo admisceat et sic frontem et tempora perungat et cerebro et naribus inde et auriculis infundat. Caput 99
si ex frigore doluerit, unguentum irinum cum oleo laurino misce et calefactum cerebro superfunde et insuper lanam unctam circa caput pone. Si cui nulla de causa subito 100
caput et tempora doluerint, myrra ex vino crassius trita tempora oblinat, vel fabam fresam in aqua prius maceratam, postea in vino decoctam tritam bene inlinat fronti vel bacas lauri inpari numero conterat prius, deinde admixto oleo diligentius terat ad instar collyrii et postea in fictili calefaciat eoque caput perfricet. Purgatio autem 101
capitis, ne supra scripta nascantur, utilissima fertur haec, si hysopi aut origani summitatibus contritis et ex mulsae aquae cotyla dimidia coctis os adsidue conlueris. Capitis 102
ulcera cito sanantur, si suco de betae radice expresso caput in balneo perfricetur. Si cui in capite tubera na- 103
scuntur, cupressi bacas virides in vino decoctas tritas tuberibus adponat, ita ut per dies quinque in capite alligatum et signatum medicamen maneat; post diem quintum solvat ac renovet et hoc, si necesse fuerit, ter aut quater

1 cessauit. 10 ovi *scripsi:* ovo. 14 hederae] habere. 15 linteo. 20 circu. 28 mulsae aquae] mulsaque.

faciat: intra diem vicensimum persanabit. Brassicae sucus naribus infusus capite purgato dolorem quoque eius efficaciter adimit. Radix pyrethri in sole diu commanducata etiam pituitam expellit. Hiera maior faciens ad capitis nimium et veterem dolorem et ad phlegmata spissa et constricta laxanda et provocanda ex calida aqua ieiunis data, ad spleniticos ex posca, ad epaticos ex vino Graeco, ad accessiones cotidianas ante suspicionem datur ex muria, quia et ventrem temperat; maxime prodest etiam melancholicis et scotomaticis, danda autem omnibus ieiunis et bene digestis ad modum nucis avellanae; quae constat ex speciebus his: Stoechados — I ℈ VII, agarici — I ℈ VI, colocynthidos, id est cucurbitae, quod habet interius molle inter semina siccatum — I ℈ VI, opopanacis ℈ XV, sagapeni ℈ XV, petroselini ℈ XV, aristolociae rotundae ℈ XV, piperis albi ℈ XV, cinnamomi, spicae nardi, myrrae troglodytis, folii, croci uncias singulas, mellis vero optimi despumati tantum mittes, quantum sufficiat pulveri specierum supra scriptarum colligendo ad spissitudinem congruentem, deinde confectum medicamen in vasculo vitreo aut fictili sub signaculo reponatur. Cupressi tenuissimi radice caput coronatum dolorem brevi ponit. Pulei florem destringes et teres ex aceti cyathis duobus, adicies rutae tantundem quantum pulei et unam cepam et salis bolum. Cum omnia trita erunt, adicies olei boni cyathum et tenuiter subcoques ac bene permiscebis atque adversus pilos caput ex eo diligenter perunges.

CAP. II.

Ad omnes dolores emicranii et eterocranii subitos et diutinos.

Hircinum fimum tritum cum aceto scillitico misce et fronti et temporibus inline; hoc ad dolorem emicranii

4 iera. 5 phleumata. 7 vino] feno. 12 stoechados] streados. 25 polum. 26 subquoques. emigranii eerogranii. 27 scillitissimo. 28 emigranii, *item* 39, 1.

sedandum etiam in perpetuum prodest. Tus et myrram 2
et ovum simul teres et fronti induces vel temporibus, cum
subitus emicranii dolor fuerit. Laser Cyrenaicum cum 3
aceto tere et inline frontem cum temporibus. Emicranium 4
statim curant vermes terreni pari numero sinistra manu
lecti et in limine cum terra de limine eadem manu triti
et cum aceto optimo eadem manu fronti vel temporibus
inliti, cum dolor urgebit. Fimum vel cinerem coclearum 5
et granum senapis cum aceto ad ternos scripulos miscere
et temporibus inlinire prodest. Herba strumus et stercus 6
murinum contrita et ex aceto fronti inlita celeriter dolores
etiam eterocranii abolent. Ossicula in capite porci duo 7
naturaliter forata inveniuntur, id est unum in dextra parte
et aliud in sinistra: quae reperta et reposita et cum opus
fuerit, licio suspensa medellam capiti, prout inventa sunt,
praestant, id est dextrum dexterae parti et sinistrum
sinistrae; sed praeter te et aegrum ossicula tertius non
contingat, quae ad hanc necessitatem colligi diligenter et
servari debent. Piperis grana XXI, murini fimi pilulas XXI, 8
sinapis quantum tribus digitis possis tollere, teres et
aceto acri ad cerati modum permiscebis et ita fronti in-
pones et aluta desuper teges. Laseris granum medicina- 9
libus digitis auri inice ex ea parte, qua caput dolebit,
statim proderit. Herbae meliloti interiora et ovi cocti vi- 10
tellum cum vino modico tere diligenter et inde emicranium
vel tempora quae dolebunt inline, confestim sanabis. Pam- 11
pinum continuo de vite lectum cum oleo coques atque
simul tritis diligenter tempora inlines. De muris fimo 12
pilulas septem teres et cum aceto fronti vel temporibus
dolentibus inlines. Si vir aut adulescens aut infans emi- 13
cranium patietur, observet, ut semper luna septima et
septima decima et vicensima septima se tondeat: mirum

5 curat *1m* curant *2m*. 6 in limite. 9 senapis *1m* sinapis *2m*. 12 eterogranii. 13 dextram partem. 15 sospensa. 17 sinestre. 19 servare. 20 quanto. posses tolle. 21 ad] a. 23 et ex. 25 terit. 27 quoques. 28 trito. 30 lines. migranium. 31 et septima *om*. 32 tundeant.

remedium habebit; neque curet, si dies Martis aut Saturni
14 in has lunas inciderit. Eterocrania sive emicrania discutit haec conpositio: Gallae Syriacae — III, crocomagmatis — III, aloes — III, sed gallas prius tundes et criblabis, tum cetera similiter tunsa et cribrata miscebis idque medicamen in pyxide conditum servabis cumque usus exegerit, ex aceto temperatum parte frontis quae dolebit inpones.
15 Terrae Aegyptiacae partes duas, crocomagmatis partem unam cum aceto diligentissime ac minutissime contere et
16 partem quae dolebit inlinito. Opi — I, colophonii — I, myrrae — I, hyoscyami — I, peucedani — I, anethi — III, crocomagmatis — I, seorsum haec tundes et criblata in mortario diutissime conteres et ex aceto optimo de hoc pulvere collyria formabis cumque opus fuerit, in cote ex aceto teres et spissum parti frontis et temporum quae dolebit ante dili-
17 genter detersae frequenter induces. Grana hederae et serpullum pari pondere teres ex aceto et inde totum verticem
18 perfricabis. Bacas lauri ex aceto tritas adiecto oleo fronti
19 inpones adversum eterocranii molestias. Peucedanus herba trita ex aceto et oleo fronti inlita eterocrania statim sedat.
20 Herba vel hedera in capite statuae cuiuslibet nasci solet: ea si in panno rufo acia rufa vel lino rufo ligata capiti vel temporibus alligetur, mirum remedium emicranio vel eterocraniis praestabit. Novem grana piperis in vino optimo
21 teres atque ex eo frontem et tempora inlines in ea parte
22 capitis, quae de emicranio dolebit. Sucum de alio in eam aurem, ex cuius parte dolor emicranii fuerit, infundes.

CAP. III.

Ad vertiginem capitis.

Ad vertiginem capitis, quam Graeci scotoma vocant:
1 Peucedani X II, castorei X I, sphondylii X I, bacarum lauri purgatarum X I. Terentur haec omnia diligenter et ex his conponetur medicamentum; quod cum opus erit, admisce-

2 incederit. Aeterocrania. 4 aloidis. 7 fronti.
11 piocedani. 13 conteris. 14 cute. 16 ederae.
19 eterogranii. 23 erograniis. 26 migranio.

bitur ei rosae et aceti quod satis sit; hoc enim mirabile medicamentum. Cerebri dolores, ex quibus etiam subitae vertigines oriuntur, discuties, si planta ulmea caput circumligaveris atque ita coronatus triduo dormieris: expertum est. Veteres dolores capitis et vertigines cito emendabis, si betae nigrae suco tempora perlinas; idem praestat intibi sucus, si cum rosaceo oleo et aceto mixtus capiti inlinatur. Ad vertiginem abolendam efficacissimum est, si abrotonum tritum in vini potione tepidum bibatur vel cum oxymeli non acri accipiatur. Quibus vertigines fiunt aut quibus mens perturbatione capitis alienatur, cocleae singulae contritae maiores cum suis testis ex calida passi vel defruti potione datae diebus plurimis prosunt, si post triduum continuum interpositum iterum plurimis diebus accipiantur. Qui unam cocleam maiorem semicoctam comederit die primo, sequenti duas, tertio tres, quarto duas, quinto unam, remedium experietur non solum ad vertiginem, sed etiam ad suspiria et vomitus prodest. Vertiginem capitis abolet vettonicae fasciculus cum aqua nitida ad tertias excoctus aut apii viridis fasciculus cum ture similiter decoctus et ex mulsa aqua tepida potatus. Hyoscyami ramusculum in aquae sextariis tribus usque ad tertias decoques et dabis per triduum potui quartarios singulos aut etiam minus pro habitudine vel aetate vel sexu. Trifolium herbam, quae Gallice dicitur visumarus, aqua frigida macerato et eam aquam diebus decem bibito, sed ut herbam cotidie mutes. Misy libra una cum aceto acri contrita et fronti inlita mirabiliter vertiginem sedat.

CAP. IIII.

Pityriasi et porrigini ac prurigini atque ulceribus et lendibus et pedunculis capitis.

Pityriasin et porrigines capitis, quae plerumque in perniciem se convertunt, nisi occurratur, perungi oportet

7 suco. mixtos. 10 oxymelli. 12 con. 13 post] per. 14 iterum interpositis (plurimis *om.*) diebus. 22 dequoques. 23 dabis] *in hoc verbum desinit codex usque ad* VII, 4.

adsidue bulbis tritis, sulfure vivo et vino bono in unum
2 permixtis. Item prodest cedria tantum ungere caput vel
3 alio trito et aceto et nitro. Farina feniculi ex vino capiti
inducta porrigines expurgat; furfures quoque idem prae-
4 stant, si caput inde adsidue in balneo luatur. Hysopum ex
5 oleo tritum et instillatum capiti pityriasi medetur. ⟨Ovis⟩
ex vino et oleo et cedria pruritum scabiemque capitis tolli
6 manifestum est, si ungatur adsidue. Prurigines capitis
discutit fel ovillum inlitum cum creta Cimolia, donec are-
7 scat: mirum est. Nitrum alumini admixtum prurigines
8 capitis tollit, si inde frequenter fricetur et lavetur. Ulcera
in capite tamquam proprius morbus praecipue infantibus
nascuntur, sed et viros et mulieres graviter molestant.
Haec ergo felle taurino cum aceto tepefacto inlita efficaci
9 remedio sanantur. Sevum vituli cum sale subactum utilis-
10 sime adhibetur pityriasi. Testarum muricum vel purpura-
rum exustarum cinerem ex melle ulceribus capitis inponi
11 oportet. Alium cum sua reste conburitur cinisque eius
12 ex oleo capiti ulceroso inponitur. Oleum amygdalinum
13 cum vino optimo permixtum expurgat capitis vitia. Folia
rubi, in quo mora nascuntur, arida contrita capiti inspер-
guntur et desuper lana sucida et charta superponitur.
14 Malva erratica cum urina humana, id est puerili, trita et
15 inposita valde siccat capitis umores. Omnia autem capi-
tis ulcera, cum purgata sunt, iucundissime ad cicatricem
perducuntur sic: Spumae argenti tunsae selibra et cerae
libra, cerussae libra, olei rosacei libra, cum liquefacta et
mixta et trita fuerint haec, refrigerantur et adiciuntur his
ovorum incoctorum quattuor lutea, id est vitella, et simul
pistillo in mortario permiscentur atque inde inducitur caput:
16 mirum remedium experieris. Nasturcii semen mixtum adipi
anserinae tritumque furfures capitis adsidua lavatione de-
17 pellit. Betae viridis contusae expressaequae suco porrigi-
nosum caput frequenter in balneo lotum omni tabe pur-

3 feniculi] feni graeci *Plin.* 5 hysopum] oesypum.
6 ovis *addidi e Plin.* 18 reste *Plin.*: veste.

gatur. Semine salicis contrito caput lautum furfures cito 18
deicit. Ovo gallinaceo caput inlinito, postea aqua vel suco 19
herbae cyclaminis, quae orbicularis dicitur, caput lavato:
hoc pacto lendes necati ultra non renascuntur. Puerile 20
lotium nitro admixtum ulcera quae erumpunt lauto capite
mire delinit: expertum remedium. Cornu cervinum in 21
scobem limatum et cum vino potum lendes enecat rena-
scique non patitur. Stercus scrofinum vino inmixtum cum 22
rosa liquida, id est rosae suco, lendes pedunculosque dis-
cruciat. Felle vituli caput perunctum lendes exterminat. 23
Axungiae veteris semuncia, sevi caprini semuncia, resinae 24
perlucidae semuncia, aluminis infectorii semuncia. Alumen
teres in mortario, cetera igni resolves et confundes ac
sic leni vapore deficere vel excoqui facies, ut ex omni
confectione uncia medicaminis restet; tum caput lautum
diligenter atque siccatum hoc medicamine perunges por-
riginemque discuties. Scobem citream ex aqua defervere 25
facies nitrumque asperges atque inde caput porriginosum
oportet lavare. Fimo bubulo usto sucum betae admisceri 26
atque inde caput porriginosum lavari oportet. Porriginem 27
potentissime hac potione purgabis: rosmarinum teres su-
cumque eius vino vel aqua scripulis tribus dabis potui,
sed qui sumit supra limen adsistat idque triduo faciat.
Fraxineo cinere lixiviam maturam nimis facies eaque caput 28
lavabis in balneo; quod cum siccaveris, saponem et ar-
genti spumam conteres eoque caput perfricabis porriginem-
que exterminabis, si capiti lauto atque siccato hoc medi-
camen addideris: Cretae Cimoliae P. I, nitri Alexandrini
P. I, sulphuris vivi P. I; haec omnia tunduntur atque cri-
brantur et capiti porriginoso inponuntur. Mali Punici co- 29
rium ex aceto coquitur et sucus eius capiti porriginoso
inponitur et frequenter abluitur, ita ut et ipsum pomum
excoctum teratur et sic exprimatur. Anethi surculi urun- 30
tur eiusque pulveris cribrati — I, cicharbae — III remit-
tes in olei ℈ I et adicies gallae tunsae semunciam inlines-

6 delinit *scripsi:* deliniunt.

que eo porriginosum et ulcerosum caput contra pilum et
31 postea lavabis in balneo. Conpositio optima et experta ad vitia capitis omnia supra scripta: Pumicis unciam, castorei — V, spumae argenti — VI, cyperi — III, myrrae — III, myrobalani — IIII, sulphuris vivi — I; omnia tundes et cribrabis et permixtis pro aphronitro in balneo uteris.
32 Adipis veteris suillae P. I et picis cedriae P. I igne dissolves, tum staphidos agriae tunsae unciam miscebis et ante horam quam ad balneum vadas ita caput vitiis supra scriptis laborans contra pilum fricabis, ut insideat medicamentum, quod non ante dilues quam ad solium venias. Si autem medicamini huic adieceris ladani scripulum, capil-
33 lum nutries pulchriorem. Furfures capitis extenuabuntur, si stercore murino liquefacto in aceto caput in balneo
34 perfricueris. Lotio taurino caput si laveris, porriginem
35 vetustissimam tollit. Vetustam porriginem mire adimes, si herbae cyclaminis, id est orbicularis, suco sulphuris aliquantum miscueris et fel scrofinum atque inde caput in
36 balneo bene perfricabis. Ulcera capitis subito nata sanantur, si asini stercoris suco et scillae contritae quantum satis videbitur et bubulae adipis tantundem miscueris atque
37 ad capitis ulcera veluti ceroto usus fueris. Fel taurinum mixtum cum nitro et vino et oleo, quod satis sit, ulcera
38 capitis vel fervescentem scabiem sanat. Ulcera recentia et universa vitia ulcerum in capite sanant vermes, qui in arbore cava vel putrida nascuntur, triti et in panno inpositi. Iidem vermes conbusti et cum anetho sicco pari
39 pondere triti et inpositi sanant etiam carcinomata. Inula in oleo discocta et contrita et cum butyro ovillo et melle inposita cacoethe [maligna] emendat; eadem ratione curantur et tubera, sed haec vice emplastri panno inlini debent.
40 Vermes ulceribus capitis vel quibuscumque innati ranarum felle tolluntur; ea vero, quae intrinsecus serpunt, salsamento vetere tunso in vicem emplastri inposito sanantur.
41 Radix peponis contrita et adposita sanat ulcera, quae capiti
42 in modum favi concrescunt. Semen rafani tritum et ex
43 aqua adpositum sistit omnia ulcera. Porrum capitatum

contritum et ex melle inpositum universa ulcera optime purgat. Alium contritum cum sulphure et resina ulcerum 44
et fistularum quaelibet vitia extrahit. Vetera ulcera etiam 45
carcinosa foveri debent aqua calida, in qua excocta sint holera diversa; deinde ipsa holera trita si inponantur, valde prosunt. Farina lini seminis vel farina ervi vel lenti- 46
culae decocta et ex melle adposita suppurationes et pustulas ulcerum sanat, etiam genitalibus laborantibus bene adicitur. Cinis vitium cum axungia vetere inpositus pustu- 47
las omnes in qualibet parte corporis curat et sanat. Folia 48
olivae commanducata et inposita ulceribus manantibus medentur. Oleastri cauliculi teneri decocti et cum melle in- 49
positi carnes supra oscula in vulneribus quaelibet prohibent excrescere. Herba chelidonia contrita et cum axun- 50
gia vetere subacta et inposita ulcera vetusta et putria purgat et sanat. Nuces iuglandes perveteres contritae vel, 51
quod melius est, commanducatae et inpositae singulare remedium ulceribus praestant. Glandes de robore tritae 52
cum axungia et inpositae duritias, quas cacoëthes medici vocant, emendant et reprimunt. Pix Bruttia cum melle trita 53
et inposita ulcera omnia purgat et sanat, eadem pix ex uva passa purgata et cum axungia vetere inposita ulceribus medetur. Aqua, in qua lentiscum decoxeris, ulcera 54
quae serpunt utiliter fovebis. Hedera ex vino decocta ul- 55
ceribus, quibuscumque inponitur, prodest. Cinis ex ossi- 56
bus agnorum recte adhibetur ulceribus, quae non trahunt cicatricem. Pulmo arietinus calidus adpositus carnes ex- 57
crescentes in vulneribus exaequat et reprimit. Vim ser- 58
pentium ulcerum coercet calx viva ex aceto et oleo rosaceo temperata atque inlita, rosaceo autem et cerae permixta mox perducit ad cicatricem. Carcinomata curantur 59
coagulo leporis cum pari pondere capparis, quod utrumque vino aspersum una teritur et sic adponitur. Carcino- 60
matis, quae serpunt circa ulcera, fel ursinum vel cinis de asini ungula exusta per pinnulam bene adponitur. Ulcera, 61
quae sordidata sunt, fimi vitulini cinere et muliebri lacte purgantur. Vetustis ulceribus vettonica cum sale contrita 62

et adposita medetur. Idem praestat farina lupini incocti
63 et sine cortice inspersa cum vino. Ad porrigines detergendas rutae fasciculum et sulphur vivum cum vino vetere simul decoque et caput ex eo in balneo lava, ante tamen
64 aqua tepida, sicut est consuetudinis, elue. Ad papulas in capite effervescentes vel qualibet parte corporis, etiam ad ignem sacrum bene facit hoc medicamentum: Rutae viridis P. II, spumae argenti P. I S, aceti ℈ I, olei viridis ℈ I. Cum aceti parte spuma et ruta teruntur, donec levia fiant. Postea quod superest aceti vicissim cum oleo adicitur vel superfunditur medicamini, dum teritur, et cum bene tritum et permixtum fuerit, tum inponitur locis necessariis.
65 Ad pedunculos necandos hoc medicamine uteris: Oleum cum pulvere cineris cuiuslibet de foco, sed bene creti, pariter miscebis et ita teres, ut sit ad spissitudinem mellis,
66 atque inde cum opus fuerit, caput unge. Ad pedunculos in omni parte corporis necandos efficax hoc remedium est: Ellebori radicis uncia, staphidos agriae uncia simul trita adiectoque oleo totum corpus perunguito, etiam in
67 tunicis necabuntur. Nitri Alexandrini et staphidos agriae aequale pondus, aphronitri quoque aliquam portionem et sulphuris vivi particulam simul terito ac decimo die in
68 balneo corpus fricato: omnes pedunculos necabis. Serum, id est aquam lactis, quae remanet facto caseo, si quis adiecto aceto in potione aliquotiens sumpserit, ita liberatur a pedunculis, ut penitus extirpentur nec postea in eo
70 renascantur. Cervini cornus scobes limatae et ex vino potui datae pedunculos in capite lendesque nasci non sinunt.

CAP. V.

Ad capitis reumata et purgationem et ad pituitae et phlegmatis deductionem et restrictionem catarri.

1 Ad reuma, quod de capite descendit, medicamentum facies tale: Nitri — VI, pyrethri — I S, capparis — II, struthii — II. Haec omnia tunsa et in pulverem tenuis-

simum redacta permisce atque in balneo ferventi ita utere, ut tertiam partem pulveris de supra scripta mensura specierum mittas in caput et perfrices diu ac diligenter, ut per sudorem digeras; postea aqua tepida laves caput et in frigidam mergas et crasso sabano diligenter siccabis. Ad reumata capitis: Talpam in vaso fictili clauso ita in 2 furno torreto, ut tenuissimum pulverem ex ea facias, cui addes pulverem piperis albi ex granis decem et octo et cocleare unum de suco ocimi. De quo medicamine dabis, cui medendum erit, in potione vini veteris calida cocleare unum, ita ut in balneo, in quo numquam lavit nec lauturus sit, in solio remedium accipiat et interposito biduo alternis iterum accipiat. Sed cui remedio opus est, XIX ferme diebus porcina, liquamine et holeribus abstineat. Ad idem trochiscus: Croci drachmas duas, myrrae — II, 3 chalcanthi — II, cymini — II, opi drachmas II, turis — I, crocomagmatis drachmas II, aluminis scissi — I. Haec omnia contrita austerissimo vino permiscebis, ut sint ad crassitudinem mellis, et inde frontem densissime superlines usque ad capillos, intermissa semita super nasum; praecluso enim itinere, quod ad oculos umori patere consueverat, viam facies, qua de cerebro per nares fluxus omnis emanat, et hinc perpetuus decursus fiet, quo umores oculorum ab omni inundatione siccentur. Hac curatione in perpetuum lippitudo removebitur. Sed his, quos nimium reuma umoris urgebit, ex aceto acri trochiscus supra scriptus inponatur. Ad destillationes perfrictionesque et gravedines: Cyclaminis herbae, quae Latine orbicularis dicitur, radicem supra carbones cultello radito fumumque eius ramenti naribus trahito. Hyoscyami drach- 5 mas duas, apii seminis bene purgati drachmas quattuor, anethi bene purgati drachmam unam, opii pondus victoriati argentei unius, haec omnia trita et cribrata permisceto et ex aqua pastillos temperato atque ex his singulos in aquae calidae cyathis duobus, cum dormitum ibit, cui medendum erit, potui dato. Eiusdem herbae radices si decoquantur sucusque earum ad crassitudinem mellis

missus in aquam naribus trahatur, omnem a capite pituitam detrahit mire. Creta Cimolia ex aceto trita et quam densissime fronti inposita pituitam sistit. Mastichen cum pipere qui diu commanducaverit, calefacto cerebro umorem pituitae naribus effundit. Ad catarrum sive destillationem umoris ex capite: Turis ℈ unum, piperis ℈ unum conteres diligenter et vini novelli quod sufficiat admiscebis et naribus tepidum infundes vel gargarizabis, sed utilius est naribus infundi. Ad caput leviter purgandum: Sinapi tritum ante diem in aceto infunde ad heminae mensuram et ex eo intra os tene et gargariza in sole calido ieiunus et aperto ore postmodum sede, ut umor decurrat. Staphidem agriam sumito et pro modo sinapis granum et uvam passam commisce cum betae semine et ex eo facito pastillos; quibus, si opus fuerit, adicies acetum et eos ieiunus in sole aut in balineo commanduca et apertum os tene, ut umor defluat. Ad caput purgandum, quod fuerit umorosum: Staphidos agriae ℈ III, pyrethri ℈ II, hysopi ℈ IIII; pariter haec pro modo adsidue in ore missa comminues et masticabis incurvato capite, ut umor ex masticatione defluat. Quod facito aut ad solem aut in loco tepido. Ad pituitam ex ore evocandam: Aeris floris scripulus unus et de suco hederae idem pondus in unum mixtum et naribus infusum evocant pituitam et defluere conpellunt. Radix pyrethri in sole commanducata pituitam et umorem capitis patefacto ore depromit. Betae radicibus tunsis recte sucus eius naribus ducitur ad umorem capitis extrahendum. Mellis et sinapis triti aequaliter mixtae partes tepefiunt et umor multus e capite post longam gargarizationem deducitur. Ad catarrum restringendum mittes in ollam rudem pro modo ollae heminam rosae siccae et tres heminas aquae mulsae et heminam sapae, inhibe nucem pineam; haec coques ad tertias et tepidum gargarizabis. Rumicis acumina tenera colliges sive rubi et herbam, quam alii burdunculum vocant, alii

34 gargarizabis *Stephanus:* gargarizas *Cornarius.*

linguam bovis, addes etiam rosae heminam; haec omnia in ollam mittes, praeterea addes furfuriculas in linteo ligatas ad hoc, ut amaritudinem herbae deliniant et sic furfuriculae ipsae in saccello combulliant, haec omnia ad ter-
5 tias decoques et tepidum gargarizabis. Experimentatum 18
remedium adversum ingruentem catarrum, ut cena te abstineas et ab holere et a rebus salsis et liquaminosis, nam indigestione cibi et vitio cruditatis nascitur catarrus; abstinendum sane ante omnia pinguibus cibis. Sed si de
10 perfrictione fuerit catarrus, caldamentis adhibitis ilico sopietur: quod si de cruditate, placabitur illa re sola, ut non cenetur, donec penitus fluxus eius arescat; cum substrictus fuerit, ad consuetudinem cenandi reverteris. Ad 19
catarrum restringendum: Sapae heminas tres et satureiae
15 fasciculum et hysopi aliquantum fervere simul facies, quousque inde sextarius fiat, et sic gargarizabitur ter in die in loco tepido aut ad solem atque hoc tam diu facies, donec inhibeatur omnis catarrus, atque illis diebus, quibus gargarizas, abstinebis liquamine et holere et salsis ac
20 pinguibus cibis. Ad catarrum restringendum quinque par- 20
tes vini et sextam mellis miscebis ac tepefacies et sic gargarizabis.

CAP. VI.

Alopeciis et tineis et capillo fluenti atque infirmo.

Herba, quae dicitur trichomanes vel adianton, eadem 1
et callitrichos appellatur, contusa et cum oleo inlita vel
25 incocta alopecias facile curat. Cepe longum, quod ceputius 2
nominatur, super alopecias terito frequenter, quo facto capillos maturius excitabis. Nucis escariae, id est iuglan- 3
dis, testa contusa vel combusta et minutatim trita atque 4
adiecto oleo inposita infantum alopeciis capilli nascuntur. 5
30 Infantum alopeciarum vitia anserinae adipis perfrictione 6
supplentur. Gallinaceorum stercus cum oleo utroque permixtum alopeciis utile est. Adeps ursina cum fungis, qui in lychno lucernae concrescunt, subacta et alopeciis perunctione inposita pristino decori caput revocato crine resti-

tuit. Stercus murinum cum aceto tritum ad alopecias unctas forma priore mirabiliter crines commodat. Lac caprinum incoctum, sed non adulteratum aut vitiatum, recte alopeciis infricatur: mirum est. Vitium capitis, in quo sunt alopeciae, prius raditur; post illic cepa acerrima perfricatur, deinde hordeum combustum et in pulverem redactum cum ursina adipe permixtum superinponitur. Herbam cardui agrestis in mortario usque ad levitatem terito sucoque eius expresso locum alopeciae VIII diebus oblinito, sed bis per dies singulos perunctione renovata. Cum sinape nasturcium tritum alopeciis inlinitum efficaciter prodest. Cydonea mala discocta cum vino, dehinc trita ceraeque liquefactae addita et capiti inposita capillum nutriunt. Opobalsamo operae pretium est alopecias ungere, ut cito capilli nascantur. Nitri rubri ℈ VIII, pumicis ℈ II, salis ammoniaci ℈ VIII teres diligenter et postea miscebis priusque caput alcyonio et nitro conmixto perfricabis, mox medicamen inpones: quo facto capilli nascentur. Magnam foeditatem capiti adferunt alopeciae, quae sic emendantur: Ex pelle viperarum cinerem facies atque adsidue illic asperges, emendabis sine mora vitium. Fermentum sulphuris combusti, quod a fullone factum fuerit, cum oleo rosaceo miscebis et de pinnula capiti inlines. Roboris pilulae, quae gallas similant, cum adipe ursina tritae emendant alopecias. Glandis quoque faginae exustae cinis cum melle alopeciis inlitus prodest. Cupressi pilularum exustarum pulvis tritus, ungularum muli vel mulae exustarum cinis et oleum myrtinum, cinis quoque vel fimus murium tritus et cinis exusti erinacei recentis vel fimus erinacei recens et sandaracha: haec omnia cum aceto et cum pice liquida mixta et inposita etiam fluentes capillos continent. Leporinae lanae exustae cinis cum oleo myrtino et felle taurino et alumine trito miscetur tepefactumque medicamen inlitum admodum prodest. Muscarum capita combusta et cum melle trita capitique inlita mire alopecias tollunt. Fimum columbinum si quis cum aceto tritum capiti inponat, alopecias et cicatrices

omnes sanabit. Capilli et barbae nascentur etiam glabro, si lichenem asini, id est collectionem duram, quae est circa crura eius, comburas et teras et pulverem illum ex oleo vetere inponas. Hoc ita validum est, ut si mulieri inde maxillam unxeris, barbas ei nasci scias. Erinacei caput et pellicula combusta cinisque ei adiecto melle inlitus alopeciis cito prodest. Caput autem eius per se combustum et adiecta ipsius adipe cinis ille alopeciis inlitus etiam cicatricosis facit pilos renasci. Quod si totum ipsum quis exurat et pulverem eius bene tritum cum adipe ursina calvo ad integrum capiti inponat, decorem pristinum restituet capillorum. Ad tineam curandam: Sulphuris vivi — II, salis fossicii — I, tunsa et cribrata haec raso capiti et loto in balneo confricabis, ita ut prius de oleo locus capitis tineosus perungatur et sic pulvis iste aspergatur et diu fricetur, quousque liquefiat sudore capitis. Hoc modo intra sex dies curabitur tinea. Facit hoc medicamen et ad scabiosos, prodest et his, quibus pustulae nascuntur in facie tamquam elephantiacae rubentes. Ad capillos qui post infirmitatem decidunt confirmandos cedria et oleo pari pondere mixto adsidue eos unge et leviter pectina: laudabis effectum. Ad capillos decidentes confirmandos: Adipem ursinam cum ladano miscebis et caput perunges vel loca defluentium capillorum aut ladani uncia una et oenelaei unciis duabus tritis et permixtis caput perungues. Ad fluentes capillos: Scobem de cornu cervino permisce cum semine myrti nigrae adiecto butyro oleoque et capiti raso densissime obline; etiam ex infirmitate fluentes capillos efficaciter continebis. Sandaracha cum aceto incocta et emplastri more inposita fluentem capillum validissime solidat. Si quis maleficiis capillos perdiderit, hac eos ad pristinam formam ratione reparabit, si lacertum salsum martensem cum suo capite et lanae purpureae optime in conchylio tinctae duas ligulas et chartam cubitalis mensurae separatim comburat cineremque permisceat conteratque cum oleo cedrino paulatim adiecto, ut crassitudinem velut glutinis faciat, eoque medicamine

23 24 25 26 27 28 29 30

glabrum locum perfricet, ita ut prius diu linteo asperiore
31 detergeat. Aphronitri floris pilulas XXX, nucem pineam, de qua propter vetustatem nuclei deciderint, tunsam, saponis Gallici selibram, vini Aminei cyathos tres simul permiscebis et conteres et caput glabrum inlines: hoc medi-
32 camine etiam crispi capilli nascentur. Malva cum sua radice vehementer coquitur, ex cuius aqua capillus, cui
33 curatione opus est, in balneo adsidue lavatur. Olei cicini — III, ladani — III, ladano trito paulatim admiscebis oleum et cum mellis crassitudinem feceris, radices capillorum adsidue inlines.

CAP. VII.

Capillo nigrando et incrispando. His adiecta sunt quae phlegma et perfrictiones capitis deducunt.

1 Crispando capillo conpositionem huiusmodi facies: Aphronitri floris tortulas numero XXX, nucem pineam, de qua propter vetustatem nuclei delapsi sint, tunsam et in pulverem redactam, saponis Gallici — III et Aminei vini cyathos III, atque inde caput inlines et in balneo lavabis. Sphondylio quoque caput perungatur, sed prius radatur.
2 Cornum arietis uratur cinisque eius cum oleo conteratur
3 atque inde derasum caput frequenter ungatur. Capillis nigrandis infectio optima: Hirundinum stercus, quantum sufficiat, cum aceti sextario mitte in vas fictile atque in fimo caballino per dies XXXV suffossum habeto ac sic macerato atque hoc medicamento rasum caput inlinito in umbra per peniculum pictoris. Sed sevo cervino faciem prius perunge, ne quid inde destillet et maculet, et dum siccatur infectio, oleum intra os teneto, ne et dentes inficiantur, ac postquam imposueris medicamen, quarto die
4 caput lavato. Medium lapidem conterito eique admisceto nardi puri quantum satis videbitur, quo medicamine si frequenter caput unguas, prohibebis canos nasci et in locum

29 *a* videbitur *vocabulo codex rursus incipit.* 30 ungeas.

canorum nigri emicabunt capilli. Experieris verum reme- 5
dium, si agnum candidissimi capitis decoxeris atque inde
caput eius, quem canum esse nolis, ungi praeceperis. Hoc 6
facito, ne capilli canescant: Radicem unam caulis quanto
ampliorem et vetustiorem in furno siccabis eamque minu-
tissime concides et in ollam rudem mittes et aqua fon-
tana recenti inplebis et ad medium decoques operta olla,
tum in balineo caput sapone optime lavabis cumque satis
mundum effeceris, etiam ea aqua, quam paraveris de radice
caulis, caput ita confricabis tamquam solum ex ea laves;
mox capillum linteo involves nec ulla supra aqua uteris
et ita siccabis. Hoc purus ages puris etiam ministris usus.
Ad nigrandum capillum egregie facit, si ovi corvini quae 7
sunt interiora inpari numero in vas aereum mittas atque
illic diu coagites et raso capite in umbra per peniculum
pictoris inponas, sed donec siccetur infectio, et oleum in
ore teneri oportet et sevo cervino faciem perungi, ne de-
stillantibus guttis maculetur; tanta enim solet esse vis eius,
ut etiam dentes, dum siccatur, inficiat. Quarto autem die
caput lavari oportet post medicamen inpositum. Vermium 8
terrenorum cinis oleo adiectus, quo uti feminae in pectendo
solent, capillos prohibet senectute mutari. Folia cupressi 9
trita ex aceto capiti inlita et inficiunt canos et in eorum
locum nigros educunt capillos. Nuces iuglandes adhuc 10
virides et teneras et totidem glandes velles ex arbore ad-
huc virides et necdum maturitate solidatas atque in pila
contusas exprimes earumque suco ad inficiendos canos,
dum caput pectis, pectinem tingues. Sanguisugarum sex- 11
tarius duobus sextariis nigri vini miscetur et XL diebus
in vasculo plumbeo diligenter clauso maceratur, postmodum
cum ipso vino conteruntur hirudines et in sole calido
capiti deraso ad permutandos capillos earum sucus in-
ponitur oleo, ne dentes inficiantur, donec siccetur medi-
camen, in ore detento. Ervi siliquae priusquam arescant, 12
cum foliis et caule suo conteruntur et raso capiti, ut ca-

3 unge. 7 dequoques. 15 pinniculum. 31 erudines.

13 pilli nigrescant, protinus inlinuntur. Herba, quae Graece acte, Latine ebulum, Gallice odocos dicitur, exprimitur etiam cum suis granis eiusque suco cotidie inlito pectine
14 crines, qui inficiendi sunt, perducuntur. Pomorum de moro maturrimorum — III, acaciae P. I, caricas numero VII quanto nigriores pariter macerabis caelesti aqua in vasculo aereo clauso atque inde capillos semper inlines et fricabis; sed quae superfuerint, in eodem vasculo per-
15 maneant, diuturnitate enim efficaciora sunt. Conpositio efficax ad capillos inficiendos et confirmandos et specie augendos: Fenograeci sextarium, lini seminis tantundem, calami aromatici P. I, schoeni P. I, casiae P. I, gallae trichitidos P. I, ladani — III, roris coriarii P. I, aquae fluvialis ℈ XVIIII; omnia haec in unum vas mittes et diebus XL sub divo positum iubebis cotidie per puerum virginem commoveri, ita ut, si quando puer ipse defuerit, signetur neque a quoquam nisi a puero alio virgine contingatur. Postea recondes diligenter et sub signaculo habeto et cotidie aqua eadem caput inrora et pectine inde
16 madefacto caput pecte. Ad flegmata de capite et aqualiculo deducenda: Scillae libram unam in aquae ℈ III infusam coques ad tertias, postea aceti optimi sextarium adicies et tam diu iterum simul omnia excoques, quamdiu ad sextarium perducas; tum colabis et adicies mellis optimi P. II. Iterum omnia simul tam diu coques, quamdiu
17 ad mellis crassitudinem veniant. Conpositio pulveris ad reuma totius corporis, sed maxime ad capitis necnon et ad perfrictiones et constrictiones cerebri resolvendas: Euforbi — II, piperis — IIII, bacarum lauri siccarum — IIII, samsuci — II, centaureae — III, aristolociae longae — IIII, iris Illyricae — IIII, myrrae — IIII, bidellae — IIII, cicidae — IIII, stypteriae schistes — IIII, nitri Alexandrini combusti et vino vetere extincti — IIII, salis ammoniaci — IIII. Haec omnia contundenda, deinde cribranda et per-

1 nigriscant. 2 acte] chamaeacte *Cornarius.* 12 schoeni] scini. trichitidos *scripsi:* trichidos. 17 virginem. 20 fleumata. 23 exquoques. 26 veniat.

mixta in vasculo vitreo habenda; cum necesse erit, conspergendus in balineo capiti hic pulvis vel membris, dum adhuc sicca sunt, id est antequam sudent, et perfricanda diutissime, posteaquam pulverem consperseris; dehinc lavandum caput in calore frigida aqua et observandum, ne in calidam caput mergas; in frigidam sane, quotiens volueris, merge et postea sabano diligenter exsicca. Con- 18
fectio sive dispositio emplastri, cui vocabulum est dictamnos. Dictamni part. XXV, chamaemeli part. XIIII, sphagnu part. VIIII, cyperi part. VII, poliu part. XII, lithu; gagatu part. VII, cerae rufae part. XII, resinae terebinthinae part. XIIII, ammoniacae guttae part. XXXV, propoleos part. XII, psimithii part. XII, chalcanthi part. XXIIII, galbani part. XXV, chamaepityos part. VIII, trifolii part. IIII, pentafolii part. IIII, aristolociae grossae part. XXXV, centaureae aut gentianae part. XII, lithargyri part. CL, resinae colofoniae part. L, ges ampelitidos part. XXI, picis Bruttiae vel siccae, si ge ampelitis non fuerit, part. XII, lepidos chalcu, id est squamae ferri, part. XVIII, diphrygis part. VIII, aloes part. XVI, libani candidissimi part. XII, opopanacis part. VII, chamaedryos part. XII, marrubii part. XII, artemisiae part. IIII, iris Illyricae part. VII, libanotidos part. VI, olei veteris part. XLVIII, resinae pituinae part. XXII, chalcu cecaumenu part. XVIII, miltu part. XII, chalcitidos part. X, myrrae part. VII, iu, id est aeruginis, part. I. Oleum vetus, quantum mitten- 19
dum fuerit pro modo specierum supra scriptarum, mittes in ollam novam et calefacies leni flamma vel potius igne, tunc mittes, sed paulatim de manu inspergens, lithargyrum bene tritum et adsidue spathomela agitabis, quousque oleum illud ita inficiatur, ut colorem lithargyri trahat et aliquantulum spissescat, postea aut picem Bruttiam tritam mittes,

9 chamemili. 10 stagnu. 11 rufae *om.* 12 terebentinae. ammunici gutta. 13 psimithii. 18 durae *pro* Bruttiae. ges. 19 squama. 20 difryges. marruvii. 30 spatomeli. 31 in *add. ante* aliquantulum. 32 tritam *om.*

aut, quod melius est, gen ampelitim similiter tritam, pro qua diximus picem Bruttiam mitti debere, quia ge ampelitis vera difficile invenitur; his additis cum coeperit medicamen bene permixtum esse, ceram rufam pro modo, ut supra scriptum est, postea resinam pituinam remissam adicies necnon et resinam colofoniam. Post haec mittes ammoniacum thymiama, id est guttam bene tritam et cribellatam, post addes lepidos chalcu necnon et chalcu cecaumenu, deinde addes milton, deinde diphryges, deinde chalcitin, postea chalcanthum et psimithium, post haec addes libanon leucon, id est tus album et myrram, et aloen, super his omnibus addes resinam terebinthinam et galbanum et lac vel umorem panacis, id est opopanacem. Sed omnes has species praedictas optime tritas et cribellatas mittere debebis ad mensuram vel partes supra scriptas, prout volueris conficere medicaminis copiam; quae cum omnia bene mixta fuerint et bene agitata, ollam tolle de foco et deinde calido adhuc medicamini herbas supra scriptas bene tritas et cribellatas infundes. Immo manu vel digitis moderantibus paulatim insperges et adsidue spathomela commovebis et permiscebis, post haec omnia mittes oleum chamaemelinum et iterum igni non nimio adposita olla lente et paulatim decoques medicamen, ita ut illud manu non contingas, sed spathomela agites. Confecto autem medicamine uteris sic: Ad dolorem temporum vel emicranii linteo spisso induces medicamentum et sic fronti vel temporibus adpones. Si vero umore capitis reumatizantis oculi gravabuntur, per totam frontem emplastrum inductum linteo similiter inpones. Si in naribus vel in auribus dolor aut vulnus fuerit sive carnulentae erunt aut umor inde manabit, oleo rosaceo solutum medicamen inmittes. Si fauces angina vel glandulae et parotides occupaverint aut inguina paniculae temptaverint, in initio doloris medicamen linteo inductum, sed siccum adpones. Facit et ad splenis dolorem aluta inductum et ad-

1 ges ampelitem. propter quam. 2 ges. 9 defryges. 9 calciten. 12 terebentinam. umurem. 20 spatomeli, *item* 23. 21 chamaemelinum *scripsi:* chamaemilum. 25 emigranii.

positum necnon et laterum dolori prodest similiter inpositum. Empyicis vero vel aemoptyicis, id est qui sanguinem de visceribus per os eiectant, proderit, si thoraci inductum aluta inponatur. Facit et ad reumata et ad arthritim pro malagmate adpositum, protrahit et sagittas et sudes et si qua corpori inhaeserint, similiter adpositum. Ad loca vero pudenda, id est ad penem sive ad podicem, cum aliquod illic vulnus fuerit, solutum medicamentum cera et oleo myrtino adponetur. Si vero muliebribus causis fuerit necessarium, id est si vulva dolorem vel carcinomata contraxerit, ponetur cum oleo susinato, ita ut emplastrum contra illum locum, qui in causa est, adponatur. Ad carbunculos sane et anthracas et escharas aliaque reu- 21
matizantia vel ad strumas et apostemata medicamen solutum aliquantulum melle debebis adponere. Cum autem purgatae fuerint pusulae vel collectiones et vulnera, tum sine melle emplastrum cum puro medicamine adpones. Facit et ad furunculos similiter siccum adpositum et ad omnem pusulam et maculam curandam; rumpit enim quae concreta sunt et purgat et cicatricat. Cum autem vulnus est, de quo inmodicus sanguis erumpit, adpositum hoc medicamentum ilico et sanguinem sistit et vulnus curat et cutem constringit et cicatricem tenuem facit. Resolutio 22
autem vel conpositio adponendi vulneribus medicaminis talis est. Mittes huius medicaminis — III et adicies cerae — I, olei veteris — VI; his vero, qui habent aut in capite aut in auribus aut in naribus causas et vulnera, adponendum sic resolves medicamen sine cera, oleum sane pro tempore, id est si aestas fuerit, minus adicies: si hiemps, amplius infundes. Facit et ad morsus hominis et canis rabidi. Nervorum quoque incisiones vel collisiones salubriter curat; quibus cum medendum fuerit, addes oleum rosaceum cum modico aceto lanae sucidae infuso. Cum autem adposueris his causis hoc medicamentum, post

2 aemoptoicis. 4 threumata: thraumata *Cornarius.* 5 arcthrisim. 13 escharas] scharadas. 19 malam. 29 hiemps. 30 infundas. 31 vel collisiones *om.*

triduum aut post dies quinque ligaturam quam feceris
23 solves. Si vero ictu aliquo caput fractum fuerit et testa conlisa, medicamen rosaceo oleo liquefacies et sic ipsi fracturae vel vulneribus infundes. Infuso vero interius medicamine nihilominus desuper solum medicamen linteo inductum adpones et supra ligabis lanam sucidam oleo et aceto modico infectam. De ipso autem medicamine, si succenderis in cubiculo vel in domo, fugabis serpentes et si qua illic mala sunt, foras eicies. Hoc ipso medicamine incenso suffita mulier facile purgabitur, etiamsi pecus intra uterum habuerit inmortuum. Saluberrimum autem esse omnibus et virilibus et femineis causis ne dubites, si primum diligenter ac sollicite conficias, deinde, ut supra scriptum est, scienter utaris.

CAP. VIII.

Ad omnes et multiplices oculorum dolores collyria et remedia diversa, etiam physica de probabilibus experimentis.

1 Ad conturbationes et lippitudines subitas epiphorasque oculorum scio multa collyria, tametsi tarde, magnos tamen effectus habere, sed nulli collyriorum tantum tribuo quantum lycio Indico vel per se; hoc enim inter initia si quis ut collyrio inunguatur, protinus et dolore praesenti et futuro tumore liberabitur. Supervacuum est autem nunc laudes eius referre; in aliis enim expertus intelleges simplicis rei vix credendos effectus. Oportet ergo ut minime quater quinquiesve ex intervallo lippientem inungi; deinde cum conbiberint oculi, ad singulas inunctiones ex aqua quam poterint sustinere calidissima spongeis expressis vaporari diutius eodemque die in balineum duci eum, qui inunctus fuerit, ita ut cum cetero corpore caput quoque et faciem calidae inmergat et foveat vinumque post bali-

18 Indico vel] indicove. 19 inungeatur 22 effectis oportit *(sic saepius)* menime. 24 coniverint. 25 sphongeis. 28 calide.

neum ita ut adsuetus est sumat. Postero die si qua vestigia epiphorae remanserint, inungi collyrio aliquo acriore aquato sub vespere debet et rursus in balneum duci et vinum bibere. Hoc modo uno ferme die tolletur epiphora, praecipue incipiens neque adhuc alio medicamento tacta. Sed si ea vis fuerit epiphorae, ut non cedat uno die, expectari oportebit, donec inpetus eius sedetur, et ita aeger in balneum ducatur ceteraque fiant, quae praecepimus fieri. Idem hoc medicamentum etiam supra oculos inlitum tardius quidem, sed eosdem effectus praestat, maxime in teneris corporibus, ut mulierum et puerorum, quorum oculi nullius medicamenti vim sustinere possunt. Triduo autem aut quadriduo plerumque tollit dolorem adiutum ovi infusione et aquae calidae vapore. Conpositio collyrio- 2
rum, quam maxime probo, ad recentes epiphoras vel conturbationes oculorum tumoresque et dolores: Plantaginis tritae suci cyathos II teri oportebit cum croco quod sufficiat, id est denariis duobus, deinde cetera, quae infra scripta sunt, admisceri pridie macerata cum suco herbae supra scriptae, id est aloes Indicae X IIII, gummis X IIII; postea eiusdem plantaginis suci cyathos duos addi, ut cum spissata fuerit commixtio, collyria fingantur. Utrumque autem genus medicamenti eximie prodesse iudico proprietate quadam, sed praecipue quod nullam in se asperitudinem habet, ut pleraque, quibus fere inunguntur homines. Nam quae ex cadmia aut aere usto eiusdemque generis pigmentis conponuntur, quamvis curiose terantur, naturam tamen suam amittere non possunt; numquam enim ut sucus diluuntur, sed cum ad summam suptilitatem perducta sunt, tamen quasi pulverulenta necesse est maneant, quae oculorum partes velut configunt, certe exterius pungunt foramina primae tuniculae oculi, ab initiis adhibita interdum molestiorem futuram concitant epiphoram. Quo nomine etiam quod dia glauciu dicitur probo 3

2 inungeri. 3 balneo. 6 concedat *Cornarius*. 8 praecipimus. 16 tumuresque. 27 pigmentorum. 32 ad iniciis. 33 concitantem.

in initiis. Namque prodest hoc genere, quod ex eadem materia constat, quae nullam aspritudinem habet, quandoquidem conponitur ex croci ℈ V, sarcocollae ℈ X, glaucei suci ℈ XX, tragacanthi ℈ V et opi ℈ V. Hoc enim ego adicio et ita melius respondet. Sed opium et in hoc et in omni collyrio medicamentoque verum adici oportet, quod ex lacte ipso papaveris silvatici capitum fit, non ex suco foliorum eius, ut institores huiusce rei conpendii et lucri causa faciunt; illud enim cum magno labore et exiguum conficitur, hoc sine molestia et abundanter. Teritur ante omnia crocum, aqua pluviali infusum macerari debet, deinde adiciatur illic sarcocolla, glaucium, opium, tragacanthum. Prius enim omnia seorsum macerari oportet non multa eius generis aqua, id est pluviali, ut quam primum, id est si fieri poterit eodem die, fingantur collyria; solet enim hoc diu neglectum mortario inacescere. His fere utor primis diebus collyriis, non sine ceteris auxiliis, prout res postulat, abstinentia dico et sanguinis detractione, meli-
4 usque ea ceteris proficere adfirmo. Cum vero pluribus quis diebus vexatus fuerit epiphora et perseverantia umoris atque pituita ipso calore oculorum glutinosior visa fuerit, quod fere sexto septimove die accidere solet, tunc proderunt et ea collyria, quorum genus superius inprobavimus, conposita ex rebus metallicis; facilius enim tum patientur oculi, si modo exulcerati non fuerint, iniuriam. Quorum praecipue hoc mihi placet, quod a colore phaeon dicitur. Accipit autem haec: Aeris usti ℈ XII, cadmiae ustae ℈ XII, stibii cocti ℈ VI, acaciae chylismatis ℈ VI, croci ℈ IIII, aloes ℈ III, opi ℈ II, castorei victoriati pondus, murrae, lycii idem ponderis, gummis ℈ XVIII. Aqua pluviali quae sunt dura macerantur et diu teruntur, donec levissima fiant, postea cetera alio mortario singula trita admiscentur; cum tollendum est, id est cum sunt fingenda collyria, gummen adicitur. Hoc quidam etiam in initiis utuntur

2 materea. aspretudinem. 4 dracacanthi. 21 pituita quae *(add.)*. gluttinosior. 27 accipiat. 28 cylismatis. 31 terantur.

cum ovi aquato liquore per se. Necnon et hoc collyrio quidam in initiis utuntur, quod a cinereo colore spodiacon appellatur, conponitur autem ex his: Cadmiae botryitidos ustae super testa, donec candescat, et vino Falerno extinctae ℥ XL, cretae Samiae quam astera vocant ℥ LXXX, stibii cocti ℥ XX, opi ℥ V, gummis Alexandrinae ℥ XX. Teruntur haec omnia pluviali aqua macerata, ultimum gummi adicitur. Ante sane cetera ad levitatem summam terantur et ne prima tunicula oculi exesa aliasve exulcerata sit, ut purum ulcus sit, diluitur ovi albo, quod est fere tenuissimum. Collyrium psittacinum a colore ita dictum facit ad epiforas, quae cum tenui et acri lacrima existunt, item ad ustiones et solutas cicatrices et vastum tumorem, quod quia loco interdum videtur propellere oculum, proptosin vocant, cum ovi albo quod est tenue inponitur, sed praecipue facit, cum quasi sanguine suffusi sunt oculi et ob id nullum nisi lenissimum collyrium patiuntur, recipit autem haec: Croci ℥ IIII, cadmiae lotae ℥ IIII, stibi ℥ IIII, opi ℥ II, gummis ℥ II, amuli recentis et dulcissimi ℥ IIII. Eodem ordine, quo scripta sunt, in mortario debent teri ex aqua pluviali. Amulum autem, cum iam fingendum erit collyrium, adicietur. Interdum autem et hoc superinunguantur qui prius Athenippio curati sunt. His fere collyriis lenibus omnia, quae cum tumore et dolore fiunt circa oculos, remediamus. Perunctiones oculorum lippientium sive inunctiones, quae appellantur galacticae, huiusmodi sunt: Crocomagmatis ℥ I, myrrae et croci ℥ VII, aluminis fissi ℥ VI, turis ℥ VI, gummis ℥ VI, rosae floris ℥ VI. Vino Chio non salso conspersa teruntur haec omnia diligenter, deinde confecta in collyriis aut pilulis reponuntur. Perunctio oculorum ad omnem epiphoram satis utilis: Croci — I, murrae — I, crocomagmatis — I, aeris floris — I, aluminis fissi — I, turis ℔. Ex vino teruntur haec optime. His Cosmus me-

5 6 7 8

3 botryidos. 5 *post* astera *add.* samias. 12 et] sit.
15 promptosin. 23 henippio. 27 galaticae.

dicus adicere solitus erat etiam mandragorae suci — I et lentisci suci — I ac deinde permixtis omnibus formare collyria vel pastillos aut in vas stagneum recondere et cum opus esset uti ad inunguendum vel superliniendum.

9 Est huiusmodi medicamentum, quod perichristarion vocant Graeci, quod medicamentum satis efficax est, quo ita uti oportet, ut palpebrae suptiliter inde superlinantur, ne quid intra oculum fluat. Recipit autem haec: Croci Siculi ℈ III, magmae croci ℈ XII, turis ℈ III, aluminis rotundi ℈ VI, opi ℈ II, myrrae ℈ II, cummis ℈ III. Ex vino Falerno teruntur haec vel asperguntur et cum bene levia facta sunt, ad crassitudinem boni mellis spissantur, adicitur postea passi Cretici ℈ I et reponitur in pyxide stagnea. Cum enim passum adiectum fuerit, collyrium erit; nam

10 ex ipso superlini debet. Bene facit hoc medicamentum ad superlinendos oculos, quo Augustus usus est: Aluminis fissi ℈ XL, turis ℈ X, aloes ℈ XV, croci ℈ XV, opi ℈ II, gallae ℈ X, rosae foliorum aridorum ℈ X, plantaginis suci vel seminis ℈ X. Ex vino Falerno teruntur haec vel asperguntur et cum levia facta sunt ac mellis spissitudinem habent, adicitur his passi sextarius vel quod sufficiat

11 et reponitur in vaso stagneo vel argenteo. Collyrium nigrum ab Antigono repertum ad omnia intacta faciens accipit: Cadmiae ℈ XXXV S, stibis ℈ XXIIII, piperis ℈ VIII, aeruginis rasae ℈ VIII, cummis ℈ XXIIII, teritur ex aqua pluviatica atque conficitur. Cosmus adiecit huic collyrio centaureae tenuis suci ℈ X, quod recte factum

12 reor. Collyrium, quod ad omnem epiphoram et inquietationem et tumorem facit sedandum sine dolore, accipit haec: Pompholygis ℈ VIII, cicutae suci aridi, id est siccati, ℈ VI, opi ℈ IIII, mandragorae suci aridi ℈ V, acaciae ℈ VI, cummis ℈ V, teritur ex coriandri teneri suco. Hoc collyrium prodest etiam extra oculos perunctum, id

13 est circumlitum. Collyrium ab Asclepiade ad epiphoras spe-

3 pastellos. 6 quo] quod. 8 recepit. Sicoli. 27 centauricae. 29 sine dolorem *(sic)*.

ciatim repertum: Cretae Samiae ℥ XI, opii ℥ X, stibi ℥ XL, cummis ℥ XX, aloes ℥ X, teruntur haec et conficiuntur ex aqua pluviali. Collyrium, quod habuit Cosmus medicus inter arcana, mirificum ad omnia oculorum vitia: Acaciae ℥ XL, spumae argenti tritae bene et lotae, donec candidissima et levissima fiat, ℥ XII, plumbi usti et loti ℥ XVI, stibii ℥ XI, cretae Samiae ℥ XII, cerussae ℥ XVIII, cornuum cervinorum ustorum et lotorum quod erit candidissimum ℥ VIII, squamae aeris ℥ IIII, opii ℥ IIII, aeruginis rasae ℥ VII, cardamomi interiora ℥ II, lapidis haematitis ℥ IIII, lapidis fissi ℥ IIII, tamaricae seminis ℥ IIII, croci ℥ IIII, turis ℥ IIII, murrae ℥ IIII, opobalsami ℥ IIII, lycii ℥ IIII, aloes ℥ IIII, costi ℥ IIII, piperis albi ℥ II, cicutae suci aridi ℥ VIII, ammoniaci guttarum ℥ VIII, bidellae ℥ VIII, saliuncae purgatae ℥ VI, cummis ℥ XXV. Teruntur haec omnia diligenter ex vino Chio non salso austero vel ex vino Falerno ac deinde confestim collyria finguntur et in umbra siccantur, quod et de aliis omnibus collyriis observari oportet. Collyrium acharistum theodotium ab Antigono inventum ad omnem epiphoram et omne vitium oculorum, accipit haec: Acaciae ℥ XX, stibis ℥ X, croci ℥ I S, aloes ℥ II, murrae ℥ II, cadmiae ℥ VIII, castorei victoriati duas tertias partes, opii ℥ I, lycii ℥ II, aeris usti ℥ VIII, cerussae ℥ IIII, nardi spicae ℥ I et tertias eius, cummis ℥ XX, palmarum ossa sive nucleos ustos ℥ XXX, trita haec ex aqua pluviatica conficiuntur. Monemerum collyrium dicitur, quod dolores in inpetu statim tollit, conficitur sic: Lepidae — I, aeris usti semunciam, haematitis — I, myrrae — I, opii semunciam, cummis semunciam: unum hoc collyrium mirabiliter prodest his, qui cicatrices non habebunt, ex ovo infusum et levi admodum agitatione contritum. Ad suffusiones oculorum, quas Graeci hypochymata dicunt: Feniculi suci liquidi ℥ III, opobalsami ℥ III, mellis Attici ℥ III, olei viridis ℥ III,

10 ematitis, *item* 29. 13 licii. peperis. 14 aridi] et erui. hamoniaci. 19 oportit. theudotium. 23 tertiasve lycię. 33 hyposchemata.

hyaenae fellis ℥ I, euphorbi ℥ I; hoc oleo diluitur et ita admiscetur ceteris. Aquato uti oportebit hoc medicamento, est enim acerrimum et undique umores trahit; quamobrem non sunt inungendi, qui capitis dolorem aut gravidinem habent, et ante biduum aut triduum aquam bibant, quos destinaveris eo inunguere; quamquam melius facient, si etiam perseveranter aquam potaverint; vitio enim molestissimo facilius inter initia carebunt. Non autem praeterit me habere te prudentes ocularios, quibus si nomina dixeris collyriorum in hoc libro scriptorum, contendent forsan se quoque habere eadem composita: sed si pondera aut effectus conparare voles, longe diversos invenies. Ego enim ipse eodem nomine multa composita, non isdem ponderibus et rebus, interdum habeo, sed maxime probatis utor. Nec utique adfirmo non posse et alios eadem habere, nam et ipse ab aliis accepi, sed raro scio ocularium quosdam simpliciter tradere conpositiones meque multum elaborasse, ut veras et incorruptas acciperem, conscius sum mihi. Neque illud rursus dico, novas omnes et non aliquibus notas me in hoc libro congesturum conpositiones, verum etiam quasdam vulgatas et, ut ita dicam, publicatas. Eiusmodi enim quia efficaces sunt, etiam plurimis in notitiam veniunt.

18 Collyrium efficacissimum ad tumorem oculorum et lacrimarum nimium fluorem, etiam supra perunctum vel inlitum efficax est, accipit: Acaciae ℥ XVI, cadmiae ℥ XII, aloes ℥ II, croci, myrrae, opii lecti, singulorum denarios binos, castorei ℥ I, cummis ℥ VIII; teruntur haec omnia diligenter et ex aqua permiscentur atque inde statim collyria

19 formantur ex aqua, quae sunt omnino mirifica. Xerocollyrium optimum ad epiphoras acres et initia lippitudinis: Croci ℈ II, sarcocollae ℈ II, aloes epatitidos ℈ I, glauci ℈ I. Haec omnia diligenter trita simul recondes in pyxide cuprea et pro xerocollyrio uteris. Ad epiphoras et lippitudines oculorum remedia de experimento et

5 aut triduum *om.* 14 utor] ueor. 22 plurimi. notiam. 29 Xyrocollirium.

physica diversa. Ad lacrimas et tumores oculorum lippientium restringendos atramentum sutoricium, id est chalcanthum viride cyprinum tundes et cribrabis et factum mollissimum pulverem ex ovi incocti albo, id est lacrimo, consperges et facies collyria, quae in umbra siccabis atque inde palpebras inunges et tempora inlines. Si ex reumate lacrima abundans est, ovi albo collyrium temperabis. Si lippitudo et sanguinis infusio est, ex aceto temperabis et desuper oculos circumlines, ita ut nihil interius de medicamine ingrediatur; tempora quoque dolentis eodem superlines. Brassica cruda trita cum pane candido madefacto subacta ac fronti inlita dolorem oculorum plurimum relevat. Medicamen ad oculum diutina lippitudine vel epiphora laborantem intrinsecus curandum: Lapidis gagatis ℈ III tundes, cribrabis et aqua pluviali vel fontana consparsum pulverem liquidum facies, deinde in ampulla vitrea repones; cum necesse fuerit, pinna aquilina vel columbina laborantem oculum inungues: quo facto et caliginem et infusum sanguinem absterges clarioremque visum restitues. Dolores oculorum tempore hiemis frigore contractos qualiter curare debeas: Concham aeream de melle albo abintus perunge totam eandemque supra gastrum lotii virilis ex ea parte, qua melle inlita est, superpone ad lotium versus et per dies XXX bis in die lotium agitari facito, ut omnis odor vel acritudo lotii et virtus eius ad mel in concha haereat, postea rades concham ipsam, id est quod melle inlitum fuerat, et rasuram tundes in mortario et cribrabis diu et repones in ampulla vel vitrea vel cyprea; cum necesse fuerit, ex melle temperabis et intrinsecus oculum perunges; mirabile remedium experieris in omnibus ferme oculorum etiam gravioribus causis. Gramen, quod in summo trisulcum habebit, decrescente luna radicitus sublatum quam plurimum repone, deinde ex multis unum auspicante lippitudine ad collum subliga, celeriter

20 21 22 23 24

1 phoesica. 2 refringendos. 3 cribabis. 11 candito. 17 pinna *1m* penna *2m*.

25 incumbentem epiphoram discuties. Si impetus oculorum eruperit, huiusmodi remedium confestim adhibebis: Atramenti sutoricii — I in aquam mundam defundes idque acriter fervere facies, tum operies, ut fervor paululum conquiescat, atque ubi modicum intepuerit, in concham transfundes ibique faciem demerges et oculos patefacies intra ipsam aquam; paululum quidem admordebit, sed cer-
26 tissimo experimento dolorem incumbentem avertet. Colofonii modicum phoenicio inliga et collo lippientis suspende,
27 statim proderit. Dolorem oculorum ut anno integro non patiaris, cum primum cerasia erunt idonea esui, id est quasi matura, de tribus cerasiis lapillos pertundes et Gaditano lino inserto pro phylacterio uteris, voto prius facto contra solem orientem, quod eo anno cerasia non sis man-
28 ducaturus. Herbam, quae appellatur peristereon, discoques, ut madescat, ex aqua fontana ad tertias et inde oculos
29 fovebis impetu laborantes: intra triduum persanabis. Vitandae perpetuo lippitudinis gratia observa, ut a Kal. Ian. eo tempore, quo Kal. solis die fuerint, etiam hora prima vel octava et deinceps alio die solis et tertio solis die similiter collyrio tenui inungaris, tum conversus ad orientem rogabis deum, ut eo anno dolere oculos tuos non
30 sinat. Cum primum hirundinem audieris aut videris, tacitus ilico ad fontem decurres vel ad puteum et inde aqua oculos fovebis et rogabis deum, ut eo anno non lippias, dolorem-
31 que omnem oculorum tuorum hirundines auferant. Expertum remedium ad lippitudinem, ne umquam temptetur, si quis observet sine intermissione aut oblivione, ut quotiens laverit, deducta utrisque manibus ad pedes infimos aqua statim manus ambas ad oculos referat atque ad angulos eorum utraque manu perfricet, et hoc ter facere
32 debebis. Adversus umores et subitos inpetus oculorum et epiphoras radices betae maximo nigrae ex aqua tepida

7 paulolum. 8 colofhonii. 9 fenicio. 11 essui.
12 Gaditano *scripsi:* gaitano. 13 philacterio. 22 dolore.
23 erundinem. 24 illico. 26 herundines auferat.
27 temtetur.

lavabis et expressas sabano siccabis, deinde tundes in pisone marmoreo et sucum inde linteo intorto exprimes, tum leviter ad carbones despumatum tepefacies et naribus infundes, ita ut is cui medeberis aquam tepidam in ore contineat, et si unus oculus laborabit, diversae partis nares infundes et melle Attico continges. Si tamen videris oculos suci illius infusione turbatos, herbae, quam quidam cerebellum canis appellant, radix ex aqua decoquitur eoque umore oculi adversus epiphoras utiliter foventur. Farina 33 hordiacia et galla contusa cum aqua permixta et collecta oculis cum tepore inposita tumores doloresque sedabis. Coriandrum viride tritum lactique mulieris inmixtum et 34 tumentibus vel dolentibus oculis adpositum statim prodest, idem et apium praestat similiter inpositum. Ros caeleste 35 manu munda collectum et rutae silvaticae contusae suco admixtum in plumbea pyxide reconditum, cum opus fuerit, adversum epiphoras oculorum fronti et superciliis inpones. Vino, in quo laurus fuerit decoctus, oculi foti dolore poten- 36 tissime levabuntur. Spina alba conbusta et bene trita cum 37 ovo superinlita vel inuncta sedat mirifice dolores oculorum. Gallae contritae turisque pari modo pulvis vino per- 38 mixtus et fronti inlitus tumorem oculorum doloremque sedat. Crebro lacrimantes oculos ut exsicces, lucernam 39 oleo cedrino repletam accensamque superposito vel iuxta suspenso aeneo vasculo permitte consumi, inde fuliginem collectam in pyxide cyprina reconde et cum opus fuerit inunge, miraberis efficaciam medicamenti. Caprinus caseus 40 recens coagulatus supra oculos positus dolores cito lenit. Rumicis silvatici radicem luna decrescente collige et tecum 41 habeto nitidissime: quamdiu eam tecum habueris, non lippies. Democritus adfirmat, felle hyaenae si frons perfricetur, 42 epiphoras incipientes et omnem oculorum dolorem posse sedari. Si mulieris saliva, quae pueros non puellas ediderit 43 et abstinuerit se pridie vino et cibis acrioribus et inprimis si pura et nitida erit, angulos oculorum tetigeris, omnem

10 ordiacia. 16 pixide. 27 efficacia. 30 lyppies.

44 acritudinem lippitudinis lenies umoremque siccabis. Chelidonia herba in hirundinum stercore nascitur, quae oculis plurimum suffragatur, maxime autem caliginem deterget, si paulatim inde oculi suffundantur, quos cito in pristinam
45 formam revocato vigore reparabit. Hirundinis ventriculo scisso albi ac nigri lapisculi inveniuntur, qui si lupino aureo includantur et collo suspendantur, omnem dolorem oculorum perpetuo avertent; sed et contra quartanas prosunt croceo linteo vel panno involuti linoque ad collum
46 validiore suspensi. Mel, in quo apes fuerint mortuae, utilissimum est oculis, si nitidum ac purum opportune et
47 paulatim infundatur. Qui ciconeae pullum elixatum come-
48 derit, negatur multis annis continuis posse lippire. Hirundinum pulli plena luna excaecantur restitutaque eorum acie capita conburuntur: horum cinere cum melle mixto recte
49 usus fueris ad reparandam oculorum claritudinem. Lacertam viridem excaecatam acu cuprea in vas vitreum mittes cum anulis aureis, argenteis, ferreis et electrinis, si fuerint, aut etiam cupreis, deinde vas gypsabis aut claudes diligenter atque signabis et post quintum vel septimum diem aperies, lacertam sanis luminibus invenies, quam vivam dimittes, anulis contra lippitudinem ita uteris, ut non solum digito gestentur, sed etiam oculis crebrius adplicentur, ita ut per foramen anuli visus transmittatur. Observandum sane inprimis, ut in loco nitido atque herbido deponatur ampulla, et cum lacerta discessit, tum anuli colligantur; observandum etiam, ut luna vetere, id est a luna nona decima in vicensimam quintam, die Iovis Septembri mense capiatur lacerta atque ita remedium fiat, sed ab homine
50 maxime puro atque casto. Lacerti viridis quem ceperis die Iovis luna vetere mense Septembri aut etiam quocumque alio oculos erues acu cuprea et intra bullam vel lupinum aureum claudes colloque suspendes: quod remedium quamdiu tecum habueris, oculos non dolebis. Lacer-

1 celidonia 2 herundinum *(sic saepius)*. 11 oportune. 15 cinerem. 16 *post* claritudinem *add.* sedandam. 18 anolis. 19 cypsabis. 25 deponatur] defundatur.

tum sane eodem loco in quo ceperis dimittes, vel etiam si sanguinem de oculis eius lana munda excipias eamque phoenicio convolvas colloque suspendas, uteris efficacissimo adversum oculorum dolorem remedio. Cancri oculus sub 51
tiliter sublatus et in phoenicio conligatus colloque suspensus lippitudini incipienti medetur, si tamen remedium a casto homine fiat. De manu sinistra muscam capies et 52
dum capies dicere debebis nomen eius, cui remedium facturus es, te ad curandos oculos eius muscam prendere; tum vivam eam ligabis in linteo et suspendes collo dolentis nec retro respicies. Ad epiphoras oculorum sedandas lima- 53
ces conplures tere in mortario novo vel nitido et adice ibi ovum gallinaceum incoctum et tingue illic lanam sucidam et fronti inpone. Ad epiphoras oculorum pultem fa- 54
baciam sine sale, sine ullo uncto, tepidam linteolo inline et oculis de nocte inpone, ita ut non alliges, continuo fervor recedit. Ut omnino non lippias, cum stellam cadere 55
vel transcurrere videris, numera et celeriter numera, donec se condat; tot enim annis, quot numeraveris, non lippies. Ad lippitudinem inter principia sedandam in chartam vir- 56
ginem scribe *ουβαικ* et licio, quod in tela fuerit, collo lippientis innecte. Incipiens lippitudo mirifice et sine dubi- 57
tatione depelletur, si in charta virgine scribas et collo dolentis licio suspendas: *φυρφαραν*, et hoc praeligamen purus castus facias. Hoc etiam remedium indubitate in- 58
petus oculorum, si praevenias, prohibebit, scriptum in charta virgine: *ρουβρς ρνοπειρας ἠέλιος ὃς πάντ' ἐφορᾷ καὶ πάντ' ἐπακούει*, quod ad collum dolentis licio suspendi debet; sed et coeptam atque inveteratam lippitudinem sedat, si in faciendo ac suscipiendo praeligamine castimonia ab utroque servetur. In lamella aurea acu cuprea scribes 59
ορυω ουρωδη et dabis vel suspendes ex licio collo gestandum praeligamen ei qui lippiet, quod potenter et diu valebit, si observata castitate die lunae illud facias et ponas.

4 remedium. 5 suspensos. 7 mulcam. 11 limices. 20 lipitudinem charta, *sed* virginem. 24 praelegamen. 25 casto. 27 Odyss. XI, 109.

60 Ne anno perpetuo lippias, de acinis novem uvae albae, antequam uvam gustes, novies te inunges, ita ut intra oculos
61 tuos grana singula singulis vicibus infundas. Stercus caprinum vino conspersum tritumque et inpositum oculis atque obligatum omnem dolorem tumoremque detergit.
62 Oculos cum dolere quis coeperit, ilico ei subvenies, si quot litteras nomen eius habuerit, nominans easdem, totidem nodos in rudi lino stringas et circa collum dolentis innectas. Si impetus dolorem praevenerit, absinthium vetus et fuliginem conteres diligenter, tunc mellis quantum satis videbitur adicies et denuo teres atque ex eo oculos inlines,
63 validissime proderit. Ne anno perpetuo lippias, cum primum cucumerem nanctus fueris, in fontana aqua eum per triduum esse in vasculo mundo permittes, deinde oculis
64 adapertis faciem tuam ea aqua fovere curabis. Qui crebro lippitudinis vitio laborabit, milefolium herbam radicitus vellat et ex ea circulum faciat, ut per illum adspiciat et dicat ter: Excicum acrisos, et totiens ad os sibi circulum illum admoveat et per medium expuat et herbam rursus plantet. Quae si revixerit, numquam is qui remedium fecerit vexabitur oculorum dolore; ad utrumque oculum hoc facito; quae si minus revixerit, ex alia iterum faciat. Oportet autem dari operam, ut non nimis herba constrin-
65 gatur, quo facilius plantata consurgat. Cepae longae sucus opobalsamo mixtus et suco feniculi adiecta adipe anserina incipientes ypochyses discutit et suffusiones reprimit cali-
66 ginesque extenuat. Accipitrem si decoquas in oleo susino, donec caro eius resolvatur, et ex eo oculos frequenter inun-
67 guas, et ypochysim et caliginem discuties. Chamaeleontis fel tantam vim habere creditur, ut ypochyses intra triduum inunctionibus sanet. Lupi fimus diu perfrictus ad summam
68 levitatem cum melle mixtus et inunctioni adhibitus oculorum ypochyses discutit et ad summam claritudinem eos

6 oculos cum dolere] oculorum dolorem. 9 absynthium. 10 tumellis *litteris* nc *superscriptis.* 17 et dicat *om.* 26 ypochesis. 29 ypochesim. 30 ypocheses. 32 inunctioni *scripsi:* inuictione. 33 ypocheses.

perducit suffusione siccata. Xerocollyria et remedia physica diversa ad xerophthalmiam et caliginem et aspritudinem detergendam. Ad caliginem et aspri- 69
tudinem oculorum siccamque perturbationem sine tumore, quam xerophthalmiam Graeci appellant, facit hoc collyrium, quod psoricon dicitur, accipit autem haec: Croci ℥ XII, psorici ℥ XIIII, psimithi ℥ IIII, opii idem, piperis albi idem, gummis ℥ II. Cum aqua pluviali teruntur haec; collyria statim inde finguntur, ne confectio dilata vanescat. Collyrium ad caliginem et aspritudinem, quod stratioticon 70
dicitur, recipit haec: Psimithi ℥ VI, piperis albi ℥ I, omphaci ℥ II, cadmiae ℥ III, opobalsami ℥ II, opii ℥ I, gummis ℥ II. Ex aqua pluviali hoc teritur atque conficitur, quod melius superiore ad caligines facit. Collyrium, 71
quod stacton vocant Graeci, ad eadem fere, quae supra scripta sunt, utile, sed magis mulieribus prodest, accipit haec: Cadmiae ℥ II, stibii ℥ VI, piperis albi ℥ II, aeruginis rasae et misui, donec puniceum fiat, usti ℥ singulos semis, aeris floris ℥ I S, gummis ℥ VII; quidam his addunt opobalsami ℥ II; trita haec diligenter pluviali aqua asperguntur et in collyria colliguntur. Collyrium acre ad 72
extenuandas cicatrices quamvis veteres caliginesque et aspritudines angulorum, quod semel inunctum plurimis diebus effectum praestat, oportet autem eo aquato uti, diu enim tenet morsum, accipit haec: Ammoniaci guttae, quae sit sine sorde, P. I, aeruginis P. S, gummis P. I. Primum cum aqua pluviali teritur aerugo, postea cetera adiciuntur macerata aqua pluviali et tum collyria finguntur. Fel testu- 73
dinis cum melle optimo mixtum et diu coagitatum mire caliginem tollit, si oculi inde adsidue circumlinantur aut subtiliter suffundantur. Calliblepharum xerocollyrium pri- 74
mum accipit haec: Aes ustum, stibium, cadmiam, aequis

1 ·X· yrocolloryria *(sic)*. 2 phoesica. xeroptalmiam *(sic saepius)*. 6 origon. 7 psori. psimbthi. peperis. 11 recepit. 18 rasae *om.* pumiceum. usti] rasi. 21 collyriis. 30 aut subtiliter suffundantur *om.* 31 xirocollirium.

ponderibus miscebis teresque diligenter et donec spumam non faciant neque crescant, ad ignem lentum agitabis in vaso aereo ibique tam diu esse patieris, donec refrigerentur atque siccentur; quae postea ad mortarium nitidissimum transferes atque illic iterum ex vino vetere optimo teres tam diu, quousque siccentur; de quibus pulverem tenuissimum factum intra pyxidem aeream condes eoque velut
75 stibio, cum volueris, uteris. Xerocollyrium optimum conficitur sic: Lapidis Phrygii — II, croci — I, salis ammoniaci ℈ II, folii ℈ II, aeris usti ℈ IIII, piperis albi ℈ I, omnia seorsum diutissime et diligentissime teres, ut pulverem tenuissimum facias, quem permixtum recondes in doliolo vitreo, et cum volueris pulvere ipso prout volueris
76 uteris. Xerocollyrium optimum et ad initia lippitudinis probatum constat ex his: Croci ℈ II, sarcocollae ℈ II, aloes epatitidos ℈ I, glauci ℈ I. Teres haec omnia diligenter et pulverem tenuissimum in pyxide cyprea recondes et cum opus fuerit, et intra oculos et ad superlinendos uteris. Capilli muliebres super testam conbusti et cum spuma
77 argenti contriti atque ad summam levitatem redacti xerophthalmias et prurigines oculorum efficaciter sanant, si inde inungantur. Ad caliginem abolendam de experimento uteris
78 hoc remedio: Salem ammoniacum exustum tere et permisce cum lotio pueri investis atque inde adsidue oculos inunge
79 vel superline. Naturalem sucum argimoniae et sucum milefolii et sucum arnoglossae, id est plantaginis, colliges diligenter ac nitide aequali mensura et de suco marrubii, rutae, serpulli, euforbii exprimes per linteum delicatum et admiscebis ℈ binos hisque adicies mellis optimi despumati libram unam atque omnia simul diu conteres; deinde iterum colabis tenui linteo et recondes in vasculo vitreo atque uteris, cum opus fuerit, ad suffundendos et superlinendos oculos caligine laborantes, quibus hoc remedio
80 cito aciem acutissimam reddes. Malvae sucus expressus

2 lento. 4 mortario. 7 pyxide. 9 frigii. 14 uteris *om.* 15 constat] contra. 16 epititidos. 20 xeropthalmias. 21 prorigines.

cum farina tenui miscetur ac diutissime teritur, postea adicitur mellis despumati aliquid ac vini, ut liquidius fiat, potenter inde inunguntur oculi caligine laborantes. Ros 81
nocturnum colliges nitidissime in prato et in ampullam mittes atque adicies illic mellis Attici ℈ XII et opobalsami ℈ VI ac pariter utrumque miscebis et sic uteris ad ungendum vel superlinendum, mirum remedium experieris. Sucum vettonicae tenuissimum oculis infunde, clariores 82
eos facies et inportunam lacrimarum destillationem cito siccabis. Fel cameli solum per se fronti inlitum prodest 83
adversum caliginem, sed ne omnino lippiatur, decoctum cum mellis optimi cyathis tribus et croci uncia in unum miscebis et sic suffusionem ad oculos facies vel etiam superlines inde caligantes et lippientes oculos; hoc medicamine etiam excrescentes carnes in oculis et cicatrices
curantur. Ad caligines oculorum detergendas medicamen 84
valde efficax: Rosae siccae pugnos duos plenos cum radice feniculi diligenter purgati et feni graeci pugnum unum plenum in ollam novam mittes et decocta prima aqua effusa sic postea decoques, ut spissescat; deinde mellis Attici unciam supermittes et piperis scripulum bene triti, addes etiam passi Cretici aliquantum, ut liquidius facias, deinde per linteolum delicatum colabis et ad suffusionem vel superlinitionem oculorum uteris. Perdicis fel mixtum melli 85
Attico caliginem tollit, si oculis adsidue infundatur, sed cum modo et aequali mensura. Aquilae fel cum melle Attico, 86
myrra vera et nitro albo singulis unciis mixtum oculis visionem acutissimam praestat, si cum modo infundatur. Ut acie certiore intueri omnia possis, ficus Africanae etiam 87
veteris dummodo pinguissimae ad ignem calefactae suco expresso vinoque diluto oculos inunge, gratulaberis remedio. Vipera viva mittitur in vas novum fictile et adi- 88
citur ei suci feniculi cyathus unus et turis granum unum, deinde vas obturatur argilla et circumlinitur et in furnum

2 ut *litterula erasa.* 8 vetonicae. 13 miscebis *om.* 20 dequoques. 31 gratulabis. 34 circumline.

ferventem mittitur atque illic excoquitur, donec cinis fiat; hoc de experimento ypochyses caliginesque potenter atque
89 mirifice purgat. Anagallidos herbae flos purpureus ad mensuram obolorum trium diligenter tritus et cum pausillo vini veteris mixtus inunctioni caligantium oculorum mira-
90 biliter prodest. Lacertas pisinnas, quae in segetibus morantur, quas Graeci aruras vocant, conburito et ad tenuissimum pulverem redigito atque ex eo cum vino aut melle
91 optimo caligantes oculos inunge, valde proderit. Centaureae minoris suco oculi ex melle inuncti caligine cito deposita
92 tenuissimam aciem resumunt. Feniculi radicis contusae suco tantundem mellis optimi despumati utinam Attici misceto eaque lento igne ad mellis crassitudinem discoquito repositaque in pyxide etiam aerea habeto; cum erit opus, cum aqua cisternina aut muliebri lacte inunguito,
93 quamvis crassas caligines cito discuties. Feniculi radicis decoctae aqua oculos adsidue foveto, cito omnem caliginem
94 tolles. Caliginantibus oculis visus acutior restituetur neque facile in hoc vitium incidet, qui usus fuerit remedio tali, ut centaureae manipulum nitidum in vini optimi, sed novellastri congium mittat aut etiam excoquat ac triduo in vasculo clauso vel operto macerari faciat; deinde post triduum heminam eius vini mixtam cum calida aqua adiecto
95 melle ieiunus manente illic centaurea cottidie bibat. Lauri folia XX leviter contrita passo diluito et linteo colato et in caccabulo decoquito ad crassitudinem mellis atque ex
96 eo inunguito, efficaciter caliginem discuties. Bacae myrti supra carbones vivos ad suffumigandum positae caliginem extenuant, si oculis apertis fumum earum patienter ex-
97 ceperis. Pulli hirundinum vel assi vel elixi in cibo saepius
98 sumpti oculis caliginantibus efficaciter prosunt. Lapidem bostrychitin tecum semper habeto, qui ad aciem oculorum
99 excitandam efficaciter prodest. Muris agrestis, id est qui in campis invenitur, conbusti cinis contritus et cum melle

2 ypocheses. 15 inungueto. 27 inungueto. 30 herundinum. 31 bostrychiten.

adsidue inlitus aciem oculorum caligine extenuata con-
firmat. Scarabaeus coloris smaragdini tantum beneficii ocu- 100
lis praestare dicitur, ut visionem ei acutissimam reddat,
qui eum contemplatus fuerit adsidue. Cocleas Africanas 101
veras super spissam craticulam dispositas ponito et car-
bones acres adsidue suggerito, ut aequaliter conburantur,
deinde mortario terito, ut tenuissimum ex his pulverem
facias, adiectaque mellis Attici cotyla una iterum validis-
sime terito et postmodum in vasculo fictili repone et
signa et cum alicui mederi voles, specillo inde eum inunge,
intra paucos dies integram aciem eius claramque restitues.
Fit ex vipera collyrium ad caligines oculorum adaperiendas 102
discutiendasque mirificum. Comprehensam igitur occisam-
que viperam in vaso fictili repones eamque illic putrescere
permittes, donec ex ea vermiculi nascantur; hos eliges et
conteres et adicies his croci paululum et iterum teres
atque inde collyria facies et sic cum melle Attico aut lacte
muliebri oculis inunges; idem praestat et cinis viperae
conbustae, sicut supra scriptum est, sed cum his quae
hic adiecta sunt temperatus. Salem quam candidissimum 103
ieiunus si cotidie gustaveris, omnem oculorum caliginem
cito extenuabis. Fel ursinum atque hyaenae cum melle 104
optimo mixtum et diu coagitatum caligines eximit, si ad-
sidue inde oculi suffundantur aut superlinantur. Adipes 105
omnium fluvialium piscium in sole liquefactae adiunctoque
melle inunctioni adhibitae mirifice oculis caligantibus pro-
sunt. Herbae chelidoniae sucum, feniculi sucum ad quar- 106
tarios singulos misce cum mellis optimi quartariis quat-
tuor et oculos gravedine et aspritudine laborantes inunge,
mire proderit; sed simul omnia decoque in vaso aereo
et sic inunctioni reserva. Lapis medius in lupina pelli- 107
cula subligatus collo atque ita diu portatus, sed prius
muliebri lacte pertractatus non tantum caligines tenuare,
verum etiam ypochysim discutere et obductam aciem aperire
consuevit. Hygra, quae prodest valde ad caliginem deter- 108

1 *in* confirmat *vocabulum desinit codex usque ad* § 168.

gendam, conficitur sic: Croci — II, piperis albi unciam, aphronitri unciam, myrrae unciam, mellis Attici unciam. Crocum et piper ex vino teres, novissime aphronitrum et myrram seorsum conteres et sic universa con-
109 iunges atque ad suffundendum uteris ex melle. Hygra mirifica, quae et caligines abigit et oculis suffusis lumen instaurat, accipit haec: Opobalsami ℈ III, myrrae ℈ III, opopanacis ℈ I S, mellis Attici selibram. Opopanacem primum ex vino teres diligenter, tum myrram adicies et teres, postremum opobalsamum addes atque omnia communiter terendo admiscebis et postea ad inungendum ute-
110 ris. Fellis gallinacei vel vulturini, quod longe magis prodest, scripulum et mellis optimi unciam bene trita coniunges atque in pyxide cuprea habebis et opportune ad inungendum uteris, hoc nihil potentius caliginem relevat.
111 Ros matutinum, quod inhaeserit rutae, et sucum chelidoniae et mel optimum despumatum pari mensura permisce atque ad tertias decoque et in pyxide cuprea re-
112 conde et caligantes oculos infunde. Fellis terrae et chelidoniae utriusque herbae sucum cum mellis optimi despumati pari mensura permisce atque ex eo caligantes oculos
113 inunge, efficacissimo medicamine uteris. Satureiae viridis suco tenuissimo si adsidue angulos oculorum contingas, caliginem cito discuties. Idem praestat et rutae sucus per linteum tenue expressus in pyxide aerea conditus atque angulis oculorum caligantium adpositus. Hoc cuiuslibet aetatis hominem infirmissimi visus mirabiliter curat,
114 certe si aliquid mellis Attici fuerit admixtum. Remedium ad tumorem oculorum vel nimiam destillationem. Pulei flores destringe eosque madefacito ex aqua frigida et contere bene atque ex eo panni tenuissimi partem dimidiam line, ut ex altera parte panni integas oculos et cum ibit dormitum, cui medendum erit, supra oculos pones, ipsa nocte tumorem umoremque
115 oculorum eius sedabis. Ad oculorum subitum impetum vel dolorem remedium efficax sic: Sucum cardonis, sucum urticae Alexandrinae, sucum bugillonis, crocum, atra-

mentum sutoricium, aequis mensuris ista coniunges et addes his sapae modicum et aceti quantum sufficiat et decoques ad spissitudinem mellis liquidi atque ita oculos inde superlines, ut modicum ingrediatur eos et delacriment, continuo sanabuntur. Ad vulnera ulceraque et cicatrices atque carbunculos crustasque oculorum et glaucomata atque albugines detergendas et palpebras componendas collyria et remedia de experimentis physica et rationabilia diversa. Ad sordida ulcera oculorum crustasque haben- 116
tia, quas medici escharas vocant, et ad carbunculos oculorum, quos anthracas dicunt, facit bene et per se mel Atticum purum pyxide cuprea conditum et repositum sub signaculo mensibus ferme duobus; quanto enim diutius in pyxide ea manserit, efficacius fiet. Sed praecipue hoc 117
quod quidam dia smyrnon, nonnulli euodes, quia boni odoris est, nominant, quod etiam ad pustulas papulasque et suppurationes oculorum et ad cicatrices non veteres et ad palpebrarum recentem etiam in corporibus teneriori-
bus aspritudinem facit. Oportet autem eo ad sordida ulcera diluto ovi albo, id est aquatissimo, uti, deinde cum lacrimae fluere desierint, cineraceo collyrio superinungi, item ad pustulas ex ovo tritum facit; ad papulas vero et ad dolores cum rubore et distensione oculi sicca bene in-
ponitur cum lacte mulieris, ex aqua autem ad cicatrices recentes extenuandas et palpebrarum aspritudinem tollendam teri debet et subiecto specillo aut inversa palpebra oculis inseri. Conponitur autem ex his rebus: Pompholygis lotae ℥ VIII, aeris usti ℥ VIII, croci ℥ IIII, myrrae
℥ IIII, nardi spicae ℥ I et pondus victoriati, lapidis haematitae ℥ II S, piperis albi grana X, opii ℥ I et pondus unius victoriati, gummis ℥ X. Teruntur haec cum Chio vino et confestim collyria finguntur atque in umbra siccantur. Acriore autem collyrio ad cicatrices extenuan- 118

1 sutoricium *scripsi:* sutoritum *Cornarius.* 27 specillo *Stephanus:* spicillo *Cornarius.*

das et ad palpebras asperas utimur, quod quia ex quattuor rebus ut quadriga equis constat et celeres effectus habet, harma dicitur; recipit haec: Aeris usti ℈ IIII, tureae arboris corticis ℈ IIII, ammoniaci guttae ℈ IIII, gummis ℈ IIII; teruntur haec ex aqua pluviali. Hoc etiam superunctum ad puerorum epiphoras et qui non sufferunt
119 unctionem optime facit. Collyrium quod proprie facit ad aspritudinem palpebrarum et callositatem, oportet autem aut subicere specillum palpebrae aut invertere ipsam palpebram et sic inungere, recipit: Aeris usti ℈ XIIII, aeruginis ℈ VI, croci ℈, myrrae ℈ I, casiae rufae fistularum victoriati pondus, piperis albi grana XLV, gummis denarios novem. Cum vino Chio haec teruntur et sic colli-
120 guntur. Ad palpebrarum veterrimam aspritudinem et excrescentem carnem, quam sycosim Graeci vocant, in qua est callum durissimum; est autem liquidum medicamentum, quod ideo hygra appellatur, quod etiam carnem ex palpebris tollit sine magno dolore, recipit haec: Myrrae, turis, croci, misui, singularum specierum denarios ternos, chalcitidis ℈ VI. Haec teruntur diligenter ex aceto acri; ubi levia facta erunt et habebunt spissitudinem passi, miscetur his mellis Attici P. I; deinde in patella aeris Cyprii super carbones posita infervescit, donec mellis habeat non nimium liquidi spissitudinem, atque ita reponitur in pyxide aeris Cyprii. Cum opus est, invertitur palpebra et per specillum adponitur. Quod medicamentum suffricatur curiose in oculo ad delacrimationem et ubi desierit mordere, rursus inverti oportebit palpebram atque ita pollice inpresso membranas innantes adducere, quae facile subsequentur; post hoc cinereo collyrio ex aqua inungendi erunt oculi crassius. Hoc medicamentum multorum annorum callos et aspritudines palpebrarum desperatas a quibusdam medicis ocularis paucis diebus tollit.
121 Collyrium ad ulcera, papulas et epiphoras: Cadmiae ℈ VIII,

9 specillum *Stephanus:* spicillum *Cornarius.* 19 mysios *Cornarius.* 26 spicillum *Cornarius.*

cerussae ℥ IIII, amyli ℥ III, opii ℥ II, acaciae ℥ I, gummis denarios duos, tragacanthi denarium unum, ovorum semicoctorum vitellos duos, fabae sine cortice, id est purgatae, modicum, quae ante diem ex aqua macerari debet cum tragacantho atque ita teri, tum formari collyria, quae lacrimarum impetum et iugitatem potentissime sedant ac reprimunt. Collyrium Dionysianum, quod appellatur theo- 122
dotion, ad lacrimam tenuem restringendam et ad ulcera et aspritudines palpebrarum et ad cicatrices recentes effi-
cacissimum, conficitur sic: Cadmiae ℥ III, aeris usti et loti ℥ VIII, crocomagmatis ℥ VIII, stibii ℥ IIII, opii ℥ IIII, castorei ℥ IIII, nardi Syriaci ℥ IIII, lycii ℥ IIII, acaciae ℥ XVI, croci ℥ VIII, myrrae ℥ VIII, palmularum ossa vel nucleos ustos numero XII, gummis ℥ VI, vini austeri veteris bene odorati sextarium unum. Teruntur haec diligenter et confestim ex his collyria finguntur atque in umbra siccantur. Collyrium stratioticum facit ad tumores 123
oculorum et lacrimam acrem compescendam atque ad palpebras asperas et ad caligines et cicatrices ex itinere et pulvere et fumo collectas: Cadmiae denarios octo, cerussae ℥ VIII, crocodili stercorum ℥ IIII, aeruginis rasae ℥ II, castorei ℥ S, omphacii aridi, aluminis fissi atque usti denarium unum, piperis albi ℥ V, opii ℥ I S, gummis ℥ VI. Teruntur haec diligenter et ex vino Falerno colli-
guntur atque inde collyria formantur. Collyrium, quod 124
appellatur sphragis, ab Antigono medico inventum, facit ad omne ulcus et ad omnem ustionem et plagam et ruptionem tunicularum oculi et ad omnia oculorum vitia praeter epiphoram incipientem, accipit haec: Cadmiae ℥ IIII, pompholygis ℥ X, opii ℥ IIII, amyli ℥ IIII, acaciae ℥ IIII, tragacanthi ℥ IIII, gummis ℥ II, teruntur diligenter hae species et ex aqua pluviatica collyria componuntur. Collyrium stratioticum psoricum compositum ex cad- 125
miae ℥ XIII S, croci ℥ XII, piperis albi ℥ XV, cerussae ℥ II, opii ℥ II, gummis ℥ IIII, chalcitidis ℥ I. Componitur autem psoricum sic. Teruntur haec seorsum singula bene siccata, deinde in unum collecta aceto conspergunturr

ac postea in ollam fictilem novam coniciuntur cum ipso aceto, quam bene opertam in equino stercore obrui oportet atque illic haberi per dies XL; postea haec permixtio in sole arefieri debet ac deinde teri et tum aqua pluviali collyria formari convenit, de quibus et inungi oculos, ut supra scriptum est, causis gravibus laborantes et
126 superlini optimum est. Ad oculorum omnem dolorem et praesentem et veterem et ad caliginem atque albuginem et pruritum atque antiquam, ut ita dixerim, caecitatem. Nam ut auctori huius remedii de experimento credamus, duodecim annorum caeco intra dies viginti visum restituisse se dicit. Quanto autem recentior valetudo fuerit oculorum, tanto velocius curabitur medicamine tali. Collyria multi generis, id est vel decem confectionum, aequali vel numero vel pondere infundes in lotium pueri virginis et ad uncias singulas collyriorum, quae infuderis, septena grana piperis in mortario nitido diligentissime teres, ut pulverem subtilissimum facias et cum mellis optimi despumati coclearibus tribus miscebis et iterum diligenter teres; postea simul confundes omnia, id est collyria, lotium et piper illud cum melle et iterum diutissime ac diligentissime teres collectumque nitide in pyxide cuprea recondes atque ex eo quemlibet oculorum causarium intus, id est intra oculos, inunges. Quod si per tempus medicamen spissatum fuerit, lotium puerile infantis quantum opus fuerit, ut more collyrii liquidum fiat, infundes et sic sub cilio et palpebris, id est intra oculos, sicut diximus, sollicite inunges. Hoc medicamine multis experimentis probato constat nihil esse praestantius, si quis eo castus et
127 purus utatur. Medicamen barbaricum ad omnis oculorum causas vel impetus, sive sint scabri et lacrimosi sive etiam vermiculos habeant aut brigantes, qui cilia arare et exulcerare solent. In ollam rudem mittes tres sextarios aceti acerrimi et ferrum, id est clavos veteres minutos vel alia minutalia ferri vetusta, et claudes ollam diligenter, operculum tenuiter pertundes et in illo foramine pones aut cannam aut sambucum perforatam, unde habeat spira-

mentum; mittes tamen in eandem ollam cum aceto bet ferro rosae siccae unciam semis ac postea ollam ipsam cooperies fimo caballino recenti, ita ut spiramen illud ollae per calamum liberum sit, hoc est ut supra molem illam fimi caballini, quo fuerit olla constricta vel operta, solum spiramen emineat, ut semper habeat anhelitum quindecim diebus, quibus necesse est, ut in fimo illo perseveret; nam omnino observabis, ne umquam illis XV diebus deoperiatur. Sexta decima die tolles ollam de stercore illo et diligenter mundabis, ne quid illic sordidum haereat, et cum patefeceris ollam, mittes in eam feniculi viridis sucum, quanta est mensura bonae potionis in vino; deinde agitabis diu et colabis linteo tenui et mittes in bucculare rude vel diligenter nitidatum, deinde lento igne decoques et semper agitabis; cum aliquantulum coxerit, addes in sextarium medicaminis tria coclearia mellis optimi despumati et iterum diligenter coagitatum repones in ampulla vitrea aut pyxide cuprea ac sub signaculo habebis et cum opus fuerit, ad caliginem et albuginem detergendam interius oculos inunges. Ad praesentem autem impetum vel dolorem, quamvis vehemens sit, desuper oculos inlines. Quod si grandis fervor oculorum et acres vel frequentes lacrimae erunt, etiam tempora et frontem medicamine inlines, ita ut in die vel quater superlinas, et cum siccata fuerit superlitio ipsa, non elues eam, sed semper addes novam inductionem. Quod si scabri oculi fuerint aut vermes, qui palpebras exarent, et inde sit tumor invectus, cilia superiora et inferiora, id est palpebras ipsas, ubi causa valetudinis est, inunges: experieris ad omnia fere oculorum vitia mirificum medicamentum, si castus et purus eo utaris; de quo tamen, dum in fimo est, vix tertia aut certe media pars remanere debet, ita enim melius fiet. Nam quanto plus consumitur vapore fimi illius, tanto magis confortatur et ideo maior olla esse debet, ut propensius medicamen fiat, quod et diu servari oportet et multis necessarium est.

Ad oculos scabros et palpebras perforatas umore 128

vetusto vel pedunculis exesas remedium praesens barbaricum quidem, sed multis probatum: Scarabaeum pilosum, qui similis est scarabaeo vero, in sepibus vetustis lapidosis aut in fossatis sepium requires, qui cutiones sunt colore pseudoflavo quasi leonino pilosi lucentes. Ante ergo quam illum cutionem tollas, folium caulis primo mane cum suo sibi rore vel gutta conclusa in eodem folio teneatur, ut, ubi cutionem illum inveneris digitisque pollice et medicinali adprehenderis, confestim supra folium illud caulis teneas, ut supra guttam illam lotium eius excipias, quia ubi manu adprehensus fuerit, statim se submeiit. Providendum ergo, ut velocius supra folium illud caulis ponatur, ne lotium eius, quod cito effundit, alibi excidat; quod commixtum cum illo rore caulis per specillum palpebris inpones et loca scabra vel exesa inter pilos perunges, effectum rei cito miraberis. Quod si casu uno in loco vel in diversis plures istos cutiones inveneris, omnium lotium vel umorem, quemadmodum diximus, in folio caulis umidi statim de horto suscipere debebis et adiectis guttis aliorum de caule foliorum in vasculo vitreo recondere, ut cum opus fuerit praesto habeas, quia dif-
129 ficulter huiusmodi bestiolae inveniuntur. Ad albuginem oculorum detergendam efficax hoc remedium: Vulpem vivam capies eique linguam praecides ipsamque vivam dimittes, linguam autem eius arefactam phoenicio ligabis et collo
130 eius, qui albuginem patietur, suspendes. Herbae symphoniacae surculum collo eius, qui albuginem patitur, lino suspendes, ita ut per dies triginta illic sit: quanto recentior
131 albugo fuerit, tanto citius sanabitur. Rosmarinum combure et pulverem eius cum melle Attico diligenter tere ac permisce atque inde inunge, confestim subvenies ei,
132 qui albuginem patitur. Fabam fractam purgatam atque ustam ad summam levitatem teres et oculos inde albugine occupatos adsidue ex aqua circumlines, miro remedio sub-
133 venies. Piscis marini felle, qui scorpios dicitur, oculi inuncti caligine atque albugine quamvis crassa cito libera-
134 buntur. Sanguis columbarum de loco pinnarum eo mo-

mento, quo pinna avellitur, oculis, dum adhuc tepet, debet infundi, qui ictu aliquo vulnerati aut sanguine suffusi fuerint; album quoque ovi incocti cum croco trito oculis superpositum et lana alba sucida involutum medetur. Ranam 135
de lacu prendes et spina oculos ei subtiliter erues atque in panno coccineo de licio ligatos oculis interius cruentis superpones, cito medeberis. Mel Atticum et stercus in- 136
fantis, quod primum dimittit, statim ex lacte mulieris, quae puerum allactat, permiscebis et sic inunges; sed prius eum qui curandus est erectum ad scalam alligabis, quia tanta vis medicaminis est, ut eam nisi alligatus patienter ferre non possit; cuius beneficium tam praesens est, ut tertio die abstersa omni macula mirifice visum reddat incolumem. Ad cicatricem vel plumbum extenuandum et 137
aspritudinem pruriginemque oculorum purgandam et umorem siccandum et ad scabras ac scabidas palpebras atque alia oculorum vitia unum hoc remedium vel praecipuum est: Folia oleagina commanducato diligenter eorumque suco, quem in ore collegeris, cotidie ieiunus oculos ablingito vel inlinito per linguam, celeriter vitia supra scripta discuties. Ex hirundinum pullis fit calliblepharon bonum, 138
quod aspritudinem pruriginemque oculorum potenter expurgat nec patitur quicquam in his molestiae concrescere, umidos quoque naturaliter oculos exsiccat, quod hoc modo componitur: Capita pullorum quam plurima igne lentissimo comburuntur et trita in pulverem tenuissimum redigun-
tur, quae admixta recenti adipe gallinae inunctioni maxime prosunt. Intibi rustici, de quo nascuntur cauliculi com- 139
plures, contriti sucus in oculum instillatus celeriter cicatrices et plumbum oculorum eximit. Caput stellionis com- 140
bustum et tritum et melli Attico admixtum oculos lacrimosos inunctione adsidua siccat et sanat. Pulmonis haedini 141
combusti cinis prurigines oculorum discutit et scabras palpebras emendat, si quasi stibium inponatur. Felle catelli 142
dierum septem oculi ex melle inuncti cito a leucomate

21 calliblepharion *Cornarius*. 28 cauliculi] articuli *Stephanus*.

liberabuntur; quidam etiam adfirmant efficacissimum remedium esse ad detergenda glaucomata, si catello dierum septem caput viventi diffindatur et de dextra parte cerebri oculus dexter, de sinistra sinister intincto illic spe-
143 cillo inungatur. Ut leucomata et albuginem quamvis densam ex oculo detergeas, turam et anturam herbas virentes nitidissime collectas contundes et per linteum tenue su-
144 cum earum exprime eoque oculos inunge. Leucomata ut extenues et discutias, utere medicamine, quod conficitur sic: Pumicis combusti triti ℥ XIIII, chalcitidis ℥ VIII, gummis ℥ IIII et sinapis pusillum, ut toleretur, adicies; haec omnia in tenuissimum pulverem redacta in unum permisce et ex aqua fontana facito collyria crassiora; quibus sic uteris, ut circumdetur tribus partibus cera collyrium, sed extremum collyrii sit leve ac tenue, quod in ipsum leucoma inponas et iube oculum adoperiri paulisper, ne excidat collyrium; quod si exciderit, iterum reponatur, post haec inunge oculum leni collyrio, statim emittet quasi squamam. Si ergo magnum leucoma fuerit et crassum, ita curabis: sin autem tenue, cum inposueris medicamen, maturius tolles; postea vero utere ad inunctionem collyrio, quod Graeco vocabulo diacopon appellatur; etenim apud medicos hoc collyrii genus magnam habet effectus
145 sui dignitatem. Turturis fimus ad summam levitatem tritus et cum melle Attico aut etiam alterius generis dummodo optimo et despumato inunctus leucomata oculorum
146 potenter extenuat. Galli gallinacei maxime albi fel ex aqua dilutum et inunctioni adhibitum leucomata oculorum et
147 ypochyses sanat et aciem luminum confirmat. Stercus quoque gallinaceum album cum oleo vetere tenuissime tri-
148 tum et adpositum idem oculis remedii praestat. Fel vituli diligenter collectum ad cotylae mensuram in vas aereum mittitur tenuique igne admoto ita excoquitur, ut spissetur, deinde mellis boni tantum mittitur, quantum fellis illius decocti remanserit; adiciuntur postea myrrae tritae drachmae duae et croci una et aeris floris pauxillum ac postea simul omnia diu coagitata ad tertias decoquuntur;

quod medicamen in pyxide aerea debet reponi, satis utile et leucomatis et cicatricibus et omnibus vitiis oculorum, si adsidue inde et opportune inungantur. Ut leucomata 149
oculorum efficaciter discutias, ungulas asini viventis lima et scobe earum quam tenuissimo, qui levitate sua oculos non offendat, cum lacte muliebri mixto frequenter inungito. Araneus albus cruribus longissimis cum oleo vetere con- 150
tritus per inunctionem adsiduam leucomata eximit et ideo plures cum oleo sufficienti teri oportet, ne ante confirmatam sanitatem medicamen necessarium desit. Cepa 151
longa contusa exprimitur eiusque sucus opobalsamo vel, quod efficacius est, lacti mulieris admixtus leucomata et cicatrices et quae Graeci argemata appellant miro effectu inunctioni adhibita extenuat atque persanat. Anemone di- 152
citur a Graecis herba, quae tantam vim remedii habere creditur, ut portata ab eo vel subligata collo eius, qui glaucoma patitur, intra dies quadraginta quinque eum sanissimum reddat. Ut glaucoma incipiens celeriter discutiatur, 153
herbam serpyllum decoque et eius aqua oculos adsidue fove, postea pice liquida pura ac nitida velut collyrio inunge, cito recipies sanitatem. Perdicis unius fel, opobal- 154
sami cyathum unum, cyperi Sidonii cyathi partem dimidiam, trita haec et ad summam levitatem perducta permixtaque in pyxide plumbea repones et inunctione adversum glaucomata et ypochyses et caliginem mire uteris. Corvi ma- 155
rini fel inunctioni adhibitum caligines tollit, albugines et cicatrices extenuat, carnes excrescentes compescit fluoresque oculorum reprimit. Pisciculi, qui equum marinum 156
similat, fel ovorum albumini mixtum et cum lana sucida oculis adpositum melius remedium supra scriptis oculorum causis quam ullum aliud medicamen praestare manifestum est. Scrofina adipe recenti si quis contritos angulos 157
oculorum, quos Graeci canthus vocant, interius exteriusque inunxerit, vermiculos, qui noxii sunt oculis, potenter educit. Sepiae testa interior, quae mollis est, diligentis- 158
sime trita et muliebri lacte permixta atque inunctioni adhibita supra dictis oculorum causis plurimum prodest.

159 Nardi Indici vel Syriaci ex vino vetere triti siccatique
pulvis pro xerocollyrio oculis inpositus mirabiliter prodest
160 ad valetudines supra scriptas. Mel optimum despumabis, ut
bene purum sit, et admiscebis pari mensura sucum rutae
et herbae chelidoniae atque ad tertias decoques et cum
omnia bene permiscueris, in ampulla vitrea sub signaculo
servabis et uteris miro medicamine ad scabros et lippos
oculos inungendos. Item ad oculorum causas reme-
dia physica et rationabilia diversa, id est oculis
ictu laesis et si quid subito eos fuerit ingressum
et adversum molestias pilorum et ad aegilopas et
ad nyctalopas et ad varulos, id est hordeolos ocu-
lis infestos, his additae infra collyriorum diver-
161 sorum confectiones. Quocumque ictu laesus oculus si
sanguinolentus videbitur, palumbinus ei vel perdicis vel tur-
turis sanguis, aut si haec animalia non erunt, columbinus de
162 pinna sublatus statim, id est adhuc calens, infundatur. Bitu-
mine, sulphure et ture permixtis oculos ictu laesos suffumi-
163 gato, statim sanabis, si frequenter id feceris. Herba, quam
Graeci sarcocollam, nos argemoniam appellamus, si viridis
erit, trita, sin arida, calida aqua macerata, quo facilius teri
possit, inlita oculis sugillationes livoresque eorum mature di-
164 scutit. Sanguine hirundinis recenti ac tepido inunctus ocu-
165 lus ictu laesus et cruore suffusus statim sanabitur. Radix
rutae trita et inlita oculis cruore suffusis etiam commansa et
adsidue posita plurimum prodest; vinum quoque, in quo ruta
166 diu fuerit macerata, rationabiliter infunditur. Mulieris primi-
parae purae ac nitidae saliva ieiunis instillata oculis livorem
167 suffusionemque quamlibet cruentam efficaciter adimit. Her-
bae vettonicae folia teres et salis triti modicum adicies et
super ictu perculsum vel cruoribus suffusum oculum con-
ligabis, mire proderit; nam quando ei id solveris, videbis
ex eo sanguinem destillare, ita omnem causam extrahet.
168 Lana sucida madefacta oleo vinoque permixto ac tepens
oculis superposita optime vitia supra scripta persanat.

33 distillare *Cornarius*.

Ad eicienda, quae casu oculum intraverint, herbam artemi- 169
siam velles radicitus et inde coronam factam capiti inpones;
sed is, cui medendum erit, dum coronam illam in capite
habet, quantum fieri potest, oculos apertos habeat. Digitis 170
quinque manus eiusdem, cuius partis oculum sordicula
aliqua fuerit ingressa, percurrens et pertractans oculum
ter dices: tetunc resonco bregan gresso, ter deinde spues
terque facies. Item ipso oculo clauso, qui carminatus erit, 171
patentem perfricabis et ter carmen hoc dices et totiens
spues: in mon dercomarcos axatison; scito remedium hoc
in huiusmodi casibus esse mirificum. Si arista vel quae- 172
libet sordicula oculum fuerit ingressa, occluso alio oculo
ipsoque qui dolet patefacto et digitis medicinali ac pollice
leviter pertractato ter per singula despuens dices: Os gor-
gonis basio; hoc idem carmen si ter novies dicatur, etiam
de faucibus hominis vel iumenti os aut si quid aliud hae-
serit potenter eximit. Leporem marinum vel eius san- 173
guinem cum oleo tere atque ex eo vulsorum de oculis
pilorum loca frequenter perunge; post quod et si rena-
scentur pili, molliores erunt; quibus iterum evulsis supra
dictum medicamen inducito, tum vero non renascentur.
Si autem etiam lacrimas oculi destillantes adsidue vitare 174
vis, hederam et vitem exustas et in pulverem tenuissimum
redactas pari mensura cum supra scriptis permisce ad
spissitudinem mellis atque inde inducito vel superline fre-
quenter oculos et confestim defluet umor noxius et ad-
versum vulsos palpebrarum pilos proderit. Si felle hyaenae 175
loca, quibus molesti sunt pili in palpebris nati, adsidue
tangantur, confestim tabescent; certe si prius vulsis super-
ducatur, non renascentur. Pilos oculis molestos si extir- 176
pare penitus volueris, loca eorum, cum prius evulseris,
ranae marinae felle contínge; quod si fel eius repositum
aruerit, aquam marinam ei modice admisce. Si cui volueris 177
pilos vulsos non solum in oculis, sed etiam in locis vere-

1 *a verbis* ad eicienda *codex rursus incipit.* eiciendam.
14 pertracto 30 superducantur.

cundioribus non renasci, lacte mulieris eo die expresso quo peperit contínge crebrius loca, de quibus pilos tuleris.
178 Pili si oculis molesti erunt, potenter uteris hoc medicamine: Lacertae viridis fel misce cum vino albo, quantum sufficere existimaveris, et mitte in vas aereum positumque ad solem tam diu agita, donec crassitudinem mellis habeat,
179 atque ex eo loca pilorum vulsorum unge. Lucernam fictilem de papyro et medulla vaccina concinnato atque eius fumo sive fuligine vel ligny pro calliblepharo utere, quo palpebras exesas et glabras saepius inungendo decentissi-
180 mas facies. Glabris palpebris pilos induces, si oesypo, quod sub armis ovium nascitur, adiecta myrra pariterque in mortario trita specillo calido loca pilis nuda perduxeris.
181 Pilos oculis molestos diligentissime velles atque eorum loca hircino sanguine recenti aut leporis aut vespertilionis inlines vel canino lacte continges aut acu cuprea calido
182 aceto saepius delibuta perduces. Capnos nomine est herba, cuius sucus vino mixtus atque inlitus locis, de quibus pili
183 ab oculis fuerint extirpati, renasci eos non permittit. Ranunculum viridem conprehensum acu cuprea pungito et sanguine eius excepto palpebras, de quibus pilos tuleris,
184 subinde contínge, numquam renascentur. Sanguisugarum in olla conbustarum tritus delicatissime cinis et vulsis pilis palpebrarum inpositus vel inspersus renasci eos non sinit.
185 Adipe vituli si palpebras crassiores perunxeris, extenuabis eas et ad sanitatem perduces. Eiusdem medulla cum cera et oleo rosaceo aequis ponderibus liquefacta et permixta et ad emplastri modum inposita duritias palpebrarum et si qua illic in modum pilularum nascuntur, conmollit ac
186 discutit. Aegilopia emendat fimus columbinus ex aceto coctus et inlitus; cicatrices quoque oculorum et albugines
187 mire detergit. Inulae rusticae radix valide commanducata et cum suco suo inposita aegilopas potenter emendat; quae quia ubi aruerit cadit, recentior, donec persanet, adsidue

9 calliblefario. 11 ysopo. 12 mirra. 13 spicillo.
15 vespertillionis. 25 peruncxeris.

debet inponi. Ad nyctalopas abolendas lychnitem lapidem, 188
quem nos carbunculum dicimus, tecum habeto, magno remedio uteris; quem ut verum esse scias, sic experire, si festucas leves admotas ad se rapit, sicut lapis magnes ferrum rapere consuevit. Iecur ovillum, id est ovis candidae, 189
discoctum cum aqua madefactum contritumque et oculis superpositum nyctalopas purgat. Varulis, id est hordiolis 190
oculorum, remedium tale facies: Anulos digitis eximes et sinistrae manus digitis tribus oculum circum tenebis et ter despues terque dices: rica, rica, soro. Si in dextro 191
oculo varulus erit natus, manu sinistra digitis tribus sub divo orientem spectans varulum tenebis et dices: Nec mula parit nec lapis lanam fert nec huic morbo caput crescat aut si creverit, tabescat. Cum haec dixeris, isdem tribus digitis terram tanges et despues idque ter facies. Efficax 192
hoc remedium hordiolis: Novem grana hordei sumes et de singulis varum punges perque singula puncta carmen dices et proiectis novem granis septem alia corripies et similiter de singulis punges et carmen septies dices, abiectis etiam his quinque sumes et idem quinquies facies, idem de tribus granis similiter, idem de uno similiter. Carmen autem hoc dices: *κυρια κυρια κασσαρια σουρωρβι.* Item hoc remedium efficax: Grana novem hordei sumes et 193
de eorum acumine varulum punges et per punctorum singulas vices carmen hoc dices: *φεῦγε φεῦγε, κρείων σε διώκει.* Item digito medicinali varum contingens dices ter: vigaria gasaria varumque grano hordei ardenti aut stipula faeni aut palea ures. Confectiones collyriorum diversorum de experimentis sic. Collyrium stactum ad 194
recentes caligines et coeptas suffusiones oculorum conficitur sic: Cadmiae ℥ VII S, nardi Celticae ℥ IIII, acaciae ℥ I S, aeris usti ℥ I S, stibii cocti ℥ I S, myrrae ℥ I, lyci ℥ I, croci ℥ I, cerussae ℥ I, aloes ℥ I, aeruginis ℥ I, lepidae Cypriae ℥ I, opii ℥ I S, piperis grana XX, castorei ℥ I S, gummis ℥ VII. Haec omnia in pulverem tenuis-

2 quam. 4 fistucas. 7 ordiolis. 18 et *post* dices *om.*

simum redacta aqua pluviali colliges et collyria inde for-
195 mabis, quae in umbra siccentur. Collyrium nomine mone-
meron facit ad impetus lippitudinis ex ovo inunctum, ita
ut cum ovi liquidissimo inunxeris lippientem, pusillum su-
stineat et iterum eum inungues; quem cum bis aut ter
inunxeris, eadem die iubebis lavari. Hoc collyrium facit
ad scabritudines et diatheses tollendas ex aqua inunctum,
recipit autem haec: Lapidis haematitis ℥ XII, pompholygis
℥ XII, croci ℥ XII, myrrae ℥ XII, aeris usti ℥ VI, nardi
Syriaci ℥ XII, piperis albi grana XX, opii ℥ VI, gummis
℥ VIIII. Haec universa in pulverem tenuissimum redacta
postea cum Falerno vino conteres atque inde collyria facies,
196 quae diu in umbra siccentur. Collyrium dia libanon ad sup-
purationes oculorum conficitur sic: Cadmiae ℥ S, cerussae
℥ II, opii ℥ I, gummis ℥ S, rosae siccae ℥ I, gentianae
℥ S; pulverem tenuissimum ex his factum cum aqua plu-
197 viali teres et ita collyria qualia volueris effinges. Colly-
rium dia lepidos accipit haec: Croci ℥ IIII, spicae nardi
℥ V, cadmiae ℥ I S, haematitidos ℥ I, piperis grana V,
myrrae ℥ I, aeris usti ℥ S, lepidae ℥ I, gummis ℥ I, rosae
viridis foliorum purgatorum ℥ II; haec, ut supra de aliis
collyriis scriptum est, trita aqua pluviali subiges et ita
198 collyria formabis. Collyrium ad lippitudines et primos im-
petus oculorum conficitur sic: Acaciae ℥ X, cadmiae com-
bustae et de lacte capruno aut muliebri, quod melius est,
extinctae et tunsae et cribratae et lotae bene, donec aqua
eius limpida sit, ℥ X. Hoc quoque pluviali aqua colliges
199 et ita collyria formabis. Collyrium dia misyos, quod facit
ad aspritudines oculorum tollendas et ad lacrimas sub-
stringendas, conponitur sic: Misy conbures hoc more, coi-
cies illud in pultarium et purgabis et in furnum mittes,
ut tam diu coquatur, donec sit sanguineum. Huius ergo
℥ V, spicae nardi ℥ V, croci ℥ II, cadmiae ℥ S, aeris
usti ℥ S, opii ℥ S, myrrae ℥ S, lepidae Cypriae ℥ S,

4 inuncxeris, *item* 6. 7 diathesis. 13 dialibanos. 28 misios, *item* 30. 32 ut *om.* 33 aeris usti ℥ S *om.*

gummis ℥ I S. Haec tunsa et cribrata cum vino optimo teres atque inde collyria formabis. Quidam adiciunt huic collyrio viperam siccam et arefactam bene in sole, tamquam si sit salita; hanc ergo si volueris adicere, exossabis prius et linteolo involves atque ita super eam vinum, unde collyrium hoc temperandum est, defundes, sed prius eam sic praecantabis, ne lacrimus exeat, ne extillet, ne noceat. Dices autem: Quomodo tu non vides, sic et tuus sucus gustatus nulli noceat, sed ob rem, propter quam adiecta es, proficias bene curatione precor. Collyrium 200
liquidum delacrimatorium accipit haec: Chelidoniae herbae suci ℥ S, mellis Attici ℥ I, opobalsami ℥ S, suci porri ℥ S. Haec mixta de ipso suco colliges vel de aqua fontana atque ita collyria formabis. Collyrium siccum oculis siccandis 201
utile conficitur sic: Cadmiae ℥ I, aeris usti ℥ I, stibii ℥ I; adicies huic collyrio, si acrius illud facere volueris, stactes ℥ S et tundes atque cribrabis per tenuissimum cribrum et sic pulvere uteris. Aliud siccum collyrium ad idem 202
efficax sic: Cadmiae ℥ VIII, salis ammoniaci ℥ VII, piperis ℥ V, casiae ℥ V. Tundes haec atque in pulverem tenuissimum rediges et sic uteris. Collyrium siccum callible- 203
pharon conficitur sic: Stibii conbusti ℥ I, piperis albi ℥ S, folii capitulum unum, stibium conbures et lotio pueri inpubis extingues et siccabis et tundes et cribrabis et sic uteris. Collyrium di oxus ad aspritudines oculorum tollen- 204
das conficitur: Cadmiae ℥ XII, aeris usti ℥ X, haematitis ℥ V, myrrae ℥ IIII, gummis ℥ VII. Haec in pulverem redacta aceto optimo colliges et deinde collyria formabis. Collyrium stactum accipit haec: Piperis albi ℥ II, cadmiae 205
℥ VII S, cerussae ℥ V S, Indici ℥ V S, opobalsami ℥ S, gummis ℥ VIII. Haec in pulverem redacta Falerno vino temperabis et colliges. Collyrium diapsoricum accipit haec: 206
Piperis albi ℥ I, croci Siculi ℥ I, myrrae ℥ II, amuli ℥ I, opii ℥ S, opobalsami ℥ S, gummis ℥ II. Aqua pluviali haec colliges tunsa atque cribrata atque inde collyria facies. Collyrium 207

4 sallita. 16 stactes ℥ S] stactos V. 31 pulvere.

dia libanu: Cadmiae ℥ I S, cerussae ℥ I, turis masculi ℥ I, opii ℥ I, gummis ℥ I. Aqua pluviali colliges haec similiter tunsa atque cribrata atque ita collyria formabis.
208 Hygra ad suppurationes oculorum conficitur sic: Croci Siculi ℥ I, turis masculi ℥ I; ex melle optimo despumato haec bene trita colliges et cum eo prius bene permisce-
209 bis et sic collyria facies. Collyrium idem, id est hygra, recipit haec: Croci ℥ III, aeris usti ℥ V, cadmiae ℥ II, haematitis ℥ V S, folii ℥ I, amomi ℥ I, stibi ℥ I, cerussae ℥ I, myrrae ℥ I, opii ℥ I, piperis albi ℥ I, gummis ℥ II S; vino Amineo tunsa et cribrata haec colliges atque
210 ita collyria formabis. Collyrium di aloes conficitur sic: Cadmiae ℥ I S, haematitis ℥ V, ammoniaci ℥ I S, opii ℥ S, aeris usti ℥ S, aloes ℥ II, aeruginis ℥ S, opopanacis ℥ S, salis ammoniaci ℥ I, galbani ℥ S, myrrae ℥ S, fellis tau-
rini ℥ S, lepidae ℥ S, gummis ℥ I S. Cum aqua pluviali
211 haec in pulverem redacta teres et formabis. Collyrium dia smyrnes recipit haec: Croci ℥ I, cadmiae ℥ S, haematitis ℥ I, myrrae ℥ S, misui ℥ S, piperis ℥ S, opii ℥ S, gummis ℥ S; pulverem tenuissimum harum specierum cum
212 vino vetere teres et collyria inde formabis. Hygra ad suppurationes oculorum recipit haec: Cadmiae ℥ VIII, spodi ℥ IIII, stibi ℥ VII, croci Siculi ℥ VII, amuli ℥ VII, opii ℥ IIII, gummis ℥ IIII. Haec in pulverem subtilissimum
213 redacta cum aqua pluviali teres et formabis. Descriptio xerocollyrii, quod calliblepharon dicitur: Piperis — I, stibii — I, folii — I, lapidis Phrygii P. I, quem lapidem divides in partes septem et conbures, conbustum extingues hoc modo: unam partem in balsamo, alteram in omphacio, tertiam in lacte muliebri, quartam in vino, quintam in urina infantis, sextam in butyro, septimam in melle Attico; quae omnia in minutissimum pulverem redacta cribrataque miscebis; quod si acrius esse volueris, adicies

1 dialibanu] diadianoy. 4 croci Siculi] crocodilli.
11 ammineo. 12 diacoles. 15 mirrae. 18 diasmiras.
21 vetere teres] veteres. 26 xyrocollirii. callebleforan.
27 frygii. 30 omfacio.

balsami unciam, piperis semunciam. Descriptio acharisti 214
collyrii: Aeris usti et loti — II, cadmiae lotae — II et
℈ VI, croci — I, opii — I et ℈ VI, myrrae troglody-
tidis ℈ III, turis VI, gummis ℈ XVIII, vini optimi quod
sufficiat, quo omnia colligantur et collyria fingantur. De- 215
scriptio trachomatici collyrii: Aeris usti et loti ℈ XVIII,
cadmiae lotae ℈ XVIII, lapidis haematitis — I, chalcitis
ustae ℈ VI, aeruginis ℈ VIIII, opii ℈ VI, gummis ℈ VI,
aquae pluvialis quantum satis sit ad colligendum pulve-
rem et collyria formanda miscebis. Descriptio Musae col- 216
lyrii: Aluminis schisti ℈ XVIII, aloes ℈ XVIII, myrrae
℈ XVIII, croci VIIII, crocomagmae ℈ VIIII, chalcanthi
℈ XVIII, mali granati caliculorum semunciam; quae trita
diligenter oenomeli confundes et colliges et formabis. De- 217
scriptio rosacei collyrii: Rosae — VIIII, cadmiae lotae
— III, aeris usti ℈ VII, croci ℈ XII, stibii ℈ VIIII, aeru-
ginis ℈ VII, spicae nardi ℈ VII, myrrae ℈ VII, opii
℈ XII, gumminis — III, aquae pluvialis adicies quantum
sufficiat ad colligenda et formanda collyria. Descriptio 218
stacti collyrii: Cadmiae P. I, stibii P. S, aeris floris — III,
misui — IIII, piperis — III, aeruginis — II, opii — II,
balsami — II, gumminis selibram. Haec omnia diligenter
trita et cribrata aqua pluviali colliges et formabis. Colly- 219
rium, quod Proteus dicitur, facit ad oculorum suffusiones
et ad omnem caliginem et albugines detergendas, confici-
tur sic: Cadmiae ustae et lotae — V, psimithi loti — V,
chalcitis non ustae — V, auripigmenti loti — II, piperis
albi — III et ℈ XVIII, croci vino infusi et triti — II,
myrrae troglodytidis — I S, guttae ammoniaci — II S,
rosae siccae — V. Omnia haec diligentissime teres ad
summam levitatem, tum addes sagapeni — III, laseris
— II S, opopanacis — II S, opii — S, gummis — II S,
balsami — II. Quae permixta atque confusa caelesti aqua
colligentur atque ita collyria formabuntur.

3 troglotidis. 11 scisti. 20 flos. 24 proteum. 26 spi-
miti (*sic*). 29 trogloditis. 34 *post* formabuntur *add.* legi.

CAP. VIIII.

Ad aurium dolores universos et vitia omnia et surdiginem.

1 Fellis caprini ℥ I, mellis ℥ I conteres et in strigili calefacies et infundes et lana occludes aurem. Nihil hoc medicamine potentius neque certius, etiam si intrinsecus
2 canceraverint aures. Porros virgines, id est non plantatos, inpari numero et lumbricos terrenos inpari numero capies et simul ex oleo optimo ad tertias decoques et tepidum
3 inde quod sufficiat infundes auriculae. Laser cum lacte capruno incocto recenti miscebis et inde aures prius dilues ac postea fel taurinum et oleum cedrinum aequis portionibus mixtum tepens infundes: hoc dolores mire mulcet et dubium auditum confirmat et pus collectum expur-
4 gat. Coriandrum viride teres et in vini cyatho miscebis et colabis et lana molli in aurem instillabis et eadem lana
5 obstrues aurem. Ad aures, quae graviter dolent et vetera vulnera intrinsecus habent, mellis optimi unam partem, aceti acerrimi duas partes confusas decoques fervoribus tribus et longius ea ab igne removebis, donec commotus fervor conquiescat; tum nitrum addes eo usque, donec ex vapore agnoscas nitrum resedisse et iterum leni igne recoques, ne efferveat; tunc addes fel hircinum vel caprunum vel verrinum aut porcinum, dum non de scrofa, et commovebis et iterum concoques ac tepefacies et inde
6 quantum satis est auribus infunde. Adeps ranarum palustrium liquefacta si tepens in aures infundatur, dolores
7 nimios mitigabit. Dolor aurium sedatur etiam canino lacte
8 et ursino, si recens instilletur. Terreni vermes cum anseris adipe vel cum oleo decocti sine dubio medentur
9 auribus purulentis. Urina apri servatur in vitro, sed melius cum vesica ipsius, quomodo ei sublata fuerit; haec tepens
10 infusa auribus unice prodest. Bestiolae multipedes, quae

2 infundes in lana et obcludes. 4 virginis. 5 capies *om.* 16 dequoques. 20 etferveat. caprunum] aprugnum *Cornarius.* 21 aut *om.* 25 late.

contactae in globulos conplicantur, in oleo excoctae infusaeque auribus statim prosunt. Tres araneae viventes 11
in oleo si ferveant ad focum positae atque inde tepidum auribus quod sufficiat instilletur, cito remediant. Sevum 12
vitulinum adipe anseris mixtum adiecto ocimi suco tepidum auribus infusum optime sanat. Rafani quoque, id 13
est radicis quae manducatur, sucus infusus auriculae dolenti infinitum prodest. Gari excellentis cyathum et aceti 14
optimi cyathum et mellis dimidium cyathum super aquam ferventem in alio vaso coques et frequenter despumabis de pinnula tepidoque medicamine aures inrorabis et conchyliata lanula claudes: valde hoc remedium inter experimenta laudatur. Fraxini tenerrima folia tundes et exprimes 15
sucum eorum atque auribus dolentibus tepidum infundes. Fraxini recentem surculum, id est umore proprio adhuc 16
madentem, ex una parte in foco pones et cum per aliam partem sucus ebulliet, suscipies eum diligenter et oleo addito tepefactum auribus instillabis. Cardui silvatici semen 17
ex oleo coques ita leniter, ne uratur, quod postea colabis per linteolum et tepidum infundes dolenti auriculae ac deinde lana purpurea obturabis. Croci, myrrae, turis 18
uncias quaternas conteres et adicies mel Atticum, quantum sufficere putaveris, ac decoctum medicamen auriculae infundes. Galbanum cum oleo rosaceo remissum et ter 19
aut quater infusum auribus mire dolores tollit. Aluminis 20
liquidi — IIII, mellis — III, aceti quartarios tres; alumen cum aceto teres et simul omnia concoques ad tertias; hoc medicamen tepidum auriculae infusum pus optime purgat, vermes necat, aquam etiam si intraverit educit. Herbae 21
polygoni, quam nos sanguinalem dicimus, sucus expressus et infusus mira efficacia dolorem ulceraque aurium sanat. Adeps anseris miscetur croci suco et alei contusi suco, 22
quae infusa auribus incommodos sonitus tinnitusque earum

4 remediant *scripsi:* remed *in fine versus,* medebuntur *Cornarius.* 5 et adipem *pro* adipe. 6 rafini. 13 tenerrimi. 15 umorem. 16 et *om.* 27 conquoques. 29 aqua. 33 incommodis.

23 proprie et unice tollunt. Pueri investis urina recens auriculae dolenti et ulcerosae instillata omni umore siccato
24 et dolorem tollit et ulcera mira celeritate persanat. Lotio humano vetere si quis iam desperatum aurium vitium elue-
25 rit, saluti integrae lenito dolore restituet. Fel ovillum mulso mixtum si clysterio addideris et inde auriculas inrigaveris, expurgatis ulceribus certissimam sanitatem consequeris; idem fel cum lacte mulieris instillatum etiam
26 ruptas interius auriculas certissime sanat. Coriandri viridis sucus cum lacte muliebri mixtus infusus auriculae
27 dolorem omnem potenter aufert. Cannabi seminis viridis
28 sucus tepens instillatus auribus dolorem prime tollit. Senecionis herbae sucus itidem auribus insertus eandem efficaciam praestat, quod ab experto scriptum et proditum
29 est. Si auricula aliquo pacto vitiata fuerit, anserina adipe
30 infusa diligenter expurgabitur sanitatique reddetur. Compositio medicaminis ad omnia fere aurium vitia sic: Mellis sextarium, aceti bene acris heminam, radices quae manducantur tres mittes in ollam rudem bene lotam, sed mundatas et integras radices mittes et pariter decoques; sed ut non refrigeretur medicamen, citato igne usque ad modum luti aquatioris decoquatur, deinde cum refrigeratum fuerit, condes illud in vasculo vitreo ac tepefactum, quamdiu dolorem et tinnitum vel sonitum auriculae per-
31 leniat, in aurem de specillo infundes. Infirmatis auribus prodest praecipue picis flos, quem pisselaeon Graeci vocant, cum oleo communi mixtus, ita ut tertia pars sit olei. Nam et dolorem sedat et non patietur suppurationem fieri et si facta fuerit, eodem medicamine persanatur. Ad summam ego ipse diu vexatus auris taedio, cum multis frustra usus essem medicamentis, ab hoc sum persanatus et alios conplures sanavi. Florem autem picis appello, qui excipitur, dum ea coquitur, lana superposita eius vapori; hoc etiam gravem odorem de aure protinus tollit.

6 mulso *om.* 12 prime] apprime *Cornarius.* senicionis. 15 ansarina. 22 luti] liti. 25 spicilli. infirmitas. 31 sum persanatus] super sanatus.

Ad auriculae tumorem et dolorem sine ulcere prodest her- 32
bae urceolaris aut cucurbitae ramentorum sucus recens ac
tepens per strigilem in foramen auris dolentis infusus.
Cutiones bestiolae sunt multipedes cute dura et solida, 33
quae tactae conplicant se in orbem pilulae rotundissimae,
polypodas Graeci appellant; hae conplures coctae cum oleo
molli in vaso ferreo remedio sunt auribus laborantibus,
si inde curentur. Gliris pingue et gallinae adeps et me- 34
dulla bubulina vel taurina liquefacta tepensque infusa auri-
bus plurimum prodest. Bene facit hoc medicamentum et 35
ad tumorem et ad exulcerationem aurium: Aceti acris
sextariis duobus incoquuntur mala granata duo, quibus co-
riarii utuntur et quia semper acida sunt nec umquam
maturescunt, rhoas oxias haec Graeci dicunt. Tum deinde
adiciuntur his et admiscentur aluminis fissi — II, acaciae
suci II et cum bene permixta haec et coagitata fuerint,
reponitur medicamentum in ampulla vitrea; cum opus est,
ad tumorem calidum per strigilem infunditur et foramen
summum auriculae lana sucida tegitur, ad ulcus autem
frigidius medicamen per eiusdem generis lanam et auri-
scalpium inicitur. Aliud medicamentum ad tumorem aurium 36
et exulcerationem: Mellis cyathi III, aceti acris cyathus I S
miscentur, postea adicitur gari optimi cyathus unus, deinde
carbonibus infervescit, cuius spuma surgens pinnula ab-
icitur et tam diu coquitur vel agitatur, donec habeat spis-
situdinem: hoc calido ad tumorem, frigido ad ulcus, cum
oportebit, uteris. Item bene facit haec conpositio etiam 37
ad veterem aurium dolorem: Aluminis P. I, mellis P. II.
Haec in mortario prius bene permisceri oportet, deinde
olla nova excoqui, donec habeant mellis spissitudinem; cum
opus est, infunditur in auriculam ex lana conchyliata eaque
clauditur; hoc et conbustum locum sanum reddit sine do-
lore et sine cicatrice, si ei protinus inponatur. Si caro 38
excreverit in foramine auris, conprimetur sine dolore aut

1 auricula et umorem. 6 hae] haec. 7 ferreum.
12 inquocuntur. 27 facit] facite. 30 habeat.

ferro hoc pastillo, qui conficitur sic: Aluminis fissi P. II, aeruginis P. II, misui usti P. II, rubricae Sinopidis P. II, gummis P. I. Teruntur species priores ex aceto acri, donec quasi collyrii confectio leves fiant; ultimum gummi adicitur et finguntur pastilli, qui ad omnia ulcera faciunt aqua diluti emplastri more inpositi, cum aut tumores conpescendi sunt aut cicatrices sedandae; sed aquatioribus his uti oportet, cum cicatrix ducenda est, ut facilius auriculae inserantur. Bene faciunt idem et ad nares qualibet causa
39 exulceratas et graviter olentes. Araneas viventes in aceto macerabis et sic conteres atque inde aurem elues, statim
40 proderit. Mel, butyrum et oleum rosaceum pari mensura
41 permisce ac tepidum auriculae dolenti infunde. Fel caprunum et oleum amygdalinum pari mensura permisce
42 tepidumque laboranti auriculae instilla. Putorem sordesque auriculae optime curat cucurbitae viridis sucus et
43 porrus capitatus cum oleo decoctus atque infusus. Ad auriculae dolorem hastulae regiae radicis sucus cum melle vel vino infunditur, interdum admisceri oportet turis et myrrae partem vel capparis foliorum sucum infundere vel rutae sucum aut eius semen tritum cum rosa et lentisci sucum cum rosa amygdalino vino admixto infundi
44 oportet. Si pus aut sanies manabit ex aure, malvae sucum vino amygdalino inmixtum vel suco rosae vel oleo rosaceo tepefactum instillari oportet, protinus effectum
45 exhibebit. Draconteae sucus aut semen tritum cum rosa aut amygdalino vino infusum purulentae auriculae sani-
46 tatem maturrimam praestat. Crocum tritum cum lacte muliebri si instilletur, tumori auris plurimum prodest.
47 Hysopum contusum et cribratum cum aceto et nitro et melle infusum bene facit ad tinnitus aurium atque inflationes, sed melius si cyprinum oleum admixtum fuerit.
48 Ad tumores et ad dolores auris prodest croci et opii par
49 pondus ex aqua tritum aut ex vino tenui infusum. Opo-

2 rubici senobidis. 5 pastelli. 8 oportit. 9 inferatur. 12 rosaceum *1m* rosacium *2m*. 13 caprunum *1m* aprunum *2m*. 17 astlae rigiae radices. 34 infusum prodest *(repetit)*.

panax cum rosa et amygdalino vino trita recte laborantibus auribus instillatur. Alium rotundum tritum cum aceto repostum in pyxide plumbea et cum opus fuerit, cum aceto et rosa infusum auribus prodest. Opobalsami, rosae, croci unguentarii, opii, singulorum aequa pondera trita tepefacta infusa auribus prosunt. Virentis papaveris sucus cum rosa vel amygdalino vino vel porri seminis sucus cum lacte muliebri vel veratrum album tritum cum amygdalino oleo aut rosaceo vel sucus granorum Punici mali cum rosa aut oleo amygdalino infusus dolentibus auribus prodest. Croci — VII, nucis amarae ℥ VII, mellis boni cyathos III, aceti boni quod satis erit mittes, ut spissitudinem habeat medicamentum mellis liquidi et simul permixtum atque excoctum dolentibus auribus instillabis. Murrae, croci, opii, nardi spicae, turis corticis, mali Punici aridi, fabae Aegyptiacae pulpam, nucum amararum interiora, mellis boni, singulorum ℥ quaternos, castorei ℥ II, aluminis fissi ℥ II, piperis longi ℥ I; tritis diligenter his omnibus et cum aceto acerrimo mixtis atque excoctis fieri oportet medicamentum tam temperatum, ut simile sit passo. Hoc tepefactum instillatur, etiam exulceratis auribus mire prodest. Ad incipientes dolores aurium et exulceratas aures hoc medicamen facies: Turis — IIII, mellis — III, vini austeri cyathos II, aceti acerrimi cyathum I, nardi Syriaci ℥ II, myrrae ℥ I S, croci I S, nuces amaras numero III, afronitrum victoriati pondus, piperis longi ℥ I, fabae Aegyptiacae grana purgata IIII. Haec omnia primum per se, deinde in unum mixta teruntur et tepidata dolentibus auribus instillantur. Castorei obolos II, id est duas partes victoriati, radicis lanariae, salis ammoniaci, veratri albi idem ponderis, quibus superadicies croci victoriati pondus, olei irini et mellis parem mensuram, id est singulorum ℥ XVI. Ea seorsum prius singula trita miscentur in unum; faciunt bene ad dolorem et ulcera aurium tepide inserta. Dolenti auriculae oportet farinam hordiaciam per se coctam ex aqua mulsa cataplasmatis more a foris inponere vel farinam lini seminis et faenograeci in unum

50 51 52 53 54 55 56 57

coctam vel alteram earum cum farina hordeacea similiter ex aqua mulsa coctam; oportet etiam extra adhiberi sfongias molles ex aqua calida bene expressas, deinde tepidum instillare amygdalinum oleum vel laurinum saepius in die.

58 Prodest bene auribus infirmis huiusmodi medicamentum: Myrrae ℈ I, croci ℈ I, storacis globulos, non ampliores quam cicer est, numero XXX, piperis longi grana XXX, nuces amaras numero XXX. Cum aceto haec teruntur tam diu, donec habeant spissitudinem passi, atque ita reponuntur in pyxide cyprea aut in doliolo vitreo; cum opus fuerit, medicamentum rosa admixta liquefactum tepidum

59 fiet, quod in lana sucida auribus instillabitur. Nardi Syriaci ℈ VI, afronitri ℈ VI, murrae ℈ IIII, piperis longi et turis ℈ IIII, mellis Attici ℈ IIII, balani, qua unguentarii utuntur, in pilulis ℈ VII, fabae Aegyptiacae interiora quae sunt amara ℈ VII, diligenter et seorsum trita prius haec, postea permixta cum aceto levigantur et cum res postulaverit, rosacei olei quod satis sit admiscebitur atque ita tepens instillabitur hoc medicamentum, quod protinus om-

60 nes aurium sedabit dolores. Haec quoque conpositio statim dolores aurium sedat: Centauriae suco, si non sordidum ulcus fuerit, ex aqua uti oportebit; cum autem multum

61 puris erit, vinum admiscebitur. Supra opinionem efficax auribus hoc medicamentum: Murrae, croci, opii, nardi Syriaci, turis corticis, mali Punici aridi, fabae Aegyptiacae quae sunt interiora, nucum amararum itidem, mellis boni, singulorum ℈ IIII, castorei ℈ II, aluminis fissi ℈ III, piperis longi ℈ I; omnia prius seorsum diligenter teruntur, postea cum aceto acerrimo mixta teruntur tam diu, donec habeant spissitudinem passi; cum opus fuerit, medicamentum instillatur tepidum; idem facit egregie et ad ulcera

62 aurium sananda atque purganda. His, qui surdi sunt et quorum aures sonant, sucus uvae inmaturae et rosae pondere pari admixtus tepideque infusus plurimum prodest.

1 ordeacea. 3 ex *ego:* et. 4 amigdalinum (*saepe*). 21 centauricae sucum. si non *om.* 24 *post* medicamentum *add.* reperitur *Cornarius.* 32 et *om.*

Faciunt bene ad aurium vitia et emplastra, quae scripta 63
sunt in secundo libro, plurima rosa vel amygdalino vino
diluta, praecipue quae inscribuntur Cyzicena. Terreni 64
vermes cum adipe anseris decocti infunduntur auribus
contra iam deplorata vitia. Spumae argenti ℈ VI, olei 65
laurini libram teres in mortario et coques ad spissitudi-
nem mellis et auriculae dolenti infundes. Si autem et
cetera, quae infra scripta sunt, habueris, eadem medicamini
admiscebis: Croci ℈ I, murrae ℈ II, rosae siccae ℈ II.
Haec universa pariter miscebis et auriculae dolenti infun-
des; qua re curabis et concretionem sive ypersarcosim au-
rium, si addes et aluminis schisti ℈ II, olei cedrini
cyathos ℈ IIII. Adversus gravitatem audiendi fel bubulum 66
cum urina hirci auriculae, quae molestiam surdiginis pati-
tur, instillabis statimque subvenies. Auribus purulentis 67
nitrum vino liquefactum recte infunditur, quia statim prod-
est. Ad aurium dolorem, quae pus emittent, laridum 68
vetustissimum teres in mortario et sucum illum lana de-
licata collectum in auriculam inmittes et subinde aqua
calida fovebis et iterum sucum illum infundes, mira velo-
citate sanabis. Pullinum sanguinem tepidum in eam au- 69
rem, quae obtunsior erit vel dolebit, infundes. Lotium 70
caprinum sub eo momento, quo egeritur, tepidum auri
obtunsae infundes. Apri etiam lotium in fumo siccatum 71
et melle liquefactum auri infunditur et remediat surdi-
diginem vel dolorem. Ad auris dolorem mel stillaticium 72
opus est, quod ita facies. Favum contundes et suspendes
in linteo nitido et denso et quod decucurrerit suscipies
in calice; quem calicem postea pones in ollula fabri cum
calida ferventissima, quantum calix sufferre possit, atque
inde medicinali specillo in aurem infundes, quae dolebit,
quam lana claudes. Iacere autem debet in alio latere is,
cui medendum est, tam diu, donec combibat mel quod in-
fusum fuerit. Sabuci uvam maturam exprimes et pones, 73

1 ad *om.* 12 si *om.* schisti] scienti. 13 cyatos. 14 quae] quem. 23 quo egeritur] coegitur. 29 ollolam fabari 30 sufferri. 31 spicillo. 33 cumbibat.

ut considant sordes, et post haec colabis, ut sit liquidissimus sucus; de hoc liquore duas partes mittes et unam mellis stillaticii aut certe Attici optimi et sic decoques in vase duplici ad tertias; tum decoctum recondes et cum opus fuerit, calidum per specillum medicinale in aurem infundes ita, ut postmodum ipsam de lana marino con-
74 chylio infecta claudas. Cunilae viridis sucus expressus
75 atque auriculae infusus unice dolorem tollit. Vettonicae herbae viridis et recentis folia vel per se vel in aqua madefacta terito sucumque eorum excipito, deinde adiecto rosae suco aut rosaceo oleo tepido in aurem instillato
76 lanaque claudito, mirum est. Si auricula interius ulcerosa erit, porri sectivi sucum ʒ I cum mellis hemina ad tertias decoquito et per lanam tepidum in aurem instillato.
77 Cannabis foliorum sucus auriculae instillatus vermes innatos necabit et si quod aliud animal inrepserit, interficiet.
78 Eiusdem seminis viridis sucus instillatus dolorem omnem
79 auriculae potenter avertit. Cepae sucus cum melle permixtus et auriculae instillatus graviter audientes emendat, dolorem sedat, purulenta expurgat, vermes enecat, aquam etiam, quae ingressa fuerit, et omnem umorem educit.
80 Cyminum silvestre contritum et suco rutae inmixtum instillatumque auriculae dolorem lenit, ventos quoque interius sonantes removet atque omne vitium potenter emen-
81 dat. Herbam, quam Graeci polygonon, nos aliquot vocabulis, sed praecipue sanguinalem dicimus, mira efficacia dolores aurium discutere etiam nos experti sumus, si expressus
82 sucus eius tepefactus auribus instilletur. Senecionis herbae sucus cum liquido nardo instillatus et dolores et ulcera
83 aurium sanat. Oleum laurinum strigili ferreae inditum atque ita calefactum infusumque auriculae dolorem sedat.
84 Vermes ex qualibet arbore rubri coloris contriti cum oleo
85 et infusi dolores aurium sedant. Aqua ingressa auriculam si dolorem faciet, rubi teneri sucus expressus et infusus

5 specillum] spicille. 6 marina. conchylio *om.* 7 inconfecta. 12 claudito] cladi. 28 senitionis.

sine dubitatione sanabit. Salicis sucus foliorum cum rosae 86
suco aut rosaceo oleo in cortice mali Punici calefactus et
auriculae inditus mire succurrit. Gallae ex vino decoctae 87
umor instillatus auriculae, ex qua sanies fluit, etiam quae
fuerint purulenta purgabit. Resina terebinthina remissa 88
adiecto muliebri lacte instillata ruptas auriculas potenter
sanat. Nucis iuglandis foliorum sucus tepidus instillatus 89
dolenti auriculae mire proderit. Myrrae tritae victoriati 90
argentei pondus et lanae sucidae non carptae conbustae
pulveris tantundem infuso passo Cretico simul terito, donec
ad crassitudinem mellis redigas; tum calefactum per triduum
auriculae infundito, quarta die sanam efficies et mirabere
magnum remedium. Turis masculi, myrrae troglodytis, 91
croci Corycii tantundem ponderis, nucum quoque amara-
rum tantundem miscebis; sed omnia ad summam levitatem
contrita adiecto aceto temperabis, ita ut medicamen ad cras-
situdinem liquidi mellis adducas; tum in pyxidem plum-
beam transfunde atque illic sub signaculo conditum habeto.
Cum opus fuerit, purgata prius auricula utere, ita ut ex
eo lanulam madefactam inseras. Hoc auxilio usque ad
perfectam sanitatem uti poteris; namque non solum do-
lores aurium, sed et vetera et purulenta vitia potentis-
sime expurgat et sanat. Galbanum rosa liquida aut un- 92
guento nardino delibutum instillatumque dolorem aurium
lenit. Alumen mulso optimo dilutum et lana instillatum 93
dolorem aurium sanat. Gallinae adeps liquefacta et tepide 94
instillata quodlibet vitium aurium sanat. Galli gallinacei 95
ex ventriculo interiore membrana, quae proici solet, are-
facta tritaque ex vino adiecto paululo opii medicamen au-
ribus utilissimum facit, quod calefactum infusum suppu-
rationem eius expurgat et sanat. Adeps anserina cum 96
croci suco mixta et tepefacta ac sic iufusa aquam et om-
nem umorem de auriculis evocat et persanat. Quod si
ex ictu aliove casu auricula vitiata fuerit, tum per se

3 inditur. 5 terebentina. 7 nocis. 8 mirrae *item* 13. 13 trocloditis. 18 contum. 24 dilutum *Cornarius*. 29 paulolo.

anserina adeps sola diligenter expurgata lenique igne liquefacta infusa auriculae et dolorem tollit et vitium persanat. Eadem adeps adiecto ocimi suco tepefacta instillataque
97 dolores auricularum infantilium levat. Aranei triti umor expressus et rosae liquidae quantum videbitur inmixtus lanaque molli madefacta auriculae insertus continuo dolo-
98 rem relevat. Spuma equi recens detracta et cum oleo roseo infusa auricularum quamvis vehementes dolores re-
99 solvit. Verrinum fel in mali Punici cute sicca tepefactum
100 infusumque purulentas auriculas expurgat. Verris, cum scrofam saliet, priusquam in terram destillet de verendis eius, virus exceptum tepefactumque cum aquae modico auriculae inditum quamvis molestos dolores relevat; quod
101 etiam circa auriculam inlitum plurimum prodest. Apri lotium infusum auriculae valde medetur; quod quia vetustum magis prodest, collectum servari debet in vaso vitreo,
102 ut sit ad remedia praeparatum. Cum felle vitulino et aceto pari mensura serpentis senectus, id est exuviae, decocta et lanula madefacta medicamentum auriculae insertum maximae utilitatis esse creditur, si prius ferventi aqua de
103 sfongia aurem foveris. Vituli adipem resolutam suco ocimi adiecto si pariter tepefactam auriculae infuderis, amarissimo
104 incommodo laborantem continuo liberabis. Medulla eiusdem vituli recens cum cymino contrita infusaque quamvis magnos dolores auriculae statim relevat et intra triduum
105 tollit. Lotium caprinum instillatum dolorem sedat; quod magis prodesse suppuratis auribus adfirmatur, ob quam causam praesentis auxilii plures exceptum et cornu caprino inditum in fumo suspensum diligenter ad necessarias
106 medellas reservant. Pueri inpubis mingentis lotium exceptum et recens ac tepidum auriculae suppuratae instillatum umore exsiccato dolorem tollit et mira celeritate
107 ulcera ad sanitatem perducit. Saliva hominis ieiuni auriculae indita vermes, si qui erunt, erumpere ex ea constat.
108 Butyrum recens instillatum umores doloresque aurium

1 leni *scripsi:* leui. 15 lutium. 18 decoctae. 22 infunderis.

sedat. Terrestres lumbrici conbusti ac triti et cum rosa 109
liquida mixti infusique aurium dolores citissime sedant.
Lac muliebre mixtum cum sulpure auriculae infusum do- 110
lorem lenit; epiphoras quoque earum resolvit, hoc potentius,
si etiam extrinsecus eodem lacte aures perunxeris. Si 111
dextram aurem aqua ingressa fuerit, sinistro pede insistes
et caput in dextram partem inclinabis; similiter facies e
diverso, si sinistra auricula aquam acceperit. Gari optimi 112
cyathum unum, mellis optimi dimidium cyathum, aceti
optimi cyathum: haec mixta in calice novo denso super
aquam ferventem, quam leni pruna fervere facies, ita de-
spumabis, ut pinnula omnes spumas eicias, deinde cum
bene fuerit despumatum medicamen, recondes et cum uti
volueris, tepefacies et tenuiter infundes et madefacta lanula
aurem claudes. Hoc medicamento ad omne vitium aurium
mirifice uteris; sed si tumor auriculae erit, sucum cori-
andri viridis tepidum prius infundes, deinde supra scriptum
medicamen, cum tumor desiderit, instillabis. Purulentae et 113
obtunsae auriculae et dolorem tolles et auditum confirma-
tissimum reddes, si prius eluas eam lasere cum recenti
caprino aut mulieris lacte permixto, deinde instilles tepi-
dum fel taurinum cum oleo cedrino aequis portionibus
mixto. Fellis aut lactis canini ♀ I, mellis optimi ♀ I 114
miscebis, conteres et in strigili calefacies et auriculae in-
fundes et lana occludes; nihil potentius neque certius hoc
medicamine, etiam si intrinsecus canceraverint aures. Car- 115
dui silvatici semen ex oleo coques ita lente, ne uratur, id
colabis per linteum et tepidum infundes et purpura aurem
obturabis. Herba leucadion cum vinaceis in unum trita 116
adiectoque aceto et aqua conmixta expresso per linteum
suco eius et cum lana alba auribus inserto post tertiam
diem exempta auditum restituere adfirmatur. Cardamum, 117
id est nasturcium, tritum cum fico atque auriculae in-
ditum his, qui gravius audiunt, prodesse fertur. Oleum 118

3 sulpore. 5 peruncxeris. 6 aquam. 8 si *om.* 9 cyatum (*bis*), *item* 10. 21 stilles. 29 leucadion] *fort.* leucoion.

ex nuce iuglande instillatum auriculae gravius audienti
119 valde prodest. Cedri resina hysopi decocti aqua diluta et
auriculae indita sonitus tinnitusque omnes discutiet et
120 avertet dolorem. Ova formicarum contrita et auribus in-
121 stillata quamvis obtunsos auditus adaperire creduntur. Canis
adeps cum oleo vetere et suco absinthi auribus instillata
quacumque ex causa exsurdatas aures miro modo reparare
122 creditur. Afronitrum delicatissimum et mel optimum et
acetum acerrimum conteres pariter usque ad summam le-
vitatem et auriculae infundes; non solum auditum restitues,
123 sed et dolorem emendabit. Parum audientes acetum uti-
124 liter gargalizant. Si aliquod animal aurem intraverit, prae-
cipuum remedium est murinum fel aceto dilutum instillare.
125 Gliri seu blattae pellis detrahitur et intestina eius deco-
quuntur in vaso aereo novo cum mellis heminis tribus
usque ad tertias atque ita servatur, ut cum opus est
126 strigili medicamentum tepefactum auribus infundatur. Si
caro creverit in auriculae foramine, conprimetur sine ferro
et dolore medicamine tali: Aluminis unciam semissem, misy
usti — S, Sinopidis rubricae — S, gummis — S; tritis
ceteris ex aceto acri et ad instar collyrii levigatis gummen
admiscetur, ut pastilli corpus efficiat, et sicut collyrium
tritum superponitur aut infunditur; hoc et dolori et putori
127 et vulneri medetur auriculae. Corticem de fraxino viridi
contunde ac sucum eius tepidum auriculae adsidue infunde,
128 donec persanetur. Mel, myrram, acetum in se coques et
129 in aurem tepidum mittes. Afronitrum delicatissimum et
mel optimum et acetum acerrimum conteres pariter usque
ad levitatem et tepefactum auriculae infundes. Propter
130 effectum medicamen iterum scripsimus. Porri sectivi sucum
et lotium apri et oleum cyprinum pari pondere coniunges
131 et tepefactum auribus instillabis. Herbam, quae Gallice
vernetus dicitur, conteres et exprimes et sucum eius auri-

2 ysopi. 5 audito adperire. 12 gargaligant (*sic*). 13 acetum. 19 misi. 20 senopi. rubricae *om.* *post* gummis — S *add.* rubrae — S. 25 assidue. 33 *post* auriculae *add.* quae.

culae non audientis infundes; hoc remedium etiam dolorem emendat. Herbam, quae Gallice dicitur blutthagio, nascitur 132
locis umidis, eam teres sucumque eius, etiamsi modicus fuerit, cum modico aceti confundes et pariter teres colatumque ac tepefactum auribus instillabis. Radicis Syriacae su- 133
cum in aurem, quae auditu difficili erit, infunde, gratulaberis remedium.

CAP. X.

Ad omnia vitia narium et ad pituitam remedia physica et rationabilia diversa de experimentis multorum.

Plerumque erumpit nimius e naribus sanguis, qui cum 1
abundanter fluxit, nisi celerius supprimatur, periculum adfert. Proderit ergo aqua frigida vel posca subinde totam faciem per sfongiam refrigerare. Acetum acre infundere 2
in aurem prodest, cuius e regione sanguis fluit, aut in utramque mittere, si ex utraque nare manabit. Gypso 3
totam faciem cum fronte et maxime nares crassius oblinere prodest et caput frigida aqua multa perfundere. Cucur- 4
bitam quoque medicinalem occipitio adfigere plurimum prodest, inicere autem intus in narem oportebit cocleae vivae carnem per se aut cum turis polline tritam. Ver- 5
benam herbam, quae, quia multa est et ubique nascitur, polygonos appellatur, inseri naribus prodest. Similiter facit et lysimachios herba trita inposita. Eodem genere proderit et sfongiae particulam praesectam apte forfice et ad amplitudinem narium figuratam inicere paulo pressius aceto infectam et interdum eodem inspersam. Gallae et chalci- 6
tidis pulvis curiose tritus atque in unum aequis ponderibus mixtus insertusque naribus optime sanguinem sistit. Bene 7
supprimit et hoc medicamentum sanguinem de naribus profluentem: Mali corticis, quo coriarii utuntur, P. I, aluminis Aegyptii P. I, chalcitidis P. I. Diligenter trita haec et in

3 humidis. 6 difficile. 18 pollinem. 24 calchidis

unum permixta per sucidam lanam inici naribus oportebit. Facit autem etiam ad omnem ex qualibet parte corporis
8 vel ex quolibet vulnere sanguinis eruptionem. Quoniam interdum ita, ut diximus, minus curati naris vitio praefocari videntur, maxime cum opturato utroque foramine narium spirandi facultas eripitur, non alienum est scire, qua ratione utrumque praestari possit, ut neque spiratio inpediatur nec remedium efficacissimum, per quod opitulatio naribus efficitur, excludatur. Oportebit ergo sumere pinnam anseris quam maximam vel calami scriptorii fistulam modice pleniorem, deinde aptare ad longitudinem nasi atque ita praecidere, ut ex utraque parte perforata sit, atque involvere eam fasciola tenui lintea quasi instita et explere circuitum eius, donec videatur in narem cum cúnctatione quadam recipi posse atque ita ut est circumvoluta inmergere eam naso aceto acri infectam et per eam inicere interdum acetum acre vel sucum supra dictorum medicamentorum. Hoc autem remedio magis uti oportebit,
9 cum per utrasque nares fluxerit sanguinis abundantia. Si quando ulcuscula in naribus fuerint, sanabuntur fomento aquae purae calidae per molles sfongias et medicamentorum infra scriptorum perunctione, id est suco de moris cum vino tepefacto permixto, conposito ad spissitudinem
10 mellis. Rosae aridae vel recentis foliis tritis ex vino melle
11 adiecto infici nares utile est. Uvae inmaturae suco eodem modo conposito, quo sucum de moris conponi debere supra
12 diximus, nares fluentes repleri percommodum est. Malorum Punicorum dulcium atque acidorum suco eodem modo con-
13 posito nares stipandae sunt. Myrtae bacis atque foliis tritis ex vino in mellis spissitudinem uti, ut supra scriptum est,
14 convenit. De terebinthi, lentisci, rubi fruticibus et foliis
15 suco similiter conposito uti debebis. Sertula Campana ex
16 passo decocta et infusa naribus prodest. Mel per se coctum et cum galla Syriaca contusa ac tenui cribro transmissa per-
17 mixtum atque infusum naribus prodest. Gravidines narium sedabuntur, quae ex sole aut perfrictione generantur, abstinentia ciborum salsorum et inter initia vino remoto, aqua

largiore potata, capite et naribus nec minus ore diligenter operto; nec non fomentum ex aquae calidae vapore per spongeas molles adhibere extra oportebit, subinde etiam gargarizare lac tepidum aut umorem tisanae aut aquam, in qua furfures siliginis deferbuerint, vel aquam ex faeno graeco decoctam. Sorbitiunculae quoque prosunt, quae fiunt 18 ex amulo vel tisana vel oryza. Ad ulcera in naribus se- 19 danda plumbi stercus, quod scorian dicunt, ex vino myrteo oleo vicibus adiecto teri oportet, donec spissum fiat, et ita naribus infundatur. Facit et hoc medicamentum bene gravi- 20 dini narium: Pompholygis ℥ III vino Falerno et rosa vicibus adiecta teruntur, donec medicamentum mellis habeat temperationem, et ita naribus paulatim infunditur. Ad gravem 21 odorem narium, ozaenam Graeci hoc vitium vocant, prodest egregie hoc medicamentum: Aeruginis P. I aut squamae aeris P. I in mellis P. I coqui oportebit et eo uti adsidua infusione. Ad polypos sanandos misy ustum, chalciti- 22 dem ustam, aes ustum, aeris squamam, paribus ponderibus siccata haec bene teres et eo pulvere uteris adsidue. Quia vero plerumque vexantur nares gravidine, quae ex 23 umore earum efficitur, non alienum est scire eius quoque rei remedia. Prodest igitur quies unius diei et ab omni re abstinentia, perunguendae nihilominus nares erunt bitumine liquido aut murra stacta vel pice liquida, postero autem die pastillus infra scriptus in noctem super cibum dandus erit et si opus fuerit, per triduum continuum eodem tempore dabitur, qui recipit haec: Apii seminis ℥ IIII, anisi ℥ III, alterci seminis, quod hyoscyamos dicitur, ℥ II, opii denarium dimidium. Fiunt autem pastilli ponderis victoriati et alii tertia parte detracta, dantur cum aquae cyathis tribus. Faciunt autem et ad oculorum epiphoras et stomachi nauseam et deiectiunculas et ad omnem fluorem. Sistet sanguinem sevum ex omento pecoris naribus 24

7 oriza. 9 adiecto *om.* 10 gravidine. 17 misui. calchitidis ustae aeris usti. 18 aeris *ante* squamam *om.* 20 vero *om.* 27 ℥ IIII, anisi ℥ III, alterci seminis *om.* 32 eiectiunculas, *correxi e Scrib.* 33 sistet *1m* sistit *2m.*

inlitum, cocleae contritae et fronti inlitae similiter pro-
25 sunt. Aranei tela sicca adposita subvenit narium cruentis
fluoribus, ex ferventi aqua vapor naribus tractus medetur
26 earum gravidini. Gallinacei cerebrum vel sanguis colum-
binus ob id servatus remedioque adhibitus naribus prod- 5
est, sed si ex vulnere immodice fluat sanguis, fimus ca-
27 ballinus quomodo egeritur adpositus statim subvenit. De
28 porro sectivo trito nares fluentes recte obturantur. Lana
sucida coicitur in nares cum oleo rosaceo et auriculae de
lana sucida obturantur et ita sanguis profluens continetur. 10
29 Coagulum agninum ex aqua subactum et infusum naribus
30 fluentibus mire prodest. Adeps de anseribus cum butyro
31 pari pondere infusus profluvium narium sistit. Terra vel
argilla de camino vel de furno antiquo teritur et ex aceto
temporibus et cerebro, naribus quoque inlinitur vel in- 15
32 funditur, quae res profluentem nimie sanguinem sistit. Tus
et resina in farinam redacta naribus induntur, quod reme-
33 dium etiam ex ore manantem sanguinem cohibet. De san-
guine ipso qui fluit nomen eius in fronte scribe, cui me-
dendum est, adversum profluvium narium, statim sub- 20
34 venies. Scribes carmen hoc in charta virgine et linteo ligabis
et medium cinges eum vel eam, quae patietur de qua-
libet parte corporis sanguinis fluxum: sicy cuma cucuma
35 ucuma cuma uma maa. Item carmen hoc utile profluvio mu-
liebri: Stupidus in monte ibat, stupidus stupuit; adiuro te 25
matrix, ne hoc iracunda suscipias; pari ratione scriptum
36 ligabis. Myrram cum nardo puro contere et inde nares
tange mane et vespera, subvenies sanguini nimium pro-
37 fluenti. Verum ferream candentem in aceto adsidue extingue
38 et fumum eius naribus ducito. Ruta saepius olfactata vel 30
trita inlita sanguinem ex naribus nimis fluentem retundit.
39 Radix urticae capiti inposita, si manibus utrisque supra
caput contineatur, mire prodest adversum profluvium na-
40 rium. Herbae polygoni corona capiti inposita naribus pro-

13 pari *om.* 14 argila. 17 induitur. 25 adiuro te] adiurata. 26 matrix *scripsi:* matris. 29 veru ferreum candens *Cornarius.* 30 olefactata.

fluentibus mirabiliter medetur. Costum contusum et cri- 41
bratum naribus infricato et profluvium sistet et ulcera
sanabit. Ranae rubetae occisae in fumo arefactae parti- 42
cula, quanta videbitur, in linteolo involuta et ex licio collo
suspensa eius, cui nares fluunt, mire prodest. Linum vel 43
papyrus ligata summitati veretri virilis sanguinem pro-
fluentem naribus mire reprimit. Pili caprini conbusti ad- 44
iecta pice et aceto inserti naribus cito sanguinem sistunt.
Lana sucida ex ove femina decerpta atque intorta made- 45
factaque rosa liquida et naribus indita sanguinis abundan-
tiam reprimit. Cocleae tritae cum aceto naribus inditae 46
quamvis magnos fluores sanguinis compescunt. Si feminae 47
sanguis ex naribus nimie defluat, mammillae eius vincian-
tur corrigio caprino. Pilos sub ventre vivo lepori candidos 48
velles et servabis et cum usus exegerit, intortos naribus
fluentibus fulcies. Specularia conbusta ex aceto temperan- 49
tur et fronti eius inlinuntur, cui nares fluunt. Sfongiae 50
Africanae conbustae cinis, si naribus hauriatur, plurimum
prodest. Si et per nares et per os sanguis fluat, herba ver- 51
bena, quam Graeci hierobotanen dicunt, cum suis radi-
cibus ex aqua decocta et percolata potatur. Porrum secti- 52
vum tere et sucum cerebro eius infunde, qui profluvio
narium laborat, statim medebere. Milefolium ex aceto 53
teritur et naribus hauritur, continuo quamvis nimium san-
guinem sistit. Si ex una nare sanguis defluit, diversam 54
auriculam cera obturabis. Carmen ad profluvium sanguinis 55
ex quocumque membro manantis. Locum, ex quo defluit,
digito medicinali tanges et vicies septies dices et quotiens
volueris repetes, donec fluorem pervincas, socnon socnon;
mire prodest. Pollicem et medicinalem digitum a fronte 56
usque ad cerebrum et inde usque ad cervicem duces et
nonagies novies dices: sirmio sirmio; quod ad aurem eius
partis dici oportet, de qua nare sanguis propensius fluit.
Herbam vettonicam teres, cui paululum salis, quantum duo- 57
bus digitis pollice et medicinali capere potueris, adicies

2 sistit. 4 et *om.* 6 papirus. 18 auriatur.

et formatam pilulam rotundam naribus inseres; omnibus
58 vitiis purgatas nares cito ad sanitatem perduces. Polypum emendat herba proserpinalis, quae Graece draconteum, Gallice gigarus appellatur, vel si sucus eius naribus infundatur vel si papyrus inde infecta et specillo involuta naribus inseratur et postera die educatur. Omnes enim morbi
59 radices extrahi eius iniectione manifestum est. Nares graviter olentes emendat sucus hederae frequenter infusus.
60 Cuius nares fetebunt, remediabitur, si nares muli osculetur; similiter proderit mulieri, si nares mulae basiaverit.
61 Qui polypum patitur, brassicae erraticae radicem conterat et eius sucum adsidue naribus quantum potuerit ducat,
62 intra triduum remediabitur. Sucum hederae et aristolociam et cyperum et draconteae semen et melilotum aequis mensuris contere ac naribus infunde; quo facto non solum
63 fetorem, sed etiam cancroma narium curabis. Naso graviter olente sucus hederae frequenter infunditur, dracontei quoque sucus cum melle inditur, quae res etiam carcino-
64 mata extirpat. Ficus etiam veteres contritae et in olla cum posca coctae naribus instipantur; hoc omnia narium
65 vitia emendat. Ruta ex aceto acri conteritur atque inde pinnula intinguitur; ea in nares coniecta sanguinem fluen-
66 tem efficaciter cohibet. Stercus asinae aridum naribus infrictum sanguinem sine intermissione fluentem cito con-
67 pescit. Stercus caballinum exprimitur, dum recens est, eiusque sucus naribus trahitur ab eo, cui inportunius
68 fluunt. Radicem symphyti, quod alum Gallicum dicitur,
69 commanducet et glutiat qui profluvio narium laborat. Ad aurem eiusdem partis, de qua per narem sanguis fluit, dici oportet ter novies σοκσοκαμ συκυμα; etiam postea si-
70 militer dices. Scribes in charta virgine et collo suspendes lino rudi ligatum tribus nodis ei, qui profluvio san-
71 guinis laborat: ψ α ψ ε ψ η ψ ε ψ η ψ α ψ ε. Si in manu dextra

4 si *om. ante* sucus. 5 spicillo. 13 aristolocium. 19 extirpat] exurpat. ollam com posca. 22 intinguitur] infigitur. 27 balcallicum (*sic*) *pro* alum Gall. 31 dicis. 32 linum.

duo digiti medii lino simul copulentur, statim proderit adversum pituitam et gravedinem et destillationem narium. Cinis testarum ex ostreis, si in morem salis pane colligatur et voretur, statim ad removendam gravedinem narium proderit; porri quoque capitati folia incocta, si sine pane manducentur, plurimum prosunt. Corrigia canina rudi nec umquam uncta quilibet digitus in quavis manu ligatus remedium destillantibus naribus praestat. Oleum calidum eunti dormitum ei, qui gravidinem narium patitur, in cerebrum infunditur et in aures inmittitur, ilico prodest. Ostrea ita ut lecta sunt adhuc testis suis clausa in carbonibus coquuntur atque ita cibo dantur ei, qui gravidinem narium patitur; creta quoque Cimolia ex aceto tunsa quam densissima fronti eius inponitur, cui sanguis vel pituita descendit. Masticem cum pipere mixtam qui diu commanducaverit, calefacto cerebro omnem umorem narium cohibebit. Git calidum tostatum in linteolo conligatum et saepe odoratum gravidinem narium et pituitam depellit; tunicae quoque veteris conbustae fumus frequenter naribus admotus idem praestat. Proderit ei plurimum, qui gravidinem narium patitur, si in charta se emungat eamque alligatam epistolae modo in publicum abiciat, et si in cinerem se emungat, aeque proficiet ad sanitatem. Salem torreat et in noctem sibi ad cerebrum in sacco liget, qui pituitam patitur. Cepam Afram conditoriam contusam cum aceto acerrimo commiscebis et adpones naribus eius, cui sanguis fluit, et ad se naribus trahat et quasi sorbeat, statim cessabit sanies et fluxus inhibebitur. Radicem cannabis brachio dextro ligato; si totum brachium cinxeris de ipsa radice, melius erit, sin vero partem habueris, collo suspende ligatam licio, quod in tela fuerit, et ut scias, quanta vis sit huius remedii, ubi alligaveris hanc radicem, statim sanguis per-

72 73 74 75 76 77 78 79 80 81

2 distillationem. 6 corrigio canino *1m.* 7 uncta *Plin.:* uincto *1m* uincta *2m.* 9 gravidinem *1m* gravedinem *2m.* 13 chimmonia. 16 humorem. 23 aeque] ae. 25 commisces. 28 inhibebitur *scripsi:* inhibitur. conupem *pro* cannabis.

82 stringetur: cum solveris et removeris, fluet. Caproficum, quae in lapide nascitur, colliges sive siccam seu viridem, id est ipsum pomum, et in pelle caprina involutum ligabis de licio, quod in tela fuerit, et ei loco adpones, unde erit sanguinis fluxio, statim cohibebitur, sive viro de naribus sive mulieri de locis verecundioribus fluat.

CAP. XI.

Vitiis labiorum et gingivis et oscidini et oris ulceribus et fetori et linguae pusulis et palati exulcerationi remedia physica et rationabilia diversa de experimentis.

1 Vitia oris et faucium et ulcera, quae in ore fiunt et celeriter nigrescunt, inter initia oportet rebus simplicibus, id est aqua calida per se vel mulsa, postea vero decocta aqua cum lenticula vel palmulis vel capreolis, id est summitatibus vitium, vel malis cydoneis aut mespilis aut piris
2 Syriaticis aut rosae foliis adiecto melle curari. Adeps anserinus aut gallinaceus rimas labiorum egregie curat in-
3 positus. Nigrescentibus ulceribus proderit colluere os aqua, in qua coctum sit lentiscum vel rubus vel myrtus vel rhus Syriacum vel oleastrum vel iunci radix, quam Graeci cyperon vocant, aut similiter adiecta per se et decocta galla Syriaca. Oportebit autem perungere adsidue ulcera suco rubi, lentisci, oleastri, rosae viridis foliorum; facit bene et sal tritum cum melle inculcatum copiose ad ni-
4 gridinem talium ulcerum eruendam. Labia rupta vel exulcerata mira celeritate sanabis, si ceram in oleo rosaceo ad ceroti modum liquefeceris cumque in caccabo vel acitabulo conferbuerit, anchusae radices adieceris et refrige-
5 rato unguine in noctem labia inleveris. In ovi testa mem-
6 brana quae haeret ruptis labiis recte adponitur. Alga marina sicca candidaque adposita labiis ruptis efficaciter prodest.

tit. faetori.
15 myrtus] mirium. 18 *post* Syriaca *add.* contusa *Cornarius.* 20 inculciatum. 25 inlueris.

Alii tunicula vel operimentum pari modo labiis profuturum 7
ut haerescat inprimitur. Sevum bovis vel vituli cum adipe 8
anserino inpositum rimas scissurasque oris optime iungit.
Fagi folia commanducata prosunt exulceratis labiis et gin- 9
givis, si cum umore salivae inponantur. Serpullum herbam, 10
quam Galli gilarum dicunt, ieiunus diu commanducet, cui
os fetebit, et gluttiat. Murinus cinis, id est pulvis exusti 11
muris, cum melle dentibus infrictus halitum fetidi oris
emendat. Folia myrti et lentisci pari pondere et gallae 12
Syriacae dimidium pondus una teri oportet et sparsa vino
mane a ieiuno commanducari vel ori fetido inponi. Capi- 13
tis leporini exusti cinis cum nardo vel cum melle inpo-
situs lenit graveolentia oris ulcera. Acorum Ponticum 14
ieiunus vice masticis mandat, qui emendari voluerit oris
fetorem. Contra oris fetorem origanum et salem pari 15
mensura conteres et inde mane ac vespera gingivas frica-
bis; ut vero os tuum semper bene oleat, cyperum com-
manduca vel intra os tene. Oscidinem herba Britannica 16
viridis sumpta in cibo lactucae modo sanat; tritae etiam
atque expressae sucus si ore contineatur, mire prodest.
Quod si viridem non habueris, aridam infunde vino et
deinde sume eam et exprime illumque sucum intra os ad-
sidue tene aut etiam gargaliza, mire prodest. Cicer colum- 17
binum maceratum tritumque et gingivis inlitum prodest.
Ulcera gingivarum tossillarumque carbunculos hac ratione 18
curabis: Polentae partes duas et salis partem unam bene
contusam conspargito ex mulso, deinde ex his panes tenues
facito eosque furno aut clibano pistoris coquito et cum
opus fuerit, bene contritos ex aqua gingivis inlinito, con-
tinuo sanabuntur. Arboris pruni folia cum vino decoquun- 19
tur, eorum sucus expressus intra os retentus plurimum
prodest. Galbanum melle delibutum ulcera in ore, quae 20
Graeci aphthas vocant, inlitum sanat. Pulvis tenuissimus 21
costi ulceribus, quae in ore erunt, adpositus mire prodest.

2 ut] aut. 8 faetidi. 11 fedito. 15 feture. 25 tos-
sellarumque. 32 dilibutum. 33 aphas. 34 prodest] est.

22 Linguae ulcera vel pusulae bene accipiuntur, si oleae vel oleastri suco foliorum et sulpure tritis adsidue perfricentur.
23 Rosae flos luteus, alumen scissum, galla, iris pari pondere omnia diligenter teruntur et oris ac linguae vitia frequen-
24 ter eo pulvere perfricantur. Cyclaminis sucus melli Lycio aequaliter mixtus linguam et totius oris ulcera potentissime sanat, umorem quoque et pituitam largiter infusam
25 deducit. Pusulae cum subito in lingua nascuntur, priusquam idem loquaris, extremae tunicae qua vestiris ora pusulam tanges et ter dices: Tam extremus sit qui me male
26 nominat, et totiens spues ad terram, statim sanabere. Solent gingivae quorundam fluore infestari, quas praegnates quidam vocant; prosunt his lentisci folia arida contusa et cribrata tenuiter perforato cribro, facit et cinis eiusdem lentisci foliorum exustorum inpositus et aqua eiusdem de-
27 cocti os elutum iuvatur. Conpositum hoc medicamentum prodest gingivis et ad omnia ulcera, quae in ore fiunt, utile est, quod anthera a Graecis appellatur; recipit haec: Aluminis fissi ℥ III, myrrae ℥ II, croci ℥ II, cyperi, id est iunci, radicis ℥ III, gallae ℥ II, rosae lutei floris ℥ II, sandaracae Ponticae ℥ III, turis masculi ℥ II. Hoc medicamine arido uti oportebit vel etiam cum melle mixto ad parulidas aut epulidas, id est ubi ex transverso gingiva suppuratur vel ubi super extremum molarem increscit.
28 Moleste interdum gingivis et cancer per os serpit, qui inter initia neglectus brevi temporis spatio mortis causa est. Oportet ergo cum primum visus fuerit, antequam latius serpat faucesque occupet, misy usto quam plurimo cum melle uti saepius, sed ante dentes et os collui debent oleastri
29 aqua decocti aut corticis mali granati. Prodest et hoc medicamentum etiam in omni parte corporis positum contra cancerem, quod vocatur Andronios; recipit autem haec: Mali granati corticis ℥ X, terrae mali ℥ VIIII, aloes ℥ IIII, myrrae ℥ II, gallae ℥ VII, aluminis fissi ℥ IIII, aeris floris

2 sulpore. 9 quam. 19 mirrae. 20 radices. 21 sandaricae. 22 ad] aut. 25 et *om.* per *om.* 28 misui. 32 recepit. 34 myrrae ℥ II gallae ℥ VII *om.* flos.

℥ II. Teruntur haec siccata curiose, deinde admiscetur passum Creticum, ut habeat spissitudinem mellis; cum opus est, vino austero diluitur et solvitur. Facit hoc medicamentum et ad carbunculos et ad ignem sacrum et ad zonam, quam Graeci herpeta dicunt. Coclearum inanium 30
exustarum cinis cum melle gingivis inpositus mire prodest, si sit haec adsidue curatio. Gingivas umidas et fetentes 31
hoc medicamine mire sanabis: Alumen scissum, tus masculum, aloen epatitim pari pondere; haec in pulverem tenuissimum rediges et simul permixtis uteris, ita ut prius os vino vetere conluas et sic gingivis digito medicamen adponas. Utile est interdum admixto huic pulveri melle despumato gingivas contingere. Ad gingivarum nimium tumorem et fetorem et 32
carcinomata medicamen hoc facies decrescente luna die Iovis sic: Piperis grana novem torrebis cum modico lasere et cucurbitam siccam conbures et caput sardae conbures ac separatim omnia diligentissime teres, ita ut in pulverem tenuissimum redigantur, eoque sicco gingivas asperges vel contінges et cum iterum adhibere volueris medicamentum, vino vetere bono os elues; sed illis diebus, quibus adhibes curationem, oleum et porcinam nōn manducabis; quo facto facile te absolves supra scripta omni molestia gingivarum.
Ad ulcera, quae nascuntur pueris vel infantibus utriusque 33
sexus in ore aut in gutture aut in stomacho, quae pluribus uno tempore solent accidere et ideo pestilentiosa appellantur, valde utile est adhibere medicamen huiusmodi: Myrrae, nardi Syriaci, aluminis fissi, costi, gallae Syriacae immaturae, carnis agninae aridae, corticis malorum Punicorum, omnium paria pondera seorsum contunduntur et postea in unum miscentur atque inde dantur ad diem duae cotylae cum vini austeri cyatho uno. Mali Punici floris ℥ II, 34
myrrae ℥ II, aluminis fissi ℥ II, croci ℥ II. Pulvis ex his tenuissimus factus insufflatur per arundinem quod satis sit faucibus vel gingivis; quod factum et intrinsecus et

5 herpetam. 9 epatitem. 14 carcenomata. 20 adhibis. 21 olei oleum (*sic*). 24 in istomacho. 27 mirre. 31 cotylae] drachmae *Cornarius*. cyato. 34 facto.

forinsecus omnibus vitiis oris infantum statim medebitur.
35 Medicamentum, quod facit ad omnia, praecipue autem ad ea vitia, quae in ore subsistunt et ad abalienationes auditus et ad tumores aurium et puris inde manationem et dolorem et ad palpebras asperas et ad ulcera sordida in oculis atque in ano et veretro necnon et ad carbunculos. Uti autem eo oportet, cum resolvendum et eliquandum est aliquid ulceris cum melle: cum autem constringendum, cum vino austero, sed ubi ulcera cicatricem ducere oportebit aut sordida et taetri odoris expurgari, cum ceroto ex rosa facto. Proficit autem et ad tumentes atque compressas feminae vulvas prope os ipsius vulvae adhibitum; est enim ad omnia muliebria utile cum rosaceo oleo adpositum. Facit etiam ad narium vitia et polypos et cetera ulcera daturque his, qui sanguinem eiciunt, quantum faba est cum aquae duobus cyathis tepidae, recipit autem haec: Crocomagmatis optimi ℥ VI, misui usti ℥ V, aluminis rotundi ℥ VIII, rosae aridae ℥ III, aeris floris ℥ IIII, gallae Syriacae ℥ V, omphaci aridi ℥ VIII, squamae aeris ℥ VI, chalcitidis ustae ℥ VII, mellis despumati ℈ I. Haec omnia seorsum prius et in unum, postea cum vino trita admixto passo atque melle coquuntur molli pruna in vaso rubri aeris, id est cupreo, ita ut subinde agitetur et coquatur lentissime, donec mellis spissitudinem habeat; quod medicamentum recondi
36 debet in pyxide cyprea et signari. Ad ea, quae in ore subsistunt, et ad puerulorum vel infantum ulcera pestilentiosa: Croci ℥ IIII, myrrae ℥ VI, gallae Syriacae ℥ IIII, aluminis fissi ℥ II, turis ℥ II, rosae floris ℥ VI, glycyrrhizae suci ℥ VIII, iris ℥ VI, crocomagmatis ℥ VI, nardi Syriaci ℥ V, piperis ℥ I S et eius tertias, costi ℥ III, cinnami ℥ VI, casiae ℥ VI, poli ℥ II, mellis quod satis sit. Haec trita diligenter concorporantur et in vasculo aereo aut vitreo custodiuntur et cum opus est, vitiis oris et
37 faucium remedio adhibentur. Anthera ad ulcera et san-

16 recepit. 18 flos. 19 calchitis. 27 siricae. 28 glycerizae. 30 siriaci. 31 polli.

guinis eruptiones et ad eminentias quasi callosas circa angulos geusiarum et radices dentium, facit et ad veretra et ad longioris temporis fissuras in ano, quas Graeci rhagadas appellant: Chartae ustae, plumbi usti, squamae rubri aeris, auripigmenti ℥ binos, sulpuris vivi ℥ I; siccis his et bene tritis uti oportet, est enim efficacissimum omnibus supra scriptis medicamentum. Anthera ad gingivas tumentes et ad ulcera abalienata in veretris et ad ea, in quibus nimium caro vitiosa excreverit: Cyperi ℥ II, croci ℥ II, myrrae ℥ I, aluminis fissi ℥ II, sandaracae ℥ I. Haec trita seorsum et in unum mixta reponuntur et sicca supra dictis vitiis adhibentur. 38

CAP. XII.

Dentium doloribus et vitiis eorum universis remedia physica et rationabilia diversa de experimentis.

Ad dentium dolorem quamvis plurimi dicant forficem remedium esse optimum, multa tamen citra hanc necessitatem scio profuisse. Itaque cum exesus est aliqua ex parte dens, non suadeo protinus tollendum, sed excidendum scalpro medicinali, qua cavatus est, quod sine ullo fit dolore; reliqua enim solida pars eius et speciem et usum dentis praestabit. Sed cum dolor urgebit, varie sedandus est partim collutione quorundam, partim commanducatione, nonnumquam suffitione aut inpositione aliquorum remediorum. Prodest ergo colluere os frequenter radice herbae quinquefoliae incoctae vino, item herba urceolari et cupressi bacis aqua incoctis; alterci quoque radix bene accipit aut eiusdem semen linteolo spisso inligatum et aqua saepius infervefactum, etiam sucus eius tepens dentibus adhibitus plurimum prodest. Suffiri autem dentes oportet ore adaperto alterci semine carbonibus adposito atque subinde os colluere aqua calida, in qua radix 1 2

3 racadas. 6 uti *om.* 7 medicamentorum. 21 suffusione. 27 tepens] ptepens.

eius fuerit incocta, interdum enim e dentibus quasi vermiculi quidam eiciuntur. Levat dolorem dentium et bitu-
3 men suffitum. Item commanducare proderit mentastrum vel radicem cotyledonis, quae herba similia folia cymbalis habet nasciturque fere in parietibus umidis. Pyrethri quoque radix commanducata multorum levavit dolorem nec minus alumen fissum linteolo spisso circumdatum et ita diutius dolentibus inpressum dentibus medetur. Inponere vero ipsi dolenti oportet denti totum hoc medicamentum quasi emplastrum, quod conficitur sic: Peucedani suci ℥ III, opopanacis ℥ I, turis ℥ II, uvae passae sine granis ℥ I. Haec omnia per se contundi iubebis, deinde ceram commisceri et ceroti modo emplastrum fieri. Ubi fuerit gravior dolor dentis, auriscalpium lana molli involvitur, deinde tinguitur ferventissimo oleo atque ita denti proximisque gingivis superponitur; post hoc medicamento dens operitur. Si repetierit aut permanserit dolor nihilo minus, iterum auriscalpium cum lana involutum ex oleo candenti eodem modo inponi saepius oportebit, donec dolor omnis
4 adimatur. Si quando movebuntur dentes, confirmandi erunt alumine, quo infectores utuntur et melle Attico, ita ut duae partes sint mellis, tertia aluminis. Haec misceri et teri oportet in mortario, deinde in patella fictili fervefieri, ut spissentur, atque ita recondi in quolibet vaso, dum ne aeneo. Hoc medicamentum primum auster est et nimis
5 constringit dentes, postea remissius videtur. Proderit motis dentibus et hoc medicamentum: Aceti acerrimi ℈ I, cedriae ℈ I, aluminis fissi P. II. Teritur alumen cum aceto, miscetur deinde cedria et una omnia vaso aeneo coquuntur taeda pingui mota, donec in mellis spissitudinem temperatam redigantur. Hoc medicamento si quis ter in mense
6 dentes perfricuerit, dolorem eorum non experietur. Ad dentium dolorem bene facit muria ex piscibus lacertis veteribus, si quis ea subinde os colluat, vel herbam peducla-

8 medere. 9 vere. 12 ceram] cetera. 13 emplastro. 16 medicamentum. 30 spissitudine temperata.

riam si quis commanducet et subinde pituitam, id est umorem noxium, expuat, vel marrubio sicco contuso et criblato, si quis dentem cum gingivis tegat. Facit bene et 7
aqua, in qua marrubium coctum est, cum os aliquis inde colluerit; item milefolium commanducatum vel anemones herbae radix cum pari pondere fici commanducata pituitam dentium detrahit. Cornum cervinum conbustum tritum 8
cum aceto dentibus adpositum prodest. Radix lapathi cum 9
vino cocta vel taeda pinguis incocta aceto vel papaveris capita et cortex mali Punici pari pondere vino incocta vel tithymalli radix similiter cum vino cocta vel colocynthidos interiora cum lacte et aceto pari mensura trita atque permixta vel alterci radix cum aceto cocta vel capparis radix cocta cum aceto vetere vel iunci radix, quam Graeci cyperon appellant, vel cucurbitae radix, quam idem sonchon appellant, vel pyrethrum commanducatum adversum dolorem dentium plurimum prosunt, si et aqua ipsa, qua incocuntur, ore teneatur. Rosae floris quod est luteum X VII, 10
crocomagmatis X VIII, myrrae X VIII, gallae Syriacae X IIII,
his in unum mixtis et tritis uti oportet siccis, ut ex hoc pulvere gingivae adsidue dentesque tangantur. Rosae lapil- 11
los vel grana, quae in folliculis eius postea quam esse desierit inveniuntur, assabis et in pulverem rediges ad X IIII, floris quoque eius sicci X II, myrrae X I teri facies et
sicco pulvere adversum dolorem dentis uteris ita, ut prius os colluas aceto salso tepido. Rosae caninae suci, quam 12
Graeci cynorrhodam vocant, vel ipsius herbae radicis X II, lyci X I cum vino austero coqui facies et adicies aluminis X IIII, myrrae X I et de saepiarum testis quae sunt
interiora X II; his tritis et in unum concorporatis dentes et gingivas continges, post hoc vino austero os collues. Cyperi X VIII, sandaracae X VII, gallae duas partes, pipe- 13
ris albi X I, aluminis fissi X II, myrrae X II; et huius medicamenti similis est usus sicut superioris, ut sicco pul-

1 tumorem. 2 marruvio. 4 marruvium. 5 anemonis. 7 tritutum. 15 cyperon] scorion. sonchon] scocon. 27 cynocytidam; *an* hypocistida(m)? 32 sandaricae.

vere gingivae et dentes tangantur adsidue et post vino
14 vetere os eluatur. Senapis grani ℈ III, piperis ℈ I, herbae peduclariae siccae ℈ VI, cyperi idem, nitri ℈ II, pyrethri ℈ IIII, origani ℈ III, lauri foliorum tenerorum ℈ I, bituminis aridi ℈ VI. In sole haec omnia teruntur et ex aqua; deinde pastilli fiunt, quorum unus ad diem datur
15 commanducandus dentium causa. Piperis ℈ II, senapis in grano ℈ XII, anesi ℈ VI, uvae passae pinguis exgranatae ℈ XXIIII, pyrethri ℈ IIII, herbae peduclariae ℈ IIII, hysopi de denario duas partes, lauri folia numero X, aeris floris ℈ II. Haec cum melle decoquuntur atque inde pa-
16 stilli facti ob salubritatem dentium commanduntur. Emplastra autem dentibus dolentibus poni oportet eiusmodi: Aphronitri ℈ II, piperis ℈ VI, herbae peduclariae ℈ V, resinae terebinthinae tantundem. Haec colliguntur et inlita linteolo vel aluta dolenti maxillae inponuntur; sed si excavatus fuerit dens, inicitur in cavernam eius quantum sit satis medicamenti ad explendum locum, tum cera te-
17 gitur exterior pars foraminis. Item emplastrum alio modo conficiendum adversum dentium vitia: Pyrethri ℈ IIII, cedriae ℈ IIII, amurcae coctae ℈ XVI, sulpuris vivi ℈ XVI, picis liquidae ℈ XII, bituminis aridi ℈ VII. Aestivis temporibus confici oportet hoc medicamentum, ita ut sub ortu sideris canis haec terantur in sole calidissimo, donec habeant
18 ceroti teneri spissitudinem. Item aliud emplastrum adversum dentium dolores: Piperis, pyrethri, sulpuris vivi, soreos, singulorum ℈ quaternos, amurcae ℈ VI, arboris mori lacrimae ℈ V, picis liquidae ℈ II, aluminis fissi ℈ IIII, cedriae ℈ X, bituminis aridi ℈ VI, herbae peduclariae ℈ II. Similiter sub ortu canis conponitur hoc emplastrum et, ut supra scriptum est, adhibetur maxillae, in qua dens dolet,
19 linteolo denso vel alutae inlitum. Item aliud emplastrum: Piperis, opii, olivae Aethiopicae, lacrimae mori, myrrae, singulorum ℈ binos, hederae nigrae bacarum ℈ IIII, betae

15 risinae terebentinae. 16 dolentis. 24 caledissimo. 26 soreos vel sori. 27 amorcae. lacrimam.

nigrae radicis sucum vel eiusdem foliorum sucum X IIII. Omnia trita in unum consparguntur et concorporantur et melle colliguntur atque ita, ut supra scriptum est, confecta maxillae ad sedandum dolorem dentium et gingivarum et geusiarum adhibentur. Dentium dolorem sedabit, si quis gramen masticet patienter et in doloris locum conlocet. Cavos dentes cinis murini fimi inpositus sanat et supplet; dicuntur dentes ei non putrescere nec vacillare, qui mane ieiunus sub lingua salem adsidue continuerit. Dentem cum dolebis, si circa eum gingiva suppurabit, scalpellabis et herbae milefoliae radices teneras commasticabis, tum sucum eius in ea parte, in qua dens dolet, tenebis. Papaveris sucum tritum cum lacte muliebri denti causario infundes, statim proderit. Carmen ad dentium dolorem mirificum de experimento. Luna decrescente die Martis sive die Iovis haec verba dices septies: Argidam margidam sturgidam. Dolorem rumpes, cum calciatus sub divo supra terram vivam stans caput ranae adprehendes et os aperies et spues intra os eius et rogabis eam, ut dentium dolores secum ferat, et tum vivam dimittes et hoc die bono et hora bona facies. Vermiculus in cardone herba inventus phoenicio inligatus colloque suspensus dolori dentium medetur. Cucurbitae sativae coctae sucus in linteo expressus et in ore tentus et dolorem inhibet dentium et coercet mobilitatem. Acetum tepidum scilliticum in ore tentum et gingivas tumentes constringit et continet dentes vacillantes. Caprifici radix vino decocta tritaque maxillae inponitur ac desuper ligatur et illud vinum in ore diu tenetur, valde remedio est dentibus. Ruborum cymae tenerae ex vino vetere cocuntur et id vinum saepius ore continetur, interdum et gargalizatur, quod statim gingivis, uvae et dentibus prodest. Quinquefolium, in quo fraga nascuntur, colluitur ex aqua marina, deinde ad tertias decoquitur ex vino aut aceto idque in ore diutius continetur; etiam exustae eius herbae

4 maxillis. 13 sucum *om.* caurario. 17 rumpes cum *scripsi:* rumpe rum *cod.* rumpes etiam si *Cornarius.* 18 eius *add. ante* ranae. 21 fynicio. 24 cohercet. 25 scillitum.

cinis prodest, si eo dentes infricentur. Vermes terreni,
31 id est lumbrici, decocti in oleo et triti infunduntur auriculae ab ea parte, qua dentes dolent; eorundem exustorum vermium cinis dentibus cavis vel dolentibus insertus et cera opertus facile cadere eos cogit, conburi autem debent testa candenti. Ossorum ex ungulis porcinis con-
32 bustorum cinis pro dentifricio habitus plurimum confirmandis dentibus prodest. Ad dentes cavos et exesos, ne
33 penitus exedantur aut excidant, facies hoc: Gummen, quod in hedera nascitur, cavo denti inserito. Harenula, quae in
34 cocleis invenitur, denti cavo et dolenti inserta statim prodest. Gummen cupressi optime facit, si insertum die ac
35 nocte in cavo dente permanserit. Ut labantes dentes con-
36 firmes, cedrum, quo libri perunguntur, in ore quam diutissime tene et subinde recentius sumito; non solum dentes confirmabis, verum etiam dolorem eorum avertes. Saepiae
37 os vel ipsius combustae et ex melle contritae pulvis adiecta gutta ammoniaci gingivis et dentibus prodest, si ita perfricentur, ut ex eo nihil in fauces descendat. Caprino
38 lacte recenti sicut mulsum fuerit os adsidue collutum laborantes ex ictu dentes confirmat. Lentisci decocti aqua
39 intra os frequenter detenta dentes confirmat; idem praestat asparagi silvatici sucus, idem et omfacinum oleum, id est bonum viride, si calidum in ore teneatur; idem et inula a ieiuno commanducata praestabit. Ut labantes et
40 dolentes dentes facile excutias, sucum hederae nigrae adiecto pausillo olei viridis habeto repositum ac praeparatum, ut cum opus fuerit nares ex eo contingas digito vel perfrices; quo facto spiritum aliquamdiu introrsum trahes, deinde calculo dentibus conprehenso hianti ore umorem omnem, qui ex pituita contractus erit, defluere permittes; infinitus enim decurret usque ad trium heminarum mensuram. Post quod oleo puro naribus perfricto et vino ore diluto dentes sine dolore erunt et facile extrahentur. Ad epiforas den-
41 tium et pituitam, si in dentes inciderit, quam epiforam

13 labentes. 23 omfacenum. a] ad. 33 ore] os.

Graeci appellant: Ligustri folia commanducato sinitoque egeri pituitam saliva inritatam, quae dum hianti ore decurrit, dolor desinet. Sine dolore autem qui cavi et inutiles sunt decident medicamine tali: Piperis grana numero V, gallae et galbani et afronitri aequale pondus ad fabae magnitudinem una contundes et contusis mel admiscebis et subiges, donec redigas ad cerae lentitudinem, eoque medicamento dentem cavum et dolentem implebis ita, ut prius eum calida foveas, sine dolore excidet. Ad dentes mobiles 42 et dolentes et gingivarum tumorem remedium sic: Cornus cervini combusti — II, folii ℈ I, salis ammoniaci ℈ I, piperis grana VIIII, iris Illyricae ℈ VIIII; ex his pulverem tenuissimum facies et eo dentes cottidie perfricabis. Si mobiles erunt et dolebunt, facile cadent et si sine dolore validi sunt, confirmabuntur et candidiores et odoratiores erunt; melius autem proficient, si in iuncturis aut radicibus aut cavaturis eorum de hoc ipso dentifricio aliquid resederit. Ramenta cornus cervini vel scobem eius lima 43 factam cum vino vetere ad tertias coque et inde adsidue os elue, mire proderit roborandis. Portulaca adsidue com- 44 manducata stridorem dentium tollit. Africanam sfongiam 45 siccabis et lana involves atque inde radicem dentis perfricabis, sed cave, ne alium pro alio tangas. Nam contactus post triduum cadet; si enim putidus fuerit et dolebit, facile excidet. Cum primum hirundinem videris, tacebis et ad 46 aquam nitidam accedes atque inde in os tuum mittes; deinde digito obscoeno, id est medio, tam manus dextrae quam sinistrae dentes fricabis et dices: Hirundo tibi dico, quomodo hoc in rostro iterum non erit, sic mihi dentes non doleant toto anno. Iterum alium annum et deinceps sequentibus similiter facies, si volueris remedii huius quotannis manere beneficium. Cocleas nostrates minutas etiam 47 inanes collige et in mortario marmoreo diligenter tere,

1 *Verba* Ligustri folia *usque ad* dolor desinet *paulo infra post verba* sine dolore excidet *collocata sunt in codice.* 14 si *ante* sine *om.* 20 porcacla. 21 Africanam] aspagis. 25 herundinem, *item* 28.

deinde pulvere ipso mollissimo dentes tibi perfrica, quo
48 facto dolorem sedabis. Si tibi partis sinistrae dens dolebit, cubito dextro calidam fabam coctam tritam inpone et diligenter liga. Si vero partis dexterae sive superior sive inferior dens dolebit, cubito sinistro ligato similiter fabam
49 et hoc per triduum facito. Dolorem dentium et gingivarum hac maxime curatione conpesces, si mellis — I, aluminis infectorii — III subfervefacias in pultario et agites
50 ac misceas tepefactumque medicamen ore contineas. Acorum Ponticum cum aceto et cum taeda usque ad quartas decoctum rectissime adversum dolores dentium gargaliza-
51 tur. Sucus cyclaminis et mel Lycium aequis portionibus
52 miscentur atque inde dolor dentium confricatur. Lapathi radix in aceto acerrimo coquitur atque eo aceto dentes
53 conluuntur vel foventur. Milefolii radix sub primo dolore dentium commanducabitur et isdem dentibus qui dolebunt diu commanducata retinebitur, intolerandam molestiam prae-
54 sentissimo remedio coercebit. Oleum cum aceto ex tertio decoctum, dum adhuc calet, recte ad sedandos dentium dolores ore retinebitur, ita ut plus aceti quam olei mit-
55 tatur. Radix terrae mali surculo eruta et commanducata si ore contineatur, inter initia quidem excandescere facit
56 dolorem dentium, sed mox eum potenter extinguet. Porcelli lactentis ventriculo, id est aqualiculo, exempto, quod in interiore cute luteum adhaeret, lanae coniunges madefactamque eam illo umore auriculae inseres, cuius e diversa parte dens dolebit, certissimo remedio statim sub-
57 venies. Mori radix tempore messis inciditur, ea sucum aptissimum inhibendo dolori dentium emittit, quem ideo colligi et servari oportet, ut cum opus fuerit dentibus in-
58 ponatur. Nuculeus gallae commanducatus medetur dolori
59 umorique dentium. Hyoscyami radix mixta vel madefacta
60 aceto et commanducata mire dentibus medetur. Plantaginis radix recte manditur eiusdemque suco in aceto decocto

2 dentes, *sed* dolebit. 8 sufectorii (*sic*). 22 scandescere. 26 illum humore. 30 oportit. 31 naculeus.

salubriter dentes conluuntur. Fimus corvi lanula obvolutus denti cavo infulcitur, minutatim ac sine dolore eum discutiet. 61
Veratrum, id est bulbus quod est genus cepae, in aceto decoquitur idque acetum ore continetur, ut mobilitas dentium sistatur. 62
Ruborum, in quibus mora nascuntur, pampini decoquuntur in vino austero, quod vinum adsidue ore tentum vel ipsa folia commanducata dentes labantes confirmant. 63
Bestiola, quae brassicae innascitur, dens vitiosus saepius confricatus intra dies paucos eicitur. 64
Aeris florem floresque hederae pari pondere in unum terito vinoque misceto ac naribus moderate, cum dentium dolor fuerit, infunde, statim omnis molestia dentium conpescitur et sanatur. 65

CAP. XIII.

Dentifricia diversa de experimentis.

Dentifricium, quod splendidos facit dentes, conficitur sic: Farinae hordiaciae ℈ I conspargi oportet aceto cum melle mixto et subigi diutius atque ita in globulos dividi sex; quibus dilatatis admisceri salis fossicii semunciam, deinde furno coqui, donec in carbonem redigantur; tunc teri oportebit eadem et admisceri spicae nardi vel folii quod satis videbitur ad odorem faciendum: hoc Octavia Augusti soror usa est. 1
Dentibus curandis bene facit radicis edulis, id est quae manducatur, cortex arefacta et contusa cribrataque pro dentifricio adhibita. 2
Vitrum candidum, quod simile est crystallo, diligenter tritum admixta spica nardi pro dentifricio adhibitum plurimum prodest. 3
Utuntur plerique etiam huiusmodi dentifricio: Herbam urceolarem quam plurimam cum radice colligunt, deinde lotam uno die siccant, post diem recenti muria macerant, tertio die expressam in olla nova componunt subinde salis fossicii quasi tabulata interponentes atque ita percoquunt fornace balneari, donec in carbonem redigatur, postea tritae admiscent spicae nardi quod satis sit, quia et candidos 4

2 veratrum *scripsi:* veretrum. 5 ruborum *Plin.:* rumicum. 8 labentes. 10 flos. 15 ordiaciae. 20 Octoriia. 22 cortix. 23 canditum. 26 colligunt *om.* 27 murria. 31 admiscunt.

facit dentes et confirmat. Augustam constat hoc usam Messalinam, deinde aliorum Caesarum matrimonia hoc dentifricio usa sunt. Cornuum cervinorum ustorum in olla et ad cinerem redactorum ʒ I, masticis Chiae ℈ VIII, salis ammoniaci semunciam; diligenter haec trita in unum concorporantur et perfricandis dentibus adhibentur.

6 Folii — I, costi — I, piperis ♀ VIII, masticis grani — II, hordei farinae nitidae ʒ VIII, singulatim singulas species tundi vel teri facies et cerni tenuissimo cribro; farinam vero hordei in ollam grandem novam mittes et adicies mellis optimi quantum sufficiat, ut neque sicca sit neque supernatet farina; postea simul speciebus omnibus in ollam missis adicies fasciculos septem herbae parietalis, ita ut folia huius herbae sint in fasciculis, non virgulae; deinde operculo superposito et clauso vel gypsato diligenter de argilla mittes in furnum calidum, ita ut usque in alteram diem furni fervor duret, donec exurantur omnia, quae sunt in olla. Quae cum exusta fuerint, simul universa diligenter tundes vel teres et criblabis et pulvere eo cottidie uteris ad candorem dentium faciendum et gingivas confirmandas et catarrum restringendum.

7 Dentifricium ad dentes nigros emendandos: Hordei farinam delicatam et sal tritum cum melle confricato, donec sibi cohaereant, et postea pastam ipsam linteo involutam conburito ac pulverem tenuissimum facito atque eo dentes
8 mane ac vespere confricato, cito candidissimos facies. Lapis Parius tritus ad summam levitatem et pro dentifricio adhibitus intra diem decimum quamlibet nigros vel pallidos
9 dentes purgabit. Nitro cocto atque contrito velut denti-
10 fricio utere ad dentes purgandos. Porci ungularum ossa conbusta tritaque et criblata adiecto nardo et folio frictione
11 frequenti dentes candidissimos praestant. Lana sucida melle inlita dentes perfricti miro modo candorem maximum con-
12 secuntur. Dentifricium optimum ac saluberrimum sic:

1 usa. 3 cornum. 10 ordei. 19 criblauis. pulverem eo. 32 candidissimus.

Cyperi — II, salis ammoniaci — II, pumicis — III, marmoris candidi — III, schoenoanthus — IIII, casiae — II, folii — I, piperis albi — I, specularis usti — I, corni cervini usti — I, ostrei testarum ustarum — I, aluminis scissi — I, masticis — I, turis optimi — I, myrrae — I. Tunsis criblatisque his omnibus et in pulverem tenuissimum redactis atque permixtis ad incolumitatem et nitorem dentium uteris. Pernae scrofinae os, quod est amplissimum, 13
combustum tritumque optimum et salubre dentifricium praestat; gingivas enim siccat et adstringit dentesque ab umoris iniuria et tumore defendit. Cybium optimum ac vetustis- 14
simum ollae inditur eaque argilla circumlinitur et furno ardenti obicitur, ut ad cinerem cybium excoquatur; tunc adiecto Pario lapide contuso salsamenti supra dicti favilla conteritur. Hoc dentifricium ita bonum est, ut ad inanitatem dentes non sinat pervenire. Masticis — I, turis 15
optimi — I, myrrae — I, folii — I, iris Illyricae — I, casiae — I, tere haec diligenter atque permisce et dentifricium facito, quod mirabere. Nardi spicae — I, amomi 16
— I, piperis — I, his tunsis criblatisque ad incolumitatem dentium utendum esse de experimentis suademus.

Compositio dentifricii, quam Artemius Dianio osten- 17
dit, contra dentium stridorem. Panem candidum siccum vetustum, qui teri possit, salem, piper, folium, costum, cornum cervinum, haec aequis ponderibus teres ad maxi-
mam levitatem et cotidie inde dentes curabis, quo facto stridorem eorum omnem umoremque depelles. Ad colorem 18
nitidum reducit dentes nitrum cum porro rudi coctum et pro dentifricio sumptum. Ad dentes nigros purgandos 19
panem candidum et pumicem pari pondere combure et tere atque adsidue hoc dentifricio utere. De saepiarum 20
ossibus quod est molle — IIII, salis ammoniaci — II, marmoris candidi — II, schoenoanthus — IIII, casiae — II, folii — I, piperis albi semunciam, herbae cyclaminis sucum

2 scynoanthos. 7 incolomitatem, *item* 20. 10 humoris. 15 ut] et. 21 utendum esse *om.* 22 Diano. 23 canditum, *item* 30. 33 scynoathos. 34 ciclaminis.

et mel Lycium quantum sufficiat aequali mensura permisce; quibus rebus dentifricium egregium facies, quod dolorem dentium sedat eosque confirmat et candidissimos reddit; sed quae terenda sunt, diligentissime conterantur atque criblentur et sic omnia misceantur; quod dentifricium nec non et alia omnia supra dicta in pyxidibus ligneis aut corneis debent recondi.

CAP. XIIII.

Uvae et faucibus et arteriis et raucedini remedia physica et rationabilia diversa de experimentis.

1 Ad faucium uvaeque tumorem hac fere omnes compositione uti debent, quia nullam aspritudinem habet et satis efficax est: Uvae Amineae acerbae, cum primum granum eius incipit perlucere, suci ℈ IIII, mellis Attici ℈ I misceto in unum atque in aeneo vaso coquito subinde movens, donec mellis habeat spissitudinem, atque inde fau-
2 ces continges. Altera ad eiusmodi molestias compositio, cum diutius vexatae sunt partes supra dictae, ut facile placentur: Aluminis fissi ʒ II, gallae tunsae ʒ II, omphaci aridi ʒ I, croci ʒ I, passi Cretici ℈ I. Hoc decoquitur vaso fictili ad medias, ita ut quae terenda sunt diligenter trita admisceantur. Utrumque autem medicamentum signatum stagneo reponendum est vasculo et uva vel fauces
3 adsidue inde tangendae. Ubi suppuratio faucium suspecta est diutius permanente earum tumore et interdum febriculis non sine horrore incurrentibus, oportebit quidem gargalizari aquam mulsam vel cum ficis aridis decoctam, sed perungui fauces utile est hoc medicamento, qua tactus sustinere poterit paulo pressius, quod conficitur sic: Mellis boni despumati heminam, resinae terebinthinae P. I, rosae siccae cyathos V. Resinam cum rosa duplici vaso, ut solent unguentarii uti, liquefieri oportet, deinde admisceri mel et

5 miscantur. 16 gallae tunsae ʒ II *om.* 25 perungueri. medicamentum. susteri. 27 terebintinae. 28 siccae] suci *Cornarius.* 29 oportit.

coqui, donec spissum fiat medicamentum. Hoc etiam, cum eruperit suppuratio, uti oportebit; expurgat enim et explet omnia. Uvam supprimit diu iacentem sal et galla contusa 4 aequis ponderibus admixta et ita per cocliare adposita, item gallae ℈ II, aeris floris ℈ II, menarum sine ovis, id est piscium salsorum, capita X. Haec comburuntur et ita ceteris bene tritis trita admiscentur, sed postea nihilo minus in unum diutius teruntur. Oportet autem tangi digito umido medicamentum et sic uvam ab imo rectam diu supprimi sursum versus. Ad arteria exasperata 5 simplicia quidem haec faciunt: Gummi Alexandrinum vel tragacanthum per se sub lingua retentum; sed composita haec ad tumorem arteriae maxime prosunt: Papaveris silvatici iam maturi, viridis tamen adhuc capita quam plurima vaso fictili coiciuntur atque aqua superfunditur tanta, ut supersint de vasculo duo vel tres digiti; haec ubi triduo macerata fuerint, eodem vaso incoquuntur, donec madescant; postea exprimuntur omnisque aquae percolatae prius diligenter mensura capitur, ad cuius soliditatem mellis Attici quarta pars miscetur; deinde in duplici vaso tam diu coquitur, donec mellis habeat spissitudinem. Hoc medicamentum et ad auriculae tumorem et ad tussim facit. Altera arteriace 6 ad fluorem arteriae et ad raucitatem et ad tussim et ad spissum sonum vocis, accipit haec: Tragacanthi ℈ VI, gummis acanthini, quod ex vermiculis qui illic sunt verum docetur, ℈ VI, murrae ℈ I, turis denarios II, croci ℈ I, piperis albi grana XX, cariotarum recentium trium pulpas medias detracta exteriore cute, uvae passae incorruptae purgatis interioribus granis ℈ VIII. Gummi et tragacanthum passo Cretico uno die et una nocte macerari oportet, postero die pilo mundo contundi et cetera trita mortario curiose admisceri; inde dari debet fabae magnitudinis globulus et sub lingua teneri et devorari statim quod liquefactum fuerit. Hoc medicamentum pipere detracto et ad tumorem arte-

3 diu iacentem] divia centum. 5 flos. 9 umidum. 10 sussum versos. arteriam exasperatam *Cornarius*. 12 trachantum. 24 tragagandi. 27 trium] arium. pallas.

7 riae facit, reservandum autem est pyxide buxea. Arteriace, qua melior non est, refertur autem in Asclepiaden medicum optimum, facit ad omnia superius dicta et quidquid in arteriis vitii est efficaciter curat, constat ex his: Myrrae optimae pinguis ℈ XXIIII, tragacanthi candidi ℈ XXXVIII, glycyrrhizae radicis ℈ XVIII, resinae terebinthinae verae ℈ XXXVI. Tragacanthum sicut est contundi et percribrari tenui foramine oportet, deinde myrram tritam seorsum admisceri et rursus utraque in unum diu teri atque ita in pilam coici et ibi cum concaluerint omnia ictu pilae assiduo, terebinthinam paulatim misceri, donec omnium unitas fiat; postea glycyrrhizam contusam et cribratam mortarioque nihilo minus diligenter tritam sensim adspergi convenit. Sed ubi haec bene mixta fuerint, dum calet medicamentum, plures accedant et pilulas faciant viciae magnitudine. Fit enim cito durissima haec arteriace et hoc ipso praecedit ceteras, quia linguae subiecta non facile solvitur, et ita diutius exhibet salubritatis effectum.

8 Brassicae crudae folium levissime terito, ex eo sucum
9 exprimito, quo uva contacta potenter sublevatur. Pruni folia sive sativi seu silvestris ex vino decocta et saepius
10 gargalizata uvam resilire compellunt. Gallae tritae pulvere uva contacta eodem die resilit, si ter ei interiectis horis
11 medicamen fuerit adpositum. Capitis summi verticem si quis uvam laboranti mordeat inopino, omni eum molestia
12 liberabit. In principio doloris uva bene sublevatur, si aqua
13 frigida vel posca adsidue gargalizetur. Lotium vetus humanum adiecto croco ab inscio ne fastidiat epotum vel gargalizatum mirum in modum uvam reprimit et consumit.
14 Cinis testarum ustarum ex ostreis cum melle tenuissime
15 contritus uvae inlitus prodest. Rubi coliculi teneri discoquuntur ex vino idque vinum gargalizatur, quod confestim

1 reservandum] servandum *Cornarius.* 4 arteriis] arteria *Cornarius.* vitiis. 6 clycyriizae. 8 oportit. 10 iectu. 11 terebentinam. 12 glicaerizam. 15 vitiae. 16 hoc *om.* 17 fale. 20 exprimeto. 22 resilere. 25 liberauit. 27 humanum] hominum.

uvam prominentem coercet. Folia rubi arefacta in umbra 16
in cinerem concremantur, is cinis in cocleari uvae sub-
iectus praesentaneo remedio eam contrahit. Hirundinum 17
exustarum cinis usque ad periculum laboranti uvae cum
melle mixtus potenter inlinitur. Alumen scissum leviter 18
tritum vel tunsum uvae subditum prodest. Chalcitidis 19
℈ I, turis ℈ III, calcis vivae denarium, misui, nardi,
folii ℈ binos, croci sicci ℈ II, omnia tunsa et cribrata
in unum miscebis deque eo pulvere in cocleari posito
uvam tanges, ter mane, ter ante balneum, certum experieris
remedium. Salis granum, panis micam, carbonem mor- 20
tuum in phoenicio alligabis et lino circa collum uvam do-
lenti suspendes. Suco vel lacte caprifici in cocleari posito 21
uva optime sublevatur. Urtica teritur eiusque sucus ex- 22
pressus et tepefactus ab eo, qui uvam dolet, salubriter
gargalizatur. Lapillus, qui in sfongea Africana invenitur, 23
phoenicio obvolutus linoque ligatus collo suspenditur eius,
qui uvae vitio laborat. Carmen ad uvae dolorem, quod 24
ipse sibi qui dolet praecantet et manus supinas a gut-
ture usque ad cerebrum coniunctis digitis ducens dicat:
Crissi crasi cancrasi. Quibus dictis rursum manus a gut-
ture ducat et ter hoc faciat. Laboranti uvae diuturno la- 25
bore haec cura succurrit: Hirudinem vivam testo avellanae
includes eamque phoenicio involutam lino circa collum
subligabis intraque diem nonum omni molestia liberaberis.
De uva passa eliges granum, quod unum intrinsecus nu- 26
cleum habeat, eumque in phoenicio alligabis et faucibus,
id est in regione uvae, inseres et tenebis et dices: Uva
uvam emendat; mox ipsum phoenicium supra verticem eius
tenebis et idem dices cumque ter ipsum feceris et car-
minaveris, collo dolentis subligabis. Rosae siccae partes 27
duas, myrti partem unam cum aqua mulsa decoques et
laboranti uva dabis gargalizandum. Lenticulam, ficus siccas

3 herundinum. 6 calchitis. 10 certum] tertium. 12 fenitio. 14 uvam. 16 foenicio. 23 erudinem. testo avellanae] testa Africanae cocleae *Cornarius*. 24 foenitio. 25 liberaberes (*sic*). 27 foenio. 29 foenicum. 33 de uva *Cornarius*.

et furfures cum aqua mulsa decoques et pro gargalismatio
29 uteris ad uvam reparandam. Aleum cum sale tritum in
30 cocleari adpositum uvae vehementer eam relevat. Alei umbilicum, quo grana continentur atque ubi radices inhaerent, cum ipsis radicibus in phoenicio conliga et laboranti de
31 uva luna septima phylacterii more suspendes. Ovum exinanitum completum viva terra loco clauso si abscondatur ab eo, qui de faucibus et arteriis laborabit, remedio praesenti sibi subvenit. Olei veteris quod satis erit infusum
32 naribus tumorem arteriorum represso periculo suffocatio-
33 nis evincit. Fimum columbinum, ficus aridas et nitrum tundes eaque mixta extrinsecus adpones; hoc medicamen
34 asperitatem faucium mollit destillationemque castigat. Cocleae terra tantum excussa inlotae coquuntur, dehinc tritae cum passo Cretico adversum faucium molestias hauriuntur.
35 Ut faucium duritiam lenias, medicamen facies tale: Myrrae — III, croci — I, tragacanthi — III, ammoniaci — III, mellis quod satis sit. Omnia haec trita atque permixta recondes et parato certoque subsidio ad arterias crassiores
36 et ad difficultatem vocis uteris. Ad tumores uvae et faucium reprimendos gargalizari oportet tepidam aquam mulsam cum umore tisanae et cum melle decoctam, passum quoque cum glycyrrhiza vel hysopo vel faeno graeco vel lini semine decoctum iuvat necnon et aqua malvarum
37 illic incoctarum gargalizationi plurimum prodest. Bene opitulatur et fomentum per sfongeam adhibitum ex aqua calida arteriae et faucibus, quas partes postea tegi oportebit lana sucida pura.

38 Sedant tumores faucium et uvae perunctiones quaedam, ut sucus de moris coctus in mellis spissitudinem, item mali Punici granorum sucus, item uvae acerbae sucus eodem modo decoctus; prodest et lentisci et terebinthi et rhus Syriaci et myrtae et rubi et rosae sucus, si cum melle haec omnia decoquantur; pruna quoque prosunt matura,

5 foenicio. 6 filaterii. 7 abscondiatur. 10 suffugationis. 15 auriuntur. 16 myrrhae (*sic*). 17 tracacanti. 20 difficultate. 23 glyceriza. 25 incocta. prodsunt (*sic*). 33 myrte.

si aqua, in qua cocta fuerint, gargarizetur aut os ex ea colluatur. Haec omnia prosunt etiam anginam habentibus et cetera vitia in ore nata efficaciter curant. Non desinente 39 faucium tumore prosunt non solum fomenta molliter adhibita faucibus atque arteriis per sfongias aquae calidae, sed etiam cataplasmata vel fomenta de farinis. Itaque inponi oportebit isdem partibus farinam hordeaceam ex aqua pura vel mulsa coctam vel lini seminis farinam vel faenograeci farinam similiter coctam. Sed mirifice prosunt pulli hirundinini pingues saliti vel recentes assi in cibo sumpti. Protinus enim omnem praefocationem et tumorem faucium tollunt. Verum si suppurare fauces videbuntur, oportebit saepius gargalizare aquam cum ficis aridis coctam vel aquam mulsam cum supra scriptorum admixtione. Quod si tantus fuerit tumor, ut etiam praefocari aut strangulari fauces videantur, alvum subtrahere clysterio oportebit aut sanguinem emittere de brachio vel sub lingua venam praecidere. Thymbrae ex aqua coctae vel aceti vapor per arun- 40 dinem ore receptus prodest ad tumores oris et gutturis et faucium. Origanum tritum cum melle inpositum ulcera 41 oris purgat nec patitur ea longius serpere; coctum vero cum aqua et arida ficu atque adsidue gargalizatum facit et ad alia vitia, id est ad anginam et linguam sideratam, quod genus morbi Graeci paralysin vocant. Sorbitionibus 42 uti oportebit eos, qui de uva et faucibus laborant, factis ex amulo, tisana, oryza, alica, farina triticea, faba alba, urtica tenera cum lacte decocta; deinde cum ex aliqua parte relevati fuerint, tum uti ovis sorbilibus debent.

Ad uvas callosas et nimium tumentes mirifica haec 43 compositio est, facit et ad cetera faucium et oris vitia, est autem haec: Aeris floris X II, chalcitidis X II, picis liquidae cyathum. Coquitur pix, donec amittat odorem, deinde adiciuntur ei mellis cyathi sex atque iterum utraque mixta infervescunt; post hoc adicitur vini Aminei

7 ordeaceam. 8 mulsam. 10 erundinini. salliti. 23 ad *ante* alia *om.* 24 paralisin. 26 oriza. 32 ciatum. 33 cyati.

sextarius et rursum coquitur. Ubi autem bene decoctum fuerit, cetera supra scripta quae sicca sunt trita adiciuntur iterumque decoquitur medicamentum, donec sit spissum
44 velut mel. Rhus, quo coriarii utuntur, foliorum tenerorum collectorum aestate, priusquam semen arbusculae eorum habeant, ℥ XXIIII macerantur in aquae nitidae congiis tribus totidem diebus totidemque noctibus, deinde expressa folia abiciuntur, aqua, in qua macerata fuerint, transfunditur in vas aereum et coquitur, donec in mellis spissitudinem redigatur. Oportet autem moveri aquam ipsam rudicula vel spathomela aeris rubri; postea adici debent trita haec: Myrrae, turis, nardi Syriacae, cinnami, casiae, singulorum denarii bini; deinde bis terve infervefieri medicamentum et reponi in pyxide cyprea. Facit ad omnia vitia, quae in ore nascuntur, et ad uvam et arterias et anginam et ad auriculas, ex quibus puris multum fluit, et ad veretra et ad nigridinem carbunculorum, crustas quoque et papulas omnes et maxime ea umoris vitia, quae in nocte concitantur, expurgat; sed si vetustate medicamentum inaruerit, remittitur et temperatur vino austere bene calido.

45 Remedium Cosmi medici ad anginam et ad omnia vitia, quae in ore nascuntur, et ad aures pure manantes et ad carbunculos atque ad veretra, quae nigridinem duxerint, et ad crustas et ad ulcera in pedibus subtrita calciamentis: Rhus Syriaci ℥ II, myrrae ℥ IIII, casiae ℥ II, croci ℥ II, mellis Attici cyathos duos. Coquitur medicamentum lente in cinere calido, donec spissum fiat, reponitur in vaso aereo.

46 Arteriace ad gravidines oris et capitis et ad pleuriticos et per tussem sanguinem eicientes conficitur sic: Passi Cretici sextarii duo decoquuntur ad tertias, deinde admiscetur turis victoriati duae tertiaeve partes, myrrae dimidia, croci una, tragacanthi ℥ I, gummis ℥ I, piperis

6 aquae] qua. 9 spissitudinis. 11 tuticula. spatomeli. 13 terve] ter. 33 duae et tertiaeve. 34 tragachanti.

grana numero XX, glycyrrhizae suci ℈ III, cariotarum pinguium suci exemptis interaneis ℈ III. Gummi et tragacanthum in aqua mulsa maceratur, deinde utraque trita ceteris bene tritis et levigatis admiscentur, post hoc globuli finguntur ad fabae magnitudinem, quos sub lingua teneri oportet et quod de his liquefactum fuerit, statim devorari. Haec conpositio facit ad omnia arteriae vitia et thoracis et ad vocis interceptionem.

Compositio, quae dicitur stomatice, facit ad tossillas 47
et uvas tumentes et ad vulnera et ulcera in auriculis vetera, excepta ex libris Ptolomaei regis, qui Euergetes appellatus est, accipit haec: Suci ex moris facti et in sole cocti ℈ unum semis, glycyrrhizae suci ℈ II, corticis lycii ℈ S, myrrae troglodytidis ℈ I, aluminis fissi ℈ I, nardi Indici ℈ S, mellis Attici cyathos IIII, vini malini cyathum I. Quae arida sunt, seorsum teruntur et in unum cum vino temperantur, deinde passum his admiscetur et coquuntur omnia in cinere calido, donec mellis spissitudinem habeant. Non oportet autem ignorare utiles esse arteriam inbecillam habentibus gestationes, deambulationes, corporis vocisque exercitationes, contraria autem balnea et omnia, quae videntur caput inplere vel umores excitare. Uvae et fau- 48
cium dolori fimus agnorum, priusquam herbam gustent, in umbra arefactus et confrictus atque emplastri more adpositus medetur. Suco cocleae acu transfossae inlita uva 49
sanatur, ita ut ipsa coclia in fumo postea suspendatur. Uvae destillationi, quae omnibus fere periculosa est, nam 50
et pthisin et syntexin et alias molestas valetudines creat, prosunt porri sectivi folia non cocta sine pane adsidue manducata. Oleum calidum ei, qui de uva et arteriis la- 51
borat, eunti dormitum in cerebrum et in aures infundi utile est. Uvam toto anno non dolebit, qui cum primum 52
uvam viderit procedentem, sinistra manu digito medicinali

1 glucerizae. 4 globolis. 8 intercessionem. 9 stomachicae. 13 semis] seminis. glycerizae. lyciae. 14 troclodidis. 15 ciathos. malini *scripsi:* malei. 18 habeat. 19 inbicillam. 28 tpisin.

et pollice granum vulsum sic transgluttierit, ut dentibus
53 non contingat. Stercus caballinum recens colliges et in furno calefacies, tunc oleum medio capiti infundes contra uvam et sic stercus praedictum in panno vel in linteo
54 spisso capiti superligabis in noctem. Frumenti grana super candentem tegulam pones et disperges ea et cum videris ex his umorem nigrum exire, de cocleario colliges et sub-
55 inde uvae adpones, statim remediabis. Ad fauces et arteria impedita remedium utile sic: Croci dragmas VIII, nardi dragg. II, schoenuanthus dragg. I, amuli dragg. I S, rosae seminis dragg. I, mellis Attici cyathum unum cum tenuissimo pulvere specierum supra dictarum miscebis et de-
56 coques tenuiter et ad perunctionem faucium uteris. Lac bubulum recens mulsum et lento igne calefactum gargalizatumque arteria constricta infuso catarro et fauces exasperatas pristinae sanitati restituta persanat.

57 Uvae dolenti et destillanti medicamentum praesentaneum sic: Gallae rufae semunciam, aluminis scissi ℥ VIIII, myrrae pinguissimae ℥ VIIII, cunicularis herbae aridae super mundam tegulam combustae cineris semunciam. Haec omnia in tenuissimum pulverem redacta et in unum permixta servantur vaso vitreo et per triduum cocleare semiplenum ieiuno et bene digesto intra os inseritur, ut uvam
58 contingat et inlinat. Causticum ad uvam penitus minuendam vel consumendam sic: Feniculi dragg. I, calcis vivae dragg. I, afronitri dragg. II., chalcanthi dragg. II, iu dragg. II. Contusa haec et in pulverem redacta permisce et subige cum cinere lixivi ficulnei et inpone siccum, ita ut haereat
59 uvae vel faucibus. Raucis et gravedini vocis plurimum prodest tragacanthum, si sub lingua diu teneatur, aut piper
60 et paulatim saliva, quae collecta fuerit, sorbeatur. Raucus si ova incocta recentia singula per triduum ieiunus hau-

1 sic] si. 4 praedum. 7 humorem. 8 arteriam impeditam *Cornarius*. 10 scynuanthos. 15 arteriam constrictam *Cornarius*. confricta. 20 cumbustae. 26 afroniti. iu (= *iov̄*) *scripsi:* ioni. 27 subige] sub igne. 29 gravedine. 30 tragantum. tenetur.

serit, statim remediabitur. Raucis, si in balineo clament 61
et aërem calidum intra fauces recipiant, satis utile est. Oleum quoque viride in ore tepidum teneant et adsidue gargarizent, etiam in balneo, plurimum prodest. Ad vocem 62
clarificandam radicem edulem, quae incocta manducatur, cum mulso coque et deinceps ipsum mulsum bibe et radicem ipsam manduca. Ad uvam destillantem platani pilu- 63
lam, quam singularem inveneris, lino traiectam suspende collo laborantis. Uvam caniculatam et cocleam germanam 64
combure et contere atque ex eo pulvere mixto pollice summo vel certe cocleario uvam ieiuno tange per triduum. Herbae cymbalitis radicem ante solis ortum collige sini- 65
strae manus digitis pollice et medicinali in nomine eius, qui uvam dolebit, et licio conligatam collo eius suspende. Picem mollem cerebro eius inpone, qui uvam dolebit, prae- 66
cipe, ut super limen stans superiori limini ipsam picem capite suo adfigat. Ad dolorem uvae scribes in charta et 67
collo laborantis linteolo suspendes: Formica sanguinem non habet nec fel, fuge uva, ne cancer te comedat. Araneam, 68
quae sursum versus subit et texit, prendes et nomen eius dices, cui medendum erit, et adicies: Sic cito subeat uva eius, quem nomino, quomodo aranea haec sursum repit et texit; tum ipsam araneam in chartam virginem lino ligabis et collo laborantis suspendes die Iovis; sed dum prendes araneam vel phylacterium alligas, ter in terram spues. Medicamen causticum ad uvam sine ferro tollendam, 69
de quo etiam sciatici curantur: Calcis vivae — I, saponis albi pilulas III, sinopidis, hoc est minii, modicum, lixivum, unde operantur coactiliarii, aliquantum; in unum miscebis
haec et coagitabis diu et repositum habebis, ut cum opus fuerit utaris.

Descriptio trochisci plurimis satis utilis, id est ad 70
vetustas tusses et reumata, quae in arteriis consurgunt,

2 aerema (*sic*). 5 clarificandum. 8 traiecta. 9 caniclutam. 10 cumbure. 16 limini *scripsi:* limiti. 18 furmica. 19 habit. 25 colligas. 27 scaealicir (*sic*). 28 senopidis. 32 plurimis rebus *Cornarius.*

ad paralyticos, ad eos, qui ex incommodo tremunt, ad nesciam, ad hydropicos, ad opisthotonicos, ad pedum subitos dolores vel gravidines, ad longas viscerum causas vel dolores, ad pthisicos, ad inediam, ad lienis, ad epatis et ad intestinorum dolores, ad duritiam quoque epatis resolvendam, ad partus extrahendos, qui ante maturitatem fuerint enecati, et si quid post partum resederit evocandum. Quod medicamentum ab Eutychiano archiatro primum traditum fertur. Cuius descriptio talis: Storacis drag̃. IIII, iris Illyricae drag̃. IIII, hyoscyami drag̃. I, opopanacis drag̃. IIII, myrrae troglodytidis drag̃. IIII, resinae terebinthinae drag̃. II, piperis albi drag̃. XII, afronitri drag̃. XI, opii drag̃. XI, galbani drag̃. IIII. Haec omnia diligentissime tunsa, cribrata et trita, ut permiscere se possint, aqua nitida in unum colliges, ita ut storacem et galbanum separatim ante contundas; quae simul confusa aqua colliges et trochiscos ad mensuram oboli facies et cum necessarium fuerit, ex aqua calida bibendos dabis cum cyathis tribus ternos, prout aetas aut virtus fuerit.

CAP. XV.

Ad anginam vel synanchen et strumas et parotidas et reumata et glandulas vel tosillas et ad ea quae faucibus haeserint evocanda remedia rationabilia et physica diversa de experimentis.

1 Anginae prodest sanguinis detractio, cucurbitarum adhibitio ceteraque auxilia, quibus medici efficacius utuntur; medicamenta autem simplicia haec recte faciunt: Laser Cyrenaicum aqua dilutum crassius per pinnam faucibus adhibitum vel euphorbium aqua dilutum similiter inposi-
2 tum. Conpositionum autem haec sunt apta: Fellis taurini,

2 ydropicos. 4 ad lienis] vel lienis. eparis *item* 5. 9 storachis. 10 yosciami. 11 terebentinae. 14 permiscere se] permisceri inter se *Cornarius*. 15 storachem. *tit.* sinanchem. ad *ante* ea *om.* 23 cyrinaicum. 24 adhibitur (*sic*).

salis, aceti, mellis, olei veteris aequas partes in unum misceri oportet et cum opus fuerit, pinna perfricare fauces diutius laborantes. Item bene facit et hoc medica- 3
mentum compositum sic: Git fricti ℥ II, pyrethri ℥ I, sagapeni victoriati pondus; trita haec cum melle miscentur et ita faucibus adhibentur. Facit bene et medicamen- 4
tum hoc compositum sic: Fellis taurini ℥ II, suci cucumeris silvatici ℥ I, cachryos et misui animati ℥ singulos; trita haec melle admixto reponuntur; cum opus est, aqua tepida diluuntur et fauces exinde perunguntur cogunturque inde quam plurimum devorare qui faucium dolore vexantur; solvit enim ventrem et ita vehementissime prodest. Item 5
bene facit et hoc medicamentum: Hirundininorum pullorum exustorum cineris ℥ I, hysopi ℥ I, nitri ℥ I, piperis ℥ semissem, laseris ℥ II. Hoc medicamento et saepius fauces et pressius fricari oportet. Multis et hoc profuit medica- 6
mentum: Costi, opii, anesi, schoeni, casiae rufae, singulorum ℥ binos, git ℥ I, amomi victoriati pondus I, asari, quod est semen, ℥ II, aluminis fissi ℥ I, gallae quod est medium magnitudine ciceris pilulas numero V, croci ℥ II, crocomagmatis victoriati pondus, myrrae victoriati pondus, aristolociae Graecae ℥ IIII, cinnami ℥ III, hirundinum silvestrium exustorum pullorum cineris ℥ V, nardi spicae victoriati pondus. Melle Attico despumato conprehenduntur haec omnia diligenter trita; cum autem opus fuerit reparari hoc medicamentum, adicietur quod satis erit eiusdem mellis et sic faucibus inseretur. Hoc Livia Augusta semper compositum habuit et reconditum in vasculo vitreo; facit enim mirifice adversum anginam et synanchen.

Medicamentum ad anginam, quod devoratur, quantum 7
digito uno tolli vel colligi potest, componitur ex his: Rhus Syriaci denarii semissem, hysopi tantundem, ceparum Cypriarum capita tria, laseris Cyrenaici quantum ervi granum est, vini bene odorati cyathos tres. Cum vino cepae ita

6 et *post* bene *om.* 8 cacryos. 13 herundinorum. 15 medicamentum. 16 oportit. 22 herundinum.

teruntur, ut solvantur, deinde mittuntur in vas aeris rubri atque adiciuntur cetera et coquuntur ad mellis crassitudinem; hinc dabitur bis vel ter digito lingere ei, cui medendum est.

8 Ad synanches molestiam et faucium dolorem periculosum efficax medicamen conficitur diligenter et reconditum in praesidio habetur: Ius, in quo hirundinum pulli cocti fuerint, accipitur tepens et intra fauces continetur atque
9 aliquid inde transmittitur. Sed praecipue contra synanchen prodest, si hirundininos pullos vivos in nido prendas et vivos incendas, ut pulvis ex his fiat, die Iovis liduna luna vetere. Sed observa, ut inpares in nido invenias et quanti fuerint exuras. Horum in calida aqua pulverem bibendum dabis et de ipso pulvere digito locum synanches ab intro continges; miraberis remedium, sed inlotis manibus reme-
10 dium facies. Rutam, alium, laser aequali mensura trita, si ex vino gargarizet qui synanchen patitur, certum et praesens remedium sentiet.

11 Praecantabis ieiunus ieiunum tenens locum, qui erit in causa, digitis tribus, id est pollice, medio et medicinali, residuis duobus elevatis dices: Exi hodie nata, si ante nata, si hodie creata, si ante creata, hanc pestem, hanc pestilentiam, hunc dolorem, hunc tumorem, hunc ruborem, has toles, has tosillas, hunc panum, has paniculas, hanc strumam, hanc strumellam, hanc religionem, evoco, educo,
12 excanto de istis membris, medullis. Ad tosillas herbae, quae lingua bubula dicitur, radix circa collum inligata plu-
13 rimum prodest. Gladioli folium medium divisum et in similitudinem coronae in se conexum ac pro torque circa
14 collum habitum tosillas sedat. Pruni arboris folia ex vino
15 decocta et gargarizata tosillas molliunt. Turis manna et myrra et cinnamomum et galbanum aequis ponderibus separatim ad levitatem contusa cribrataque et cum resina

1 vasę. 5 synanchis. 7 herundinum. 9 synanchem. 10 hirundininos pullos] herundines. 14 sinanchis. 16 tritum. 17 sinanchem. 22 *alterum* hanc *om.* 24 palum. panuclas. 27 inligatum.

terebinthina ceraque decocta plurimum atque emplastri modo adposita sanant tosillas. Si adipe leonina tosillae interius perungantur, eodem die sanabuntur. Lac caprinum vel bubulum vel ovillum recens mulsum dum calet vel etiam calefactum gargarizatum tosillarum dolores et tumores cito sedat. Plantago vel eius radix diligentissime contrita cum axungia vetere inposita in panno vel linteo prodest anginae vel tosillis. Cyclaminis sucum et mel Lycium aequis portionibus miscebis et eo gargarismatio ad omnia faucium vitia potenter uteris. Pulticulam ex alica facies, in qua capita porrorum contusa mittes et simul decoques et deinde colabis et sorbitione ea contra faucium molestias, cum volueris, uteris. Si quis grillum manu contriverit et ad tossillas vel suas vel alterius tenens ter adplicuerit, tactu illo tumorem sanabit. Tossillis renes vulturini aridi in melle triti vel decocti mirum remedium praestant, si pro emplastro adponantur.

Cepae longae conditoriae suco adiecto melle permixto interiora faucium pertractantur, quo facto angina laborantem a periculo liberabis, resina quoque vel liquore cedri arboris angina adsidue peruncta sanatur. Myrtae foliorum sucus gargarizatus vel etiam transmissus anginae plurimum prodest. Myrram contritam ex aqua tepida constanter absorbendam dato ei, qui anginae periculo laborat: statim eum liberabis. Hirundinum combustarum cinis cum melle Attico mixtus faucibusque inditus et anginam reprimet et ulcera, si qua arteriis inerunt, contacta purgabit sanabitque. Taurinum fel melle permixtum et extrinsecus faucibus adpositum vel pro unguine inductum anginas efficaciter sanat; idem praestat et caprinum fel similiter adpositum. Si subita angina ita fauces praefocabuntur, ut nullum auxilium celeriter inveniri possit, ferro quam acutissimo ex venula, quae sub lingua est in parte sinistra, quae statim de hoc morbo pallescit, sanguis emittatur; continuo sub-

1 terebentina. 3 caprunum *2m.* 9 omnium. 10 quam *Cornarius.* 15 renes vulpis *Plin.* 19 anginam. 25 herundinum.

29 venietur. Herbae proserpinalis, quae draconteon dicitur, contritae suco admisceto salsam aquam et olei parum atque inde linguam et quae sunt circa linguam et fauces per-
30 fricato, donec vomat, cui medebere, cito sanabitur. Alumen tritum ex posca gargarizatum anginae molestiis prodest.
31 Lini semen et anethum cum sale et oleo et aceto de-
32 coctum bene contra faucium dolores gargalizatur. Nucis iuglandis nuclei triti cum ruta et oleo inpositi faucibus
33 prosunt. Ruborum caules teneri teruntur sucusque eorum expressus et in sole coagitatus, donec spissetur ad crassitudinem mellis, ab interiore parte faucibus et gingivis
34 inlitus plurimum prodest. Pullus hirundinis silvestris vel melius si ripariolae, certe etiam domesticae, assus vel elixus comestus anginam velocissime certissimeque sanat, adeo ut hominem ab hoc morbo per totum annum tutissimum praestet.

35 Ad parotidas sedandas asphodili herbae radix involuta lana fusca et circa collum suspensa remedio plurimum
36 erit. Brassicae stirpes [sive stipites] arefactae vel combustae et in pulverem redactae et cum axungia vetere subactae atque emplastro alutacio parotidibus inpositae satis pro-
37 sunt. Lupino crudo deme folliculos atque ex eo farinam tenuissimam facito, quam melle subactam vice malagmatis parotidibus adponas, continuo dolores tumoresque sedabis; idem praestat et cum aceto decoctus similiterque adposi-
38 tus. Herba verbena cum plantagine in ore contrita adiecto modico salis pro emplastro adposita parotidas mire discutit; quas cum aperuerit, detracto sale sola contrita et inposita
39 celeriter sanabit nec cicatricem magnam faciet. Noctuae iecur diligenter servatum atque ex unguento nardino trito auriculis subinde infusum celeriter parotidum vitium omne
40 persanat. Ostrei testarum combustarum cinis cum melle
41 inpositus parotidas cito solvit. Aqua marina tepida vel ex marino sale infecta parotidas sfongia prius elue, tum

4 alumen] alium *Plin.* 12 erundinis. 10 stipites] stirpites. 21 alutatio.

calcem cum axungia vetere subactam inponito, confestim sanabis. Spumae argenti P. I, olei veteris P. II, salis ammoniaci P. II, galbani P. II; simul haec omnia permiscebis, ita ut spumam argenti in oleo decoquas usque ad crassitudinem mellis, tum adicies salem et pones, ut ferveat; item galbanum addes et rursum pones, ut ferveat; postea simul omnia colabis et recondes et cum opus fuerit, more emplastri miro remedio sedandis parotidibus uteris. 42

Vitium exustarum cinis cum cera et resina paribus ponderibus adpositus parotidis prodest, sed una decoctus. 43 Stercus columbinum tritum cum farina hordiacia ex melle subactum et calide adpositum nascentes parotidas comprimit. 44 Adeps ursina pari pondere cum sevo taurino et cera permixta atque adposita parotidibus mirum remedium est. 45 Pingue laridi, quod inter cutem et carnem macram est, si parotidibus adponatur et illic ligetur, cito sanabuntur. 46 Mus araneus si in orbitam inciderit, naturali fato illic detentus emoritur. Hunc illic inventum argilla aut linteo aut phoenicio involve et ex eo ter circumscribe parotidas, quae in corpore subito turgebunt; mira celeritate sanabis. 47

Malvae radice lino vel licio traiecta aut arnoglossae, id est plantaginis, radice similiter collo circumdata strumas sanari manifestum est. 48 Mentastri sucus cum vino gargarizatus frequenter strumas tumoresque discutiet. 49 Farina hordiacia, pix liquida cum cera et oleo mixta percoctaque, adiecto puerili lotio subacta, more emplastri inposita strumas utiliter sanabit. 50 Galbanum inpositum super strumas facile eas discutit. 51 Idem praestat et sal ammoniacus adpositus vel densiore liquore inditus aut inlitus. 52 Contra omnes strumas et feminis et maribus utilissimum est, si cor lacertae viridis lupino argenteo clausum in collo suspensum semper habeant. Fel bubulum vel caprunum ad incipientes strumas optime facere experimenta docuerunt; 53 nam penitus crescere non sinentur, si eo adsidue tan-

11 ordiacia. 16 parotibus. 18 argila. foeniceo.
24 tumuresque. 25 ordiacia.

54 gantur. Cancri fluviales combusti triti et cum melle adpositi strumas discutiunt. Idem praestant et testae echi-
55 norum ex aceto tritae et adpositae. Si volueris explorare, utrum struma sit loci illius, qui tumebit, antequam medicinam adhibeas, lumbricum terrestrem ad tumorem adplica et postea super folium pone; si struma erit, lumbricus terra fiet: si non erit struma, integer atque inlaesus per-
56 manebit. Saepiae testa minutissime contusa cum axungia
57 vetere subacta et inposita strumis medetur. Nasturcium cum alumine contritum inlitum vel inpositum strumis opi-
58 tulabitur. Talparum capita recisa cum terra sua contunduntur et pro emplastro adponuntur strumis, utiliter prosunt; ob quod pastilli inde facti in pyxide stagnea reponi
59 debent, ut praesto sint, cum opus est. Calx viva cum resina liquida et adipe suilla subacta et addito melle inposita
60 strumis mire medetur. Ungularum equinarum exustarum
61 cinis cum oleo inpositus vel inlitus strumis medetur. Acu ossea, id est spiculo trygonis, quae pastinaca dicitur, stru-
62 mam saepius punge, statim arescit. Ad strumam sedandam buxi tenera et cicutam teres vel contundes et cum axungia subiges et in panno tenui inductum medicamen ad-
63 pones. Virgulas teneras buxi, manipulum tenerum urticae unipecciae in ollam rudem bisextialem cum aqua mittes et ad medias decoques; postea de aqua ipsa dormitum eunti strumoso calidum quantum pati possit sorbendum dabis, non transmittendum, sed ad eum locum qui dolet intra os tenendum; quanto autem diutius aut calidius tenuerit, tanto citius sanabitur. Sufficit autem, ut ternas sorbitiones singulis noctibus intra os teneat.

64 Medicamen ad fauces curandas sic: Rutae ♀ VII, mentae semunciam, folii semunciam, anethi tantundem, apii idem, coliculi seminis idem, cucurbitae et marrubii idem; teres diligenter haec omnia ac permiscebis et cum
65 opus fuerit, fauces inde tanges. Item pulverem ad idem

5 lumbrico. 8 axugia. 16 *verba* Ungularum — medetur *om.* 18 pastinaga. 24 eunti] adversus. 28 ternos sorsos. 32 culiculi semenis isdem. marruvii.

vel quae intra os dolent conficies sic: Piperis — I, folii — I, spicae nardi ℈ XII, myrrae ℈ XII, costi ℈ XII, casiae fistulae ℈ XII, aloes ℈ IIII, guttae ammoniaci — I, dactulorum ossa exustorum ℈ XII, salsarum sardarum capita trita ℈ XII, rutae seminis ℈ XII, mentae ℈ XII, pulei ℈ XII, anethi, apii, coliculi, cucurbitae, marrubii scrīp. duodena. Omnia tundes et cernes et quae urenda sunt super testum combures et teres atque in vaso vitreo repones et cum opus fuerit, sicco eo uteris.

Ad synanchen remedium sic: Cuniculum vivum in olla rudi combures et pulverem de ipso costo et folio aequis ponderibus miscebis et sic in potione plenum cocleare de hoc pulvere cum vino dabis atque etiam fauces inde perfricabis. Caput viperae linteolo conligatum collo- 67
que suspensum toles optime sanat aut prohibet innasci. Lac caprunum cum malva et exiguo sale decoctum gar- 68
garizatumque tosillis prime medetur. Menarum salsarum 69
ustarum de capitibus cinis ex melle inlitus faucibus anginam cohibet. Aqua, in qua mus coctus fuerit, adversum 70
anginas salubriter inscio propinatur. Caninae cutis cor- 71
rigium ter collo circumdatum mire anginam relevat. Multi- 72
pedes cutiones, qui in stercore nascuntur quique contacti in globulos conplicantur adiecta tertia parte resinae validissime triti et malagmatis vice inpositi incipientes parotidas aperiunt et expurgant, maturatas vero persanant. Axungia vetus cum testa vasi salsamentarii contusa sub- 73
actaque et adposita collectionem parotidum laudabiliter discutit. Vulpinis testiculis recentibus parotides perunctae 74
cito discutiuntur. Muricum testae uruntur earumque cinis 75
cum melle parotidibus salubriter inponitur. Fimo caprae 76
axungia vetus permixta et subacta atque ut emplastrum adposita parotidas persanat. Calcis floris ℈ III, alei spi- 77
cas duas cum axungia tundes et inpones parotidibus malagmatis more. Nasturcium cum lomento contritum sanat 78

3 gutta. 10 synanchem. 12 et *om.* 15 suspensam.
20 proponatur. 23 globolos. 24 uuiuice (*sic*).

strumas, etiam marrubium cum adipe mixtum adpositamque prodest.

79 Exulceratis strumis mustelae sanguis recte inlinitur
80 vel ipsa in vino decocta salubriter inponitur. Cocleae, quae salinis inhaerent, cum testis suis tunsae atque in-
81 positae strumis efficaciter prosunt. Talpae cinis ex melle inlitus strumis vel iecur eius inter manus tritum adposi-
82 tum plurimum prodest. Strumae optime medetur radix verbenae, si eam transversam reseces extremamque eius partem laborantis collo subnectas, priorem autem partem in fumo suspendas. Arescente enim ea strumae quoque siccabuntur et omnis earum umor arescet. Cum sanus fuerit, quem curaris, si tibi ingratus extiterit, utramque
83 partem in aquam coicito, strumae renascentur. Urticae radices cum aceto coctae contusaeque ac subactae manibus tepidae inponuntur, incipientes strumas continuo comprimunt. Haec autem cura non solum discutiet prorumpentes strumas, sed et maturas ita aperiet, ut omnibus radicibus penitus extractis ad certissimam sanitatem sine
84 ulla cunctatione perducat. Adeps caprina cum calce sub-
85 acta et adposita strumas statim dissolvit et sanat. Lupus marinus, id est piscis, tantae efficaciae est adversum strumas, ut ad quamlibet partem corporis admotus strumarum vitium omne persanet.

86 Adversus languorem focani expertum medicamen hoc facies: Piperis albi — I, naporum seminis — IIII, rutae viridis ℈ VI, absinthi Gallici ℈ VI, laseris optimi ℈ VI, mellis optimi sextarium. His tritis commixtisque in unum cocliarium plenum dabis ieiuno vorandum vel fauces inde
87 continges. Apii seminis quantum tribus digitis comprehendas, tantundem et salis et senapis Alexandrini adicies, rutae quoque viridis pusillum addes et alei spicas V. Haec teres diligenter et adiunges aceti boni quartarium et dabis bibere ex aqua calida, si iam per dolorem faucium man-
88 ducare non poterit. Adipis veteris — I, turis grana III,

25 focani] faucium *Cornarius.*

laseris grana III, satureiae pusillum, alii spicas undecim teres et calefacies flammula tenui atque inde collum eius et fauces diligentissime perfricabis, qui de tolibus laborabit. Remedium valde certum et utile faucium doloribus 89
sic. Scribes in charta haec:

Εἶδον τριμερῇ χρύσεον Τοάναδον
Καὶ ταρταρούχου † χακεσιν Τουσάναδον,
Σῶσόν με σεμνὲ νερτέρων ὑπέρτατε.

quam chartam in phoenicio obvolutam lino conligabis colloque suspendes meminerisque, ut mundus haec facias et ne tertia manu scriptura tangatur.

Gallam tunsam et cribratam atque alumen utrumque 90
aequis portionibus sumes et prius in ollam novam mittes et mel bonum atque acetum optimum adicies et in unum decoques atque inde orificia geusiarum et fauces intrinsecus perfricabis. Vettonicam, argimoniam, verbenam, ru- 91
bum, senecionem, mentam, cucurbitam siccam, hinc amplius mittes sardae caput assatum, piperis modicum, teres haec omnia diligenter et miscebis et sic etiam per pinnulam delicatam faucibus inseres; mire hoc remedio carbunculum et quidquid mali intra fauces erit curabis. Olei 92
boni cyathum unum et sucinum verum in ollam novam mittes atque ad medias decoques, deinde sucinum tolles et combures et teres et pulverem eius in oleum supra scriptum mittes et una iterum diligenter teres atque inde tolibus, quotiens opus fuerit, adpones; experieris magnum remedium.

Ad parotidas convenit noctuae cerebellum butyro mix- 93
tum adponi; discutit enim fere eas sine dolore et molestia. Oportet autem aqua marina ferventi novis sfongeis illic demersis et linteo vel sabano intorto utrimque expressis vaporare eas atque ita oblinire hoc medicamentum superque

6 *τριμερυχροισέον. fort. Θάνατον.* 7 *τουσαναδοντες.* 8 *σῶσόν Cornarius: σουν.* *σεμνερνερτερονντερβατε (sic).* 9 foenicio. 16 vetonicam. 16 senicionem. 20 diligatam. 30 aquam marinam. ferventi] frequenti.

94 tegere lana sulpurata totam maxillam. Bene discutit parotidas iris Illyrica contusa cocta ex passo et more cataplasmatis farinae hordiaciae calida bis vel ter in die in-
95 posita. Discutit et hoc medicamentum parotidas, antequam suppurent, quod conficitur sic: Spumae argenti P. II, cerussae P. I, salis ammoniaci P. I, aeris floris P. I, aceti ℈ I, olei veteris ℈ II. Spumam, cerussam, salem per se et cum aceto terere te oportet mortario marmoreo, deinde oleo admixto traicere in caccabum amplum, ne extra effundatur, et ad ignem ponere; effervescit enim valde. Cum haec super ignem posita habuerint emplastri mollis temperaturam, deponi oportebit caccabum; cum vero desierit fervere, paulatim aspergere aeris florem et movere spatula medicamentum, ne extra fundatur, et rursus coquere, donec habeat emplastri spissitudinem, debebis.

96 Ad strumas bene facit radix cucumeris silvatici cocta ex aqua mulsa et trita atque ita inposita, hibiscum quo-
97 que eodem modo coctum et inpositum melius facit. Marini lepores oleo vetere enecti bene faciunt discutiendis strumis, cum ipso oleo in plumbea pyxide clusi, quam diebus XL diligenter alligatam oportet haberi; postea ex eo pinnula oblinendae sunt strumae superque eas pellis lanata non nimium tonsa tegendi gratia inponenda est. Praecipi autem oportet, ne quis hoc medicamento manus inquinet
98 aut inquinatas, priusquam bene eluerit, ad os referat. Ad strumas et ad duritias mammarum mirifice facit hoc medicamentum, antequam suppurent et post suppurationem nihilo minus utile est, accipit haec: Olei veteris P. I, spumae argenti P. I, gallae Syriacae P. II, mannae P. I et unciam, galbani P. I. Cum oleo coquitur spuma, donec ceroti spissi habeat temperaturam, deinde admiscetur ei galla et secundum hanc manna; cum emplastri habuerit spissitudinem, tollitur ab igni medicamentum et cum desierit fervere, paulatim galbanum miscetur, deinde linitur

3 farinae *om.* 6 flos. 10 acfervescit. 13 aspergere] spargere. flos. 17 hebiscum. 19 enecti *scripsi:* innecti.

in aluta, cum opus est adponi; tertio vel quarto die solvitur, si non suppuraverint strumae; sed si apertae fuerint, hieme alternis solvetur, aestate cottidie. Malagma ad stru- 99
mas et ad omnem duritiam relaxandam mirificum sic: Resinae terebinthinae P. II, cerae selibram, propolis, quam quidam ceram sacram vocant, P. I, galbani P. I, olei veteris selibram. Haec omnia cum oleo ad ignem liquefieri oportet et postea misceri visci de quercu P. I, xiphii radicis, quod nos gladiolum appellamus, P. I, faeculae putris P. I, afronitri librae quadrantem, opopanacis P. I. Haec omnia ordine, quo scripta sunt, trita criblataque in caccabum coniciuntur, opopanax oleo diluitur et solvitur; ubi temperatum est medicamentum, manibus subigitur, linitur cum opus est aluta et sic adponitur.

Glandulis facies remedium sic: Farinam, mel, crocum 100
et caricas simul misce et contere atque unum corpus facito et ita linteo inline et super glandulas pone. Carmen 101
mirum ad glandulas sic: Albula glandula nec doleas nec noceas nec paniculas facias, sed liquescas tamquam salis in aqua. Hoc ter novies dicens spues ad terram et glandulas ipsas pollice et digito medicinali perduces, dum carmen dicis; sed ante solis ortum et post occasum id facies, prout dies aut nox minuetur. Glandulas mane car- 102
minabis, si dies minuetur, si nox, ad vesperam et digito medicinali ac pollice continens eas dices: Novem glandulae sorores, octo glandulae sorores, septem glandulae sorores, sex glandulae sorores, quinque glandulae sorores, quattuor glandulae sorores, tres glandulae sorores, duae glandulae sorores, una glandula soror, novem fiunt glandulae, octo fiunt glandulae, septem fiunt glandulae, sex fiunt glandulae, quinque fiunt glandulae, quattuor fiunt glandulae, tres fiunt glandulae, duae fiunt glandulae, una fit glandula, nulla fit glandula.

Ad ea, quae faucibus inhaerebunt, remedium. Si os 103
aut arista haeserit gulae, vel ipse, cui acciderit, vel alius

8 xiphiae. 35 paniculas] paranici. acederit.

confestim ad focum adcurrat et titionem verset, ita ut pars eius, quae ardebat, forinsecus emineat, illa vero, quae igni carebat, flammae inseratur; convertens vero titionem ter dices remedii gratia te facere, ut illud quod haeserit in faucibus tuis vel illius, quem peperit illa, sine mora et molestia eximatur. Hoc inter certissima remedia sub-
104 notatum est. Herba appellatur vincapervinca, ex qua si fauces obligaveris dormitum euntis eius, cui aliquid his in-
105 haeserit, mane sanus consurget. Omnia, quae haeserint faucibus, hoc carmen expellet: Heilen prosaggeri vome si polla nabuliet onodieni iden eliton. Hoc ter dices et
106 ad singula expues. Item fauces, quibus aliquid inhaeserit, confricans dices: Xi exucricone xu criglionalsus scrisu miovelor exugri conexu grilau.

107 Si de pisce os faucibus haeserit, spinam mediam eiusdem piscis infringes et aliquam partem ex ea pollice et medicinali digito super verticem eius, cui os vel spina haerebit, adpones, sed utilius erit, si nescienti id facias.
108 Ad os sive quid aliud haeserit faucibus hi versus vel dicendi in aurem eius, qui offocabitur, vel scribendi in charta, quae ad collum eius lino alligetur, quo remedio nihil praestantius:

Μή μοι Γοργείην κεφαλὴν δεινοῖο πελώρου
ἐξ Ἄϊδος πέμψειεν ἐπαινὴ Περσεφόνεια.

109 Ad reumaticos efficax remedium sic: Mustela die Iovis luna vetere capta viva in olla rudi ita excoquitur, ut teri possit et in pulverem redigi; qui pulvis collectus ex melle et bene contemperatus ieiuno reumatico ad diem per cochlearc dabitur, sed unius ligulae mensura; mire proderit.

110 Ad synanchen remedium efficax sic: Rapae seminis heminam, caulium seminis heminam, opopanacis semunciam, laseris ℈ IIII, alii modicum, salis montani modicum;

1 vertet. 8 euntis *scripsi:* eunti. his] ex his *Cornarius.* 16 infriges. 24 Odyss. XI, 634 *sq.* 25 reumauticos. 28 bene et (*repet.*) 31 synanchem.

omnia haec diligentissime trita et melle collecta laboranti dabuntur mensura ac ratione ita, ut terna cocliaria ieiunus accipiat.

CAP. XVI.

Ad omnes molestias tussis et subitae et diutinae ac vetustae et siccae atque umidae et ad pthisicos atque eos qui sanguinulentum et purulentum excreant et ad empyicos vel pleumoniacos atque eos quibus casu sanguisugae intra stomachum inrepserint necnon et ad stomachi stridorem et ne media doleant remedia physica et rationabilia diversa de experimentis.

Pastillus ad tussem et destillationem pectoris et pul- 1
monis et ad epiphoras oculorum et vesicae dolorem et quibus tubus strangulatur saepius et non sine cruciatu urinam faciunt, item ad eos, qui sanguinem ore eiciunt aut per urinam reddunt, ad deiectionem quoque alvi et ad tormina et gravidinem ventris et choleram et stomachi crebram nauseam, quae cum vomitu sine febri excitatur, utilis est et quidquid reprimi et siccari oportet, optime conpescit; praeterea facit et ad omnium partium corporis dolorem praeter capitis; quin etiam si quando alicuius rei causa datum fuerit, aliae rei vitio non erit hoc medicamentum. Cum autem ad omnia, quae supra dixi, manifeste prosit, tum praecipue ad initia pthiseos bene facit; multos enim eripuit ex magno periculo interdum bis terve datus hic pastillus, recipit autem haec: Myrrae troglodytidos ℥ VI, croci ℥ V, turis ℥ V, opii ℥ IIII, alterci albi seminis ℥ IIII, Apollinaris herbae radicis corticis ℥ IIII. Contunditur haec cortex per se et cribratur tenui cribro,

2 mensurae ratione.
tit.: melestias. sanguisugiae.
9 cholera. 10 vomitum. 11 oportit. 13 *verba* alicuius rei causa d. f. aliae rei *corrupta esse videntur.* 16 pthiseos] pthisicos. 18 trocloditydos. 20 corticem. 21 cortix.

deinde crocum, postea altercum, dein myrra et tus; quibus miscetur opium pridie in aqua maceratum et subinde aquae exiguum adicitur, donec fingi pastilli possint ad pondus denarii semissis, licet alii tertia huius ponderis detracta faciant pastillos. Dantur in noctem ex aqua cyathis tribus, somnum faciunt, dolorem omnem sedant, ut superius dixi. Oportet autem ex eo etiam catapotia fieri; quidam enim facilius ea quam potionem sumunt et non multum ad medendum interest.

2 Catapotium, id est medicamentum, quod non diluitur, sed ita ut est voratur, ad tussim, cum sine modo defluit, conficitur sic: Croci ℥ III, myrrae ℥ II, opi ℥ I. Contunditur crocum siccum et cribratur, contusae et cribratae myrrae opium admiscetur aqua exigua dilutum; postea adicitur crocum et cum in unum omnia bene mixta sunt, finguntur ervi magnitudinis pilulae; dantur in noctem ternae vel quaternae et si siccae non potuerint transmitti, ex aqua calida modica dabuntur et formabuntur ex aqua.

3 Catapotium alterum ad tussim aridam sic: Myrrae, piperis, castorei, galbani, storacis, opii, singulorum idem ponderis. Castoreum et piper contunduntur et cribrantur, deinde myrra ante contrita ceteris contusis et cribratis admiscetur; ubi omnium unitas facta est, formantur pilulae ex aqua viciae magnitudinis; dantur cum caldae aquae modico ternae vel quaternae in noctem, sed digestis.

4 Aliud catapotium ad tussim veterem, quod et suspirio et pthisi temptatos et lienosos et iecur durum habentes sanat, idem inflationem tollit et purgat mulierem si qua ex partu sordida resederint, conficitur sic: Storacis ℥ VI, myrrae ℥ II S, opopanacis ℥ V, resinae terebinthinae ℥ IIII, alterci seminis ℥ I, iris Illyricae ℥ I, nitri ℥ I, piperis albi ℥ II, galbani ℥ II, opi ℥ I. Irim, altercum, piper contundere te oportet et cribrare, nitrum mortario terere, cetera pilo comminuere et postea omnia permiscere ac

20 storachis. 21 cribratur. 27 temperatos. lienosus. 28 mulierem *e Scribon.:* mulierum. 30 terebintinae. 33 te *om. Cornarius.*

facere catapotia magnitudinis fabae, inde terna vel quaterna in noctem vel sicca vel ex calda aqua dare, quae et ad inflationes distensionesque cum aquae calidae cyathis tribus utiliter dantur. Ad eam rem remissior quidem pastillus, sed non contemnendus accipit haec: Croci, myrrae, alterci, opii pondera paria contusa miscentur despumato Attico melli, fiunt pastilli eiusdem ponderis, ut supra scriptum est, dantur iuxta aetatem et vires in noctem; licet et hinc catapotia facere propter eandem causam [utile sit], sed tunc aquae mel adicitur. 5

Pastillus ad tussim et ad sanguinem reicientes et ad stomachum solutum habentes, facit et ad deiectionem ventris et vesicae dolorem, accipit haec: Apii seminis ℥ VI, rosae foliorum arefactorum in umbra ℥ XII, myrrae ℥ XII, croci ℥ XI, opii ℥ IIII. Apii semen et crocum et folia rosae contunduntur cribranturque, myrra teritur, opium aqua maceratur, omnia deinde in unum miscentur; aqua adiecta fiunt pastilli ad pondus denarii semissis aut tertia parte detracta, dantur stomachum imbecillum habentibus et sanguinem reicientibus ex aquae frigidae cyathis duobus, ceteris ex calidae totidem cyathis dari debet. 6

Pastillus ex odoribus, qui bene facit ad omnem internum dolorem, proprie autem ad tussim et pectoris destillationem et oculorum epiphoras, facit et ad suspirium et ad lateris dolorem et ad pthisicos, vesica quoque vel renibus laborantibus vel sanguinem de urina reddentibus cum dolore utiliter datur, accipit haec: Cinnami, casiae, croci, singulorum ℥ ternos, alterci seminis et Apollinaris herbae radicis singulorum ℥ quaternos, piperis ℥ II, opii ℥ II, turis ℥ III, nardi spicae ℥ II. Vino Falerno contusa et trita haec, ut debet, consparguntur, fiunt pastilli ad pondus ℥ semissis aut tertia parte detracta; dantur in noctem, prout aegri vires sunt, cum aquae calidae cyathis duobus aut tribus. 7

9 *verba* utile sit *non sunt apud Scribon.* 19 imbicillum. 22 pastellus. 25 phisicos. 28 apolenaris.

8 Medicamentum, quod per cocliarium devoratur, bene facit ad tussem aridam et eos, qui difficulter glutinosa excreant et praefocari videntur interdum; sed praecipue prodest his, qui dolorem lateris cum febre sentiunt, quos Graeci pleuriticos dicunt; liberat enim omni periculo eos. Hoc medicamentum Apulei Celsi fuit et praeceptoris nostri Valentis nec umquam ulli vivus compositionem eius dedit, quia magnitudinem opinionis ex ea traxerat, est autem haec: Mellis Attici libram, piperis nigri ℥ II, myrrae troglodytidos et casiae ℥ singulos, stachyos nardi ℥ I, cinnamomi hemiobolum. Quod si non habueris cinnamomum, duplicem casiam coicies; piper contunditur diligenter et cribratur, myrra teritur mortario marmoreo, postea utraque in unum miscentur, deinde mellis optimi despumati adicitur quantum sufficiat, ut sit pseudoliquidum. Dantur inde tussicis cocliaria quina vel sena, pleuriticis etiam plura et saepius, sed intervallo, hoc est non simul omnia dari oportet et tum maxime, cum tussiunt et praefocari videntur difficulterque spirant sive etiam non tussiunt et flegma illis interius coquitur, dari debet; protinus enim excreant, quae obstant, et transitum spiritus habent et tussire desinunt.

9 Alterum medicamentum ad tussem aridam conficitur sic: Nasturci animati seminis unciam, alterci seminis unciam, opi ℥ I, myrrae semunciam, sulfuris vivi semunciam, piperis albi unciam. Melle colligitur hoc medicamentum, datur fabae Aegyptiacae magnitudine ex cyathis aquae calidae tribus in noctem. Facit autem hoc medicamentum et ad lateris dolorem et ad stomachi inflationem gravidinemque, coeliacis quoque, qui subito universa deiciunt, prodest et dolenti superpositum vel circumdatum denti et si exesus est, in cavernam eius insertum utile est; praeterea ad horrores febrem praecedentes, quae circuitum habet, datum ante horam accessionis utilissimum

2 gluttinosa. 5 periculum. 9 trocloditidos. 20 fleuma. 21 obstant *Scribon.*: optant. transitus. 24 nastorci.

est, sed prius corpore perfricato oleo calido; prodest et his, qui sine horrore circuitu febrium vexantur, quamobrem lexipyretos haec conpositio dicitur.

Alia conpositio ad tussem aridam et glutinosam et difficulter excreantibus, purgat etiam interaneas vomicas et suppurationes, accipit haec: Lini seminis, urticae seminis, nasturci seminis, iris Illyricae radicis aequis ponderibus. Haec in pulverem redigi et misceri oportet cum melle et frequenter ieiuno per coclearium dari. Stercus porcinum siccum inligatum phoenicio et collo suspensum tussem molestissimam sedat. Hysopi — I, mentae siccae — I, pulei sicci — I, mellis decocti — II, marrubi — I, papaveris — I; sunt qui addunt et sulpuris vivi semunciam. Haec trita permiscentur, ut pseudoliquida sint, et per cocleare dantur, ita ut per triduum coclearia singula qui tussit ieiunus accipiat. Hederae folia tria cum tribus granis piperis ex vini cyatho et aquae calidae quantum sufficiat prima die dabis, sequenti die folia quinque cum granis quinque similiter ut supra, tertia die folia VII cum granis VII similiter ut supra, sed infirmo ex calda aqua dabis; mirabiliter tussem quamvis molestam et vetustam sedabis.

Ad diutinam tussem, quae numquam desinit et satis molesta est, medicamen facies sic: Laricis — I, piperis — I, croci — I, myrrae — I, marrubii tunsi suci quartarium, ficus siccas tres, mellis optimi quod satis esse aestimaveris coques, haec pariter miscebis et conteres ac sic ieiuno triduo continuo coclearia singula dabis, miraberis remedium; sed si necesse fuerit, intermissis diebus iterum ac saepius dabis; hoc etiam pthisicos sanat.

Ad tussem ex perfrictione collectam medicamen hoc utile est: Aceti optimi heminam, aquae heminam, hysopi ℥ VI tam diu coques, donec ad medietatem decoquantur; tum heminam mellis boni despumati adicies et lento igne

3 lexipyreas. 4 gluttinosam. 10 foenitio. 12 pullei. 15 coclearia] cottidiana. 16 tria] trita. 26 tres] aras. 27 estimaveris: existimaveris *Stephanus*.

decoques, ut spissescat; ante tamen quam mel adicias, supra scripta colare debes, inde terna cocliaria ieiunus
16 et post cenam accipies. Ad tussem remedium utile: Resinam terebinthinam et mel despumatum pari pondere permixtum cum ovo leviter decocto debebis ieiunus haurire.
17 Puleium siccum ad mensuram cyathi et nasturcii tantundem in pulverem tenuissimum redige et mellis optimi adice quod sufficiat ac decoque et mane ac vespere cocliaria inde singula accipe, miro adversus tussem quamvis molestam remedio uteris.

18 Ad tussem nocturnam et stomachi confirmationem remedium probatissimum sic: Caricas tres pinguissimas Africanas prima nocte accipies assatas super carbones, ita ut singulis caricis inseras piperis grana novena lecta et pulei, quod non fuerit in fumo, aliquantulum; sed caricas sic assare debes, ne comburantur penitus, sed ut resolvantur, et ea hora, qua te in lecto posueris, tum eas accipe et observa, ne quicquam postea loquaris aut quemquam appelles, antequam addormias; hoc observans per tres noctes facies.

19 Ad tussem praesentaneum remedium sic: Radices rumicis minutae eius, quae per campum se sternit et mora fert parvula, colliges sine ferro et earum P. III in aquae ℈ XX lento igne usque ad tertias decoques; deinde radicibus separatis ponderabis aquam et quantum separata aqua pensaverit, tantum mellis boni despumati admiscere debebis et rursus utrumque mixtum tam diu decoques, donec mellis spissitudinem habeat; deinde admiscebis piperis optimi triti quantum aestimes posse sufficere, ut sine molestia accipiatur, atque ex eo medicamine mane et sero terna cocliaria sumes.

20 Marrubii fasciculum bonum in aquae congio ad medias decoque et ex ea aqua adiecto mellis aliquantulo ieiunus cottidie singulos cyathos, donec tussire desinas,

1 decoque. melle dicias. 4 terebintinam 19 addormias] obdormias *Cornarius*. 21 radicis 26 bonis (*sic*): optimi *Cornarius*. 32 fascicolum.

bibe; omne genus tussis efficaciter curabis. Feniculi ra- 21
dicem viridem nitidam in pila lignea contunde atque eius sucum ieiunus cum vino vetere per dies continuos novem in limine stans bibe, validissime adversum tussem quamlibet molestam tibi proderit; itidem proderit et pulvis ex eadem radice sicca factus similiter epotus. Porri contusi 22
sucus expressus cum oleo decoctus et epotus plurimum tussienti praestat. Verbenae herbae arefactae tunsae atque 23
criblatae tenuissimi pulveris cocliaria quinque maiora maioribus, minoribus pro aetate minora, sed sinceris ex vini Aminei veteris cyathis totidem per dies quinque potanda dabis, febricitantibus ex aqua dari oportebit, mire tussientibus proderit. Scillae interioris medullae tenerae contritae sucum 24
cum mellis pari mensura decoque et inde etiamsi minimum, quantum summus digitus recipere possit, ieiunus cottidie mane gustaveris, tussis molestia mire carebis.

Tussis molestia cito liberabere, si observaveris reme- 25
dium tale: Piperis albi grana III, bacarum lauri grana III in unum contunde et adiectis aquae calidae cyathis duobus ieiunus bibe, deinde piperis grana V et lauri bacas V ex aquae ut supra cyathis duobus bibe, deinde VII et VII ex aquae duobus, deinde VIIII et VIIII ex aquae duobus et si tam molesta tussis fuerit, ut non statim desinat, iterum deminuendo similiter facies, ut VIIII et VIIII et deinde VII et VII, V et V, III et III cum aquae calidae binis cyathis bibas. Cupressi bacae numero impares quam 26
minutissime tritae et ex vino vetere ieiuno potui datae tussem potentissime leniunt; eiusdem tenera cauliculorum a ieiuno commanducata, ita ut sucus transgluttiatur, mire sanant tussientem, si id adiectis semper impari numero cauliculis per triduum fiat. Myrrae, storacis, opii, croci 27
pares mensuras conterito et de contritis ac permixtis speciebus globulos ex aqua cicerculi magnitudine facito ac

1 fenuculi. 4 valedissime (*saepius*). 8 tussientibus *Cornarius.* praestater (*sic*). 10 sinceris *sic cod., non* sinceri *ut Cornarius.* aminnei. 17 molestiam. 25 et cum. 26 minutissimae. 31 storachis.

priusquam dormitum eat, tussienti tria catapotia devoranda, id est transgluttienda, dato, super quae tres aquae calidae cyathos potandos adicito; hoc remedio nocturna tussi la-
28 borantem cito liberabis. Ventriculi gallinacei membranulam, qua sordes aqualiculi continentur, arefactam terito diligenter et cum vino potui dato, umidam tussem sedabis.
29 Tussem quamvis gravem maiorum natu intra quinque dies, parvulorum etiam intra triduum sanat, qui sulpuris triti, quantum tribus digitis capere potest, in ovo semicocto sorbili per triduum ieiuno aut per quinque dies
30 dederit. Hyoscyami — I, sulpuris semunciam, fellis terrae — I, piperis — I, gentianae — I, opii ♀ I, marrubi — I, mellis despumati quantum sufficiat supra dictis speciebus tritis cribratisque miscebis ac leviter decoques; inde si quis tussi graviter conflictabitur, pastillum ad magnitudinem fabae ieiunus mane hauriat et in noctem cum calda aqua alium pastillum bibat; bonum valde et utile remedium experietur.
31 Scillae bulbum unum purgatum tribus fervoribus in aqua decoques et ex eo quod fuerit tenerrimum sumes, id est — IIII, panacis et iris Illyricae drag̃. quaternas, ammoniaci — II. Haec omnia diligenter teres, sed scillam seorsum confricabis, tum omnia confundes et mellis optimi despumati ad colligendum in unum medicamen quod sufficiat mittes atque inde laboranti per cocleare bis vel ter diebus singulis dabis; intra dies septem etiam sanguinem excreantem et vetustae tussis molestia liberabis, dum aut deorsum purgatur aut per vomitum pituitae interius col-
32 lectae umor effunditur. Folia ulmi, quae orientem spectant, cum piperis granis totidem, sed impari numero trita et cum Falerno vino a ieiuno sumpta etiam purulentas tus-
33 ses potenter emendant. Salis quantum intra palmam tenere potest qui tussiet in potionem cervesae aut curmi mittat et calidum bibat, cum dormitum vadit, neque postea loquatur,

4 liberauis. 17 aqua] quam. 27 liberauis. 33 cerui-sae *Cornarius*. 34 loquetur.

sed tacitus somnum capiat; cito sanabitur, si hoc vel triduo fecerit. Milefolium tritum ex aceto potum tussientibus atque etiam stomacho ruptis et sanguinem excreantibus prodest; similiter prodest quinquefolium tritum atque ex aqua potui datum. 34

Quinque ovorum incoctorum vitelli cum vini veteris aut mulsi cyathis tribus permixti et calide per triduum peti excreationes cruentas emendant. 35 Nuces pineae inanes contusae in ollam mittuntur et quot fuerint nuces, tot hyoscyami unciae et aquae sextarii adiciuntur; haec ad medias decoquuntur atque inde ad tussis remedium etiam pthisico bibenda ieiuno cottidie potio, etiam ex vino, si non erunt febres, salubriter dabitur. 36 Si de tussi stomachum quis aut latera dolebit, herbae vettonicae fasciculum cum suis radicibus in olla nova decoquat cum aquae lixivae ℥ duobus, donec ad tertias consumantur, atque inde dimidium cyathum frigidum, cum dolore urgebitur, bibat. 37 Vettonicam, nepetam, puleium aequali mensura cum vini ℥ duobus et salis pusillo ad heminam decoques atque inde laboranti tussi et doloribus stomachi cyathos singulos ieiuno, ut per cocleare paulatim infundas, per triduum dabis. 38

Si quem tussis intolerabilis vexat, de lupi iecore arido vel exusto quantum voluerit conterat adiciatque vinum, mel et aquam tepidam atque inde ad diem cyathum ieiunus bibat; intra paucos dies mire sanabitur. 39 Inventa casu in via portio de cribro impari numero foraminum collo inligata tussi et suspirio remedio est. 40

Ad tussem nimiam et veterem remedium sic: Marrubi sicci P. III in ollam novam fictilem mittes et aquae fontanae ℥ XVIII et decoques ad tertias; deinde ipsam aquam colabis et in rudem ollam alteram mittes atque addes illic mellis optimi ℥ I, piperis triti semunciam et iterum ad tertias decoques, ut spissum fiat; deinde dili- 41

1 capeat. 10 hyosciami. 11 dequoquuntur. 12 pisico. 24 adiciasque.

genter in vaso vitreo repones atque ex eo ieiunus terna coclearia cottidie sumes; aeque prodest marrubii viridis sucus cum mellis despumati pari mensura decoctus et cocleare pleno mane sumptus et vespere.

42 Herba argimonia contrita et ex vino vetere diluta potui data unice tussientibus prodest, tamen, ut dixi, qui
43 remediandus est ieiunus accipiat. Betae radix pipere adiecto conteritur, ex eo ad piperis magnitudinem catapotia fiunt, inde bina ieiuno data devorantur, donec tussis vitium
44 consenescat. Fabae solidae granum infusum in aqua adeoque inflatum, ut plus umoris nequeat haurire, subito
45 devoratum tussem mire tollit. Lotium humanum vetus adiecto croco, ut odor eius occulatur, exhaustum veteres
46 tusses et eos, qui crassa pituita vexantur, emendat. Si cui saliva resiliens tussem moverit, aliquis ei in frontem
47 sufflet, statim desinit. Ex ovo duro interius quod est passo intritum adiectis aquae calidae cyathis duobus si, antequam cubitum eas, biberis, quietiorem a tussi maiorem partem noctis habebis et eius potionis adsiduitate sana-
48 bere. Faba fresa tussientibus, in qua aleum coctum fuerit, maxime prodest vel ex melle in cibo sumpta efficaciter remedium praestat, sed et purulentas excreationes cohibet
49 et sanat. Ficus siccae tres cum hysopi modico et parvo rutae fasciculo et quartario faenograeci purgati cum aquae nitidae sextario propenso in olla rudi ad medias decoquuntur et colantur, inde tres potiones per triduum tussi
50 nimia laborantibus dantur; mirum remedium est. Sevum ovium decoctum et cum vino austero depotum tussi me-
51 detur. Sandaraca quoque cum resina terebinthina ex ovo
52 sorbili sumpta tussem remediat. Vettonicae pollinis dragῆ. II in passi Cretici cyathis duobus permixta aqua calida utiliter adversum tussem bibuntur.

53 Palmare remedium ad tussem sic: Feniculi sicci triti ℈ VIIII, anethi similiter ℈ VIIII, opii Hispani ℈ II.

11 humoris. 13 exaustum. 24 fenograeci. 25 propensae *Cornarius*. 29 terebentina. 31 permixtae *Cornarius*.

Haec iuncta ex melle optimo temperabis et ex eo nucis avellanae magnitudine cum aqua calida mane ieiuno vel etiam digesto ad vesperam dabis. Valde bonum et utile 54
ad tussem qualemlibet hoc remedium est: Apii seminis ℈ IIII, hyoscyami ℈ II, anethi ℈ IIII, opii ℈ II, mellis quod ad colligendas et conglutinandas species supra dictas sufficiat, cum in pulverem fuerint redactae. Tussi et cru- 55
ditati medetur hoc medicamen: Costi — III, cinnami — II, piperis ℈ V, item piperis longi ℈ V, opii ℈ II, croci — I, mellis quod satis ad haec trita temperanda et catapotia facienda, quae cum calda aqua et mane et sera, sed interiectis vicibus dari oportet, quod similiter et de supra scripto medicamine fieri debet. Aquam, in qua rutam et 56
hysopum et rosam siccam decoxeris, vino inmisce et ita bibendam ieiuno offer tussienti, cito subvenies. In ovum 57
sorbile masticis pulverem mittes, sed opus est, ut mox coagitatum statim sorbeas, ne dilatione fiat crusta; quo exhausto facile tussem sedabis, si id saepius feceris.

Fabae grana quinquaginta tosta in furno, piperis toti- 58
dem tundes et cribrabis et pulei tantundem mensurae, quantum fabae est, in pulverem rediges ac simul melle consparges et coques in olla rudi atque agitabis, ne comburatur; postea de tepefacto medicamine per septem dies singula cocliaria sive mane sive sera tussi laborantibus dabis; cito subvenies. Herba centaurea trita ex vino dulci 59
bibitur; mire prodest etiam his, qui sanguinulentum aut purulentum extussiunt, quos pthisicos dicunt. Uvam pas- 60
sam enucleabis ad ponderis librae sextantem et diligenter teres, adicies senapis optime separatim triti librae sextantem ac deinde adiecto aceto scillite cum mellis modico teres et miscebis, ita ut eam spissitudinem habeat, ut pastilluli fieri possint, non tamen grandes; inde qui pthisi et diutina tussi laborat, singulos cum calda aqua ieiunus mane et similiter dormitum vadens ad vesperam sumat.

6 concluttinandas. 17 quoagitatum. quod exausto.
27 purulento. tphicos (*sic*). 30 scillito. 32 tphisi.

61 Cervi pulmones cum suis gurgulionibus virgulis tensos in fumo, donec arescant, suspende et ex his aliquid contusum tritumque diligenter adiecto melle ecligmatis modo
62 pthisico dato, quem sanari citissime voles. Lacerta viridis viva missa in vas fictile novum et cum vini ℈ tribus decocta ad cyathum unum incredibiliter pthisico prodest, si
63 ex eo vino mane ieiunus bibat cocleare unum. Qui pthisi laborabit, laser tritum in aqua tepida ieiunus cottidie bibat,
64 potenter remediabitur. Cancros marinos impari numero exustos vel aridos tritos et bacas laureas impari numero tritas adiecto melle atque adipe anserina remissa aequis ponderibus universa permixta unum corpus facies atque aequaliter in duodecim partes divides et in cibo aut in
65 potione laboranti pthisico dabis, mire proderit. Ova incocta duo in calice diffundes et deice olei optimi ♎ II et axungiae vetustissimae in trulla ad calidam remissae ♎ II et coagitato ac permixtum pthisico tepidum cotti-
66 die da bibendum, donec sanetur, valde proderit. Qui pthisi adficiuntur, maritima loca vitare debent atque illic maxime, ubi pix conficitur, commorari ibique coclearum carne cum
67 vino excoctarum adsidue vesci. Picem praecoquam sive quam viscosam vocant et rubricam Scythicam, quam alii pissasphaltum vocant, cum sevi cervini remissi cyatho uno et lactis bubuli vel ovilli pari mensura, si quis iam periclitanti pthisico in potu vel in cibo cottidie dederit, mire ei subveniet.

68 Mus gliris degluptus et cum oleo ac sale assatus pleumoniacis vel empyicis cibo datus mire succurrit; eos
69 quoque, qui purulenta excreant, celerrime sanat. Marrubii viridis fasciculum et ambrosiae fasciculum et abrotani fasciculum mitte in ollam semodialem novam et vini ℈ IIII et decoque ad sextarium, tum exprime herbas et cola et

3 eligmatis. 4 tphisico. 7 tphisi. 11 atque] adiecto. 13 duodecem. 14 tphisico. 15 difundes (*sic*); *an* defundes? 16 vetussimae. 17 tphisico. 18 tphisi. 23 pissasphaltum] spaltica. 28 pleumoniacis *scripsi ut est in titulo:* pleumoniticis. 29 maruvii.

adice in ollam mellis optimi sextarium et postea decoque ad crassitudinem mellis; ex eo uteris ieiunus cottidie plena ligula ad sanguinis reiectionem sedandam et ad stomachum confirmandum. Butyrum nitidum et tantundem mellis 70
optimi despumati coquito, donec color rufus sit, et in pyxide cornea reconde atque inde mane ieiuno singula cocliaria dato, qui pulmonis exulcerati vitio fetidum olet vel purulentum et fetidum excreat. Axungiae suillae vetustae un- 71
ciae tres ex vini vetustissimi cotylà una decoctae potui pthisicis datae potenter remediantur. Anethi sicci veteris 72
pulverem et resinae pituinae pulverem cum adipe vetere anserino aut gallinaceo edendum mane ieiuno empyico cocliaria tria et vespere tantundem dabis, mire subvenies. Ad eos, qui sanguinem excreant, remedium efficax sic: 73
Turis masculi diligenter triti drag̃. II, ammoniaci unam cum aceti hemina simul contemperabis, ita ut bibi possit, et laboranti ieiuno aemoptyico dabis.

Si quis purulentum tussit, ovum crudum cum pari men- 74
sura suci de porro sectivo expressi tantundemque optimi mellis permixti calefactum ieiunus sorbeat. Ad excreatio- 75
nem cruentam remedium sic: Cocleae elixatae teruntur et ex aqua calida ab ieiuno bibuntur necnon ad idem cocleae inlotae ex aqua marina coquuntur et devorantur. Tussicis 76
et empyicis prodest aqua, in qua cydonea mala cocta fuerint, adsidue propinata; ipsa etiam si incocta manducentur, iuvant. Sfongeae Africanae exustae cinis cum suco porri 77
sectivi haustus empyicos sanat. Rafani cocti cibo sumpti 78
sanguinulentas excreationes celeriter emendant. Gumen 79
optimum in ore solutum et degluttitum summo empyicis remedio est. Ruborum, in quibus mora nascuntur, cauli- 80
culi teneri tunduntur; ex his sucus exprimitur, qui in sole ad crassitudinem mellis spissatur agitatus: hic haustus sanguinulentam excreationem efficacissime cludit. Eorundem ruborum cauliculi teneri ex vino austero discocti

2 uteris] ueteris. 3 lecula. 10 tphisicis. remediantur] remediatum est. 17 emoptoico. 20 permixtum *Cornarius*. 22 ab] ad.

eduntur idque vinum etiam merum potatum sanguinulenta
81 excreantibus prodest. Coagulum cervinum sive leporinum sive haedinum in potione solutum bibitur utiliter ab empyicis vel aemoptyicis, cervini quoque cornus exusti cinis
82 in potione datus similiter medetur. Bubulus sanguis vel haedinus sanguis recens cum pari mensura aceti discoctus sanguinem excreantibus prodest, si per cocleare adsidue
83 degustetur. Glutinum, quo charta glutinatur, calidum in modum sorbitionis hauritur vel ex aqua calida sanguinem
84 excreantibus datur. Nuclei amygdalarum triti cum amulo et menta trita in qualibet potione utiliter ab aemopfyicis
85 vel empyicis hauriuntur. Semen salicis tritum et ex vino austere sumptum sanguinem tussientes sistit et vitium po-
86 tenter emendat. Hederae bacae, quae sunt luteae, inpari numero tritae et ex aqua tepida potae pthisicos sanant.
87 Herbae vettonicae folia in umbra arefacta et tunsa cribrataque reponito atque inde laboranti vulso victoriati argentei pondus ex passo bibendum saepe praebeto. Quidam quo potentius herbae huius auxilium facerent, adiecto melle cribratum pulverem conprehenderunt atque inde fabae magnitudine dederunt laborantibus pthisicis, vulsis et reumaticis eosque, qui etiam purulenta excreabant, incolumitati solidae reddiderunt.

88 Ad pthisicos remedium et praesens et maximum, nam etiam vitae dubios sanat et quibus spes superesse nulla videatur: Equi salivam vel spumam cum aqua calida bibendam per triduum dabis, etiam quem tussi intoleranda et diutina laborare videris, hoc remedio liberabis; aegrum quidem sine cunctatione sanabis, sed equum mors subita
89 consequitur. Ova cruda duo in calicem verguntur, eo adiciuntur olei optimi — V, gari floris — V, passi Cretici — V cumque haec in calicem conieceris, axungiae vetu-

2 quagulum. 4 emoptoicis. 8 gluttinatur. 10 triti cum *scripsi:* triticum. amulo *exhibet cod., non* amylon *ut Cornarius edidit.* 11 emoptoicis. 13 austero *Cornarius.* tussientis. 15 tphisicos. 16 vetonicae. 21 reumauticis. 22 incolomitatis. 26 salibam. 28 laberare. 32 vetussimae.

stissimae — V intromisso in vase igne dissolves eundemque liquorem calidum ceteris rebus adicies omniaque pariter super aquam ferventem remittes et calida pthisicis bibenda praebebis. Herbae senecionis viridis contusae et expressae 90 sucus ad mensuram cyathi unius per dies singulos potui datus pthisicis miro remedio est, si interiectis diebus vel septies propinetur. Rutae tenerae contritae cum ramu- 91 sculis suis et expressae sucus cum aliquantulo bitumine ex vino vetere calido ⟨datur⟩ pthisicis, celeriter sanabuntur, similiter et empyicis in potu id medetur. Oleastri 92 folia si bene decocta dentur empyicis, celeriter sanabuntur.

Antidotum pthisicis incomparabile sic: Piperis albi 93 ℥ III, myrrae ℥ I, opopanacis ℥ I, turis masculi ℥ I, opii ℥ I, croci Siculi ℥ I, zingiberis ℥ II, laseris ℥ I, rutae siccae ℥ II, abrotani ℥ II, narcissi ℥ II, vettonicae ℥ II, marrubii ℥ II, pulei ℥ III, mellis despumati optimi ℈ I, vini Aminei quartarium, papaveris triti ℥ I. Ex quocumque liquore hoc pthisicis propinatum valde prodesse memoratur, ita ut de contritis diligenter mixtisque speciebus catapotia fiant magnitudine fabae; quae aut integra haurienda aut liquefacta dentur et mane et vespera.

Trochiscus di electru praestantissimus ad aemoptyi- 94 cos, id est sanguinem vel excreantes vel vomentes vel eos, qui maxime cum tussi sanguinem iactant, huius confectio sic: Croci ℥ XV, sucini ℥ XV, masticis Chiae ℥ XV, iris Illyricae ℥ XV, opii X II S, psyllii, quod est semen nigrum minutum pulicibus simile, — II S. Hoc semen coques in hemina aquae, donec densa fiat, quemadmodum de lini semine, quam colabis postea et reliqua omnia trita ex hac aqua colliges et formabis trochiscos habentes maximos ℥ IIII S, alios ℥ III S, minimos usque ad ℥ I S. Ita ergo facies, ut pro aetate unus quisque et pro corporis firmitate accipere possit.

Ad eos, qui sanguisugas inscii devorant, cimicum in 95

4 senitionis, *item infra saepius.* 9 datur *addidi.* 10 in *om.* 13 mirrae. 16 mellis despumati optimi ℥ I. 22 emoptoicos. 26 psyllii] pilliu.

carbonibus positorum fumus remedio est, si ore hianti et faucibus apertis excipiatur; eici enim et expelli devoratas
96 sanguisugas hac ratione certissimum est. In eo aceto, in quo prius ferrum fervens sit extinctum, butyrum missum et calefactum paulatim si absorbeatur, eiciet de stomacho sanguisugas.

97 Ad stridorem pectoris deponendum senapis optime triti cyathos duos et mellis optimi despumati cyathum miscebis et ieiunus die calido aut in loco tepido gargarizabis et sines patenti ore umorem decurrere.

98 Ne media doleant, luna septima decima semper alii incocti terna grana purgata transglutti, mire proderit.

99 Corallium tritum ex aqua potui datum reiectionem sanguinis reprimit; cui rei et castaneae medentur, si coctae quam plurimae manducentur.

100 Ad tussem Vindiciani medici remedium singulare: Sulpur vivum teres et involves de axungia porci vetustissima et dabis, ut transgluttiat tres pilulas prima die, secunda II, tertia I; tales autem pilulae erunt, ut facile transvorari possint; hoc remedium etiam equis tussientibus prodest.

101 Ad tussem remedium efficax: Herba, quae Gallice calliomarcus, Latine equi ungula vocatur, collecta luna vetere liduna die Iovis siccata prius in ollam novam mittitur cum prunis ardentibus, quae intra ollam mitti debent; superficies sane eius argilla diligenter claudi debet et ca-
102 lamus inseri, per quem umor vel fumus caloris hauriatur intra os, donec arteria omnia et stomachum penetret. Compositio ad tussem: Mellis despumati P. I, anethi seminis — III, piperis — I. Haec diligentissime trita miscentur melli, ut, cum usus exegerit, bis in die terna cocliaria qui tussi laborabit accipiat.

103 Compositio ecligmatii ad pulmonem corruptum reparandum: Marrubii fasciculum unum, hysopi fasciculum unum, glycyrrhizae — III, iris Illyricae — III, inulae — III,

8 cyatos. 10 umurem. 18 transglutticat (*sic*). 27 arteriam omnem *Cornarius*. 32 eligmatii. 34 glycerizae.

nuces pineas resinosas V, aquae ℈ VI, mellis P. V. Omnia haec in aquam nitidam infundes, ita ut ad tertias coquantur, hoc est ut simul universa ad trisextium veniant, postea adde supra scriptum mellis pondus, ut ad mellis veniant densitatem; quibus colatis et in vitro conditis terna mane cocliaria, terna vespere, qui supra dicta valetudine laborabit, accipiet.

Descriptio ecligmatii ad pulmonem curandum: Herbae 104
gladiatoriciae sucus, lilii silvatici sucus, marrubii sucus aequis mensuris parabitur; deinde quantum de tribus speciebus fuerit suci, tantum mellis mittetur, ita ut postea in sextario huius permixtionis tria cocliaria olei viridis mittantur; quod tam diu postea coquetur, quamdiu medicamen ad mensuram mellis veniat; ex hoc ieiunus accipiat terna cocliaria et post cenam terna, qui pulmonis vitio laborabit.

Confectio unctionis ad ipsam pulmonis causam: Olei 105
mollis ℈ I, cymini quartarium lento igni tam diu coques, quamdiu cyminum percoquatur; quod postea colabis et addes olei chamaemelini heminam, olei anethini quartarium, olei rosei quartarium, olei rutacei heminam, medullae cervinae recentis — III, adipis anserinae atque porcinae recentis — VI, butyri recentis sine sale — VI, cerae Punicae — III. Haec omnia ad vaporem soluta miscentur et quando aeger ungui habet, tolles ex eo uncias VI ad triduanam unctionem et addes illic suci de faeno graeco — II, febrifugiae — II, lactis humani quartarium, quod lac sub hora, qua aeger unguendus est, mittatur nec calefiat cum ceteris speciebus, et iacens in lecto unguatur lenta satis manu; sed ante lucem, postquam unctus fuerit, statim lac vaccinum bibat eadem hora mulsum, non coctum, dum calet.

4 *verba* pondus ut ad mellis *om.* 5 venit. 6 valitudine. 8 eligmatii. 20 rutacei *scripsi:* ranacei. 24 ungeri. habet] debet *Cornarius.* 27 calefiat *scripsi:* calefaciat. 29 postquam] post.

CAP. XVII.

Ad suspiriosos vel ad dyspnoicos et ad omnes causas arteriorum, de quibus ruptis sanguis emanat, et ad vomitus restringendos et provocandos et ad sitim arcendam et ad singultus inhibendos et ad reumaticos et ad vulsos remedia rationabilia et physica diversa de experimentis.

1 Ad suspirium facit bene acetum, quod scilliticum vocant, cocliario ter quaterve sumptum ad diem. Prodest et scilla argilla circumdata et furno cocta purgatis exterioribus putaminibus et quod eius tenerrimum est tritum adiectis mellis Attici duabus partibus et aceti boni una parte atque ita decocta et per ligulam unam semel in die sumpta.

2 Profuit multis ad suspirium vel dyspnoeam depellendam pulmo vulpis vel iecur in olla fictili exustum atque ad cinerem redactum et datum ad diem ieiuno mensura cocliariorum trium cum aquae cyathis tribus, si febricitabit: si sincerus erit, ex vino vetere; profuit et pulmo cervi eodem modo arefactus et datus.

3 Prodest suspiriosis hoc medicamentum evidenter: Aluminis fissi ℥ VI, opii ℥ I. Aqua exigua opium diluitur, miscetur alumini ante trito. Fiunt globuli ciceris magnitudine, dantur ieiuno ante cibum quaterni aut quini. Hoc medicamentum et ad sanguinis eruptionem ex interioribus partibus facit et ad veterem tussem et ad pthisicos vel purulenta excreantes.

4 Hoc quoque medicamentum ad suspirium satis commode facit: Sulpuris ℥ I, nitri ℥ I, abrotani quod tribus digitis conprehendi possit. Haec contunduntur et teruntur curiose; cum opus est, dantur ex his ieiuno cocliaria duo cum duobus cyathis aceti calidi.

tit.: suspiriosus. arteriorum] arteriarum *Cornarius.* vomicas] vomitus. restringendas. provocandas. ad *om. ante* singultus.

1 scillitum. 3 argila. forno. 7 dyspnuam. 11 sencerus. 23 duo cum *om.*

Aliud medicamentum strumis et suspirio efficax, facit autem et ad lumborum diutinum dolorem et ad paralysin et ad hydropicos et ad lienosos, conficitur sic: Bruoniae, id est albae vitis, radicis ℥ XII, iris Illyricae ℥ XII, ammoniaci guttae ℥ XII, asparagi radicis ℥ VI, scillae bulbi crudi tenerum ex interiore parte ℥ XII, tragacanthi ℥ VI. His mellis miscetur quod sufficiat, sed prius contusis diligenter et tritis, donec ceroti habeant temperaturam; inde cum opus est, datur ieiuno denarius unus cum aquae mulsae cyathis tribus.

Balsami semen tritum potum ex vino prodest suspiriosis, caducis, freniticis, pleuriticis et ad omnia vitia, quae in thorace subsistunt, pulmonis et suspirii causis medetur. Thymum tritum potum ex vino extenuat et calefacit quae sunt in stomacho gravia, unde suspirium nascitur, ventrem quoque relevat, sanguinem extenuat et quae sunt glutinosa et haerentia in thorace et faucibus detrahit. Origanum cum croco tritum potatumque cum vino suspiriosis prodest. Hysopum quoque aridum contusum et cretum ex aqua aut vino aut aceto aut melle datum aut decoctum cum aliquo supra dictorum liquorum suspiriosis medetur. Marrubium aridum tritum cum mellis cocliario sumptum vel sucus eius potus aeque suspiriosis remedio erit. Chamaedrys extenuata tritaque et pota prodest suspiriosis, quae propter crassitudinem suam liquore aliquo, etiam aqua, extenuari debet et sic accipi. Herba tiniatica contusa et ex melle cocliario sumpta suspiriosos curat; rutae quoque atque herbae blattariae sucus per se datus aut radices earum incoctae aqua et potui datae similiter prosunt necnon et capparis radices idem praestant, si ita, ut supra scriptum est, accipiantur. Resina terebinthina devoratur ad magnitudinem fabae Aegyptiacae ab eo, qui suspirio laborat, vini cyatho supersumpto, quae res magno remedio est.

2 paralysen. 4 hammoniaci 17 gluttinosa. 29 putui. 31 terebintina.

14 Centaureae tenuis sucus, quantum nux avellana recipit, cum aqua mulsa datus vel ianthidis herbae, quae umidis locis nascitur, unius fruticis folia trita cum cyatho aquae data suspiriosis plurimum prosunt; vino uti oportet suspiriosos, in quo centaureae, absinthi, origani et tragorigani et hysopi et thymi et pulei et rutae fasciculi tertia
15 detracta fuerint decocti. Cupressi pilulae tritae potae ex vino faciunt bene non solum ad suspirium, sed et ad iocineris et pectoris et vulvae dolorem, si feminis dentur; folia autem eiusdem cum ruta trita et pota pectoris tollunt dolorem, similiter cortex et radix cupressi decocta ad eadem prosunt, sed faciunt et ad falangionis morsum, si extrinsecus inponantur emplastri more conposita.

16 Acetum ex scillae bulbo factum mirifice prodest suspiriosis; similiter acetum ex thymo, origano puleioque
17 confectum prodest, si adsidue degustetur. Utiles sunt inter initia quamvis molesta suspiriosis sorbitiones de porro capitato factae et ex urtica atque nasturcii semine. Perungui autem eos oportet rebus calefacientibus, certe pyrethro cum oleo decocto; gestationes quoque per viam myrteam prosunt et si super lecticam vel super lectum suspenda-
18 tur illis myrtus, remedio erit. Ad suspiriosos remedium salutare: Spumam de ore mulae collige et in calicem mitte atque ex aqua calida sive viro seu feminae, quae hanc molestiam patitur, continuo da bibendam; homo statim sana-
19 bitur, sed mula morietur. Ad suspiriosos sanandos fel ursinum aqua dilutum bibendum optime datur, intra pau-
20 cos enim dies potenter medetur. Ad suspiriosos remedium potens: Herbae salutaris fasciculum et ficorum Africanorum aridorum selibram ex aquae fluvialis heminis tribus decoquito ad heminam eamque potui dato per triduum.

21 Ad sanguinis eruptionem sive ex arteria sive ex pulmone vel pectore bene facit symphyti radix, quam quidam

4 oportit (*fere semper*). 6 ysopi. 7 detracta] retracta. *Apparet hunc locum aliquot verbis omissis corruptum esse.* 14 bulbum. 18 perungeri. 26 suspiriosus. 31 eminam. 33 sympeuti.

inulam rusticam, quidam alum Gallicum vocant, lota haec aqua frigida et rasa cultello eburneo vel osseo. Datur sextans librae ex ea aut eo amplius vel quantum potuerit debet manducare et devorare cui opus est; neque enim amara est. Oportet autem eo die acetum non gustet, quod interdum per se solum magnifice solet prodesse, sed huius radicis effectum resolvit, si cum ea detur.

Bene facit ad arteriae eruptionem polygoni sucus cya- 22
thorum duum aut trium per triduum datus et plantaginis tritae eodem modo datus sucus plurimum prodest; cretae quoque Samiae X unus sumptus ex aquae frigidae rigore detracto cyathis tribus validissime iuvat; herbae etiam polygoni, quae, ut opinor, tiniaria vocatur, fasciculus, quantus manu conprehendi possit, in tribus heminis aquae decoctus ad tertias recte medetur eruptioni sanguinis ex arteriis, si quis inde laboranti cyathos tres ieiuno per triduum dederit. Oportet autem sentienti vulnus interius 23
loco ipso sed a foris sfongeam cum aqua frigida recenti inponere vel ex aceto acri, sed frequenter mutare, ne concalefacta noceat, et vetare artus constringi, quod plerique medicorum faciunt ignorantes, quia incitatur sanguinis eruptio musculorum compressione, quandoquidem omnis constrictio in utramque partem exprimit venam.

Faciunt et composita medicamenta ad sanguinis erup- 24
tionem, quorum hoc est praecipuum: Acaciae suci uncia, hypocistidos, qui est sucus rosae silvaticae, quam caninam quidam vocant, uncia, balausti, qui est flos mali granati, quo coriarii utuntur, uncia, opi semuncia. Balaustium contunditur et cribratur vel siccum in mortario teritur, cetera pridie macerata in aqua commiscentur diligenter et pastilli inde finguntur, quidam maiores, quidam ad denarii semissem; dantur resoluti iuxta aetatem vel virtutem infirmi ex aquae frigidae cyathis tribus aut duobus. Hic pastillus bene facit et ad dysintericos et ad torminosos.

1 al *pro* alum. 2 sextantem. 12 valedissime iubat. 22 quandoque. 27 malagranati. 28 quo coriarii] quoriarii. 28 balausticum. 34 disintericos.

25 Alter pastillus ad sanguinis eruptionem mirifice faciens accipit haec: Tragacanthi ℥ VIIII, Samiae cretae ℥ VII, rutae Ponticae ℥ VIIII, glycyrrhizae suci ℥ V, symphyti suci ℥ VII, gummis ℥ IIII, hypocistidos suci ℥ VII, turis ℥ V, aluminis liquidi ℥ V, opii ℥ V, amyli ℥ VI, myrrae ℥ V, croci ℥ VII, plantaginis suci ℥ III et passi Myconi quod satis erit tritis diligenter supra scriptis speciebus miscebitur, fient pastilli ad denarios singulos et ad semisses, qui pro aetate aut viribus infirmi ex aquae tepidae cyathis tribus ieiuno dabuntur.

26 Ad reiectionem sanguinis ex ore manantis symphyti radix in vino decocta salubriter bibitur, ligustri quoque sucum ieiuno per triduum dato, statim subvenies; quae
27 res et torminosis et dysintericis est salubris. Si ex quocumque corporis loco sanguis per abundantiam nimiam exuberet et fluat, herbae Sabinae sucus, quantus videbitur, sive viridis sive siccae contritae ex vino picato vetere optimo ieiuno per triduum dabitur; sanabit haec potio etiam in vitae discrimine constitutum. Facit autem et ad colicos et ad dysintericos, quibus tamen decocta datur.
28 Qui subito sanguinis vomitu laborat, corallium contusum et in pulverem redactum ex potione mixta calida bibat.

29 Ad vomitum nimium reprimendum sulpuris vivi pusillum et rasamen de cornu cervi tantundem in ovo sor-
30 bili tritum et permixtum bibi utile est. His, qui cibum non continent, aloes minimum cum frigida aqua potui da-
31 tum plurimum prodest. Personaceae herbae radix contusa adiecto modico sale et vino sparsa et cottidie recens inposita super tumorem stomachi vomicas omnes per sudo-
32 rem emanationesque occultas potenter expurgat. Mandragorae drag̃., hyoscyami tantundem, opopanacis idem, croci Siculi tantundem, myrrae atque turis similiter, gummis

3 clycerizae. symphiti. 5 *verba* opii ℥ V, amyli ℥ VI, myrrae ℥ V, croci ℥ VII *om.* 7 miconi. 8 fiant. 11 symphiti. 14 disentericis. 20 disintericos. 24 rasamen] ramenti *Cornarius.* 25 est *post* utile *om.* 26 putui. 31 hyosciami.

itidem; omnium specierum pares mensuras tere diligenter et in pulverem tenuissimum redige atque ex vino vetere collige paulo crassius, quam spissitudo sit mellis; ex eo medicamento ad mensuram victoriati, id est dimidium drachmae, dabis ruptum et infirmum stomachum habenti in tribus cyathis aquae calidae eunti dormitum; beneficium remedii prima statim potione sentitur, secunda incredibilis profectus est, tertia curatio omnis potentissime explicatur. Ovum incoctum in calice defunditur et testa eius suco marrubii impletur et in ipso calice defunditur et mellis optimi despumati tantundem; omnia haec in se permiscentur ac tepefacta hauriuntur; miro modo vomicas rumpunt et ad sanitatem laborantem stomachum perducunt. In ovo sorbili cimicem unum contritum ieiunus ignorans qui sorbeat, desinet vomere; hoc saepe expertum est. 33 34

Conpositio medicaminis ad arteria sananda sic: Costi ℈ III, spicae nardi ℈ III, piperis ℈ III, radicis lappae maioris, id est herbae personaceae ℈ III. Haec omnia simul teres et ieiuno in balneo ex vino candido bibenda protinus dabis. 35

Herbae vettonicae folia arefacta contusa cribrataque prosunt suspiriosis, si ex eo pulvere cocliaria singula ex aquae calidae cyathis duobus ieiuni interiectis diebus, donec sanentur, biberint. 36

Aqua, quae in arborum lacunis cavisque corticibus consistere consuevit, suspirioso potui data celeriter eum sanabit atque omni periculo liberabit, si adsidue vel ipsa pura calida vel mixta potetur. 37

Sitim quamlibet molestam reprimes, si aquam tepidam cum oleo permixtam biberis et continuo vomueris, denuoque si necesse fuerit id facies, quo facto sitis maxima consenescit. 38

Gallinacei ovi vitellum semicoctum oleoque permixtum si quis sorbeat, sitire desinet. 39

Lapidem de aqua fontana sublatum statim sub lingua pone et illic aliquamdiu tene, sitire desines. 40

Glycyrrhizae surculum parvum sub 41

10 ipso calicem (*sic*). 17 arteriam sanandam *Cornarius*.
20 candito. 29 vomeris. 34 glycerizae.

lingua habeto et salivam, quae creverit, transglutti, quo facto neque sities neque os tibi inarescet.

42 Ad singultus inhibendos festucam, quam bibens in calice acceperis, protinus supercilio sinistro imponito; con-
43 tinuo remedium experieris. In aquam calidam manus missae diuque illic retentae singultus crebriores inhibere di-
44 cuntur. Anulus in sinistra manu in medio digito positus
45 vel ibidem translatus singultus statim compescit. Si quis singultiens aceti scillitici cocleare plenum acceperit, statim singultire desinet; idem praestat et aquae satis frigidae adsiduus gustatus et si quis spiritum introrsum revocet et aliquamdiu contineat, similiter remediabitur nec minus huic rei prodest sternumentum in tempore excitatum.

46 Herbae trixaginis contusae in lignea pila sucus expressus cum vino calido potui datus ruptos sive vulsos
47 et reumaticos efficaciter sanat. Asparagorum radix ad pondus denariorum duorum et brassicae folia tantundem mensurae contrita atque ex vino nigro vel austero potui
48 data vulsis et reumaticis mirifice prosunt. In pila, in qua frumentum tunditur, quantulumcumque sordium aut pulveris inveneris collige itemque in eo loco vel foramine, in quo ianuae pessuli descendunt, quidquid reppereris collige et in unum permisce et tacite vel occulto loco in potionem aut cibum vulsi laborantis insperge; continuo
49 malum dolorque sedabitur. Serpentis senectus, id est exuviae, licio alligatae et vulso circumdatae mire prosunt.
50 Stercus verris primo vere collectum arefactumque et tritum in potione datum efficacissime vulsos et reumaticos sanat.

51 Ad eos, qui sanguinem per os proiciunt, remedium tale: Testae nucis maioris conbustae diligenter terantur et cum aceto dentur; sed si febricitat, cui medendum est, cum posca accipiat pro modo, ut causae sunt aut aetas unius cuiusque patitur, id est ut unius nucis testae aut duarum vel etiam trium dentur.

2 inarescit. 3 fistucam. 6 singultis. 9 scilliti. 14 triagonis. 20 quantolumcumque. 23 occulte loca vel potionem.

Conpositio ecligmatii, quod facit ad pthisicos et ad 52
eos, quibus pulmo per destillationem uvae vulneratus est: Iris Illyricae — I, spicae Celticae — I, hysopi Cretici — I, ameos — II, resinae terebinthinae — I, piperis — II, ervi russei — II, butyri — VI, mellis despumati P. III et — VIIII. Ea, quae in pulverem redigenda sunt, tundes et diligentissime cernes, resinam vero et butyrum lento igne liquefacies; postea melle permixtum totum supra scriptarum specierum pulverem colliges et simul commacera-
10 tum in doleolo vitrio repones utendum, cum usus exegerit, ita ut mature ieiunis terna cocliaria dentur.

CAP. XVIII.

Umerorum et cervicium doloribus et opisthotonicis et hircosis et unguibus et paronychiis remedia rationabilia et physica diversa de experimentis.

Umeri dolorem mustelae exustae cinis tritus et cum cera 1
permixtus ac subactus et ceroti more impositus mire sanat.

Ad cervices et nervorum subitos aut veteres dolores 2
5 et contusiones medicamentum valde necessarium, quod dia steaton dicitur, sic: Masticis — III, olei rosei libram, olei gremialis selibram vel quod sufficiat, cerae Ponticae libram, sevi cervini libram, medullae cervinae libram, adipis pullinae libram, adipis anserinae libram, adipis scrofinae P. II,
10 faenograeci suci heminam, lini seminis suci heminam, ibisci suci heminam, chamaemeli fasciculum, anethi surculos VII. Mastiche cum oleo rosaceo in mortario conteratur, species vero supra sciptae lento igne decoquantur et suci cum cera seorsum misceantur et omnia mixta colentur; sic postea mastiche cum oleo supermittatur et

1 eligmatii. 2 destellationem. 3 illiricae. ysopi. 4 terebentinae. 5 rysei. 8 permixto. 10 exigerit *ut saepius.*

tit.: opistotonicis. hyrcosis. paranichiis.

17 graemialis. 20 *a vocabulis* fenogreci suci *codex deficit usque ad c.* XX, 26 Cibos vero dari.

misceantur omnia diligenter mixtaque coagitentur ad focum et refrigerata in dolio vitreo reponantur, quibus cum opus fuerit ceroti more uteris.

3 Cervicis dolor inflexibilis, quem opisthotonon Graeci vocant, levatur urina caprae auribus infusa aut bulbo trito cum fimo eiusdem caprae cervici inlito; sed nihil utilius est medicamento dia steaton de adipe diversa facto, quod 4 supra scriptum est. Ad cervicum dolores remedium physicum sic: Ieiunus dextram manum saliva tange et dextrum poplitem perfrica, deinde sinistra manu sinistrum et hoc 5 ter per singulos poplites facito, statim remediabis. Butyro 6 et adipe ursina perunctae cervices statim sanabuntur. Cerae selibram, olei cyprini selibram, absinthii viridis contusi — II simul ad ignem permisce et pro ceroto utere ad omnes 7 cervicum dolores. Rigor cervicis adipe anserina vel potius 8 gruina perunctus velocissime mollietur. Fici folia et poma eiusdem inmatura contrita et inposita cervici subveniunt.

9 Nervorum omnium rigori et perfrictionibus cito subvenitur malagmate tali: Olei laurini P. I, resinae terebinthinae P. I, picis liquidae P. I, axungiae veteris P. I. Decoctis et permixtis una his speciebus nervi rigentes et offensi salubriter perfricantur.

10 Opisthotonicis et tetanicis lotium caprinum cum aqua 11 mixtum efficaciter prodest, si ieiunis potui detur. Summum opisthotonicis et arthriticis remedium et multis experimentis probatum conficitur sic: Castorei, piperis albi, petroselini aequales portiones simul tundes et cribrabis atque inde cocleare unum cum uno cocleari mellis et aquae calidae cyathis duobus ieiuno ad diem dabis.

12 Farina lini seminis addito nitro ex vino calido in modum malagmatis temperatur et inponitur cervicum do- 13 lori, statim medetur. Farina quoque hordei cum ficu arida 14 tunsa permixta et inposita idem praestat. Lenticula in aceto discocta cervicibus malagmatis more adposita dolores 15 earum mitigat. Ad cervicum tumores sedandos ovorum vitelli cocti cum adipe anserina inliniuntur felle caprino aequis ponderibus permixto atque inde cervices fricantur.

Rigores cervicum sevo bubulo optime perfricantur; nam continuo mollescunt et dolor omnis abscedit. Herbae vettonicae contritae sucus ad scripulos duos adiecto mulso potui datus dolorem cervicum leniet, sed febricitanti ex aqua calida dari oportet. 16 17

Sal in sacco calefactus inpositusque umeris omnem dolorem optime discutit, si adsidue commutetur, ut calidior ponatur; lana quoque sucida ex oleo calido umeris adposita medetur. Spongia leviter mucrone, quo homo occisus est, adtacta et calida umeris adposita medetur; cetera vero, quae sunt in lacertis brachiorum et cubitis et digitis ac nervis et articulis, causaria acopis et calefactoriis et remediis diversis curantur, quae variis locis sunt adscripta. 18 19

Ad hircos et alas fetentes remedium sic: Hirci maturioris cornu rasum vel exustum cum felle hirci miscetur et pondere aequo myrra adicitur atque inde ascellae demptis prius pilis adsidue perfricantur. Alumen scissum storaci mixtum, si in unum conteras atque alas fetidas adsidue perfrices, bonum illis halitum excluso taetro odore praestabis. Caro vitulina recens cum aceto cocta madidaque alis inposita fetorem hirci taeterrimum tollit. Myrra sicca tunsa adsidue alas confrica, vitium fetoris mire emendabis. Laserpitium vetustissimum tunde, cribra atque inde alas perfrica, similiter proderit. Nitro ex aqua diluto vel alumine vino remisso utere quam saepissime ad alarum fetentium emendationem. 20 21 22 23 24 25

Ad paronychiam et suppurationes unguiculorum glandem tritam cum sapone adpone, ibiscum quoque cum axungia et pane trito inpone. Ut excussi ungues cito resurgant, quinquefolium cum adipe qualibet tritum inponitur, oleastri quoque folia commanducata recentibus unguium vulneribus recte inponuntur. Paronychiae stercus ex auriculis inpone et linteolum superalliga, mirabere remedium. Ad idem uvam passam enucleatam cum ture trito subactam 26 27 28 29

17 styraci *Cornarius; ego formam, quam omnibus locis codex exhibet, restitui.*

30 sicut cerotum linteolo inductam inponi oportet. De paronychia parietem continges et rursum digitum ducens dices ter: Pu pu pu, numquam ego te videam per parietem repere.

31 Ad digitorum et articulorum subluvium vel suppurationem sedandam atramentum scriptorium ex aceto tempera et de pinnula inline digitum vel articulum dolentem, lucernae quoque fungum contere et inpone paronychiae vel digito contuso.

32 Ad cubiti vitium vel dolorem spuma argenti trita cum oleo rosaceo emplastri modo utiliter admovetur.

CAP. XVIIII.

Ad lichenem sive mentagram vel inpetiginem et ad elephantiasim et lepram et exanthemata et maculas et livores tumoresque de facie abolendos et ad genas scabras et cicatrices malarum purgandas et ad lentigines et stigmata delenda verrucasque tollendas remedia rationabilia et physica diversa de experimentis.

1 Ad lichenem sive mentagram, quod vitium neglectum solet per totam faciem et per totum corpus serpere et plures homines inquinare; nam Soranus medicus quondam ducentis hominibus hoc morbo laborantibus curandis in Aquitania se locavit. Huic ergo valetudini maxime medentur cantharides tritae et inlitae cum suco uvae Amineae et cum sevo ovis vel caprae, sed prius facie lota et nitro 2 diligenter curata medicamen imponitur. Adeps vituli marini 3 inposita mentagrae plurimum prodest. Ficulni caules teneri

5 scriptorium *Stephanus:* scriptorum *Cornarius.* 13 *Hunc locum aut ipsius Marcelli aut librarii neglegentia graviter corruptum esse e Plini nat. hist. XXVI, 4 apparet, cuius haec sunt verba:* certum est Manilium Cornutum e praetoris legatum Aquitanicae provinciae HS $\overline{CC}$ elocasse in eo morbo curandum sese; *cf. Pseudo-Plin. de medic.* 1, 18 (*ed. Ros.*): Manlius Cornutus praetor provinciae Aquitanicae legatus ⟨HS⟩ CC in hoc morbo locavit se curandum.

in aceto excocti triti et inliti mentagrae medentur. Idem praestat ibisci radix cum lupino et aceto ad tertias cocta et adposita. Flos visci cum calce subactus et adpositus mentagrae valde est utilis.

Ad inpetigines detergendas farinam ervi mixtam cum aceto frequenter inducito. Olei myrtini uncias VI, olei schinini aut mastichini uncias quattuor, lithargyri uncias III, psimithii uncias II cum vino vetere simul teres et oleum statim postea mittes et diligenter permiscebis et sic uteris ad inpetigines abolendas. Ad inpetigines detergendas lapathi radices cum aceto coques ad tertias et in eo iure iterum oryzam discoques et sic ad perducendum corpus uteris. Cucumeris silvatici radices ad tertias discoques easque decoctas teres diligenter et addes lithargyrum ac sulphur aequali mensura et cerae parum atque inde loca, quae inpetigo ceperit, perfricabis.

Ad scabidam inpetiginem scillam albam sumito et bene contundito eaque inpetiginem inlinito et adsiccatam aceto acri mixto sale eluito, deinde spuma argenti contusa et rosa liquida perunguito et cum adsiccatum fuerit medicamentum, rursum, ut supra diximus, aceto salso abluito atque iterum eadem ratione scillam tritam inlinito idque remedium frequenter iterato, donec ad sanitatem perducas. Picis liquidae optimae acetabulo uni adice farinam hordeaceam et nitrum et apium tritum et sulphur aequis ponderibus ac superfunde aceti albi acerrimi acetabula duo et in patina decoque simul ac postea calidum medicamen linteo inducito et sic corpori adponito; non solum inpetiginem hoc remedio, sed et lepram sedabis et scabiem.

Inpetiginem quamvis inveteratam cito abolebis, si faecula vini, qua tinctores utuntur, cum aqua permixta locum perunxeris, ita ut, dum quinquaginta numeras, illic esse permittas et continuo destringas; nam si diutius fuerit, altius vis eius insidet et ulcus grande faciet. Glutinum taurinum aceto remissum adiecto sulfure vivo leni igne decoctum, ita ut ad mellis crassitudinem perducatur, surculoque ficulno, dum coquitur, agitatum ac bis per diem

inpositum inpetigines, quas Graeci agrias vocant, poten-
14 tissime sanat. Formiculas, quae Herculaneae nominantur, contritas modico sale adiecto inpetigini adpone, miraberis remedium; nam celeriter expurgant.

15 Impetigines et lepras haec conpositio potentissime extirpat: Turis masculi, nitri, argenti spumae, sulphuris aequa pondera cum aceto acri teruntur et pinnula inponuntur siccatumque medicamen eluitur et rursum inlinitur adsi-
16 due elutum atque siccatum. Si locum, quem inpetigo adludit, auro circumscribas, postea eum omnino non adpetet.
17 Loco, quem mentagra obsederit, fimum murinum tritum ex aceto oportet inponi vel eiusdem muris exusti cinerem cum oleo adponi salubre est.

18 Adversum elephantiasim, quod malum plerumque a facie auspicatur primumque oritur quasi lenticulis variis et inaequalibus cute alba alibi crassa, alibi tenui, plerisque locis dura et quasi scabida et ad postremum sic increscit, ut ossibus caro adstricta tumescentibus primum digitis atque articulis indurescat. Hic morbus peculiariter Aegyptiorum populis notus est nec solum in vulgus extremum, sed etiam in reges ipsos frequenter inrepsit. Unde adversus hoc malum solia ipsis in balneo repleta humano sanguine parabantur. Mustelae igitur exustae cinis et eiusdem beluae, id est elephantis, sanguis inmixtus et inlitus huiusmodi cor-
19 poribus medetur. Nitrum contritum et ex melle et lacte
20 bubulo inpositum elephantiosis prodest. Radix asparagi decocta in aceto et trita elephantiosis rationabiliter inpo-
21 nitur. Mentastri folia commanducata vel contrita adposita elephantiosis medentur, cedro quoque tabes illa adsidue peruncta sanatur.

22 Fel ursinum leprosos admodum sanat, si eo adsidue perlinantur; adeps quoque eius livores et maculas eximit.
23 Apii semen et anethi conteres et cum melle miscebis atque
24 inde malandriosis quantum sufficiat adpones. Inula contrita inpositaque primo quidem exulcerabit, deinde expurgata omni lepra detersaque putri et tabida cute novam similemque cetero corpori reddet nec cicatrices foedas esse

permittit. Alii decocti aqua crura ulcerosa adsidue fota celeriter sanabuntur. Herba, quae Britannice dicitur, cibo vel potui sumpta intra diem sextum leprae molestiam tollit. Lapathi agrestis radices surculo erue easque sine ferro contunde adiectoque acri aceto subige et parum salis misce atque ex eo omnem corporis asperitatem in balneo cum sudore confrica, cito sanat. Gluten vitulinum aceto remissum admixta modica calce viva, ut crassitudinem mellis habeat, inlines locis leprosis atque illic siccari medicamen permittes, efficaciter proderit. Vulpis stercus cum aceto tere et perungue lepram, cito subvenies; omnem autem lepram inlitus hircinus sanguis emendat.

Ad exanthemata curanda ovi cocti vitellus cum melle et psimithio tritus rectissime adhibetur. Pelliculae caprinae ramenta cum pumice trita acetoque permixta exanthematis prosunt. Lotio humano si nitrum admiscueris eoque exanthemata frequenter elueris, reprimentur. Oesypum cum melle Corsicano tritum et adpositum abolet de facie omnes maculas, quidam et butyrum addunt; si vero et vituli fimus et fel caninum misceatur, medicamen utilius erit, ita ut pariter temperata omnia decoquantur. Coclearum minutarum quae passim inveniuntur exustarum cinis cum melle permixtus tollit ex facie vitia omnia, lentigines quoque et livores abolet.

Stigmata delentur columbino fimo trito et ex aceto inposito, ita ut adsidue medicamen superducatur. De tincturis vel maculis corporis abolendis remedium sic: Oculos vel ova saepiae in aqua solve et cum melle permisce atque inde maculas perfrica, cito abolebuntur. Lac mulieris puellam nutrientis cum melle et oleo permixtum omnes etiam ustionum maculas tollit. Si nitrum cum oleo misceas ad spissitudinem mellis atque inde maculas inducas, mire detergentur; sanguine quoque caprino maculae contactae abluuntur. Si autem nescias, unde sit macula, ex cepae suco locum perfricabis et dulci aqua elues sesamumque commanducatum superinpones vel bulbum Africanum tritum cum aceto inpones.

40 Ne cicatrices appareant etiam de usturis et ut pili renascantur, facies tale medicamen: Calcis vivae — III, adipis porcinae coctae et colatae libram permisce et quanto diligentius tere vel confrica atque in modum cataplasmatis
41 adpone. Mastichen, personatam, saponem Gallicum, ceram Ponticam, oleum vetus, spumam argenti aequis ponderibus miscebis et coques ad spissitudinem liparae atque inde emplastrum maculis in facie vel pustulis et ulceribus adpones.

42 Ad nigredinem et maculas colli et vultus purgandas farinam de faba cum umore peponis, id est suco eius interiore, miscebis et facies trochiscos octo et siccabis in umbra; ex octo illis quantum sufficiat teres cum aqua et inlines maculas atque ita uteris ante balneum, ut siccetur inlitio, et sic ingredieris, et cum umorem acceperis in calore, tum perfricabis et elues.

43 Ad tumorem sive livorem de facie tollendum herbam Rhodiam ex aceto tritam inline et siccare permitte atque
44 ita elue. Urticae folia contere et ipsa tantummodo cum suco suo cohibendis tumoribus vel abolendis livoribus frequenter adpone.

45 Ad genas scabras et cicatrices maxillarum remedium sic: Chalcitidis drachmas XX, misyos drach. X, croci drach. VI, turis drachmas X, myrrae drachmas V, opopanacis drachmas V, aceti ℈ V, mellis optimi ℈ II S. Quae sicca sunt tundes et in pulverem rediges et ex eo coques cum aceto et postea melle admixto simul omnia teres, donec sufficienter medicamen sit spissum vel liquidum, et in pyxide aerea pones et cum opus fuerit, uteris ad per-
46 ungenda vel superlinienda quae sunt. Ad genas scabras et scabidas et veteres cicatrices remedium sic: Aeris usti et loti, myrrae, opii drachmas ternas, cadmiae ustae et extinctae vino drachmas octo; haec in pulverem redacta ex aqua fontana vel caelesti teres, donec levia sint, et cum glutinosa fuerint, superaddes mellis optimi despumati cotylam unam, deinde perfricando vel terendo concorporabis omnia et in pyxide aerea condes et cum volueris uteris ad superlinienda quae sunt.

Spongia nova cum aqua salsa calida saepius inposita 47
suggillationes livoresque detergit. Fimus suillus in testa 48
arefactus et tritus et cum oleo impositus mire sanat livores.
Apium viride subtiliter tritum cum ovi albo inlitum livo- 49
ribus prodest. Malva erratica trita et calida panno inducta 50
et oleo peruncta et sic adposita recentibus suggillationi-
bus ac tumoribus et vexationibus nervorum valde medetur.

Ad pustulas papulasve de facie tollendas medicamen 51
conpones sic: Sagapeni — II, scobis eburnae delicatissi-
mae — VIIII, myrrae — II S, aphronitri — II S, traga-
canthi — VI; tunsa haec et cribrata cum melle liquidis-
simo et candidissimo teruntur, ita ut crassitudinem habeant
mellis densioris; ex eo in balneo vel ante horam lavandi
facies diligenter inlinitur et post balneum eluitur.

Ut livorem de facie tollas, gladiolum herbam palu- 52
strem arundine aut osse acuto radicitus avelles obser-
vans prorsus, ne ferro eam contingas; huius radices tun-
sae et subactae atque emplastri more adpositae livores
potenter emendant. Radicis, quae manducatur, id est ra- 53
fani, cortex tritus diligenter et cum melle permixtus in-
litusque suggillationes atque livores, qui ex ictibus eveniunt,
celeriter absterget. Origanum ad summam levitatem tritum 54
in linteolo udo adpositum livores de quo volueris loco
statim tollit; mentastri quoque folia trita et adposita idem
praestant. Nitrum ex melle et lacte bubulo tritum atque 55
permixtum adpositumque ulceribus in facie natis aut factis
citissime medetur; ipsum etiam nitrum cum pulvere opii
et suco thapsiae tritum adpositumque livores statim eximit.
Caseus caprinus mollis, id est recens, cum melle subactus 56
impositusque et panno desuper tectus aut linteo suggil-
lationes livoresque celeriter absterget. Mali, id est pomi 57
quod manducatur, vel etiam Punici corium contusum ad-
mixta polenta impositum et livores abolet et dolores sedat.
Lauri bacarum quartarium unum, myrobalani semunciam, 58
faenograeci heminam, serpylli non multum; tunsis quae
tundi oportet atque omnibus in unum permixtis medi-
camen utile abolendis livoribus facies, quo per triduum

59 continuum, si ita necesse fuerit, uteris. Pulmo ovillus quam recentissimus protinus, dum adhuc tepet, adpositus
60 continuo discutit et expurgat livores. Alni folia quam plurima et recentia superinpone et alliga, medeberis tumori; livorem vero etiam eum, qui de sanguine collectus vide-
61 bitur, tolles. Absinthium tritum et cum melle diligentissime subactum malagmatis modo impositum livores cito
62 eximet. Vitelli ovorum incoctorum coagitati et inliti livores, qui ex tumore aut conlisione aliqua facti erunt, etiam veteres extenuant.

63 Ad lentigines de facie tollendas lenticulam cum scobe tenui de corno cervino et sevum cervinum pariter divide, coque et tere atque inde faciem vel ante horam balnei vel etiam in balneo frequenter inlinito, ita ut quasi pro pane molli utaris; efficacissimum medicamentum experieris, sed lenticulae maior pars sit, cornus et sevi aequalis mensura.

64 Herbam verrucariam, id est heliotropium, contusam et subactam adiecta salis mica adpositamque malandriosis vel his, qui verrucas patiuntur, prodesse plurimum
65 constat. Verrucarum genera omnia fimi canini exusti cinis curat impositus; urina quoque canis cum suo recenti luto
66 inlita plurimum prodest. Sanguis recens muris occisi vel ipse mus divisus atque adpositus sanat et abolet verrucas.
67 Fimus ovillus recens manibus subactus et emplastri more adpositus deterget verrucas.

68 Ad lichenem fabae farinae unciam I, faeni graeci farinae unciam I, samsuci unciam I, farinae hordei unciam unam, aphronitri unciam S, sulphuris unciam S, ervi farinae unciam S. Haec omnia in pollinem tenuissimum redacta aceto colliges et permiscebis et ita licheni adpones.

CAP. XX.

Ad omnia stomachi vitia et ad omnes eius causas et dolores et ad omnem cruditatem atque indigeriem depellendam et ad omnem viscerum atque aqualiculi confirmationem antidota, epithematia, potiones, oxyporia, unctiones aliaque nonnulla rationabilia et physica remedia diversa experimentis probata usuque collecta.

Principale atque unicum remedium ad stomachi et 1
lateris dolorem aliaque nonnulla interni corporis mala, seu cum febre sive sine febre fuerint. Est enim compositio mirifica, multis omnino necessaria infra scriptis causis, non ignorata quidem antiquioribus medicis propter effectuum probitatem, sed praecipue a Paccio Antiocho auditore Philonidis Catiniensis usu inlustrata; fecit enim magnos quaestus ex ea propter crebros successus in vitiis difficillimis, sed ne hic quidem umquam ulli vivus vivo compositionem istam ostendit. Post mortem Tiberio Caesari per libellum scriptum data est et per eum in bibliothecis publicis posita venit in manus nostras, quam ante nullo modo extrahere potuimus, quamvis omnia fecerimus, ut sciremus, quae esset. Ipse enim clausus componebat eam nec ulli suorum committebat pluraque quam recipit pigmenta emi et contundi iubebat fallendi suos causa et sane in libello ipse fatetur non a se inventam, sed usu exactiore comprobatam, ad quae vitia et cum quibus et quemadmodum data proficeret. Est enim non ignota, ponderibus tamen antiquis aut adiecit aut detraxit aliquid et res, quae in hac compositione sunt, non utique conveniunt ad antiquitatem. Interdum enim earum quaedam et non tam multa, quaedam minus et pondere et numero specierum accipiunt

14 ulli *e Scribon.:* ullis *Cornarius.* 15 emi et] ipsemet *Scribon.* 22 Interdum enim] *Locus corruptus esse videtur neque a Scribonio, cuius verba* (*c.* 97) interdum enim earum quaedam plures etiam numero accipiunt atque ideo *etc. non magis integra sunt, medicina peti potest.*

atque ideo non idem omnibus praestant, cum interim haec mirifica temperatura composita mirificos effectus habeat.

2 Facit vero hoc medicamentum non solum ad stomachi et lateris dolorem, sed etiam ad plura vitia efficaciter; quamobrem semper habendum est compositum. Percurram autem quam brevissime, ad quae vitia qualiter datum prosit, ut et in libello eius scriptum est et ego ex magna parte expertus sum.

3 Sanat ergo morbo comitiali correptos, quos epilepticos Graeci vocant, et furiosos, quos maenomenos dicunt. Item sanat quibus subito tenebrae obversantur in oculis cum vertigine quadam, scotomaticos hos Graeci appellant, nec minus diutino correptis capitis dolore, quem cephalaeam appellant, prodest data denariis duobus ex aquae mulsae cyathis quattuor, cum remissi fuerint, et si frequenter, quibus necessaria est, corripientur, post binas ternasve accessiones danda erit. Haec antidotos hiera dicitur; hoc enim nomen tribuit ei propter duas causas, ut existimo; unam, ne nomen eius verum dicendo ostenderet, quae esset — dicitur enim a quibusdam picra, quia amara est, a quibusdam dia colocynthidos — alteram, quod ideo inditum est, quo magis sub tanta specie nominis commendaret medicamentum. Sed si longo ex intervallo accessionibus supra scriptis, quibus medendum est, vexabuntur, in remissione earum et in alio atque alio dolore saepius dandum erit medicamentum; ita enim aut ex toto remediabitur aut certe minuetur impetus vitiorum et sedabitur intervallaque maiora accipiet. Dari autem oportebit secundum purgationem bilis, nam fellita et spumosa et glutinosa deiciunt qui acceperint, cum ptisanae cremore aut cum holere levi ex urtica et lapatho et malva facto.

4 Facit bene haec compositio et ad suspirium et ad vocis abscisionem et ad subitas praefocationes ex qualibet causa ortas et ad eos, qui saepe existimant se ab incubone

21 *verba* quod ideo inditum est, *quae apud Scribonium desunt, delenda videntur.* 33 abscissionem *Cornarius.*

inludi, qui usque eo hac molestia vexantur, ut interdum et vitae periculum adeant; est enim vitium non contemnendum, maxime in processu aetatis. Quibus dandum erit medicamentum proximo die eius noctis, qua incubonem pertulerint, cum intervallum a somno fecerint et quod satis sit deambulaverint. Dari debet ex aquae, in qua hysopum aut marrubium fuerit incoctum, cyathis quattuor vel quinque ad pondus denarii unius vel victoriati, prout res aut aetas postulaverit; deinde post horas tres vel quattuor cremor ptisanae aut altera sorbitio levis detur.

Facit hoc medicamentum ad eos, quorum musculi 5
maxillares cum maximo dolore tensi sunt adeo, ut aperire os nullo modo possint; tetanon hoc vitium Graeci dicunt. Item facit ad depravatam faciem in utramlibet partem, cynicon spasmon hoc iidem appellant genus morbi; praecipue vero ad pectoris laterisque dolores prodest ex qualibet causa factos sive latenti sive manifesta, ut ex casu aliquo aut supra vires et supra modum ponderis portatione vel ex contusione, quae frequenter gladiatoribus accidere in praelusionibus solet. Nec minus eorum maxime sanitati convenit, qui arbore alta delapsi sunt vel scalis devoluti aut excussi reda vel curriculo tracti. Sed his, id est ex manifesta causa vexatis, cum aceti cyathis tribus vel quattuor danda erit antidotus; his vero, qui ex occulta causa laborant, ex aqua mulsa proderit data.

Praeterea nervorum tensionibus et contractionibus at- 6
que doloribus omnibus mirifice convenit. Quamobrem facit et ad tremulos et ad sideratione temptatos utralibet; una enim cum contractione, altera cum remissione nervorum conspicitur; paralysim hoc utrumque vitium Graeci appellant. Ad quod etiam cum correpti sunt prodest ex aquae mulsae cyathis tribus quattuorve datum ad pondus denarii unius aut victoriati admixto castorei denarii semisse. Prodest et ad articularem morbum, quem arthritim Graeci ap-

17 ut *e Scribon.*: aut *Cornarius.* 18 portatione *e Scribon.*: portati *Cornarius.* 20 maxime *delendum videtur.*

pellant, et ad spinae totius lumborumque dolorem ex aqua mulsa datum iuxta vires cuiusque.

7 Item ad podagram bene facit; nam et in praesentia detractione doloris relevat et in futurum omni molestia liberat; dimidio enim celerius sanantur qui acceperunt hoc medicamentum quam prius solebant sanari. Quid dicam quemadmodum prosit ad duritias mammarum muliebrium, quae cum dolore magno solent nasci quasque nullum aliud medicamentum relevat; nam has et ad praesens admodum curat et in perpetuum ex toto interdum sanat, quas quidem causas plerique medicorum insanabiles adfirmant; carcinomata enim et cacoethes haec vitia sequuntur. Sed ego honestas feminas quasdam saepissime hoc medicamento adfirmo sanatas.

8 Illud vero supra omnium opinionem est, quod stomachicis evidenter convenit, cum sit virosissimum amarissimumque medicamentum et stomachus ne adversum levia quidem et simplicia medicamenta aptus sit. Sed disposuimus in huiusmodi rebus potentiorem usus rationem sequi; expertus enim quisque intelleget stomacho quoque hoc medicamentum eximie prodesse. Remediat enim eos, quibus frequenter inacescit cibus, et eos, qui stomachi inflationibus urgentur vel doloribus vexantur adsidue et vel nauseant vel nimia saliva abundant vel inedia consumuntur stomachumque ita solutum habent, ut ex eo varios liquores subinde reiciant consentiente capite, ut nullum genus cibi continere possint.

9 Item ad bilem atram generantes, quos melancholicos vocant, bene facit; oportet autem non continentibus cibos secundum vomitum protinus oleo perunctis et diutius presse fricatis dari medicamenti denarium unum ex aquae cyathis tribus, deinde artus eorum constringere et interdum olfactoriis reficere et commanducatione olivarum contusarum earumque rerum, quae stomachum constringere solent, suberectos recubantesque alere; deinde ubi deiecerint, solu-

17 lenia *Scribon.* 33 olfactariis *Cornarius.*

tis vinculis rursum perungere et fricare totum corpus atque ita varietate ciborum et perunctionis stomachum proritare, ita ut reficiantur alica ex mulso aut malorum cydoneorum suco vel ex granis Punicis facto aut si quos magis delectabit frigida posca; secundum quae sumpta et apala proderunt ova et intubi cocti vel non cocti ex aceto dati itemque lactucae et caules haplosiles ex posca decocti aut ungula porcina excocta et madida; vulva quoque et murices et pelorides plurimum iuvant et pomorum praecipue sorba et mala orbiculata et pira Scaudiana, Crustumina Signinaque in olla reposita; item prosunt uvae ex olla sumptae. Haec enim et huiusmodi quae sunt his similia confirmant stomachum; quibus escis et insequentibus diebus uti oportebit paulatim ad consuetudinem progredientes, donec omni molestia liberentur.

Est et illud stomachi vitium, quod cum siccitate et 10
ardore eius et siti inrequiebili et, ut ita dicam, inextinguibili nascitur; eccausin hoc Graeci vocant, ab eo quod exsiccat omnem stomachi umorem. Scimus quosdam urnas aquae bibisse nec sitim aliqua ex parte in praesentia compescuisse. Ad hoc denarius unus vel pondus victoriati datum ex aquae frigidae cyathis tribus ita prodest, ut facile abstinere a potu diebus proximis possint.

Lienosis vero ex posca et iocineris duritiem diutinam 11
habentibus ex aqua mulsa datum satis convenit nec minus hydropicis, quibus datur eadem ratione. Sed his per complures dies oportebit in ptisanae cremore sine ullo alio liquore dari; prodest compositio haec et colo inflato et ceteris intestinis; futuras quoque vel iam factas vomicas isdem partibus aut discutit aut celerius aperit.

Item menstrua movet mulieribus, quae difficulter pur- 12
gantur; dandum autem erit his medicamentum ex aqua, in qua decoquatur herba, quae artemisia dicitur, aut quae dictamnos appellatur. Etiam ad papulas et sacrum ignem

7 lactucae caules cum foliis ex posca decocti *Scribon.*
10 Scauriana *Carnarius.*

vel quam zonam vocant bene facit data ex aqua mulsa detracto prius sanguine, si res postulaverit, quod et in omnibus aliis vitiis supra dictis faciendum est; omnia enim auxilia adhibenda sunt, quae ex usu prodesse comperta habemus, quia adiuta antidotos faciliores habebit effectus.

13 Recipit ergo haec: Chamaedropis, quae herba simillima quercu folia habet, agarici, cucurbitae silvestris, quam colocynthidam appellant, stoechadis, singulorum denarios denos, opopanacis, sagapeni, petroselini, terrae mali, piperis albi, singulorum denarios quinos, cinnami, nardi spicae, myrrae, folii, croci, singulorum denarios quaternos. In unum omnia diligenter ponderata contunduntur et cribrantur praeter opopanacem et sagapenum et myrram; haec enim mortario teri debent adiecto melle tenui, id est quam liquidissimo; deinde ceteris permiscentur, quae et ipsa recipere debent tantum mellis, quantum satis erit ad comprehendenda et continenda ea vel conglutinanda. Reponitur medicamentum vaso vitreo sub signaculo, datur, ut supra diximus et quemadmodum diximus, cum summa observatione pro cuiusque rei causis vel mensuris vel necessitatibus; est prorsus sacrum, ut auctor nominis huius
14 appellavit. Si quando autem efficaciore voluerimus uti propter difficultatem naturalem vitiorum aut causarum diuturnitatem, ut si dandum sit furiosis aut comitiali morbo correptis vel lumborum perpetuum dolorem habentibus podagrave cruciatis, cucurbitae silvestris adiciemus ad supra dicta pondera denarios decem et opopanacis atque sagapeni denarios quinos; quamobrem utraque parata debent esse medicamenta, ut, cum opus fuerit, usus utriusque in promptu sit. Illud sane prae ceteris mihi credas velim, dum in aliis rebus ipse vim eius experiris, hoc medicamento non solum non noceri stomachum, verum etiam refici et confirmari supra omnium opinionem.

15 Medicamentum, quod proprie adversus solutionem sto-

6 chamaedropis] *χαμαίδρυος Scribon.* 8 colocynthidam] *κολοκυνθίδα Scribon.* 31 rebus *om. Scribon.*

machi facit et fluorem eiusdem, maxime vero cum infirmi nihil cibi retinere possunt et quidquid datum est reiciunt, recipit haec: Mastiches candidae unciam, tragacanthi albi unciam, Apollinaris herbae radicis unciam unam. Contunditur tragacanthum cum radice, postea mastiche trita adicitur et reponitur medicamentum in vitreo vaso. Dantur, cum opus est, coclearia bina aut, prout oportuerit, plus minusve secundum vomitum factum ex aquae frigidae cyathis tribus.

Ad stomachi dolorem et inflationem remedium sic: 16
Palmarum denarios XXX, anesi Ϟ IIII, croci Ϟ II, git Ϟ II, asari Ϟ II, myrti nigrae bacarum Ϟ IIII, iuniperi bacas enucleatas numero viginti. Contunduntur seorsum omnia et in unum commiscentur, deinde fiunt pastilli, alii ad mensuram denarii, alii ad pondus victoriati; dantur ieiunis ex aquae cyathis tribus aut ex protropo musto, quod est passi genus.

Medicamentum siccum ad stomachi inflationem et do- 17
lorem et inediam, movet et urinam; ideo facit et ad hydropicos et iecur durum habentes et ad auriginem, quam quidam regium, quidam arquatum morbum vocant; refertur in Musam Antonium, recipit autem haec: Aloes denarios V, croci, cinnami, nardi Syriacae spicae, asari, xylobalsami, mastiches Chiae, singulorum denarios senos; dantur coclearia bina vel terna ex aquae cyathis tribus.

Potio Cosmiana ad omnem internum dolorem, sed 18
facit mirifice ad stomachi dolores et ad tussicos et pthisicos sanguinem et pus reicientes et ad iocineris vitia atque pulmonis et ad lateris dolorem nec minus ad torminosos et convulsam aut ruptam aliquam partem intestinorum et ad destillationes et ad eos, qui somnum nullo modo capere possunt; facit et ad hydropicos, siccat enim mirifice eos; componitur sic: Dauci seminis denarium unum, alterci seminis denarium I, turis denarium I Λ S, myrrae denarium unum, croci denarium I Λ S. Fiunt

11 anethi *Scribon.*

pastilli ad denarii semissem, dantur etiam febricitantibus et sine febre potissimum pleuriticis et peripleumoniacis ex aquae mulsae dilutae cyathis duobus, pthisicis ex posca; ad convulsa autem et rupta ex melle et aceto, ceteris ex aqua calida vel frigida. Facit hoc medicamentum etiam ad eos, quibus stomachus inacescit.

19 Antidotus, qua utitur Cosmus ad omnia interna vitia, quae supra scripta sunt, necnon et ad omnes serpentum noxios morsus; recipit haec: Glycyrrhizae denarios VIII S et tertias victoriati vel duas partes, opii denarios septem et tertias partes victoriati vel duas, castorei denarios VI et victoriati duas tertiasve partes, piperis longi denarios quinque et victoriati partem tertiam, piperis albi denarios quinque et victoriati duas tertiasve partes, nardi Syriacae denarios VI S, dauci seminis denarios VI, malobathri denarios V S, casiae nigrae denarios quinque et victoriati semissem, turis denarios V, sil denarios V et victoriati duas tertiasve partes, rosae caninae suci denarios sex, acori denarios duos, sagapeni ℥ II, balsami seminis ℥ II, scordii ℥ V et victoriati duas tertiasve partes, myrrae ℥ VI, croci ℥ VI et duas victoriati tertiasve partes, storacis ℥ II S, cinnami ℥ VII et victoriati duas tertiasve partes, zingiberis ℥ VII et victoriati duas tertiasve partes, phu ℥ VII, petroselini ℥ XIIII et duas tertiasve victoriati ponderis partes, feniculi seminis ℥ IIII, saliuncae ℥ IIII, rutae silvaticae ℥ II, agarici suci ℥ II, gentianae ℥ IIII, iris Illyricae ℥ V, anesi ℥ III, thlaspi seminis ℥ VI et victoriati tertiam partem, rosae foliorum ℥ IIII, misyos ℥ V, gummis acanthini ℥ II, cardamomi ℥ IIII, schoeni floris ℥ IIII et victoriati duas tertiasve partes, opopanacis ℥ VI et victoriati duas partes et sextantem, resinae terebinthinae ℥ VI et duas tertiasve victoriati partes. In vino Chio vel Falerno bono odorato omnia contusa cribrataque consperguntur et pastilli inde fiunt diversi ponderis vel mensurae, quanta avellana et quanta faba Aegyptia est, qui dari debent non febricitantibus ex mulso, infirmis ex aquae calidae cyathis tribus.

Puleium tritum vel in aqua maceratum adiecto aceti 20
paululo et potum nauseam stomachi sedat. Thymbra trita 21
cum melle sumpta pituitam concretam in pectore et stomachi collectiones extenuat; marrubium quoque tritum vel sucus eius cum melle epotus stomachi dolorem protinus tollit. Scordii sucus ad mensuram denarii potus morsus 22
stomachi tollit; datur enim sine febre languentibus ex mulso, febricitantibus vero ex aqua mulsa. Polion herba, 23
quae a quibusdam libanotis appellatur, trita vel sucus eius cum melle tenui, id est modico, potus morsui ventris et stomachicis prodest. Centaureae tenuis sucus quantum 24
cicer ex aqua datus stomachicis prodest. Origanum quoque tritum morsus stomachi sedat potum ex aqua tepida; extrahit enim concretos liquores. Prosunt etiam quaedam 25
in aqua macerata stomacho, ut pira, mala cydonia, palmae cariotae Thebaicae, mespila, capreoli de vite, rosae folia, granorum Punici mali sucus. Bene facit etiam sucus malorum cydoneorum per se cocleario sumptus vel cum alphita aut alica aut trago aut oryza.

Solutum autem stomachum et omnia reicientem initio 26
quidem curari oportet extra, id est forinsecus, inposita ei sertula Campana cocta ex vino vetere aut ex aqua mulsa vel myrteo oleo trita cum aceto et myrra nec minus lanam sucidam vel spongiam aceto intinctam et expressam adponi oportet. Faciunt bene et folia vitis trita et mala cydonia trita et palmulae tritae et emplastri more cum ceroto ex myrteo oleo facto imposita et folia tenera rubi vel lentisci vel portulacae aut aizoi cum polenta ex aqua frigida consparsa imposita prosunt. Fricandae autem erunt hae difficultates stomachi nec minus scapulae oleo vetere vel aliquolibet calefactorio unguento. Cibos vero dari oportet huiusmodi: polentam cum passo protropo vel cum vino Falerno dulci vel Faustiano atque alio eiusdem generis; item lenticulam cum beta vel oryza incoctis illic malis

31 *a vocabulis* Cibos vero *codex rursus incipit.* 33 vel Faustiano] clo. anbioano.

Cydoneis aut palmulis Thebaicis aut bacis myrtae vel foliis aut granis mali Punici aut lentisci foliis teneris aut rubi admixto illic aliquo supra dicti generis vino. Panis autem huiusmodi difficultatibus prodest summatim fermentatus; edulia quoque prosunt haec: Intubi, lactucae ex aceto, brassicae, siser, cocleae bullientis frustella, ungellae, turdi, perdices, turtures, attagenae, palumbi, cancri, locustae, lolligines, saepiae, mulli, murices, purpurae, pectunculi.

27 Ad resolutum stomachum dari oportet protinus cum reiecerit panem ex aqua frigida vel ex posca et si ne hoc quidem continuerit, statim dare debes lentem et betam coctam vel alicam vel ova apala vel ungellam discoctam vel cocleas elixas aut murices et aquam frigidam; sed si nihil supra dictorum continuerit, dandus erit vini austeri meri cyathus et ex intervallo bis terve rursus idem faciendum erit.

28 Vinis quoque utendum est satis stomacho utilibus aut ex bacis myrtae factis aut ex malis cydoneis pressis aut ex iuniperis vel hysopo condito vel origano vel ex marrubio vel ex ruta silvatica vel ex herba lucernaria, quam Graeci phlomon vocant, vel ex scordio vel ex centaurea vel ex lycio vel ex absenthio vel ex terebintho vel ex lentisco vel ex piris Syriacis vel ex malo granato.

29 Ad inflationem stomachi, coli et ventris dolores dandum est huiusmodi medicamentum: Piperis ℥ IIII, castorei ℥ I, opi ℥ II, myrrae ℥ V, petrosilini ℥ IIII, anesi ℥ III, nardi Syriacae ℥ I. Contunduntur et cribrantur omnia et permiscentur, inde datur et ante noctem et in noctem cocliarium vel plus pro cuiusque viribus cum cyatho aquae calidae et mellis quantum satis videbitur. Haec potio somnum conciliat, concoctiones doloresque omnes sedat; praecipue autem prodest mulieri, quae colo vexatur et viris eodem modo laborantibus convenit. Item ad tumores praecordiorum etiam in febribus et ad tussim et ad lateris

5 haedulia. 7 lucustae. 11 debis. 12 alicam] alica eius. 15 rursus] rsus. idem] ipsi. 17 myrrae] mistae. 19 lucernaria] tiniaria. 20 folon. scordeo. 21 licio. 26 scribrantur.

dolorem et ad convulsa vel rupta interiora et ad urinae difficultatem data plurimum iuvat.

Cataplasma hoc stomacho inponere non alienum erit: Mali cydonei ex farina cocti, id est illic involuti, ℥ VI, careotarum pulpae subactae ℥ III, cerae — VII, croci ℥ II, absinthi ℥ II, olei malini aut myrtei ℥ VI. Vino conspargitur crocum, arida tunduntur, cera liquatur et simul omnia commiscentur atque ita adponuntur mane in lecto stomacho laboranti. Hoc quoque cataplasma stomacho utilissimum est: Palmarum interiores partes ℥ III, croci ℥ III, hypocistidos ℥ I S, mali cydonei cocti, ut superius dixi, ℥ VI, absenthi suci ℥ III, floris mali granati ℥ I S, faecis vini Chii ℥ VI, cerae ℥ XII, olei myrtini ℥ XII, chameleae eius, quae similia folia habet olivae, ex aqua coctae ℥ VI; mirifice enim prodest stomacho, praecipue sucus eiusdem similiter impositus ad convulsa vel rupta convenientissimus est.

Hiera ad stomachum confirmandum, movet interdum ventrem, interdum urinam, conficitur sic: Aloes ℥ V, xylobalsami, acori, croci, nardi Syriacae, masticis Chiae, singulorum denarios senos, malobathri ℥ I; teruntur quam diligentissime seorsum omnia ac deinde mixta in unum reponuntur. Cum opus est, dantur inde coclearia quibusdam duo, quibusdam tria ex aquae cyathis sex vel mixtis cum vini cyathis tribus vel ex quolibet alio liquore, prout conveniet stomacho, eiusdem mensurae dabitur.

Pertice Cosmiana. Hoc medicamentum ad stomachi vitia et ad coctionem valde utile est, accipit haec: Petrosilini ℥ VII, phu ℥ IIII, piperis albi ℥ XVIIII, inulae ℥ V, nucum iuglandium animatarum ℥ VI, nucum pinearum animatarum ℥ XII, ami ℥ VIII, ligustici ℥ XII, zingiberis ℥ VIII, carei ℥ XII, apii seminis ℥ XII, anesi ℥ VIII, cardamomi ℥ VIII, acori ℥ VI, dauci seminis ℥ VIII, olisatri seminis ℥ XII, feniculi seminis ℥ VI. Facit bene

30 31 32 33

1 orinae. 13 feces. 14 chameliae. 20 xyrobalsami. 21 denariorum. 25 vino ciathis. 29 phu] pthi. 34 olisatri *scripsi:* olisandri; *an scribendum* coliandri? fenicoli.

haec conpositio, cum habeat in se nihil taetri medicamenti, ad inflationem stomachi et cruditates et acidas ructationes et ad ventris dolorem et urinae difficultatem et ad convulsa intrinsecus et rupta omnia et ad horrores; movet etiam menstrua mulierum, cum difficulter purgantur. Item detrahit si qua ex partu aut aborsu intrinsecus nociva substiterint; datur omnino sine metu et ieiunis et ante cenae tempus et post cenam ad mensuram denarii unius vel duorum ex aquae cyathis tribus et si plus ponderis quilibet sumpserit, non laedetur. Praegnanti non est dandum hoc medicamentum nec febricitanti.

34 Antidotum Philonianum ad omnes internos dolores, quod ad tensiones stomachi et empneumatosim praecipue facit, colicis quoque prodest, quibus in dolore ex aqua frigida datur, ceteris ex calida cum oxymeli dari debet, tussem sedat, tertianas mirifice tollit ante momentum suspicionis datum; omnibus autem ad modum fabae dandum erit, constat ex his: Croci ℈ XV, pyrethri semunciam, euforbi semunciam, spicae nardi semunciam, piperis albi uncias duas semis, hyoscyami uncias duas semis, opii ℈ III; melior erit, si addas petrosilini ℈ III, dauci Cretici ℈ III; colligitur melle Attico et in vaso vitreo sub signaculo reponitur.

35 Stomacho laboranti cocleae prosunt, si in aqua ferveant et sic carbonibus torreantur atque ita ex oenogaro
36 sumantur inpari numero. Stomachum reumatizantem et dolentem et languentem et dissolutum primum mansio lucida et non nimium frigida nec satis calida bene accipit, tum cataplasma fieri debet de foliis vitium vel si vineae folia non fuerint, de rumicis sive rubi foliis vel de ea summitate rubi, quae satis tenera est. Hoc diligenter teritur cum dactulis quinque minutatim carptis in aceto diu
37 maceratis. Epithematio autem hoc post cataplasma uti opor-

1 in se *om.* 4 convulsam intrensecus. 6 auorsu intrensecus. 9 quislibet. 12 filonianum. 13 empleumatisem. 15 oximeli. 18 piretri. 25 ynogaro. 28 accepit. 33 epithymatio hoc autem.

tet, quod fieri debet de plantagine ea, quae arnoglossus dicitur, cum aceto trita; cibis autem uti debet, cui medendum est, austeris et stypticis.

Cataplasma fit stomacho laboranti ex pomis cydoneis 38
optime percoctis, quae poma manibus subiguntur, deinde rosa sicca teritur et cribello medicinali criblatur, tum aceti optimi quantum sufficiat adicitur et simul omnia permiscentur factumque cataplasma stomacho calidum adponitur.
Portulaca, hoc est alium Gallicum, coquitur diligentissime 39
et coctum bene edetur ex aceto ab eo, qui stomachum dolebit vel vitiosum habebit; cito ei proderit. Cuminum 40
teres et vino mixtum dabis bibendum ieiuno, si non febricitabit; si febricitabit ex aqua tritum dabis; continuo emendabitur stomachi dolor. Nardum et mastix et semen apii 41
cum baca lauri et absenthi semine aequis potionibus conteruntur; pulvis hic super stomachum aspersus mire eum reficit. Absinthi viridis manipulum in caccabo novo fictili 42
cum aquae hemina decoques ad tertias et in ipsam potionem mittes masticis modicum et piperis triti grana septem
vel novem et sic mane ieiuno bibendum dabis, continuo sentiet stomachi laborantis medellam.

Ad stomachi carbunculum reprimendum dactuli in vino 43
austero macerantur et admixto pomo cydoneo cocto et rosa et mastice et aloe et oleo rosaceo stomacho adponuntur,
ita ut cataplasma inde exactissimum fiat; praeterea semper ante cibum infirmus stomacho debet accipere mellis Attici cocliaria duo vel tria pariter in vino austero decocti, quod duplum sit quam mel, vel pro vino austero sucus rosarum permixtus detur; siccat enim stomachum
et recreat dissolutum et tarde cibum conficientem confirmat. Mellis libra una, senapis tosti ac post diligenter 44
triti unciae duae pariter coquuntur et ex eo plenum cocleare ieiuno, qui stomachi dolore laboraverit, datur.
Ad stomachum nauseantem et acescentem: Coriandri se- 45

1 arnoglosus. 3 stipticis. 8 calido. 9 porcacla. 14 dolorem. mastex. 17 manipolum. 18 haemina.

minis triti ℈ III et lactucae albae seminis triti cocleare
46 unum; haec aqua permixta ieiunus accipiat, prodest. Stomachum conroborat herba absenthi decocta cum vino austero atque ita subinde pota, si febres non erunt; quod si inquietudo fuerit, cum aqua coqui et dari debet: mirum est.

47 Ad olitanos stomachi dolores malagma sic conpones: Faeni graeci cyathum, lini seminis cyathum, ibisci purgati P. I, aquae ʃ VIIII, olei ʃ IIII, spumae argenti P. I, cerussae P. I, cerae P. I S. Haec omnia in unum concorporabis et decoques et cum malagma feceris, in panno induces et stomacho adpones et circa viscera tam diu habebis et tam adsidue adpones, donec dolor abscedat.

48 Ad stomachum fastidientem escam et revomentem rosae dimidium, quod semen portat, id est ipsum florem croceum, contundes et aluminis scissi, cyperi, bidellae, absenthi sucum, meliloti, rosae siccae, acaciae, iris Illyricae, olei nardini, cerae, opobalsami, pares mensuras harum omnium specierum conteres in mortario marmoreo ac stomacho epithematium mirificum superpones ad ignem, ut est consue-
49 tudo, compositum. Epithematium optimum ad stomachum reparandum: Masticis — VI, aloes — III, storacis — II, cerae P. I, nardi — VI. Haec pariter miscebis et epithematium subtile facies, quod multis horis, certe hieme per totum diem, uti poteris.

50 Ad dolorem stomachi vettonicae radicis fasciculum in olla decoques ex aqua eandemque ollam sub divo habeto opertam; cum stomachus dolore vexabitur, usque ad tertias eandem aquam excoque et inde cyathum unum bibendum
51 ieiunus ad diem sume. Urticam semen habentem in summo deme ac diligenter lava et ex ea sorbitionem facito bene conditam sine pipere, suavissime accipieris ad stomachum
52 reficiendum. Lactucae nigrae semen, quod ipsum valde nigrum est, in pila lignea tunsum cum melle subige atque

7 oletanos. 17 melidoti (*sic saepius*). 21 epithimatium. 24 quod (*sic cod.*): quo *Cornarius*. 26 vetonicae (*ut saepius*) radices fascicolum. 34 linea.

permisce et inde cotidie ieiunus sume cocliare plenum, bene stomacho laborantem accipies.

Ad dolores stomachi veteres et ad stomachum fatigatum facies oxyporium sic: Piperis seorsum teres semunciam et bulbos XII incoctos separatim nimium diligenter teres et utrumque miscebis, tum adicies mellis optimi despumati ℈ II et ita in olla nova coques ad tertias et sumes ieiunus diurna cocliaria singula, bina vel terna tam diu, donec corrigas stomachum laborantem. Butyri libram decoque, quousque inde pars sexta decedat; tum cum eo serpullum coque et si patietur stomachus tuus, ieiunus illud fortiter manducabis, sin autem fastidium erit, pultem facies et in ea mixtum manducabis. Sal tritum ex mulso ieiunus contra dolorem stomachi qui biberit, remediabitur; venter quoque ossifragi arefactus et potioni aspersus plurimum prodest. 53 54 55

Stomacho exulcerato cicatricem hoc medicamen inducet: Aloes ♀ VIII, misui ♀ VIII, turis ♀ VIII, tunsa criblataque haec melle optimo conprehendes; si plenius vel validius facere volueris hoc medicamentum, myrram et anetum ex tertio adicies et dimidium cocleare cum potione mulsi ieiunus accipies. 56

Stomachi dolorem concitatissime sedant absinthi — III, rutae — III ex aqua ad dimidias coctae et ieiuno ad mensuram potionis bonae potui datae. Marrubii viridis fasciculum decoques ex aceti sextariis tribus usque ad heminam; tum exprimes marrubium et adicies despumati mellis quartarium et iterum decoques, quousque ad crassitudinem coeat; inde cocleare unum contra dolorem stomachi ieiunus accipies. Herbae verbenae tunsae et cribratae pulveris cocliaria quinque laboranti stomachi dolore dabis ieiuno per triduum in tribus optimi vini cyathis, ceteris, prout vires erunt, dato; febricitantibus sane ex aqua calida dare debes; sed si quis exulceratum stomachum habuerit, capri- 57 58 59

2 accipias. 4 oxiporium. 9 butyrum. 13 et tum *Cornarius*. 15 aspersus] et spersus. 20 mirra. 25 fasicolum. 26 sestariis. 32 optimum vinum.

60 num lac coctum frequenter bibat. Rutae semen cum sulpure vivo minore mensura adiecto aceto conterito idque ieiunus mane gustato, optime adversum dolorem stomachi
61 accipieris. Repentinum stomachi dolorem tres ceputii longi purgati et singuli cum melle sumpti statim sanant necnon et terrae malum comestum dolores stomachi celeriter castigat.

62 Solutionem stomachi infirmitatemque confirmat ovi semicocti vitellus et gallae pars dimidia trita, si ante duas horas quam cibus sumatur mixta haec cum vino hauriantur, sed vetere et tepefacto. Rancorem stomachi temperat
63 caro vaccina ex vini et aceti aequa portione discocta et cibo sumpta.

64 Inflationem stomachi sedant marathi, id est feniculi, et apii radices in vino albo odorato vetere infusae; de quo si ieiunus quis cyathos duos potet cum calidae aquae cyatho mixtos, optime accipietur. Rutae quoque hortensis paululum cibo sumptum vel in potione dilutum atque epo-
65 tum inflationes stomachi conpescit. Inflationem stomachi potentissime discutit fimus vituli recens ex vino potui datus; hoc et dolores eius ex frigore aut cruditate obortos mirabiliter mulcet.

66 Remedium physicum magnum adversum dolorem stomachi. In lamina argentea scribes et dices: Aritmatho aufer dolores stomachi illi, quem peperit illa. Eandem laminam lana ovis vivae involutam collo de licio suspendes et id agens dices: Aufer mihi vel illi stomachi dolorem
67 Aritmatho. Dolorem et inflationem stomachi sanat iecur lupi prius aqua coctum, mox arefactum et tritum potionique inspersum.

68 Fastidium stomachi relevat papaver silvestre, quod Gallice calocatanos dicitur, tritum et ex lacte capruno potui datum.

69 Epithema optimum ad stomachum reficiendum mihique expertissimum conficitur sic: Masticis, turis, nardi spicae,

1 sulpore. 4 caeputii. 8 vitelli. tritae. 9 cybo. auriantur. 13 sedeant *1m* sedant *2m*. 15 cyatho] cyathos. 17 paulolum. 20 obortus. 27 ariotho.

aloes, absinthi singulas uncias, storacis — II S, croci — II S, cerae et medullae cervinae singulas libras; storacem et crocum pridie macera vino veteri infusum et sic diligenter tere, medullam et ceram remitte igni, cetera tunsa cribrataque simul misce et ceroto superinfunde et in panniculo utere ad stomachum duabus vel tribus horis et si durius videbitur quam esse debet, oleum nardinum aut gleucinum illic adice, ut mollescat. Hysopum coctum cum 70
oxymeli ieiunus vel post cenam qui per cocleare cotidie
accipiet, facilius conficiet cibum. Radicem feniculi in vini 71
cyatho radito et priusquam cenes vel cum dormitum ibis,
potui sumito, quo facto melius digeres. Laseris veri mo- 72
dicum ex aquae frigidae cyatho dilutum dormitum iturus
bibe, digestorium mirum experieris. Mellis Attici P. I, 73
vettonicae tritae — IIII in unum permisce et pone, ut
conferveat; quod cum refrigeraverit, facies pastillos nucis
avellanae magnitudine et post cenam singulos hauries;
quo facto prime quoslibet concoques cibos. Item aliud 74
embamma digestorium optimum et utilissimum sic: Ligustici drag̃. IIII, gingiberis drag̃. I, petrosilini drag̃. I, piperis drag̃. I, epithymi drag̃. I et laseris scripulum dimidium; tunsa haec ac diligenter cribrata misceto cum passo. Hoc facit et ad eos, qui cibum tenere non possunt eumque vomitibus reiectant; mox ergo ubi cibum sumpserint, dato pastillum ad modum nucis avellanae de medicamine supra scripto et ad praesens eos abstine potu, cito remediabis.

Epithematium vehementissimum ad cibum conficien- 75
dum sic: Zingiberis ex aceto macerati P. I, auripigmenti P. I, faeculae P. I, calcis vivae drag. II, sinopidis Ponticae P. I, lixivae S I; trita haec in ollam novam mittes et fervere facies simul, donec mellis crassitudinem habeant, et cum opus fuerit, inducta panno calida visceribus adpones. Cum ibis dormitum, zingiberis modicum sub lingua 76
teneto et ex posca calida manus lava, optime digeres.

2 storachem. 9 oximeli. 10 accipiat. 12 digeris. veri] vivi. 18 apprime *Cornarius*. conquoques. 24 ubi *om*. 29 senopidis pontiacae. 34 degeres.

77 Urticae — III, iris Calidoniae — III, schoeni — IIII, cyperi — III, magmae — III, petrosilini — IIII, inulae — II, piperis albi — II. Melle colliges haec omnia trita et uteris oxyporio optimo ad digerendum, unde etiam cena-
78 tus parum accipies. Cum te in lecto posueris, ventrem tuum perfricans dices ter: Lupus ibat per viam, per semitam, cruda vorabat, liquida bibebat; physicum hoc ad di-
79 gerendum de experimento satis utile. Puleium et nasturcium ex aqua simul decoctum mane bibe, emendabis vel
80 discuties cruditatem. Quercus viridis folia cum salis spuma
81 contrita et potui data remediant cruditatem. Acorum Ponticum tritum ex aqua calida potum mensura cyathi unius ieiuni stomachum reficit cruditate depulsa.

82 His, qui nec potu iuvantur nec cibo et stomachi ructus amaros patiuntur, centauream, id est fel terrae, contritam ad mensuram denarii argentei ex aquae calidae cyathis tribus bibendam ieiunis per triduum dabis, statim discutietur infir-
83 mitas. Sucum absinthi, quem Graeci chylon absinthiu vocant, avellanae magnitudine in aquae calidae quartario bibendum da ieiuno; componetur stomachus et adpetentiam ciborum habebit, quisquis patietur ex infirmitate fastidium.

84 Oxyporium mirum Neronianum aestivum et hiemale, si ei cum volueris piperis aliquid adieceris, quod fastidium stomachi marcoremque detergit, conficitur sic: In musti recentis et dulcis congio ex uvis albis facti atque in ollam grandem missi adduntur cydonea V non purgata totidemque mala Punica, additur et sorborum maturorum sextarius et rhus Syriaci sextarius, croci scripulus. Haec coquuntur usque ad crassitudinem mellis, postea diligenter colantur; repositum medicamen servatur in vitro signatum, sed omnino diligenter colatum, ut excrementa omnia separentur; inde datur ieiuno ligula plena grandis. Hoc est oxyporium, quod Nero utebatur ad digestionem, quod Marcellus medicus egregius ostendit, quod et nos usu proba-

1 calidoniae. scoeni. 7 bibat. 8 experimentum. 13 refecit. 18 absentium. 28 et rhus] tribus. scripolus.

vimus; nam et stomachum mire conponit et umores siccat; excrementa quoque illa data dysintericis mirabili efficacia prosunt. Ossifragi venter madefactus adpositusque his ad 85
stomachum, qui cibos non conficiunt, utilissimus est vel etiam si tantum manu teneatur, plurimum iuvat.

Oxyporium Dionysianum ad digestionem et ad rigorem 86
stomachi et ad confirmationem aqualiculi conficitur sic: Cydoneorum incoctorum tunsorumque suci ℈ I, mellis despumati ℈ I, aceti optimi ℈ I. Haec in unum permixta vaso duplici decoquuntur, donec soliditas ad unum sextarium redigatur, additur pulveris petrosilini uncia una, cymini semuncia et bene contemperatum medicamen vasculo vitreo conditur sub signaculo atque inde cocleare plenum a ieiuno accipitur.

Oxyporium Olympianum polyetes ad digestionem paran- 87
dam accipit haec: Piperis — I S, zingiberis — I S; in pulverem redacta et creta haec, cum ad digestionem temperanda erunt, ex melle dabuntur.

Oxyporium pancharianum ad digestionem, quod et 88
aqualiculi corruptelas vel aciditates consumit et stomachum marcentem recreat, tertianam etiam cum vino et calida sub hora datum mire tollit, conficitur sic: Piperis — IIII ℥ III, siselei — I, zingiberis — I S, ameos — I ℥ VI, anesi — II, libystici — I S, iuniperi Hispani — I ℥ VIII, ita ut iuniperum abintus purgetur sublato semine et sic teratur. Haec omnia in pulverem redacta reponuntur in doliolo vitreo signato, ligula plena ex mulsa aqua datur ieiuno.

Ad cruditatem, quae nauseam facit, remedium sic: 89
Vettonicae drag̃. I in oxymeli cyathis tribus mixta potui datur. Ius quoque pullinum [ubi coctus fuerit] cruditati opitulatur, si in primo prandio sorbeatur.

2 dissintericis. mirabile. 7 aqualicoli. 8 sucus. 15 polietes. 16 accipiet. 18 dabitur, *correxi.* 20 acidivas. 23 siselei. 24 libistici. 27 signata. 31 pullinum *scripsi:* pullium. *verba* ubi coctus fuerit *scil.* pullus *glossema esse ratus inclusi.*

90 Ad digestionem parandam: Iuniperi bacarum enucleatarum et zingiberis et petrosilini Macedonici et piperis uncias singulas, mellis libram unam. Quae sunt sicca, tundes vel teres et cribrabis diligenter; postea mel coctum, id est despumatum, admiscebis et uteris medicamine et ieiunus et post cenam per cocleare accepto quantum sit magnitudo avellanae maioris.

91 Ad stomachi dolorem in impetu cohibendum: Pomorum cydoneorum cutem tolles atque inde — IIII et pulei — I, piperis — I, zingiberis — III, alei Gallici — III, mellis selibram, aceti quod sufficiat adicies et diligenter trita omnia permiscebis atque inde cocleare plenum dabis etiam cibato.

92 Antidotum acharistum multiplex mirum facit ad eos, qui escam non digerunt et qui male ructant, et ad stomachi dolorem et ad lateris et vessicae et renium molestias et ad omnia, quae interius causas malae valetudinis habent, id est ad scotum, ad febrem cotidianam et tertianam et quartanam, ad sanguinem tussientes, ad suspiriosos, ad dysintericos et ad colicos et ad epaticos et ad nimiam vigiliam et ad strofum et ad intestinorum dolorem; morsum etiam serpentis curat ter ad diem vulneri inpositum vel potui datum; confectio haec est: Cinnamomi — I, myrrae — III, piperis — I, castorei semunciam, galbani — I, storacis — I, casiae fistulae ℔, piperis longi — I, costi — I, opii ℔, spicae nardi ℔, croci ℔, mellis Attici ℈ I. Omnia ista tundes diligenter et cernes bene et in pulverem mollissimum redacta mensurabis praeter opium et galbanum; galbanum in olla nova excoques, ita ut ter bulliat super prunas, opium autem cum vino vetere teres et permiscebis diligenter et tum cetera cum melle simul omnia permiscebis diu et diligenter agitata et recondes sub signaculo in pyxide buxea aut in doleolo vitreo et dabis cui volueris ad modum avellanae cum mellis cocliaribus

6 quantum] quanta *Cornarius*. 17 validudinis (*sic*). 20 dissintericos. 25 storachis. 33 pixide.

tribus vel quattuor et postea dabis potionem calidae aquae et cum dederis, accipies mercedis quodcumque; multi enim, qui cito curati sunt, ingrati extiterunt, propter quod ipsum antidotum acharistum appellatur.

Oxyporium, quod dicitur chymation, facit ad calculosos et ad renium dolorem et ad inflationem stomachi, phlegmaticis quoque prodest et colicis, sed et tortiones et haemorrhoidas curat et quae in ano nascuntur; restringit et menstrua nimia et epaticos et spleniticos et tussicos solitaneos curat et cadivis prodest, accipit haec: Inulae — I, feniculi seminis — III, piperis nigri — II. Tundes haec separatim et cribrabis bene et conficies vel permiscebis melle semicocto et dabis nucis Ponticae magnitudine cum aqua calida; quidam hoc in oxymeli solvunt, quidam in vino mixto accipiunt, alii consuerunt cocliario accipere purum ad lapides eiciendos. 93

Descriptio panni rustici facientis ad viscerum curationem sic: Olei P. I, axungiae veteris P. I, butyri P. I, herbae Sabinae P. I, barbae Iovis P. I Tam diu haec decoques, quamdiu herbae arescant, postea colantur et additur cerae libra, resinae P. I, farinae de puleio P. I, pulveris de baca lauri P. I, de fimo ovillo unde ovibus in lana haeserit P. I. Haec omnia in unum corpus redigunturet permiscentur et inde pannus inducitur et quotiens volueris reparatus stomacho adponitur. 94

Dia tessaron, quod febrem sedat et viscera componit, accipit haec: Olei coclearia tria, aceti coclearia tria, mellis boni despumati coclearia tria, vini veteris boni coclearia tria; haec tam diu decoquuntur, quamdiu omnia ad tria coclearia redigantur, et ita linteo inducta stomacho super- 95

4 acharistu. *post* appellatur *add.* id est sine gratia *Cornarius.* 5 olimation. 7 phleumaticis. 8 amorroidas. 11 faeniculis. 14 oximeli. 19 barba. 21 pulvis. 22 ovilli. 28 *post* veteris *repetit:* Dia tessaron quod febrem sedat et viscera componit accipit haec olei cocliaria tria mellis boni despumati cocliaria tria vini veteris boni coclearia tria.

ponuntur vel ieiuno tepida per cocleare dantur. Facit hoc medicamen ad omnes stomachi molestias.

96 Ad dolorem stomachi vel tumorem vel viscerum infirmitatem remedium sic: Suci ex absenthio ℈ I, aceti optimi ℈ I, olei mollis ℈ I, cerae Ponticae libram unam, medullae cervinae — IIII. Haec lento igne decoques usque ad mensuram sextarii; exinde linteum densum tingues et mature in lecto visceribus adpones utendum in horam secundam.

97 Confectio oxymelis dia scilliu ad stomachi causas sic: Scillae libram comminues de astula lignea acuta minutissimis partibus et superfundes illic aquae nitidae fontanae ℈ III ac die tota et nocte copertum vas, in quod haec miseris, esse permittes; alia die in olla rudi cum ipsa scilla defervere facies lento igni usque ad sextarium aquae, tum linteo nitido exprimes scillam ipsam, ut sextarius ille defluat, adicies huic sextario aceti optimi sextarium et mellis optimi despumati P. II et rursum in eadem olla fervere ⟨facies⟩ usque ad sextarium; tum recondes in ampulla nitida et signatum habebis et cum inparationem stomachi senseris, cocliaria singula plena tepefacta ieiunus accipies.

98 Ad stomachi dolorem remedium physicum sic: In lapide iaspide exculpe draconem radiatum, ut habeat septem radios, et claude auro et utere in collo.

99 Epithematium ad stomachum confirmandum sic: Aloes — III, turis masculi — II, masticis albae semunciam, storacis — II, croci — I S, meliloti semunciam, cerae Ponticae vel etiam rufae — IIII, nardi — VI, ius absenthi Pontici — I. Haec omnia separatim tunsa et cribrata miscentur et coquuntur et inducuntur in panno atque ita mature stomacho adponuntur.

100 Ad digestionem parandam quisquis sollicitus erit acorum ieiunus commanducet et iactet, radicem quoque amaram et inlotam ieiunus commanducet necnon anethi semen etiam

3 infirmitate. 20 inparatione. 26 storachis. 27 melidoti. 32 quisque. 33 cummanducet, *item* 34.

viridis manducatum iuvat; nam et somnum conciliat et digestionem parat.

Conpositio medicaminis subfragi, quod facit ad dige- 101
stionem et vitia stomachi sive aqualiculi, accipit haec: Petrosilini Macedonici — II, apii seminis — I, siselei — V, piperis — V, nepetae montanae — IIII, pulei sicci quod in fumo non fuerit — IIII, thymi sicci semunciam, libystici etiam seminis — II, inulae radicis tunsae atque cribratae semunciam, zingiberis semunciam. Ex his omnibus tunsis atque cribratis pulverem mollissimum facies, adicies deinde mellis optimi despumati quantum putaveris mitti oportere, id est ut prope liquidae ac temperatae colligi possint species supra scriptae, et sic recondes in vaso vitreo et cum volueris ieiunus, cum tamen te digestum senseris, singula coclearia non plenissima matutinis horis accipies.

Confectio epithematii, quod stomachi vetustas causas 102
emendat et ad digestionem confirmat, accipit haec: Sevum taurinum, ceram, medullam cervinam, axungiam veterem, resinam terebinthinam, horum pondera singula aequalia et mellis — III, masticis — III simul miscebis; quae liquanda fuerint, liquabis igni et quae tundenda, in pulverem tenuissimum rediges et confectum medicamen linteo denso induces et stomacho vel visceribus adpones, quod tamen ante momentum prandii detrahi convenit.

Aliud epithematium, quod ad easdem stomachi causas 103
efficaciter prodest, sic: Storacis — II, aloes — II, petrosilini — I, cerae P. I, nardi P. I, masticis — II, resinae frictae P. I S, resinae terebinthinae — II; quae liquida erunt et quae tundenda similiter ut supra scriptis speciebus facies et similiter medicamen usque ad horam prandii uteris.

Item aliud epithematium, quod arete dicitur, quod facit 104
ad vetustas causas stomachi, accipit haec: Cardamomi — I, libani — I, cerae — VI, resinae — IIII, storacis — II, olei cyprini — I, vini veteris heminam. Cardamomum et

5 seseleos *Cornarius.* 7 thimi. libistici. 12 liquide. temperate. 15 cocleari. 16 quod stomachi *om.* 26 storachis, *item* 33.

libanum semote tundendum et cribrandum, storax vino infundendus et reliqua, quae remittenda sunt, lento igne solvenda et tum simul omnia permiscenda. Quod epithema similiter linteo aut phoenicio inducendum et sic ad viscera adponendum et in horam prandii, si non fatigaverit, habendum, ita tamen, ut adverso pectore cuiuslibet pueri tepefactum ponatur.

105 Intiba decocta in cibo sumpta aut eorum aqua pota
106 stomachum purgant. Herbam vettonicam mense Augusto lectam cum semine et radicibus suis, sed sine ferro erutam arefactam diligenter et excussam, ne terram habeat, contundes et criblabis ac pulveris eius tenuissimi cyathos duos cum aquae sextariis sex in olla nova ad tertias decoques ollamque ipsam opertam sub divo repositam habebis; ex qua si quando stomachi ardores concitabuntur, coclearia duo aut tria laboranti gluttienda dabis, mire sub-
107 venies. Herbae vettonicae fasciculum, herbae nepetae ac pulei virgulas singulas et salis paululum cum vini veteris heminis tribus in olla rudi usque ad heminam decoques et ieiuno stomachico mane cocliaria singula aut eo amplius dabis.

108 Quotiens stomachi morsus sentire coeperis, glycyrrhizae sucum de surculo eius trahito aut ipsam sub linguam ad magnitudinem cicerculi habeto, nec dolorem stomachi
109 nec sitim senties. Lac bubulum tepidum incoctum subinde
110 sumptum exulceratum quoque stomachum sanabit. Coclea cruda devorata ita, ut dentibus non tangatur, stomachum curat, certe languentem, si per triduum sic sumatur, emen-
111 dat. Cocleas, sed veras Africanas, conditas ex sale et paulo olei coctas, sed non purgatas qui ieiunus ternas aut quinas cottidie et frequenter sumpserit, rarissimo stomachi dolore vexabitur; certe si carbonibus tostae sumantur, melius pro-
112 sunt. Si quis cymini triti ex melle terna coclearia cottidie ieiunus accipiat, stomachi dolore mire carebit.

1 vini infundenda. 4 phinitio. 9 purgat. 10 erutam] erudis. 18 paulolum. 22 clicerizae. 24 cicericuli. 25 sitem sentis. 29 paulolum.

Stomacho remedium optimum de experimento tale est: 113
Petrosilini uncias tres, salis uncias duas, nardi spicae unciam, amomi uncias duas, hysopi — II, vettonicae — II. Haec omnia in cucumam fictilem novam mittes, quae sit sextariorum novem, eamque aqua supplebis et obturabis, ut modicum spiramenti relinquas, et decoques ad tertias ac denuo aqua supplebis et rursum ad tertias decoques; tunc adicies mellis optimi despumati quartarium et tertia vice ad medias decoques ac postea in vasculo vitreo aut fictili recondes sub signaculo atque ex eo adversum stomachi laborem terna coclearia ex aqua calida, si febres erunt, aut ex condito ieiunus, si non erunt, sumes.

Ne stomachus perfrigescat, unctio saluberrima haec 114
est: Foliorum lauri et bacarum, faenograeci, samsuci, cupressi, roris marini uncias singulas contundes et in vini veteris sextariis V per triduum macerabis, quarto die olei boni sextarios tres adicies et in olla rudi ad prunas non acres ita decoques, donec vinum consumatur, tunc colabis et excrementa vel sordes abicies et rursus ollam cum medicamine ad tenues prunas repones eique addes cerae nitidae libram, resinae terebinthinae purgatae selibram. Haec omnia permixta et coagitata ad modum ceroti recondes et cum opus fuerit, non solum ad stomachi, sed etiam ad nervorum et musculorum perfricationem uteris saluberrimo unguento.

Antidotum Hadriani, quo utebatur Caesar Augustus, 115
quae potio dat omni corpori fortitudinem; quisquis enim ea usus fuerit, nec stomachi nec iocineris nec epatis nec splenis nec cordis nec lateris aut pulmonis aut coxarum dolores patietur, sed nec tussem nec perfrictiones nec spasmos nec coli dolores sentiet nec dysintericus nec hydropicus nec suspiriosus aut cholericus erit. Facit etiam hoc remedium contra omnes umores noxios et omnia venena

1 remedio. 14 *post* cupressi *add.* mirin; *fort. legendum* myrti. 21 terebintinae. 26 Hadrianae. 27 quisque. 28 eparis. 30 perfricationes. pasmos. 31 disintericos. idropicus. 32 choleticos. 33 humores noxius.

vel maleficia in cibo aut in potionibus data. Conpositio ergo eius est talis: Feniculi seminis, cymini, guminis Thebaici, thymi, pulei, origani, piperis albi, herbae Sabinae, petrosilini, cedri seminis, chamaedropis, casiae bonae, Iovis barbae, rapae seminis, nardostachys, iunci seminis, euforbi, echios radicis, hoc est capsellae, cyperi, pyrethri, trifolii seminis, quod mulieres utuntur in capite, amomi, serpulli sicci, gentianae, aristolociae longae, rutae agrestis seminis, omnium supra scriptarum specierum uncias singulas; item rutae radiculam, quae facit ad porcorum incommoda, agni radicem, hociamsani sive argimoniae radicem, draconteae radicem, quae radix est quasi costum et bene olet, acori radicem. Harum specierum singulas semuncias adpendes et omnia vel infra vel supra scripta diligenter tunsa et cribrata in pulverem tenuissimum rediges ac postea cum melle Attico, quantum ad spissitudinem sufficiat, permiscebis atque ex eo cum opus fuerit, quantum avellanae est magnitudo, ieiuno dare debebis.

116 Confectio aceti dia scilliu ad digestionem et stomachi vitia sic: Scillam sumes et inde tolles durissima quaeque et proicies; deinde omnia tenerrima concides minute, ut habeant libram semis, eamque crudam coicies in aceti congium unum acerrimi et cum diu macerata fuerit et conbiberit, tolles scillam et exprimes idque acetum percolabis et in vas bene picatum repones eiusque aceti ieiunus mane si sorbeas singula vel bina cocliaria, stomachum curabis et quod ad oris olidi valetudinem adtinet, hoc medicamento odor malus emendabitur et si in naso polypus fuerit, hoc aceto gargalizato eicietur. Quod quidem acetum et ad claritatem oculorum et ad auditum aurium optimum est, si adsidue gargarizetur; ad vocem quoque et ad suspirium et ad splenem optimum remedium est. Si quis autem

2 faeniculi. 3 thimi: phu *Cornarius.* 4 semen. chamedrosi. 5 barbararum. semen. nardostorachis. 6 radicem. 7 semen. quod] quo *Cornarius.* 9 semen. 11 hoclamsani. 18 debis. 21 *post* quaeque *add.* sunt. 22 habeat. 23 cumbiberit. 25 picitum.

inde ad diem sorbeat vel dimidium cyathum, colorem optimum habebit et facilius suspirabit et cibum melius conficiet. Nam si quis multum comederit et non concoxerit et cibus ei in stomacho inacuerit, sorbeat de hoc medicamento, continuo desinet crudus esse. Ut scias vero, quan- 117
tam vim habeat, etiam caducis datum prodest. Nam si vel duos cyathos cadivus inde sorbeat et currat passus mille ducentos quinquaginta ieiunus, mire remediabitur, si vel tertio aut quarto die id acceperit. Quod si quis erit in accipiendo cottidie patiens, penitus carebit hoc morbo. Hoc medicamen et ventos eicit et venas purgat. Nam is morbus ex ventorum multitudine movetur; frigescit enim corpus de inparatione et nauseam facit et vomitus movet. Si quis ergo hoc sumat, omnem escam et potionem bene concoquet et nulla res ei nocebit ac si voles hoc medicamine pthisim sedare, adde vini dulcis paululum et sic dato mixtum sorbere ieiuno. Si quis sangui- 118
nem excreabit, hoc medicamine accepto facile eiciet omnem molestiam et venae ei purgabuntur quodque ad pulmones et arteria corrupta adtinet, per vomitum sanabitur, si hoc medicamento utatur adsidue, et si quem aqua intercutis tenebit, id est si hydropicus erit, sanabitur faciliusque curabitur, si recens morbus fuerit, nam per urinam illum cito digeret et quod ad splenem attinet extenuabitur. Oportet ergo prius videre, unde quis morbus veniat. Si a splene erit, venter solvetur aut crura turgebunt. Dari itaque oportebit mane ieiuno duos cyathos certe vel unum cyathum, si satis infirmus erit, dato. Quod si ab iecore erit morbus, mellis cyathum aut passi commisces cum cyatho eius aceti idque per dies aliquot dabis. Primum namque sudoribus vehementissimis, postea etiam urina multa purgabitur; deinde cibum et potionem libentissime sumet omniaque cito concoquet.

4 medicamentum. 9 acceperat. 11 eiciet. 12 frigiscit. 13 vomitos. 16 paulolum. 20 arterias corruptas *Cornarius*. 22 idropicus. 25 ad splen. 29 cummisces. 31 urinam multam.

119 Ad stomachi dolorem arcendum cymas senapis viridis ex aqua diligenter coques in olla nova easque conditas oleo et liquamine manducabis; sane observa, ut paululum
120 salis mittas, dum coquuntur, propter bromum. Mel, rutam, cyminum, piper simul tere et utere pro oxygaro ad in-
121 hibendum stomachi dolorem. Papaver nostrate cum lacte suo simul decoques in aqua et ipsam aquam diligenter
122 colatam stomachico cum melle Attico potui dabis. Iris tunsae heminam, cyperi tunsi heminam in vini Aminei sextarium infundes, ut una nocte macerentur, deinde addes resinae terebinthinae — VIIII, cerae — III, quas cum olei cyprini selibra liquefacies; deinde simul omnia miscebis et manibus subiges atque malagmatis more stomacho labo-
123 ranti adpones. Ceram, adipem anserinam et butyrum in se decoque et in panno tenui stomacho calidum adpone,
124 confestim dolori stomachi subvenies. Peucedani radicem contritam ex vino qui frequenter biberit, nec stomachi
125 dolorem nec pulmonis inflationem patietur. Item ad stomachi dolorem persici folia viridia teres et cum axungia vetere purgata subiges atque in panno ad stomachum pones; idem praestat mentastrum, quod supra ripas nascitur, similiter impositum.

126 Oxyporium cydonite, quod facit ad stomachum et tussem, empneumatosim quoque solvit et digestionem citissime praestat, conficitur sic: Cydonea matura purgabis deforis et deintus et pensabis ad pondo tria coquesque ex mulso in olla rudi et cum fuerint cocta, eicies de olla in catinum vel mortarium, separabis deinde sucum illum, quem excocta dimiserint; postea remittes cydonea ipsa in ollam et tunc addes ibi aceti pondo duo, mellis optimi pondo tria, mali granati expressi sextarium unum, coques postea lento igni, donec unum corpus fiat et habeat mellis spissitudinem; postea autem refundes illud in mortarium et teres diutissime, donec omnis duritia dissolvatur, et dum

4 quoquuntur. 5 inbibendum. 9 amminei. 23 cidonite. 24 empneumatisen. 29 demiserint.

teris summatim, adicies semunciam zingiberis et piperis triti — II, petrosilini — I et simul iterum discoques ac postea miscebis mulsam, ubi cocta fuerint cydonea, atque ita in vasculo vitrio recondes et cum opus fuerit, per cocleare ieiunus accipies.

Stomachi et capitis dolores, tussem quoque longasque 127
aegritudines curat et dysintericis medetur, leptopyrexias sanat, dolori etiam faucium et synanchae succurrit tale medicamen: Piperis albi — I S, mellis Attici — I S, asari — I, vettonicae, saxifragae, casiae fistulae pondus ut supra. Haec omnia trita cum despumato melle miscebis et dabis coclearium grande plenum ex condito mixtum, febricitanti vero ex aqua calida.

Antidotum multiplex ad multa remedia recipit haec: 128
Croci ℈ XV, piperis albi — II S, amomi semunciam, pyrethri semunciam, dauci Cretici semunciam, folii malabathri, nardostachys, casiae, apii seminis, euforbi, rutae seminis, petrosilini, rosae siccae, opii singulas semuncias, opobalsami ℈ VI, mellis boni P. II, cinnami semunciam. Si non fuerit cinnamum, mittes casiae fistulae duplum pro eo et haec omnia tunsa criblabis cribello tenui et sic misces opium cum melle et mittes in mortarium et diligentissime teres, donec unum corpus fiat, ac sic omnia permixta mittes in doliolum vitreum; cum opus fuerit, ex hoc colicis fabae Aegyptiacae magnitudine cum aquae frigidae cyathis tribus potui dabis, iocinerosis, qui iecur graviter dolebunt, cum vino mulso dabis, ut supra scriptum est, epilepticis, quos caducos dicunt, dabis ut supra, pleuriticis cum aquae mulsae dabis cyathis tribus, stomachum dolentibus cum poscae cyathis tribus, dysintericis, qui persoluto ventre sunt, cum aqua frigida dabis, periodicis febribus qui laborant, id est accessionibus diurnis et nocturnis, cum aqua calida dabis; quibus dentes dolent et quibus sanguis de gingivis defluit, cum posca frigida aut cum vino dabis, ita

7 disintericis. leptoperitias. 8 sinanchi. 15 pirethri. 16 malabathri] alabastri. 17 nardostachis. 22 mittis. 27 epilempthicis. 30 cyatis. disyntericis.

ut resolutum in ore teneant, spleniticis ex posca dabis, paralyticis ex aqua calida, praecordia dolentibus itidem ex aqua calida; tortiones ventris qui patiuntur, ex aqua calida dabis; motiunculas leves qui patiuntur, ex aqua calida dabis. Secundas etiam mulieribus, quae ex partu vel ex abortu remanserint, discutit, si ex suco faenographaeci cocti vel ex mulsa bibendum detur. Apostemata etiam et omnia intrinsecus collecta expurgat ex mulsa datum vel ex faenographaeci suco. Sicca vero tussi laborantibus ex melle solo dabis. Ad uvam stillantem ex mulsa gargarizandum dabis, his vero, qui fungos venenatos comederint, cum oxymellis cyathis tribus dabis. Venenum si quis biberit, ex suco ptisanae resolutum accipiat. In omnibus sane passionibus triduo continuo dabis; si necesse fuerit, iterum alio triduo dabis; omnibus sane quantum fabae Aegyptiacae granum est dabis.

129 Confectio potionis ad omnem sanitatem utilis et ad stomachi confirmationem accipit haec: Lauri bacarum purgatarum — I, myrrae — I, gentianae — I, aristoloci rotundi — I; pulverem tenuissimum ex his speciebus separatim tunsis facies et postea permiscebis et repones et cum uti volueris, cocleare unum cum potione calidae aquae ieiunus accipies et interpositis diebus cum volueris iterum accipies. Primo vere tamen incipies hac potione uti et deinde quomodo volueris per tempora triduo continuo uteris.

130 Antidotum, quod facit ad omnes dolores internos et ad stomachum confirmandum, recipit haec: Apii seminis ℈ XXI, anethi seminis ℈ VIIII, castorei ℈ VI, piperis ℈ III, opii ℈ III, myrrae ℈ III. Haec omnia separatim tundes et ex melle optimo temperabis et cum volueris dare potionem, in modum fabae globulos facies et dabis ex condito sive vino vetere, sed si febricitaverit, ex calida aqua. Haec confectio dicitur athanasia; facit ad lateris et ad coli, praecipue ad stomachi dolorem.

2 paraliticis. 12 oximellis. 13 pisinae. 14 *post* passionibus *add.* sunt. 19 mirrae. aristoloci rotundi (*sic*). 26 fecit. 29 mirrae.

Lini seminis et faenograeci et feniculi farinae singuli 131
sextarii cum aqua mulsa decocti et in panno stomacho laboranti et visceribus duris adpositi plurimum prosunt.

Ad eos, quos subito linquit animus et quibus mens 132
alienatur aut vertigo est, cocleae cum suis testis tritae incoctae ita dantur per dies quinque, ut prima die coclea una cum passi cyatho potanda detur, alia die duae cum duobus cyathis, tertia die tres cum tribus cyathis, quarta die duae cum duobus cyathis, quinta die una cum cyatho uno.

Potio efficacissima stomachi remedio sic: Apii semi- 133
nis drag̃. VI, petrosilini drag̃. IIII, spicae nardi drag̃. IIII, myrrae drag̃. IIII, piperis longi drag̃. V. Contrita universa haec diligenter in unum miscentur, deinde adicitur mellis optimi despumati quod satis sit atque in vaso vitreo mixta servantur; inde cum opus fuerit post balneum drag̃. IIII aut etiam minus, si infirmior erit qui accepturus est, ex aqua calida vel ex mulso in potione dabuntur.

Porri capitati excocti in cibo sumpti cum aceto pluri- 134
mum prosunt stomacho laboranti. Urticae semen coctum 135
iuvat stomachum, si cum pane manducetur et cum iure suo; cydonea quoque incocta in melle servata ieiuno data plurimum prosunt. Thalassomeli, quod iucundissime et in- 136
flationes deponit et ventrem purgat sine stomachi vexatione, est enim et odore et sapore gratissimo, quod hoc modo fieri debet: Aqua marina ex alto, id est de profundo, vel aqua caelestis cum sale mixta pari mensura mellis optimi despumati permiscetur et servatur in vaso fictili et cum opus fuerit, tepefacta potui datur.

Purgatorium efficax, quod nec stomachum vexat nec 137
caput gravat et bilem deducit: Lactis capruni sextarium, salis ammoniaci — II, mellis optimi — I, in unum omnia diu contrita et permixta ieiuno potui dantur; sed post potionem diu inambulare debet, ut ipsa potio melius motu corporis prosit.

1 faeniculi. 7 duo, *item* 9. 10 stomachio. 12 mirrae. 16 accipiturus. 24 odorem et saporem.

138 Sabuci liber inter corticem et surculum rasus et tritus atque ad nucis iuglandis magnitudinem ex aqua vel mulso potus miro modo detrahit bilem ac stomachum re-
139 levat. Vettonicae herbae folia in umbra arefacta contunde et cribla atque ex eo pulvere paululum et mellis decocti cyathum unum permisce atque inde post cenam ad magnitudinem ciceris transgluttiendum dabis ei, qui cibum evomit,
140 statim potest continere. Radicem ficulneam vini veteris cyatho uno inrade et priusquam cenes vel cubitum eas,
141 bibito, si vitio stomachi laborabis. Laseris veri modicum ex aquae frigidae cyathis quattuor dilue et dormitum iturus bibe, ut cibum bene concoquas, aut eius radicem gustato
142 dormitum vadens, idem tibi praestabit. Rorem marinum ieiunus commanducet aut in aqua calida excoctum bibat qui cruditatem patietur, statim remediabitur.

143 Conpositio potionis ad dolorem stomachi sive ad nauseam reprimendam sic: Herbae mandragorae, quae nascitur in locis montanis, sucus expressus ad ponderis scripulum dimidium potatusque ex aqua calida vel ex mulsa nauseam expellit, abundantiam phlegmatis purgat sedatque dolorem stomachi et fastidium discutit; ultra hoc autem pondus ne dederis, quia nullius stomachus vim eius poterit
144 sustinere. Puleium cum oxymeli decoctum ad mensuram heminae tepefactum ieiuno et digesto dabis bibendum, non solum stomachum reficies, sed etiam si circa cor aliquid erit vitii, eadem potione sanabitur.

145 Ad stomachum componendum uteris remedio tali satis commodo: Rutam, apium, anethum, cyminum aequis portionibus coques cum vini veteris sextariis duobus, postea addes olei amari ℈ I et iterum coques vel aliquamdiu conbullire permittes atque inde cum utcumque residerit fervor, per globulum lanae sucidae stomacho quod sufficiat infundes, ita ut postea densus lanae floccus supra stomachum

2 adque (*sic ut saepissime*) ad. 8 *post* statim *rasura est.* 9 uni *Cornarius.* 10 veri] vivi. 12 aut eius *om.* 20 habundantiam phleumatis. 23 oximeli decocti. 24 tepefactae. 31 resederit *Cornarius.* ferbor.

iacentis ponatur. Post horam quam hoc feceris de nardo tepido stomachum perfricabis et de sabano molli leviter detergebis, deinde infirmum deambulare facies.

Confectio epithematii, quod stomachi vetustas causas 146
emendat et ad digestionem confirmat: Ceram, sevum taurinum, medullam cervinam, axungiam veterem, resinam terebinthinam, horum pondera singula aequalia mittes, deinde adicies mellis — III, masticis — III; quae liquanda fuerint liquabis et quae tundenda tundes et sic confectum medicamen in linteo adponetur stomacho, quod ante momentum prandii subtrahi convenit.

Item aliud epithema, quod efficaciter prodest stomacho 147
et visceribus: Storacis — II, aloes — II, petrosilini — I, cerae P. I, nardi P. I, masticis — II, resinae frictae P. S, resinae terebinthinae — II; quae liquanda sunt liquabis et quae tundenda tundes et permiscebis et sic confectum medicamen similiter linteo inductum stomacho adpones.

Ad confirmandum stomachum vel conservandum, si 148
quis infirmum habet de quartanae labore, epithematium tenue: Axungiae porcinae, butyri, resinae frictae, herbae Sabinae, cerae rufae libras singulas, cerussae — III, cerae Ponticae — III. Haec omnia seorsum parata miscebis et simul decoques et sic uteris.

Descriptio Polyarchi ad stomachum post diutinas fe- 149
brium molestias componendum: Casiae — I, rosae siccae — I, cyperi — I, cardamomi — I, nardostachi — I, nardi Celtici — I, malabathri — I, iris Illyricae — I, oenanthes — I, masticis Chiae — I, croci — I, amomi — I, meliloti — I, absinthi — I, costi — I, guttae ammoniaci — I, aloes — I, turis — I, myrrae — I, bdellii dragm. VIII, storacis dragm. X in vino infusae, xylobalsami dragm. IIII,

4 epithimatii. — *Haec compositio et quae sequitur iam supra a Marcello positae sunt; cf. § 102 et 103. Hoc loco paucis verbis mutatis repetitae sunt aut ab ipso scriptore immemori remediorum iam laudatorum aut ab interpolatore.* 7 terebintinam. 12 epithima. 17 stomachum. 27 nardoceltici. inanthis. 30 delliu. 31 storachis.

schoenoanthi drag̃. IIII, resinae terebinthinae drag̃. XLVIII, nardomyri drag̃. LXIIII, ex quo cerotum facies adiectis olei rosei drag̃. LXVI, cerae Ponticae drag̃. CXXVIII, opobalsami drag̃. XVI. Haec omnia tunsa cribrata et cetera vino optimo madefacta simul in mortario colliges, ex quibus trochisci vel magdalia fient; ceroto vero facto vel pulvis supra scriptus vel ramenta miscentur.

CAP. XXI.

Cordis dolori et corco et praecordiis remedia rationabilia diversa de experimentis.

1 Praecordiorum dolorem catuli lactantes admoti visceribus humanis transferre in se adseruntur idque exinteratis perfusisque vino deprehenditur vitiatis eorum visceribus.

2 Ad corcum carmen. In lamella stagnea scribes et ad collum suspendes haec: Ante cane corcu nec megito cantorem ut os ut os ut os; praeparabo tibi vinum leve, libidinem, discede anonnita, in nomine dei Iacob, in nomine
3 dei Sabaoth. Item ad id aliud carmen: Corce corcedo stagne, pastores te invenerunt, sine manibus collegerunt, sine foco coxerunt, sine dentibus comederunt. Tres virgines in medio mari mensam marmoream positam habebant, duae torquebant et una retorquebat; quomodo hoc numquam factum est, sic numquam sciat illa Gaia Seia corci dolorem.

4 Ad cordis dolorem vel ad eos, qui lumbricis in corde vexantur: Aquam malvae cum melle pari mensura per-
5 mixtam tepidam ieiuni bibant. Ad cordis dolorem herbae erythrodani, id est caulis purpurei, hoc est marini, vel sisimbriae sucum ad plenitudinem conchulae oblongae, quam Graeci tellinen, alii chemam macran vocant, cum aqua calida
6 prope noctem dormitum vadens bibat. Pinus viridis aculeae contritae ex vino optimo potui datae cordis dolorem sedant, ita ut qui potionem acceperit pinguibus escis ab-

1 schynoanthi. 15 Sabaoth] cabaait. 16 collerunt.
20 gaioseia, *correxi.* 24 erithrodanis. 25 conculae.
26 telunen. chemam] heminam.

stineat. Dolorem cordis levat cymini Aethiopici commanducati sucus frequenter transmissus. Adversum cordis pulsum vel dolorem mirum remedium, quod in lamella stagnea scribes: *Καρυανκω Καρυανκων Καρυανκων* et phylacterium de storace subfumigabis et in collo ex licio suspendes; ita proderit, ut stupeas. 7 8

Ad dolorem praecordiorum cataplasma egregium: Lini seminis sextarium unum, feniculi seminis sextarium unum ex aqua mulsa decoques et in panno calido praecordiis saepius adplicabis, mire proderit. 9

Cerotum valde efficax ad cordis dolorem: Cerae selibram, olei cyprini selibram, absinthi Pontici selibram. Absinthium tundes, ceram remittes et permiscebis ac pro ceroto uteris. 10

Qui praecordiorum ardore vexantur, si etiam febres et lumbricos habeant, hoc remedio sanabuntur: Ovum crudum summiter apertum exinanies idque implebis oleo viridi et defundes et lotio virginis pueri implebis et defundes, tum adicies parum mellis et in unum cum ovi ipsius interioribus permiscebis et potandum ieiuno dabis. Hoc et stercus vetustissimum et lumbricos noxios pellit et febrem acutissimam relevat. 11

Bulbi excocti triti inliti tumorem praecordiorum et ventris emolliunt. Item proficies, si ocimum triveris et eo praecordia spissius inleveris. Feniculi farina cum pari mensura mellis decocta ceroti modo panno inlinitur et calens tumori praecordiorum imponitur. 12 13

Malagma ad praecordiorum tensionem et ventris ac stomachi duritiem diutinam cum dolore, quod et iecori et lieni prodest, conficitur sic: Cerae P. I, guttae ammoniaci P. I, iris Illyricae ℈ XXII, opopanacis ℈ XX, anesi ℈ XXV, faenograeci seminis ℈ XXV, resinae terebinthinae P. L, adipis suillae veteris P. L, aceti acris ℈ I, mellis P. II. Mel cum aceto permiscendum est atque illic arida 14

2 transmissus est. 4 filacterium. 8 faeniculi.
33 P. L] p. ℈ L *Scribon.* 34 mel] melle.

omnia die et nocte maceranda sunt. Terebinthinam vero et ceram et adipem liquefactam in unum ceteris admisceri oportet et deinde manibus diutissime subigi, donec sine offensione malagma temperatissimum fiat.

15 Ad cordis pulsum sive salissationem sucinum verum 5
mittes in aquam ferventem et illic esse patieris atque inde per triduum laboranti singulos cyathos tepefactos, si nimium erit frigus, dabis bibendos; hoc remedium et hominibus et animalibus prodest.

CAP. XXII.

Ad epatis sive iecoris vitia omnia et molestias universas remedia rationabilia et physica diversa de experimentis.

1 Rutae silvestris manipulo in ollam novam coniecto 10
decoctoque ex tribus heminis aquae ad heminam adicies mellis libram rursusque fervere facies, ex eo per triduum
2 ieiuno potui dabis iocineris dolore nimio laboranti. Hircinus sanguis adhuc calens supra prunas excoctus et ci-
3 batui datus ieiuno iocineroso mederi traditur. Viverra 15
tosta porcelli lactantis modo inassata et cibo data ieiuno mire iocineroso succurrit.

4 Epatice experta sic: Piper album et masticem aequis portionibus tundes et criblabis rursusque in mortario teres atque ita oleo Hispano optimo temperabis, ut sit spissum; 20
inde catapotia facies magnitudine ciceris eaque in sole siccabis, ut durescant; tunc in pyxide recondes et ex his unam pilulam ieiuno in ovo sorbili dabis adiciesque parum salis, sed per triduum dabis.

5 Tumori iocineris adprime medetur hoc remedium: 25
Inulae radicis — III, quae Graece dicitur helenium, decoques ad medias in aquae sextariis tribus atque heminam

3 subige. 7 tepefactus. 8 frigos. hominis.
tit.: eparis.
13 potui *scripsi:* potum. 15 iocinoroso, *item* 17. 22 pixide.
26 radices. Graeci. 27 aqua.

ex ea ieiuno in dolore bibendam dabis idque per triduum facies.

Ad veteres iocineris dolores potio optima sic: Nardi 6
spicae ℈ VIII, croci ℈ II, myrrae ℈ III, casiae ℈ VIII,
schoeni ℈ VIII. Omnia trita et criblata melle optimo conprehendes et dabis ieiuno in potione ℈ III ex aquae mulsae cyathis IIII, quousque vitium extirpes.

Ad tumorem iocineris et ad dyspnoeam remedium sic: 7
Petrosilini, costi, chamaepitys aequa pondera tundes, criblabis et dabis ieiuno epatico duo cocliaria cum aqua mulsa.
Melanthium, id est git, quantum cocleare recipitur, contere 8
et da cum vino tepido dulci bibendum ieiuno epatico.
Nimium laudatum iocinerosis remedium sic: Picem duram 9
contere et ex ea da potandum ieiuno epatico cocleare unum
cum vino austero. In lamina stagnea scribe: Ite *NEPΩN* 10
et desuper nomen eius iocinerosi, cui mederi voles, scribe; laminam vero licio ligatam collo eius suspendes mundusque id facito.

Absinthi florem, casiam, crocum, nardi spicam, asa- 11
rum, schoeni florem, folium, masticem, xylobalsamum, amomum, cinnamum ad dragmas septenas, aloes Indicae drag̃. VI: tundes et cribrabis singula separatim eademque miscebis atque inde cocliaria bina ieiuno epatico cum mulsa aqua tepida aut vino vetere austero per triduum dabis; quod remedium et ad digestionem et ad crapulam deponendam facit.

Antidotum ad epaticos sic: Pelecini seminis, eupatorii, 12
iocineris lupini, picis Bruttiae, costi, faenograeci, piperis paria; haec tundes, criblabis et melle conprehendes atque inde catapotia ad ciceris magnitudinem ex aqua calida dabis.

Antidotum Philonium ad iocineris et ad omnium vi- 13
scerum intrinsecus dolorem sic: Croci — V, pyrethri idem, piperis albi drag̃. XX, hyoscyami drag̃ XX, euforbii drag̃. I, nardi Indici drag̃. I, opii drag̃. I. Quae sunt sicca tunduntur, cetera in mortario conteruntur et permixta melle

3 nardispiscae. 4 mirrae. 5 scoeni. 8 dispnian. 9 petrosileni. chamaepitis. 20 scoeni. 26 belecini. etpatorii. 28 *an* paria pondera? 31 pirethri. 32 yoscyami.

conprehenduntur. Haec potio his modis ieiunis danda est: ciliacis et colicis, qui sine febre erunt, ex aqua frigida, febriculentis ex aqua, in qua anethum ad tertias decoctum fuerit, in declinatione vero febris ad magnitudinem avellanae, spleniticis ex aqua cum cappare decocta cyathis tribus magnitudine qua supra, epaticis dimidium avellanae modum, febriculentis ex hydromelis cyatho vel ex aqua mulsa, in qua anethum cum surculis suis fuerit decoctum, orthopnoicis magnitudine avellanae remissa in aceti scillitici cocliaribus quattuor ex aquae calidae cyathis quattuor, ad spasmum et cordis dolorem vel tremorem ex aquae mulsae cyatho magnitudine avellanae. Ad lateris dolorem ex aqua mulsa magnitudine avellanae contra noctem dabitur, ad singultus et quibus frigus etiam aestate insederit, ex aqua mulsa modo avellanae; pthisicis ex suco tisanae vel ex mulsi cyathis tribus modo avellanae, dysintericis ex posca cyathis duobus modo ciceris arietini, auruginosis ex aquae mulsae cyathis duobus avellanae duplum, dysuriae et calculo ex aquae cyathis tribus, in qua tres manipuli apii fuerint decocti, magnitudine avellanae.

14 Potio ad epar utilissima, praeterea haec ipsa compertum et praesentaneum remedium est etiam ad lateris dolorem, accipit haec: Piperis — I, costi — I, lupini sicci amari — I. Haec omnia sicca tunsa cribrata mixta simul repones; cum opus fuerit, unum cocleare plenum vel si vires infirmiores sunt, rasum, id est ruclatum, cum vino austero ieiuno epatico per dies tres vel quinque continuos dabis, ita ut in eo latere conplicatus aliquamdiu iaceat et cooperiat se sagis, et cum coeperit sudare, levet se et deambulet diu.

15 Item expertum atque utile ad epar remedium de foliis fici aridis, id est siccatis sub umbra et arefactis tritis criblatisque, de quo pulvere cum condito ad mensuram tria

7 hidromelis. 9 ortopnoicis. remissae. scilliti. 14 singultos. 15 pthipsicis. thisanae. 16 disinthericis. 21 cumpertum. 28 ita ut in eo latere conplicatus] itasolatere conplictus. aliquandiu.

coclearia accipiet epaticus ieiunus et in eo latere diutule iacebit; deinde ambulabit et per triduum continuum hoc medicamen accipiet similiter observans.

Prodest mirifice haec conpositio ad tumorem et do- 16
lorem cum duritia iocineris et lienis, item ad renium dolorem bene facit; nam et colorem corporis restituit, qui propter vitia supra dictarum partium corrumpitur pallidusque conspicitur. Prodest hoc idem medicamentum etiam ad aquae mutationes, id est ad hydropem, conficitur sic: Croci ℥ X, nardi ℥ II, casiae ℥ II, costi ℥ I S, schoeni ℥ I, cinnami ℥ I, myrrae stactae ℥ I, mellis optimi ℥ XXV; datur ieiuno quantum faba est Aegyptia ex mulsi cyathis IIII.

Remedium efficax ad iocineris duritiam veterem, quod 17
et hydropicos et lienosos et arquatos et quibus opus est moveri urinam potentissime sanat, muliebribus quoque causis prodest; nam et ex partu residua purgat et mammis tumentibus prodest. Perduci illud, id est potari, ex mulso vino oportet, conficitur sic: Anesi ℥ VIIII, dauci ℥ III, petroselini idem, iuniperi idem, silis idem, tragacanthi ℥ I S, panacis radicis ℥ VIII, iris, myrrae, costi, amomi, singulorum ℥ senos, cinnami ℥ III, casiae VI, smyrnii, quod est semen holeris atri ℥ VIII, nardi Syriacae ℥ IIII, acori ℥ VIII, balsami seminis ℥ VI, opii ℥ V, ervi moliti ℈ I, scillae coctae ℥ II, vini Chii aut Lesbii quod satis erit. Pastilli ex his in pulverem redactis fiunt denariorum duum vel trium et dantur cum opus est ex mulso ieiuno et digesto.

Antidotos, quae Zopyre dicitur, facit non solum ad 18
iocineris, sed et ad lateris et ad pectoris et ad vessicae dolores et ad tussim veterem et ad hydropicos et arquatos et lienosos et ad eos, qui mala medicamenta sumpserint, quae sive postea data sive ante pota fuerint, per hoc remedium non nocebunt, conficitur sic: Myrrae ℥ VII S,

5 renium] remedium. 9 idropem. 10 scoeni. 11 mirrae.
12 quanta *Cornarius.* fabae e. aegyptiae. 17 putari.
18 oportit. 20 mirrae. 21 smyrnii] murnei. 23 moluti.
26 ex mulso *om.* 28 zopire. 30 ydropicos.

nardi Syriacae ℥ V S, croci ℥ I S, schoeni ℥ II, casiae ℥ IIII, cinnami ℥ VI, piperis albi ℥ I, piperis longi ℥ I, turis ℥ I, scordi ℥ III, poli ℥ III, rosae aridae ℥ III, rapae seminis ℥ III, anatis sanguinis recentis ℥ IIII, eiusdem aridi sanguinis ℥ III. Melle miscentur contusa et cribrata omnia, donec habeant ipsius mellis temperaturam, inde plenum cocleare datur; sed ab serpente percussis aut morsis ex vino, ceteris ex mulso vel aqua dari oportet.

19 Malagma ad omnem viscerum dolorem, praecipue ad iocineris stricturas, conficitur sic: Nardi Celticae, id est saliuncae, ℥ XI, iris ℥ VIII, meliloti, quod a nobis sertula Campana dicitur, ℥ XXV, cyperi ℥ VIII, ammoniaci thymiamatis, id est storacis, ℥ VIII, cardamomi ℥ VII, croci idem. Omnia supra dicta contunsa et criblata uno die et nocte in vino vetere macerantur praeter ammoniacum; hoc enim aceto dilui oportet. Post haec cerae P. II, resinae frictae P. I, olei rosei P. II vel tria, ut sufficere visum fuerit, addentur; liquefiunt quae liquefieri habent et refrigerata atque rasa ceteris miscentur atque unum corpus ita fit et diligentissime subigantur. Hoc et ad praecordiorum tensionem bene facit et ad vessicae dolorem.

20 Attali regis medicamentum, quod facit praecipue ad iocineris vitia et ad auruginem et ad aquam intercutem et ad lienosos et ad praecordiorum inflationem et ad pectoris dolorem et ad eos, qui colorem luridum habent, conficitur sic: Croci ℥ X, nardi Indici ℥ II, casiae ℥ II, myrrae ℥ I, cinnami ℥ I, schoeni floris ℥ I, costi — I. Haec seorsum contunduntur et cribrantur, deinde ex singulis eorum supra dictis pondera sumuntur et in unum melle mixta colliguntur atque in pyxide argentea reponuntur; inde datur cum opus est fabae Aegyptiae magnitudo cum mulsi cyathis tribus, si sine febre fuerint qui sumpturi sunt, si febricitabunt, ex aqua mulsa dabitur. Prodest etiam calcu-

1 scoeni. 7 ab] ad. 12 thimiamitis. 13 storachis.
17 suffice. 18 habent] debent *Cornarius*. 26 mirrae.
27 scoeni. 29 sumuntur in unum et in unum (*repetit.*).
30 pixide.

losis haec conpositio, sed ad omnes causas ieiunis et maxime digestis opportune dari debet.

Ad dolorem iocineris physicum remedium sic: Cal- 21
culus sive lapillus, qui a calculoso fuerit eiectus, super iecur dolentis alligatus statim proderit.

Glycea pota et ventrem laxabit et iocineri proderit et 22
digestioni stomachi opitulabitur, quam glyceam sic facies: Aceti ℈ I, mellis P. II, aloes — III, feniculi radices P. II, quas sublata cortice diligenter siccabis et tundes atque una nocte in aceto macerabis, postera vero die excoques ad medias et colabis, tunc admiscebis mel et coques sufficienter atque ab igne sublatum refrigerabis, ut tepescat; postea aloen teres et miscebis, praeterea apii viridis pugnum plenum et tantundem rutae viridis addes. Haec omnia ad spissitudinem mellis cocta colabis et refrigerabis atque inde coclearia terna cum aqua calida ieiuno et digesto per triduum dabis.

Item ad iocineris dolorem remedium sic: Lupinum, 23
absinthium, costum, faenum graecum, sed quod tostum sit, pari pondere. Haec sicca tundes et cribro medicinali cribrabis; unde ieiuno cocleare propensum ex aqua calida per triduum dabis; quod intermissis aliquot diebus rursus per triduum similiter bibendum dabis. Memento tamen, ut faenum graecum diligenter torreatur, ut bene tundi possit, et omnia observet, quae infra scripta sunt, qui remedium accepturus erit.

Iecur lupi sublatum luna decrescente in fumo ponitur 24
et cum siccatum est, teritur; inde particula trita miscetur pulveri aequis portionibus facto de faeno graeco, lupino et absinthio et costo, ita ut ex eo, quod in se totum permixtum fuerit, mensura coclearis cumulati detur ad diem, non febricitanti ex vino mixto, si febricitabit, ex aqua ita, ut per triduum hoc medicamen ieiunus accipiat et porrecto brachio in dextro latere vel semihora iaceat; inde diutissime deambulet et tardissime cibum sumat et obser-

2 oportune. *a vocabulis* dari debet *desinit codex usque* ad XXIII, 34 ad pedes lien decidat. 7 digestioni *scripsi:* digestionem *Cornarius.* 8 radicis *Cornarius.*

vet, ut illo triduo purissimus et digestissimus sit et frigidam non bibat neque salsum aliquid aut dulce manducet.
25 Violas agrestes sive silvestres conteres et sucum earum cum pari pondere mellis decoques et ex eo cochlearia terna ieiuno ad diem iecoritico dabis; ad lateris autem dolorem, si ex iecoris causa fuerit, thymi scripulos duos et aquae quartarium dimidium ieiunus bibet.

26 Compositio medicaminis ad iecur, quod dia tessaron dicitur: Costi — I, faenograeci — I, inulae radicis — I, feniculi radicis — I. Haec omnia separatim diligenter tundes et cribrabis et delicatissimum pulverem mensurabis et postea permiscebis, sed in sole omnia bene siccato, antequam contundas, et in una potione cocleare plenum mitte; sano ex vino, febricitanti ex aqua calida vel ex mulsa aqua, ut ventrem solvat, potui ieiuno per triduum dabis, ita ut accepta potione in dextro latere aliquamdiu iaceat et postea diu deambulet et digestissimus cibos sumat; hoc remedio scitote nihil esse praestantius, etiam si feminis, sed non praegnantibus detur.

27 De medio osse sepiae, quod est molle, pulverem facies et in mixtione conditi optimi iecoritico ieiuno per triduum dabis, ita ut in dextro latere aliquamdiu iaceat, cum acce-
28 perit, et postea diutissime deambulet. Ad iocineris dolorem remedium sic: Intiborum suci heminae, aquae cyathos tres miscebis simul et calidum dabis, donec totum triduo perbibatur; quod si ex ipso dolore cui medendum est turgidus et indigestus fuerit, porrum capitatum incoctum
29 manducet. Gentianam ex passo decoques et ieiuno ieco-
30 ritico per triduum bibendam dabis. Piperis albi grana XL, salicis folia ad hanc mensuram, ut fasciculus inter digitos duos et pollicem teneatur, cucumeris quoque quantum tribus digitis tollere potueris contere in unum et per triduum iecoritico ieiuno da ex aqua calida bibendum.

31 Costi semunciam, aloes epatitidis — I, mastiches granorum — II, eupatorii — I, piperis — II, amomi semun-

34 Costi semunciam] *cf. Plin. de re med.* II, 17 (*ed. Ald. p.* 179ª).

ciam, rha Pontici semunciam. Aloen et mastichen simul teres et cribrabis bene, reliquas species in pila tundes et cribrabis bene et omnes postea in unum confundes et repones diligenter in pyxide qualicumque; cum volueris potionem dare iecoris vitio laboranti, in olla vel caccabo rudi, sed excocto, quartarium faenograeci decoques; primam aquam fundes, cum fervere coeperit, et aliam fundes, cum fervebit; tertiam coques ad tertias et repones vas, in quo ad tertias decoxeris faenum graecum, cum suco et umore suo et inde potionem in calicem mittes et addes de pulvere supra scripto cocleare plenum et quando accipit is, cui medendum erit, digestus et ieiunus accipiat et acceptam potionem bene digerat, ita ut, cum biberit, tenso brachio dextro iaceat in ipso latere, et hoc per triduum similiter faciat; haec potio iecoriticos etiam veteres mire sanat.

Epaticis herba centaurea ex vino decocta ac potui 32
ieiunis data mirifice auxiliatur. Herbae vettonicae in umbra 33
arefactae pulvis ex aquae calidae cyathis duobus ieiuno iecoritico potui datus magnifice prodest.

Potio saluberrima ad epaticos a Procliano medico 34
ostensa: Ficatum lupi integrum foliis lauri involves et ita ad solem vel ad ignem siccabis et siccatum diligenter sublatis foliis in pulverem rediges; quem pulverem in vasculo nitido servabis atque ex eo coclearia duo cum piperis granis decem tritis adiecto melle optimo despumato quantum sufficiat cum caroeni cyatho in potione ieiuno dabis, quam prius ferro candenti calefacies et diligenter in mortario permiscebis sedentique in lecto dabis, ita ut accepta potione contractis genibus hora integra in dextro latere iaceat et postea vel una hora deambulet.

Herbae verbenae solstitio lectae pulvis in coclearibus 35
quinque cum vini Aminei cyathis tribus ieiuno potui datus mirifice prodest, sed pro aetate aut viribus unius cuiusque potionem dabis. Asini iecur tritum cum petroselino et 36

1 rha Pontici] reupontici *Plin.*

nucibus iuglandibus purgatis ac melle inlitis in cibo datum epatico ieiuno mirabile est.

37 Procliani medici remedium de experimento ad epatis suppurationes et ulcera et apostemata sic: Sagapeni uncias II, myrrae troglodytidis uncias III, cardamomi uncias VI, casторei uncias III, piperis albi uncias duas aut si album non fuerit, duplum de nigro mittes, opii optimi uncias II. Haec omnia tunsa et cribrata per impubes pueros aqua pluviali miscebis et facies trochiscos de binis drachmis, qui trochisci in umbra non in sole siccentur; viris vel senioribus integros, pueris vel minoribus dimidios trochiscos infusos in aqua calida dabis, id est non febricitanti cum vini austeri meri cyatho uno, infirmo autem ex aqua calida dabitur; sed quibus medendum erit, nihil pingue manducent, non oleum, non carnem, sed de lenticulae farina pultem cum oxymelle coctam admixto anetho et puleio manducent et poscam, posteaquam excreare vel sitire coeperint, tepidam accipiant et sensim bibant.

38 Qui palmulas dactylos ex aceto frequenter manduca-
39 verit, iocineris dolore carebit. De lupi praeda, id est de reliquiis vervecis aut caprae aut cuiuslibet animantis quam comederit carnem vel pellem vel os collige et serva et quando aliquis iecur doluerit, inde eum tange, continuo sanabitur.

40 Origanum in aqua decoque ad tertias et postea mitte mellis quod sufficiat atque iterum decoque diligenter, ut bulliat, et inde da epatico ieiuno quod satis sit adsidue
41 bibendum, valde subvenies. Lacertam viridem prende et de acuta parte cannae iecur ei tolle et in phoenicio vel panno naturaliter nigro alliga atque ad dextram partem lateris aut brachii laboranti epatico suspende, sed vivam lacertam dimitte et dicito ei: Ecce dimitto te vivam; vide, ut ego quemcunque hinc tetigero epar non doleat.

42 Ad duritiam iocineris molliendam et quamlibet veterem dolorem sedandum bene facit cunilae aridae, quam satureiam quidam vocant, in pulverem redactae denarius unus ex mulsi cyathis duobus, si non febricitabit,

vel totidem calidae aquae, si febriculentus erit, adsidue datus.

Ad iecoris dolorem potio salubris conficitur sic: Piperis — I, eupatorii — I, costi — III, bacani — II, faeni graeci — I S. Omnia haec trita et creta servabis et cum usus exegerit, dabis in vini potione cocleare plenum ieiuno, ita ut in dextro latere tenso brachio iaceat, cum acceperit. 43

Epithematium ad iecur sanandum sic: Guttae ammoniaci P. II, cerae tantundem, olei rosei tantundem, croci — I. Gutta ammoniaca cum bono aceto teritur, donec bene trita sit et glutinosa fiat; crocum, si siccum est, tunsum et cribratum guttae ammoniaci admiscetur et diu teritur; si umidum est, in aceto madefactum primum separatim, deinde cum gutta ammoniaca teritur; quibus tritis cerotum de roseo oleo et cera Punica factum refrigeratum admiscetur et tam diu teritur vel subigitur, donec unum corpus fiat, ut magdalia inde formentur, quae stomacho phoenicio inducta imponantur. 44

CAP. XXIII.

Ad lienis sive splenis vitia omnia et molestias universas remedia rationabilia et physica diversa de experimentis.

Ad lienosos bene facit tamarici longe a mari collecti arefacti et contusi pulveris denarius unus aut pondus victoriati datum ex aqua ieiunis vel ex posca. 1

Prodest lienosis inula arida Campana contusa et cribrata mensura denarii unius ex vini veteris mixti cyathis quattuor ieiunis data. 2

Potio ad lienosos sic: Balani, quo unguentarii utuntur, denarios duos, capparis radicis ℥ I, hederae nigrae bacarum denarios duos, periclymeni, quam silvae matrem vocamus, ℥ S, galbani denarii S, cardami nigri, id est nasturcii, 3

4 bacani] *cf. Alex. Trall. ed. Puschmann vol.* II *p.* 394. *Plin. de re med.* II, 17 (*ed. Ald. p.* 179ª). 25 qᵛᵒ] qua *Scribon.*

seminis ℈ II S, piperis nigri ℈ I, scillae coctae ℈ II. Haec omnia colliguntur ex melle, fiunt globuli parvi, dantur denarii duo vel unus pro aetate aut infirmitate ex oxymelle vel ex aceto mixto in cyathis quattuor aut tribus. Eadem potio bene facit ad hydropicos ex aqua mulsa data; nam urinam movet plurimum, per quam purgantur.

4 Lienosos sanat extra cutem inpositum sinapi aceto pridie maceratum et tritum adiecta lenticula ex aceto cocta. Oportet autem a parte lienis inpositum medicamentum tam diu illic esse, donec dolorem pati non possint qui utuntur; postea solio calido demittantur, ubi plures eos contineant, dum desinit fervor; alioqui exilient ad primum fervorem; maior enim in cute fit dolor calda tactis; postea ceroto rosaceo eos perungi oportebit.

5 Aliud lienosis remedium eadem ratione inpositum: Sinapis cyathos duos, git cyathos duos, nasturcii cyathos IIII, myrobalani corticis cyathos IIII, piperis cyathos II. Sinapi pridie aceto acri maceratum, deinde tritum contusis ceteris permiscetur pannoque inlitum medicamentum inponitur fasciaque longissima alligatur vel pluribus in unum commissis, quo tardius solvatur. Hoc efficacissimum remedium est et multorum annorum lienosis omnes causas tollit atque duritiam; sed post hoc si quae reliquiae manserint, ammoniaco tollendae erunt frequenter illic inlito.

6 Infantibus lienosis dari oportebit aquam calidam, in qua candens ferrum demittatur, vel lac caprinum semicoctum, si caprae tantummodo hedera pascantur. Proderit his et sinapi siccum contusum ceroto tenui mixtum extra cutem inpositum, ut fascia diligenter ligetur.

7 Malagma ad lienosos et ad iocineris tumorem sic: Ammoniaci guttae pondo I, cerae P. I, rosae pondo I. Ammoniacum ex aceto teritur mixto crocomagmate, quantum colorare possit. Ammoniacum itaque teritur, quousque leve fiat et mellis crassi habeat spissitudinem; postea cera

26 demittatur *scripsi*: dimittatur *Cornarius*. 33 colorare possit ammoniacum, quod teritur *Scribon.*

liquefacta et rosa adicitur ac prius mortario bene et pistillo commixta manu utraque subiguntur. Facit hoc malagma et ad luxum et ad capitis dolorem fronti superpositum.

Malagma ad lienosos sic: Myrobalani P. I, aphronitri 8
℥ XXX, capparis radicis ℥ XXV, cardamomi ℥ XXV, ammoniaci guttae ℥ XXX, cerae P. I, irini olei P. S. Cera irino solvitur, quibus ammoniacum aceto dilutum miscetur, postea arida quae sunt cribrata admiscentur et sic diu in mortario teruntur, deinde manibus bene subiguntur.

Medicamentum Iunii Crispi, quod appellatur ambrosia; 9
hoc ex mulso datum lienosis praecipuum praestat auxilium; pthisicis quoque et his, qui difficulter ex imbecillitate longa reficiuntur et qui mali sunt coloris, necnon ad alia multa vitia satis utile est, recipit haec: Croci optimi ℥ II, cinnami, nardi, costi, casiae, myrrae, schoeni floris, singulorum ℥ singulos. His contusis et cribratis mellis Attici admiscetur quod satis sit; inde datur ex calida aqua ad supra dicta omnia vitia quantum fabae nostratis modus est.

Lienosis prodest hyacinthi seminis denarius dimidius 10
potus ex aceto et melle, polion herba vel tamarici folia aut eiusdem semen aut cortex vel herba, quam nos vitrum, Graeci isatida vocant, qua infectores utuntur, similiter pota plurimum prodest.

Ammoniaci denarius dimidius, piperis grana quinque, 11
rubi teneri cauliculi tres, haec in unum trita miscentur et dantur omnia ieiuno lienoso una potione ex aceti semimixti cyatho uno; mire adversum dolorem et duritiam lienis prodest.

Capparis radicis vel corticis, scillae bulbi aridi ex in- 12
teriore parte, radicis quoque panacis, singulorum denarii deni contusi et cribrati aceto et melle consparguntur, fiunt pastilli denariorum singulorum, dantur lienosis ex aceto et melle; quidam addiderunt his piperis et vitis albae radicis denarios decem tritos. Facit hoc medicamentum his additis et ad hydropicos et ad suspiriosos; est hoc utile de experimento.

13 Inponenda sunt lienosis et maxime his, quorum nimium duri et tumidi sunt lienes, medicamenta huiusmodi: Sinapis et pyrethri paria pondera ex aceto trita chartaeque inlita, quam horis tribus habeant; deinde cum dolorem intolerabilem ferre non potuerint, deducendi sunt in balneum et ibi in solium calidum demittendi et fovendi praecipue his locis, in quibus medicamentum habuerunt inpositum, sed a fortioribus retinendi sunt in solio; exiliunt enim subinde et fugere conantur non sustinentes fervorem; a solio vero unguendi sunt oleo et tergendi, tum cerotum ex rosa inponendum locis perustis, quae insequentibus diebus, si satis exusta fuerint, curari debent.

14 Pinguis fici aridae contusae denarios XXV, capparis radicis sive corticis denarios quinque, aphronitri denarios quattuor, hysopi fasciculum. Contusa haec melle temperantur, donec ceroti habeant temperaturam; deinde inlita linteolo super lienem ponuntur et duabus vel amplius horis illic habentur; deinde is qui curatur ad balineum ducitur et in solio calido aliquamdiu fovetur.

15 Malagma lienosis utile sic: Cerae libram unam, ammoniaci guttae denarios decem, lapidis Assii floris, id est cineris, denarios viginti quinque, balani, quo unguentarii utuntur, denarios XVI, bdellae denarios XVI, croci denarios IIII, resinae pityinae ℈ XXII, olei laurini sextarium dimidum, aceti P. IIII. Hoc genere componitur hoc, quod Niliacum malagma dicitur. Arida ex aceto tam diu teruntur, donec levia facta habeant mellis spissitudinem; quae ad ignem solvenda sunt, cum oleo et adipe liquefacta in mortarium super trita infunduntur; deinde universa permixta cum refrigerata fuerint, manibus subiguntur.

16 Ad lienes, qui non ab infantia, sed postea induruerunt, malagma sic: Myrobalani, panacis, pyrethri pondo singula, balsami seminis ℈ X, sinapis P. I. His tritis acetum acre miscetur et diu permixtio ista subigitur cumque ex

3 pyretri *Cornarius ut infra saepius.* 6 demittendi *scripsi:* dimittendi *Cornarius.* 17 imponuntur *Stephanus.* 18 in balneum *Stephanus.*

ea malagma factum fuerit, rubrica coloratur et inponitur atque tribus horis habetur, post hoc in balineum homo ducitur et solio diu fovetur.

Aeris florem tritum bene cum sinapi aut etiam solum 17
mittes in acetum simulque in bucculari decoques ita, ut aliquamdiu illic bulliant et ad similitudinem pulticulae spissentur; postea in vaccinam vessicam calida ea transferes ita, ut duobus digitis liquori huic vessica maior sit; tum spleni satis calidum medicamen adpones, ligabis fascia, tertia die solves, mirabili gratulaberis remedio.

Guttam ammoniaci in acetum scilliticum infundes, post 18
biduum ita teres, ut in panno possit induci, quo facto spleni adpones et fascea diligenter ligabis et uteris tam diu, donec per se consumatur et sine balneo abstergeatur.

Ad splenis dolorem expertissimum remedium sic: Car- 19
damomi, pyrethri, sinapis, turis masculi, aphronitri aequalia pondera de singulis speciebus contundes et coques in aceto scillitico et in unum miscebis locumque, cui medicamen adpones, frequentius detergebis et adpositum mane medicamentum in horam septimam esse patieris; postea eum, cui medebere, ad balineas ire praecipies atque in calida diu foveri facies.

Ad splenem remedium mirum sic: Picis durae optime 20
tritae — I et costi triti — II permiscebis et ex eo singulas potiones ex vino vetere mane ieiuno per triduum dabis, ita ut in sinistro latere qui accipit diu iaceat.

Ad splenis dolorem remedium efficax sic: Gallas, de 21
quibus encaustum fit, quantas volueris pone super carbones vivos et exures non nimie, ita ut pulverem de his, in quo sit aliquis sapor gallarum, facere possis; de quo pulvere optime trito cocleare plenum mittes in potionem vini vetustissimi et potetur.

Ebuli contusi sucum coclearia tria ex vini veteris cya- 22
this tribus per triduum da lienoso bibendum, ita ut ebulum semper secum habeat qui remedium accipit nec terra ipsum ebulum ferrumve tangat.

13 fascea, *sic h. l. Cornarius.*

23 Cornum bovis combures ex ea parte, qua capiti adhaeret, et in pulverem tenuissimum redige atque ex eo pulvere coclearia duo cum aquae calidae cyathis tribus et paululo aceti ieiuno splenitico per triduum da bibendum.

24 Cataplasma ad splenem, quod Ianuarius medicus ostendit, sic: Pyrethri — III, myrobalani — III, grani sinapis — III, cardamomi — III, urticae seminis — III, piperis — III. Haec omnia teres et cribrabis diligenter et cum aceto scillitico permiscebis, ut unum corpus facias, atque inde cataplasma in panno denso supra splenem inpones, sed prius locum ipsum, cui medicamen inpositurus es, ex nitro aqua remisso lavabis, ita ut spuma vel pinguedo nitri illic adhaereat.

25 Cataplasma ad splenem de experimento sic: Alium purgabis et ante diem in acetum acerrimum infundes mature; cum positurus eris, teres cum ipso aceto, vel de aceto sublatum, ita ut spissum sit, sicut cataplasma et tepidum supra splenem adpones et fascia conligabis et uteris usque ad horas prandii; hoc si triduo continuo usus fueris, mirum remedium experieris, sed patientia opus est adversum vim medicaminis, quod plus proderit, si postea balineis utaris et in solio calido diu fovearis.

26 Herbae cyclaminis, quae orbicularis appellatur, radix suspensa collo, ita ut contra lienem dolentem sit alligata,
27 efficaciter medetur. Porri primitivi sectivi sucus expressus et aceto pari mensura inmixtus absorptusque a lienoso
28 saepius prodest. Chamaepitys cum oxymelle et absinthio paribus mensuris decocta et potui data utiliter lienosis
29 occurrit. Herba salutaris, id est spina alba, qua Christus coronatus est, quae velut uvam habet, lienem leniter in
30 eodem loco perfricata sanabit. Equi lingua arefacta et ad levitatem trita atque ex vino potui data protinus utilitatem suam sedato lienis dolore manifestat.

31 Stercus mulinum cum oxymelle lienosis potui datum
32 dolores efficaciter tollit. Hircinus splen calidus, id est statim

14 allium *Cornarius.*

ubi de pecude sublatus fuerit, super lienem hominis inpositus et alligatus mire dolorem intra paucos dies auferet, si postea ad fumum suspendatur, ut illic arescat. Haedinus 33
vero lien similiter ut hircinus super splenem infantis adpositus et tumores et dolorem eius emendabit.

A lanio lienem vituli quanti voluerit emes eumque 34
medium exsecabis servatis integris eius lateribus, ut undique contineatur, atque eum, qui dolet splenem, in balineum duces et per mediam scissuram illius lienis a capite corpus eius omne summittes, ita ut usque ad pedes lien decidat; postmodum ipsum lienem in fumo suspendes atque arefieri facies; quo facto cum tumoribus etiam dolores lienis is, cui medeberis, sedari sentiet omnique molestia cito liberabitur.

Ebuli radicem, quam sine ferro evellas, aridam con- 35
tusam et pollinis modo cribratam repones, inde cocliaria tria ex vini cyathis tribus in limine stans contra orientem per triduum bibito ieiunus, sed omnino observa, ne ebulum ferro contingatur aut ne ipse, dum remedium accipis, ferrum tecum habeas.

Ebuli bacas permaturas exprime atque ex eo suco 36
viro tria cocliaria ad diem da bibenda, mulieri duo, quo sumpto deiciet per ventrem instar sanguinis; tum interiecto triduo rursum dabis et per haec intervalla repetes dando potionem, donec persanes; si propter amaritudinem solum sucum haurire non potuerit, tantundem vini aut oxymelis augebis.

Aceti scillitici cyathum unum, mellis Attici ♀ III, 37
vettonicae tunsae cribratae ♀ III in unum miscebis et adicies aquam calidam et dabis ieiuno per triduum splenitico potionem.

Lotium eius, qui splenem dolet, quotiens urinam fe- 38
cerit, collige et cinerem de foco cribratum in unum subige

10 ad pedes] *ab his vocabulis codex rursus incipit.* 18 aebulum: ebulus *Cornarius.* 21 aebuli. 27 oximelis. 28 scilliti. 29 vetonicae. 32 urinae. 33 cenerem de f. cribratam (*sic*), *sed* inductum.

et panno inductum super splenem inponito et una hora calidum habere permitte, maximo eum periculo liberabis, si saepius id feceris.

39 Alei purgati capita tria, adipis porcinae nimium vetustatae P. unum simul conteres et panno induces et supra dolorem lienis inpones et fascia conligabis.

40 Conii, id est cicutae, radicis P. unum, adipis vetustatae hircinae P. unum, alei purgati P. unum, olei cedrini P. unum simul teres et genus malagmatis facies et supra splenem alligabis nec ante quartum diem solves; certissimam scies hanc esse medicinam.

41 Optimum spleni remedium tale est: Gentianae tunsae cocliarium dimidium, fellis terrae tunsae cocliaria tria, feniculi tunsi cocliare unum et dimidium bibes ex picato mero vel nigro austero tepefacto, ita ut diligenter supra scriptae species cribratae in pollinem redigantur et sic permisceantur.

42 Rubiam herbam, qua infectores utuntur, tunsam ex picato vel austero vel nigro vino aut ex posca dabis bibendam ieiuno splenitico amplitudine nucis avellanae, confestim proderit.

43 Laudabile spleniticis remedium sic: Hieram botanen, quae verbena appellatur, contunde cum axungia vetere et inductam in panno albo mundo inpone splenitico; dolore sedato videbis sanguineum locum, in quo dolor fuerit.

44 Solea piscis spleni inponitur vel torpedo vel rombus, sed inpositus rursum vivus in mare mittatur, mire prod-
45 est. Qui cottidie ieiunus serum caprunum, sed earum capellarum, quae hedera pascuntur, biberit, splene consumpto
46 erit. Sarmentorum cinis aceti cyathis duobus aspersus rec-
47 tissime lienoso ieiuno ex aqua tepida datur bibendus. Caninus splen recens supra splenem hominis inponitur dicente eo, qui adponit, remedium se spleni facere, postea splen

2 periculum. 4 purcinae. vetustate. 18 robiam. 28 serum caprunum] ervum *Plin.*, *at cf. Plin. n. h.* 28, 130. 31 a lienoso. da bibendum. caninus] pecudis *Plin.*

intra parietem dormitorii cubiculi tectorio, id est capsella, inclusus reponitur et desuper ter novies signatur. Splen 48
viventi catulo exemptus ciboque, sed coctus splenitico datus ignoranti liberat eum quamvis graviter laborantem. Sedant lienis dolorem radices violae luteae, si ex aceto spleni vice emplastri adponantur.

Tamaricis radicem vel folia trita ex aceto bibat qui 49
de splene laborat, cuius usum si experiri volueris, da porco edendam per dies novem; cum eum occides, sine splene invenies.

Lacerta viridis viva in ostio splenitici ante cubiculum 50
eius suspenditur ita, ut procedens et rediens eam semper manu sinistra et capite contingat; quo facto mire ad sanitatem proficiet. Herbam urceolarem in aqua de- 51
coctam da lienoso cum oleo et liquamine manducandam, mire subvenies.

Sisymbrium, absinthium, nepetam, marrubium aequali 52
mensura aceto macerata terito et melle mixta, sed cum polenta hordei modica inpone lieni emplastri modo, potenter medebere. Hederae folia tenera tundes sucumque 53
eius cum vino austero lienoso ieiuno per triduum potui dabis. Filicis radicem tunsam inpones lieni cum axungia 54
vetere eamque radicem mundatam ex aqua ad tertias decoques ita, ut quod de sextario decoctum superfuerit per triduum cum oxymeli aut mero austero ieiuno lienoso potui detur; summum remedium cito experieris.

Ad splenis dolorem remedium egregium sic: Quin- 55
que capita alei diligenter in grana purgati per dies septem lienoso manducanda dabis, ita ut primo die grana XXXI comedat ieiunus, secundo die grana XXV, tertio XVIIII, quarto XV, quinto XI, sexto VIIII, septimo VII; bibat autem conditum satis piperatum; quo facto omne malum per ventrem digeret; sed et porros comedat ante diem

1 id est capsella *om. Plin.; delenda haec verba videntur.* 5 *ante* lienis *add.* a. 11 in ostio] in olla *Plin.* cubilum. 14 aquam. 17 sisimbrium. 26 experieris *scripsi:* experierit. 33 digerit.

quam alium manducet infusos in aqua, quos incoctos vel tres aut eo amplius, quod tamen non sit nimium, sine pane manducare debet.

56 Nitri albi matronalis pilulas quinque vel septem in aceto acerrimo solves, ex quo singulos cyathos per tri- 5
57 duum lienoso ieiuno bibendos dabis. Herba vettonica ex vino decocta et potui lienosis data plurimum prodest.

58 Si quis de splene asini arefacto cottidie ieiunus pausillum manducet, ita potenter sanabitur, ut intra triduum
59 utilitas remedii huius appareat. Herba hippuris contrita 10 et cum vino austero aut cum oxymeli potui data poten-
60 tissime lienosis succurrit. Hederae silvaticae nigrae folia contrita et ex vino potui data lienosis maximo auxilio erunt, ita ut primo die tria, deinde quinque, tertio septem, quarto novem, quinto undecim, sexto tredecim, septimo quindecim, 15 octavo XVII, nono XVIIII, decimo XXI dentur.

61 Utilissimum lienosis hoc remedium est: Caprae lactares abstinentur a cibo per triduum, tertio die hedera tantummodo saturantur et mulguntur, antequam bibant; si ex eo lacte sextarios tres per triduum calidos sta- 20 tim, quomodo mulsi fuerint, ieiunus lienosus acceperit ita, ut nullos alios cibos illo triduo manducet, potenter sanabitur.

62 Irenacei lien assus in cibo sumptus lienosum effica-
63 citer curare fertur. Vulpeculae etiam iecur aridum tritum 25
64 cum oxymeli datum lienosis mire medetur. Coclearum combustarum cinis cum lini semine atque urticae semine tritus adiecto melle, quod satis videbitur, adsidue a ieiuno
65 lienoso acceptus intra paucos dies eum sanabit. Lienosus oxyfera adsidue bibere debet et dum curatur, in ventrem 30
66 debet iacere. Ruta cum adipe anserino vel gallinaceo con-
67 trita panno inducta et lieni inposita sedat dolorem. Stercus aprunum siccum contritum ex vino potui datum pulchre non solum splenis, sed et renium dolori medetur.

11 oxymelli. 19 mulguntur (*sic*). 20 triduum] duum.
24 irenascei. 25 curare fertur] arcurre refertur. vulpiculi.
26 oximelli. 28 adlecto. 29 acceptos. 34 medatur.

Corticem caprificus arboris detrahes et dum recens 68
est ad splenem vel etiam si opus fuerit ad iecur pones et ubi tumor sive durities splenis vel iecoris erit, ibi corticem diutius continebis, deinde in fumo eam suspendes; quod cum facies, rogabis, ut sicut cortex ille paulatim fumo siccatus arescit, sic splen vel iecur laborantis arescat. Haec autem res tantum valet, ut si catulis recens natis fiat, dicantur omnino non crescere.

Cyperi drag̃. VI, radicis quae manducatur seminis cya- 69
thum unum propensum cum aquae sextariis tribus ante diem infusis in olla nova ad tertias decoques, postea ipsam aquam potandam lienoso ieiuno per triduum dabis; mire subvenies.

Si quis agnum recens natum confestim manibus di- 70
vellat lienemque eius, ubi extraxerit, calidum super lienem dolentis inponat ac fascia liget et dicat adsidue: Remedio lienis facio, postera die sublatum de corpore eius parieti cubiculi, in quo lienosus dormire solitus est, luto prius inlito, ut haerere possit, inponat atque ipsum lutum viginti septem signaculis signet ad singula dicens: Lieni remedium facio, hoc tale remedium si ter fecerit, in omne tempus lienosum quamvis infirmum et periclitantem sanabit.

Ad splenem remedium probatum sic: Capparis est 71
herba vel leguminis genus, nam lupino similes siliquas adfert, nascitur in locis saxosis; huius radicem colliges et findes in partes duas, quarum unam siccabis ac minutatim concides et mittes in pilam ligneam atque illic diligenter tundes; deinde in ollam rudem coicies et cum aceti heminis tribus ad tertias decoques et colabis atque inde ieiuno lienoso singulas potiones mixtas bibendas per septem dies dabis observaturus, ne per illos dies umquam frigidam aut calidam aquam bibat, sed tantummodo vinum vetus mixtum meracum; partem vero dimidiam radicis illius lino ligabis et ad fumum suspendes atque illic, donec persiccetur, manere patieris.

7 catulus. 9 semen. 11 dequoques, 12 ieiunum. 17 postero *Cornarius*. 30 mixtas] mittas. observaturo *Cornarius*. 34 patiaris.

72 Catellum lactantem de canna occide et de ipsa canna splenem eius tolle ac nescienti splenitico in carbonibus
73 coctum vel assatum manducandum dato. Ammoniaci drag. sex ex aceto dilutas per sex dies lienoso ieiuno dabis bibendas, ita ut singulis diebus singulas dragmas accipiat.
74 Aceti scillitici Africani cyathos tres et roris marini — III conteres diligenter ac ieiuno lienoso per triduum dabis bibendas; qua potione, si quid experto creditur, splenitico de ultimo periculo liberabis.

75 Malagma, quod et splenis et iocineris dolorem et tumorem potentissime curat: Crocomagmatis sextarium unum, guttae ammoniaci libram unam, cerae libram unam, olei rosacei — III. Ammoniacum cum crocomagmate ex aceto teres, ita ut colari possit, atque illic triduo esse permittes, donec mellis spissitudinem habeat; postea cera liquefacta et rosaceum oleum, sed cum sua rosa tritum adicietur et simul universa diligentius conterentur atque inductum in panno medicamen spleni vel iecori adponetur.

76 Picis durae sextarium, sulfuris vivi — I simul ad ignem remitte et permisce atque in charta virgine inductum spleni adpone; non prius emplastrum ab eo recedet quam penitus persanetur.

77 Ad splenem remedium singulare, quod de experimentis probatis Gamalielus patriarcha proxime ostendit, sic: Lapidis Assi unciam unam semis, visci quercini uncias sex, calcis vivae uncias tres, olei cedrini unciam unam. Haec a luna sexta decima confici et coqui debent; omnifariam tamen post quintam decimam lunam debet hoc medicamen parari et tam diu coqui, donec habeat speciem malagmatis; deinde manibus subigi et induci in pellem alutaciam atque inde tepens loco splenis adponi fasciaque ligari, ut illic iugiter maneat diebus ac noctibus quattuordecim, per quos dies abstinendum balneis et frigidis et venere et pomis omnibus et holeribus et dulcibus universis; tamen tempore hiemis

6 scilliti. 12 ammoni. 14 colorari *Cornarius.* permittas. 18 iecuri. 24 gamelielus. 25 querquini.

hoc medicamen adhibetur propter molestiam sudoris, ne umigatum infirmius fiat; ipso tamen die, quo confectum fuerit, statim debet adponi, quo efficacius profit.

Ad splenem remedium efficax: Die Iovis liduna sini- 78
strum pedem nudum in caprofico ponet, qui dolores splenis patietur, et corticem, quantum pes eius presserit, incidet eamque tribus horis de fascia ad splenem positam constringet, sublatam inde fumario suspendet neque umquam aut ipse removebit aut permittet ab aliquo tolli.

Ad splenem remedium subitum atque subtile: Tres 79
caricas in aceto optimo vespere infunde et mane ieiunus eas accipe et hoc per triduum facito; post hoc ferri ex causa ad hoc facti massulam ter ardentem extingue ex potione absinthiati et bibe atque hoc per triduum facito. Ad 80
splenis dolorem cuminum, quantum tribus digitis possis conprehendere, cum vino tritum ieiuno laboranti dabis bibendum.

CAP. XXIIII.

Pleuriticis et laterum doloribus remedia physica et rationabilia diversa de experimentis.

Malagma ad lateris et pectoris dolorem et quidquid 1
molestum ex perfrictione colligitur; bene enim calfacit et ideo ad omnem dolorem prodest, conficitur sic: Samsuci contusi semunciam, iris contusae idem, cyperi contusi idem, resinae terebinthinae P. S, cerae P. I, olei cyprini P. S, vini Aminei S I. In hoc quae arida sunt contusa macerantur uno die et nocte cum oleo; cera et resina liquefiunt ad ignem, deinde superfunduntur vino et pigmentis maceratis [et] miscentur ac manibus diu subiguntur. Hoc post dies XXX efficacius prodest; initio enim umidum valde est et vix inlitum manet.

Malagma ad contusionem lateris, idem facit et ad su- 2
spectas vomicas aut iam factas aperit, praeterea ⟨ad⟩

5 pone et. 7 oris. 9 permittit. 12 tridium. 13 massolam. 16 laborantibus. 18 collegitur. 21 terebintinae. 22 amminei. 25 et *inclusi.* 26 humidum. 29 ad *addidi e Scribon.*

iocineris et praecordiorum duritiam et ad dolorem eorum vere convenit; proderit etiam omni loco dolenti inpositum, conficitur sic: Cyperi, ammoniacae guttae, cardamomi, bidellae, turis, resinae terebinthinae, singulorum uncias binas; tus et bidella macerantur pridie infusa vini veteris sextario, cetera contunduntur; deinde cerae P. I et olei cyprini ℈ I cum terebinthina liquefiunt ceterisque miscentur et diu manibus subiguntur; quidam adiciunt myrrae — I, croci — I, cinnami — I.

3 Conpositio haec mirifica non solum lateris, verum interaneorum dolores minuit: Herbae gentianae drag̃. XX, iris Illyricae drag̃. XLV, myrrae drag̃. X, piperis drag̃. XII. Separatim omnia in pulverem redacta misceto atque adice his mellis optimi despumati quod satis videbitur et ad magnitudinem nucis avellanae cum aquae calidae cyathis tribus potui dato.

4 Herba, quae iris appellatur, maxime si silvestris erit,
5 inligata lateri dolorem eius protinus tollit. Herbae verbenae solistitio collectae arefactae et contusae pulvis in cocliaribus quinque robusto et valido ex vini Aminei veteris cyathis tribus, febricitanti ex aqua calida potui datus mire dolori
6 lateris medetur. Herbae gentianae et sagapeni drag̃. singulae contritae et cum aquae calidae cyathis tribus potui datae dolorem lateris sedant, si in latus, quod dolet, post curationem infirmus diu iacuerit.

7 In lapide iaspide Phrygia aerizusa si nota infra scripta insculpta fuerit, id est ·555· et collo dolentis latus fuerit su-
8 spensus, mire proderit. Herbae vettonicae foliorum in umbra arefactae tunsae cribrataeque ♀ II ex vini aut mulsi cyathis duobus potui sano, febriculento ex aqua mulsa dantur, con-
9 festim dolorem lateris emendant. Apri stercus aridum contritum et potioni inspersum dolores lateris sanat mira potentia.

10 Cocleae exemptae testa sua et cum ptisana coctae lateris doloribus medentur, melius, si umorem ptisanae ipsius

4 terebintinae, *item* 7. 12 mirrae. 20 Aminei] comminei. 21 febricitante. 26 frigio erizisa.

sorbendum dederis; ipsas quoque cocleas contusas velut malagma supra dolentem locum lateris inponi satis utile est. Verbasci radicem et rutae coliculum et albi piperis 11
grana VIIII in unum contrita ex aquae calidae cyathis duobus potui dabis ei, qui lateris dolore vexabitur.

Marrubium ex aqua tritum salubriter bibitur adversum lateris dolorem, coriandri quoque semen tundes vel 12
teres et cribrabis et cum melle coques, donec spissum sit; inde mane et sero cocliaria terna dabis pleuritico bibenda.
Sulpur vivum et picem cedriam pari pondere simul per- 13
miscebis et pro malagmate dolori lateris adpones.

CAP. XXV.

Lumborum et coxarum doloribus et torpori sive sciaticis remedia physica et rationabilia diversa de experimentis.

Ad lumborum dolorem curatio optima haec: Cucur- 1
bitae silvestris floccorum aut seminis ℥ IIII, pyrethri III, myrrae ℥ II in pulverem rediges, ex quo fiunt pastilli ad mensuram denariorum binorum vel singulorum; dantur ex passi cyathis tribus mixtis aquae pluvialis cyathis sex; sed his, quibus hoc remedium dandum est, alvus acri clysmo mane detrahenda est.

Ad lumborum dolorem et paralyticos antidotos hiera 2
medici Pacci Antiochi, quae melius omni medicamento facit; sed et ad paralysim mirifice hoc acopum facit, quo oportet infirmum in sole diu fricari aut foco flamma praecalefacto, recipit haec: Olei Sabini ℥ sex, cucumeris silvatici radicis recentis ℥ XV. Haec radix in magnitudine iuglandis nucis concisa vaso fictili novo ex oleo coquitur, donec sucum omnem remittat et quasi arida sit; post hoc radix abicitur et per linteum aut colum transmisso oleo adicitur, dum

6 marribium. 10 cedriam] ebriam
tit. sceaticis.
20 Pacci] acci. 21 fecit. 22 flammaque calefacto.
27 transmissum.

calet, cerae Ponticae in frustra redactae P. I, olei irini P. I, olei cyprini P. I, olei laurini P. I, olei veteris P. II, piperis albi contusi et per tenuissimum cribrum transmissi ℥ II, pyrethri contusi et per idem cribrum traiecti ℥ I. Haec in unum miscentur, reponitur medicamentum vaso fictili. Facit praeter remedium lumborum et ad omnem dolorem corporis et nervorum, muliebria quoque loca durissima mollit; cum diu aliis medicamentis nihil profectum est, hoc prodest.

3 Malagma, quod proprie facit ad lumborum dolorem: Picis liquidae ℈ II, olei veteris ℈ I, resinae terebinthinae P. I, cerae P. II, mannae P. bessis, afronitri P. triens. Coquitur pix cum oleo, donec spissa fiat; post hoc adicitur resina, deinde cera et secundum hanc ex intervallo manna. Ubi emplastri habebit figuram medicamentum, tolletur ab igne et cum tepescere coeperit, afronitrum aspergetur sensim, ne superfundatur quod in caccabo est.

4 Malagma ad omnem dolorem veterem ex qualibet causa factum, praecipue ad lumborum dolorem, sic: Bidellae ℥ II, storacis ℥ V, oesypi ℥ II, ammoniaci ℥ V, piperis albi ℥ II, turis ℥ V, bacarum lauri P. I, terebinthinae ℥ VI, opopanacis ℥ II, adipis taurini ℥ VI, medullae cervinae ℥ V, propolis P. S, olei veteris P. I, cerae P. II, turis pollinis P. I. Oleum, cera, resina, propolis liquefiunt; deinde turis pollinis pondus superius dictum adicitur et cetera minutatim vel in unum contusa, postea decoquuntur simul omnia; opopanacem sane oleo dilui prius oportet.

5 Medicamentum, quod facit ad omnes membrorum dolores, quod anodynon appellatur. Facit autem praecipue ad lumborum dolores, conficitur sic: Myrrae ℥ VIII, croci ℥ VII, opopanacis itidem, storacis ℥ II, alterci seminis ℥ V, opii ℥ VI, mandragorae radicis vel etiam corticis ℥ I, piperis albi ℥ I. Consparguntur trita et cribrata haec omnia ex aqua pluviali, fiunt pastilli victoriati tertiae partis, dantur ieiuno ex aquae cyatho uno et ex passi cyatho uno.

1 frusta *Scribon.* 3 criblum. 10 terebintinae, *item* 20. 11 trians. 19 storachis. hysopi. 26 oleum. 30 storachis. 31 opii] sori.

Malagma ad coxae dolorem: Masticis Chiae P. S, abro- 6
toni suci ℈ S, turis P. S, salis ammoniaci P. S, aristo-
lociae rotundae P. II, aristolociae digitalis P. II, spumae
argenti P. I, propoleos P. I, cotis Creticae P. I S, resinae
pituinae P. I S, olei veteris P. III, olei laurini P. III, gal-
bani P. I, lepidae Cypriae P. S, cerae P. I S, sinapis Alexan-
drini ℈ III, aceti ℈ III. Omnia haec tunsa quae tundenda
sunt et remissa quae liquefacienda sunt simul excoquun-
tur et postea tam diu manibus subiguntur, donec densum
malagma fiat.

Sciaticis cocleae crudae tritae in vino Amineo ex pi- 7
pere potae mire prosunt. Pellem lupi aluminatam per dies 8
sex lumbis dolentibus inpone, statim subvenies.

Lumborum et vessicae cruciatibus laboranti prodest in 9
balineis loco calido, dum illic est, urinam egerere. Lana 10
sucida, nitro, sulpure, oleo, aceto, pice liquida, ferventibus
his, tincta et quam calidissime sustinere possit bis in die
adposita prodest lumborum dolori.

Remedium mirum adversum nesciam vel arthrisim: 11
Herba est vel frutectum, quod maxime circa sepes vinea-
rum nascitur, Latine cytisus dicitur; virgultis est sub-
tortis vel curvis, foliis oblongis, bene virentibus, floribus
conclusis oblongis albis vel etiam galbineis bene olentibus,
id est mellito odore. Frutectum ipsum semper virens aestate
atque hieme colligitur die Iovis luna vetere liduna ante
prandium et datur ei, cui remedio futura est, ieiuno ante
prandium trita, ita ut non sucus tantum eius, sed et folia,
quomodo trita fuerint, vel flores eius, si fuerint, sic dentur
ex meri vini veteris sive etiam novelli quartario grandi.
Sed qui accipiet stans accipiat et contra orientem bibat
et cum a dextra parte potionem acceperit, ad sinistram
retro ut non respiciat reddat calicem ei, qui dederit po-
tionem; hoc per triduum faciet. Sed qui daturus erit
potionem, una hora vel uno die lectam herbam simul con-

1 rutundae. 5 potuinae. 12 prodest. 15 loco] olio 1 *m* oleo *2 m.* 19 ardisim. 25 collegitur. 26 remedium.

temperare debet, unde sint tres potiones, ita ut a nullo alio quam ab eo, qui daturus est, herba illa vel potio et ab eo, qui accepturus est, tangatur. Haec qui bene observaverit, mirum remedium inveniet.

12 Ad coxae subitum stuporem vel dolorem: Afronitri — I, senapis — I, piperis semunciam teres et trita miscebis, ut pulverem facias, et in balneo locum, de quo quereris, perfricabis.

13 Remedium ad nesciam sic: Colliges herbam, quae dicitur Britannice, die Iovis vetere luna et liduna, siccabis et repones, quia hieme non apparet, nam et viridis prodest; teres hanc cum tribus granis salis et cum piperis granis quinque aut septem, addes et plenum grande cocleare mellis et vini potionem bonam et si volueris modicum calidae aquae adicies et sic bibendum dabis; sed hanc herbam ter, dum tenes, antequam colligas, praecantare debes sic: Terram teneo, herbam lego, in nomine Christi, prosit ad quod te colligo. Medicinalibus digitis eam sine ferro praecides aut evelles.

14 Ad nesciam de experimento remedium sic: Radix bugillonis sine ferro colligitur vel eruitur palo acuto; haec tunditur in pila vel teritur in mortario et sucus eius exprimitur, ita ut in suco eo sit vel quartarius; deinde grana piperis XXV teruntur et mellis libra adicitur ac vini veteris sextarius. Haec omnia cum suco supra scripto ad modum conditi permiscentur et laboranti in balneo, cum iam prope lassus fuerit, per triduum potanda in caldaria tribus potionibus dantur, mire proderit.

15 Descriptio ceroti chalastici, quod facit ad omnes totius corporis dolores, praecipue ad contusiones membrorum et nervorum infirmitates et ad stomachi dolorem. Insigne est certe inprimis ad lumborum et renium dolores; conficitur vetere luna et liduna a mense Martio in quodlibet tempus aestivum, recipit haec: Flomi libram, herbae Sabinae

6 saenapis. peperis. 7 quaereri. 10 brittannicae. 21 collegitur. 32 renium] remedium.

P. I, barbae Iovis P. I, bacae lauri P. I. Has species tunsas coques in olei secundarii boni libris quattuor, postea colatis omnibus mittes in oleum ipsum rutae siccae — VI, pulei sicci — III, symphoniacae sucum — VI, hastulae regiae sucum — VI, verbenae sucum — VI, ibisci sucum — VIII, faenograeci sucum — VIII, lini seminis triti — VIII, malvae erraticae sucum — VIII. Haec omnia miscebis cum superioribus sucis et decoques ad tertias, ita ut mittas caricas ficus IIII, quae tam diu coquant, donec nigrescant; postea addes axungiae veteris P. II, sevi cervini P. I, butyri loti P. I, medullae cervinae P. I, sevi bubuli P. I, cerae — VI, resinae frictae — VI. Haec cum ceteris herbis remittes et cum his, quae supra scripta sunt, omnibus permiscebis et repones in vasis fictilibus aut in ligneis aut corneis et cum volueris tepefacto uteris contra omnes dolores, ut supra scriptum est.

Sciaticis et lumborum doloribus porri sectivi triti sucus expressus cum vini hemina ieiuno potui datus efficaciter medetur; aeque prodest et apii sucus similiter datus. Herba chamaedrys contusa et cum melle potui per triduum data confestim medetur lumborum et coxarum dolori; herba quoque senecio in cibo sumpta coxarum et lumborum dolores certissime sanat. Adipe ursina dolentes coxas perfrica, continuo sanabis. Qui testiculum leporinum coctum ieiunus comederit, cito coxarum dolore relevabitur. Radices ex integro tritae cum pane remollito miscentur atque inde cataplasma factum coxarum vel lumborum, etiam renium dolori inponitur, statim prodest.

Incredibile et unicum remedium sciaticis et arthriticis hoc est, quo et ipse Ausonius medicus sanatus est et multos ita iacentes, ut movere se sine cruciatu nequirent, intra quinque dies stare, ambulare autem intra septem dies fecit; conficitur sic: Fimum ibicum luna septima decima colliges, quamquam et alia luna vetere collectum

16 17 18 19 20 21

1 barba. 4 hastulae] asclae. 9 coquantur *Cornarius.* nigriscant *1m* nigrescant *2m.* 20 chamedris. 22 senicio. 29 sceaticis. 30 quo] quod. 34 colleges.

simili efficacia prosit, dummodo medicamen septima decima luna componatur; ex eo ergo fimo quantum unius manus pugno pleno potueris comprehendere, dummodo inpar sit numerus pilularum, in mortarium mittes atque adicies piperis grana XXV diligentissime trita, tunc addes mellis optimi heminam et vini veterrimi optimi ℈ II et contritis prius pilulis universa miscebis et repones in vasculo vitreo, ut cum fuerit opus paratum habeas medicamentum ad subveniendum; sed ut maior sit medicaminis efficacia, luna septima decima illud facere debebis et cum daturus fueris remedium, a die Iovis incipe et per dies septem continuos dato, ita ut qui remediandus est stans in scabello contra orientem bibat. Quae potio, si ita, ut scriptum est, data et observata fuerit, etiam si omnibus articulis et coxa infirmus contractusque fuerit et inmobilis ac desperatus iacuerit, necesse est, ut septima die ambulet.

22 Sciatico remedium efficacissimum sic: Castorei semunciam, pyrethri, nitri, euforbi, adarces uncias singulas, olei cyprini libram; quae tundenda erunt siccata tundes et cribrabis et sic oleo cyprino miscebis et decoques atque eo medicamine sic uteris, ut sciaticum iacentem in sole diutissime perfrices in coxa, quam dolet, deinde ad balneum ducas et cum sudaverit, diutissime conpellas in tosta caldaria commorari.

23 Ad coxarum et lumborum dolores herba chamaepi-
24 tys contrita ex vino potui data plurimum prodest. Cucurbitae semine contrito in ficulneo vasculo adiecto oleo et aceto coxae et lumbi perfricati potenter sanantur, sicut experimenta docuerunt.

25 Serpulli aridi contusi et in pulverem redacti scripulos tres adiecto modico melle permisce et ex eo tres globulos aequali pondere facito atque ex his singulos cum mulsi cyathis tepefactis binis ieiuno per triduum dato, incredibiliter lumborum dolori medebere; quod si illo triduo non penitus qui laborat fuerit absolutus, iterum per aliud triduum dabis.

18 pirethri. nicri. 30 scripolos. 31 globolos.

Radix asparagi trita et ex vino potui data lumborum 26
et coxarum dolori mire medetur. Nuclei amygdalarum triti 27
ex aceto poti lumbis medentur. Nasturcium cum farina 28
permixtum et ex aceto calido lumbis medetur, si inposi-
tum fuerit. Gladioli radix contusa cum sulpure vivo et 29
adipe ursina lumbis inposita plurimum prodest.

Remedium coxendicis mirum de experimento sic: Mu- 30
scerdae novem tritae ex vini quartario super scabillum vel
sellam laboranti potui dantur, ita ut pede uno quem dolet
stans ad orientem versus potionem bibat et cum biberit,
saltu desiliat et ter uno pede saliat atque hoc per tri-
duum faciat, confestim remedio gratulabitur.

Malagma sciaticis mirum sic: Storacis — II, picis 31
P. II, cerae P. I, guttae ammoniacae — VI, resinae tere-
binthinae — VI, galbani — II, mannae turis — II. Omnia
quae tundenda sunt in pulverem rediges et admiscebis his,
quae igni remittenda sunt, et desuper aceti quantum suf-
ficiat medicamento, dum excoquitur, mittes, et cum opus
fuerit, calido uteris.

Ad nesciam remedium dictatum a Iusto medico sic: 32
Herbam argimoniam et herbam verbenam et lapathium et
bugillonis radicem aequis portionibus vel ponderibus mittes
in pilam et tundes et cum tunsae bene fuerint, addes vini
candidi ℈ III et manibus agitabis cum ipso vino diutis-
sime, postea omnia mittes in linteum spissum et expressa
colabis atque his, quae colata fuerint, desuper addes vini
aliquantulum et piperis grana triginta trita; postmodum ex
hoc medicamine quartarium calefactum ieiuno laboranti in
balneo, dum in solio est, per triduum dabis bibendum.

Ad nesciam physicum remedium: Testudinis aquaticae 33
crus praecide et phoenicio involutum ex ea parte, qua
quis nesciam patitur, adpone, potenter remediabitur.

Git quantum tribus digitis tolli potest sumptum tri- 34
tumque et passi cyathis duobus aspersum adiectis aquae

2 amigdalarum. 3 aceti. 4 medentur. 7 muscardae.
12 remedium. 13 sceaticis. storachis. 21 lapacium.
30 phynicio. 34 adiectae.

calidae cyathis totidem epotum maxime prodest lumborum
35 dolori. Fel terrae tritum ex vetustissimo vino bibere dabis ieiuno supra limen stanti uno pede, qui coxam dolebit, sed non in vitro hanc potionem bibat.

36 Praesens remedium ad coxae dolorem sic: Artemi- 5
siam aridam tundes, cribrabis et ex vino dabis bibere
37 ieiuno, continuo emendabitur vitium. Herbae pteridis, id est filiculae, quae ratis Gallice dicitur quaeque in fago saepe nascitur, radices tunsae in potione ieiuno dantur cum vino coxarum doloribus laboranti. 10

38 Hederam et herbam Sabinam aequis portionibus tritam ex vino austero ad modum avellanae dari sciatico ieiuno oportet per triduum, eadem potio etiam aliud malum coxen-
39 dicis purgat. Trixago herba fervefacta cum aqua ac tri-
40 duo potui data sciaticum mirifice sanat. Corcodillus ter- 15
renus praecisis summis partibus egestisque interaneis ex iure coctus cibatui datus magnum sciaticis praestat auxi-
41 lium. Fimus aprunus vino remissus tepefactus colatusque et duorum cyathorum mensura potui datus sciaticis salu-
42 berrime medetur. Rubiam, qua pelles inficiuntur, cottidie 20
43 bibere sciaticis utile est et in balneo ferventi lavari. Genistae rami plurimis diebus in aceto macerantur, deinde tunduntur et exprimuntur, ex eo suco cyathus unus ad diem sciatico, quousque sanetur, offertur.

44 Fimum bubulum ferventem, quem in cinere ardenti 25
calefeceris, coxarum dolori inponito, plurimum prodest.

45 Vermis terrenus exfoditur et in ligneo cauco ponitur, si fieri potest fisso et ferro alligato, tunc aqua perfunditur rursusque eodem loco, unde prolatus est, defoditur; aqua vero, in qua dilutus est, in eodem poculo bibitur a scia- 30
tico ob insigne remedium.

46 Ad nesciam remedium sic: Herba pentafyllos foliis fragorum simillima Iovis die collecta et cum vino trita

3 qui] quo 4 bibat] dabat. 5 artemesiam. 7 hepteridis. 8 filiciculae. 13 oportit. 19 cyatorum mensuram. 20 robiam. 24 sceatico. 25 cinerem ardente. 30 vero in qua *om.* in *om.* sceatico.

in balineo in solio data potui hac valetudine laborantes cito remediabit.

Ad nesciam remedium sic: Cera rubea et stercus canis, 47
quod est album; hoc sicc tum in sole et in modum farinae cribratum cum fuerit contusum, lento igni cerae remissae admiscetur per partes et olei parum, tantum ut mollius idem efficiatur medicamen; sed antea tamen colocynthide et centaurio curetur cui medendum est, ut, si non profecerit, curationem iterum adhibeas.

CAP. XXVI.

Renium et vesicae doloribus et causis universis et calculo et dysuriae, id est urinae difficultatibus, et stranguriae necnon et submeiulis remedia physica et rationabilia diversa de experimentis.

Ad renium tumorem aut exulcerationem. Etiam si san- 1
guinulentam urinam quis faciat, hoc remedio sanabitur: Rosae aridae foliorum, papaveris nigri seminis, nucleorum pineorum paria pondera contunduntur seorsum et in unum miscentur; inde datur quantum nux iuglandis ex passi cyathis duobus et aquae cyathis tribus.

Alia ad renium dolorem potio, quae etiam quasi hare- 2
nam sablosam interdum detrahit, accipit haec: Apii seminis, petrosilini, anisi, singulorum ℥ senos denos, dauci seminis ℥ IIII, schoeni denarios VI, croci ℥ XXII, mellis quantum satis videbitur. Hinc datur quantum lupinus ex mellis ligulis duabus et aquae cyathis IIII.

Ad renium tumorem et dolorem remedium efficax, 3
quod facit et ad iocineris et lienis tumorem et ad hydropicos et ad eos, qui mali coloris propter haec vitia sunt. Accipit haec: Croci ℥ X, nardi Indici ℥ II, costi ℥ II, schoeni ℥ I, cinnami ℥ I, myrrae stactae ℥ I, mellis optimi

1 valitudine. 4 hoc *om.* 5 et lento. cera remissa. 6 *post* partes *add.* farina canis. quantum ut mollior. 14 iuglandis] *sic Scribon. quoque.* 18 anisi] sansi. 19 scoeni. 21 duabus *om.* 23 ad *ante* iocineris *om.* ydropicos. 26 scoeni. mirrae.

℥ XXV. Datur quantum fabae magnitudo est Aegyptiacae ex mulsi cyatho mixto cum aquae cyathis duobus, sed febricitantibus ex aquae mulsae cyathis tribus dari debet.

4 Ad tumorem et dolorem et exulcerationem vessicae bene facit aqua pota, in qua ferrum candens demissum est. Hoc tractum est ab aquis calidis, quae sunt in Tuscia ferratae, quae mirifice remediant vessicae vitia, unde appellantur vessicariae, qui locus quondam fuit Milonis Brocchi praetoris, hominis optimi, ad quinquagensimum ab urbe lapidem.

5 Ad tumorem et dolorem vessicae et ad eos, qui difficulter urinam reddunt, sic: Alterci seminis, malvae seminis, cucumeris edulis seminis purgati, singulorum ℥ senos, amygdalorum dulcium purgatorum, nucleorum pineorum purgatorum, singulorum ℥ ternos, opi ℥ I, croci ℥ V. Passo contusa haec omnia consparguntur, datur hoc medicamentum ad mensuram denarii unius ex passi cyathis duobus et aquae tepidae totidem.

6 Ad vessicam exulceratam remedium bonum sic: Nucleorum pineorum purgatorum ℥ I, cucumeris edulis seminis purgati cyathum, anesi cyathum, papaveris nigri ℥ II, croci ℥ II, palmas cariotas XXX. Has macerari oportet passi ℈ duobus atque conteri, deinde his adici cetera; ex eo dari nucis iuglandis magnitudinem ex passi cyathis tribus.

7 Ad sanguinem per urinam cum dolore reddentes: Aluminis fissi ℥ I, tragacanthi ℥ I. Tragacanthum pridie aqua maceratum alumini trito admisceri oportet, deinde fieri pastillos ad denarii semissem vel tertia detracta; datur ex passi cyathis tribus.

8 Ad calculosos optimum remedium est scolopendros, quam nos saxifragam appellamus, huius contusae denarius unus ex aquae cyathis tribus per dies XXX datur. Eodem modo data hierobotane prodest, quam nos verbenacam dicimus.

5 dimissum, *correxi.* 8 condam. 21 cyathus, *bis.* 22 palmas et cariotas. oportit. 24 magnitudine. 28 alumine. 29 pastellus. 34 verbenacam] vettonicam.

Multos cum admiratione effectus audivimus narrantes 9
Casilini nasci in lapidicinis bestiolas adhaerentes saxis quasi verruculas, has datas tritas ex aquae cyathis tribus findere et per urinam extrahere lapides de vessica.

Ad calculosos remedium utile sic: Cucumeris seminis, 10
dauci, anesi, apii, petrosilini, myrrae, singulorum denarios ternos, casiae daphnitidis, cinnami, nardi, singulorum denarios singulos. Trita haec omnia aqua colliguntur, fiunt pastilli lupini magnitudine, dantur ieiuno ex aquae cyathis ternis per dies XL. Hoc medicamentum tunditur vel conponitur in pila lignea et pilo ligneo; qui contundit anulum ferreum non habeat; hanc enim superstitionem adiecit Ambrosius medicus Puteolanus, qui adfirmavit multos se hoc medicamento sanasse. Detrahere autem dixit post diem septimum fragmina quaedam lapidum quasi harenam.

Ad calculosos, lienosos, hydropicos medicamentum effi- 11
cax, quod et urinam detrahit et lapides in vessica extenuat, conficitur sic: Eryngi, pyrethri, saliuncae, saxifragae, singulorum denarios denos, polii, folii, aristolociae, singulorum X quinos, oxymyrsines, quae scopa regia vocatur, suci heminam. Haec omnia contusa et cribrata colliguntur ex aqua, fiunt pastilli singulorum denariorum, dantur lienosis ex aceto et mellis cyathis tribus, calculosis ex passo mixto, quantum manus capit, aut testa auriculae marinae. Quod medicamentum datur per dies XLV, cuius beneficio in harenam solvuntur lapides in vessica reperti; hydropicis autem ex mulsi mixti cyathis tribus dandum est.

Contra calculum et alias difficultates vessicae lapillum, 12
qui in gallinacei vessica aut in palumbi ventriculo inveniatur, conteri et aspergi potioni prodest. Item membrana ventriculi eius trita, fimus quoque columbinus in faba sumptus, item glebula de nido hirundinum diluta ex aqua calida pota prodest.

2 Casilini] *suspectum hoc nomen, cuius loco Scribonius praestat* Caii Iuli. 6 denariorum, *item* 7. 18 saxifrigae. 19 denariorum. 26 harena. ydropicis. 27 est *om.* 32 idem. herundinum.

13 Ad renium dolorem confectio medicaminis sic: Resinae colofoniae — I, galbani — I, opopanacis — I, cerae — VI, sevi — VI, axungiae veteris P. I, rutae — III, bacae lauri — III, herbae Sabinae — III, olei quantum opus fuerit, seminis urticae — III. Ista omnia simul coquuntur et colantur et circa renes in pellicula alutacia adponuntur.

14 Ad urinae difficultatem murino fimo summitatem veretri vel imum ventrem inlini prodest.

15 Ad calculum expertissimum remedium sic: Asparagi radices et saxifragam, lappae radicem, apii radices, ebuli radices, alii capita tria, folia salicis, petrosilini Macedonici modicum. Haec omnia conteres et miscebis et ex passo bibenda per triduum dabis; si passum non fuerit, ex mulso vel condito bibat, sed si non febricitabit, cui medendum est.

16 Ad calculum et urinae difficultatem pastinacae, hoc est holeris quod manducatur summitatem, id est corticem eius, teres et vino picato permiscebis et bibendum ieiuno 17 dabis. Modicum de sucino lapide et cyperum et piper contundes et coques et cocleare unum plenum ieiuno dabis, qui urinae difficultate vel calculi dolore torquebitur.

18 Renibus medetur alum Gallicum, cuius radix trita diligenter et in vino decocta bibitur; interdum etiam ita decoquitur, ut spissum emplastri more renibus superponatur.

19 Renes leporis crudos si quis poterit gluttiat, sin minus, coctos transmittat, ita ut dentibus eos non contingat, cito remediabitur; radix quoque asparagi ex vino trita et pota prod-
20 est renium dolori. Ibisci libram unam, stercoris ovilli recentis P. II, axungiae veteris P. II. Haec omnia contrita pariter miscebis et in lana sucida renibus adpones emplastri modo, statim proderit.

21 Ad vessicae dolorem et ad eos, qui urinam vix faciunt, remedium sic: Seminis petroselini cyathos tres, faenograeci cyathos tres; tostata haec contundes addito myrrae modico et piperis granis VIIII, vini cyathis duobus. Omnia in unum

2 colofinicae. 10 saxifricam. 11 alii *1m* allii *2m* 13 tridium. 20 urina. 21 alium, *sed cf. Plin. n. h.* 27, 41. 24 crudus. coctus.

conteres et miscebis et in balineo calido bibendam potionem dabis, mirum est.

Ad urinae difficultatem et calculum lotium caprunum, 22
sed montanum tepidum potari oportet admixto vino cum aqua ob fastidium; cyminum quoque Africanum, quod summitate trium digitorum potueris prendere, ex vino mixto calidum bibatur.

Ad urinae difficultatem urticae quantum duabus manibus 23
amplecti potueris fasciculum cum vini congio decoctum ad duos sextarios rediges et mane bibendum ieiuno per triduum dabis.

Herbae Mercurialis ex aqua decoctae ius adiecta myrra 24
trita vessicae lumborumque doloribus subvenit, si a ieiuno potetur adsidue.

Ad dysuriam, id est urinae difficultatem, et calculum 25
echinos tere cum aculeis suis et ex mulsa aqua frequenter accipito; ad calculum autem rubi radices sine ferro colliges lotasque diligenter in olla nova coques et ex eo, quod decoxerit, cum vino, si non febricitabit, ex aqua, si incommodabitur, bibendum dabis.

Cancri testam diligenter teres et vino subdulci misce- 26
bis et colatam potionem dabis bibendam ei, qui calculi molestia laborabit. Herbae milefoliae — II et eius, quae 27
herba sacra dicitur, tantundem teres et coques ex aqua et ex melle atque ita bibendam dabis urinae difficultate et calculo laboranti. Mense Novembri ante Idus eas- 28
dem semen fraxini colliges et in tepido furno siccabis, die postera siccatum tundes et cribrabis et repones et ex eo dabis calculoso ad diem cum vino vetere bibendam ligulam unam.

Ad renium dolorem remedium sic: Apii seminis — I, 29
feniculi seminis — I, piperis semunciam. Ex his bene tritum et cribratum pulverem facies et habebis paratum, ut, cum opus fuerit, cocleare plenum in calida aqua bibat ieiunus, qui dolore renium laborabit.

29 bibendum. 30 unam] est.

30 Ad lapides de vessica eiciendos remedium singulare: Hircum segregatum vel clausum septem diebus lauro pasces et postmodum a puero inpubi occidi facies et sanguinem eius excipies munditer, ex eo dabis laboranti in vini cyatho scripulos tres; at vero ut eius rei experimentum capias, lapillos fluviales in vessicam mittes, in qua sanguis exceptus fuerit, nam in vessica excipi debet, et signatam repone; intra dies septem solutos penitus invenies.

31 Antidotum ad renium dolorem sic: Feniculi semen recens, petrosilini, dauci Cretici, zingiberis integri, piperis nigri, porri capitati semen, folia malabathri, grana piperis albi. Omnia haec aequis ponderibus tundes et cribrabis et miscebis cum melle Attico et ex eo pilulam ad modum avellanae ex aqua calida ieiuno dabis.

32 Ad renium dolorem unguentum satis efficax sic: Castorei — I, euforbi semunciam, pulei — I S, cerae — III, satyri — III, olei amari — VI, cyperi semunciam, myrrae — I, resinae terebinthinae semunciam, piperis — I S, olei laurini — VI, opobalsami — I. Haec omnia sicca tundes et cribrabis et miscebis et decoques et liquido medicamine uteris in balneo et perunges renes, coxas et super pectinem: omnis dolor cito desinet.

33 Trochiscus ad renium dolorem et vessicae dolorem ac vulnera et ad eos, qui urinam sanguineam faciunt vel purulentam, accipit haec: Opii drag̃. III, de nucleis pineis excaldatis et purgatis drag̃. III, croci drag̃. III, amygdalae dulcis excaldatae et purgatae drag̃. III, avellanae purgatae et excaldatae drag̃. III, cucumeris seminis purgati drag̃. XII, hyoscyami albi seminis cyathos tres, apii seminis cyathos tres, feniculi seminis cyathos tres, lapathii seminis drag̃. I. Haec omnia primum separatim teres et permiscebis cum passo Cretico, tum ex eo facies trochiscos habentes drag̃. singulas et dabis bibendos singulos cum aquae mulsae calidae cyathis binis; utile est hoc medicamen, etiam si per veretrum infundatur.

1 eiciendus. 4 cyathos scripolos. 5 experimento. 7 signata reponi. 8 solutus. 10 daucini. 15 satis unguentum *inverso ordine*. castorii. 18 terebintinae. 22 desinit. 28 semen. 30 lapacii.

Confectio conditi nefritici, quod facit ad dolorem re- 34
nium, si aliquo casu vexati fuerint, et ad vessicae purgationem et ex ea calculos vel sablones eiciendos, sic: Herbae vettonicae — I, herbae saxifragae — I, herbae, quae appellatur Graece asaron, semunciam, seminis dauci semunciam, seminis petroselini Macedonici unciam, croci — I, spicae nardi — I, piperis — II, vini candidi optimi veteris sextarios sex, mellis despumati optimi ℏ I; quod hoc modo despumabitur, ut mittatur in ollam et accipiat vini parum de supra scripta mensura et cum coeperit bullire, spuma omnis cocliari paulatim tollatur. Herbae autem omnes in pila tunduntur, similiter et crocum, sed separatim omnia et cribello tenuissimo cernuntur necnon et piper teritur; quae omnia creta simul in mortarium mittuntur et paulatim vino adiecto diligenter teruntur. Quae cum trita fuerint, adicietur et mel et vinum totum supra scriptum et diligenter permiscebitur, postea condetur in vasculo caroenario; cum autem fuerit necessarium remedium, potionem in pisinno calice calda mixtam ieiuno dabis bibendam, ita ut accepta potione vectetur.

Ad calculum remedium efficax sic: Nuclei pinei grana 35
purgata XXX, palmulas purgatas infusas XV, tragacanthi ℈ XVI, mali granati dulcis sucum ℈ VIII, croci ℈ II, myrrae ℈ II. Haec universa contusa et soluta in se miscentur et ex his qui calculo laborat mane ieiunus accipiet coclear unum, ita ut non manducet usque horas prandii tardioris.

Ad reniculorum dolorem remedium utilissimum sic: Cu- 36
cumeris veri semen in testa pones super carbones vivos, ita ut temperate exuratur neque nimis neque parum, et ex eo ℈ XII et malvae seminis ℈ XVI et amygdalae amarae purgatae ℈ XXXVI. Haec separatim tunsa cum in tenuissimum pulverem redacta fuerint, simul misceto et ex eo cum hepsemae, id est sapae, cyatho cocleare unum de mane ieiuno dabis bibendum.

4 saxifregae. 5 saron. 7 canditi. 17 caroenario *scripsi:* carinario. 22 tracanthi. 26 usque ad *Cornarius* 30 amigdalae. 33 hepsemae] ipsimae.

37 Ad renium dolorem herbae vettonicae tritae pondus denariorum duorum sano ex mulso, febricitanti ex aqua
38 calida bibendum dato. Chamaepitys ex vino trita atque
39 ita pota plurimum prodest renium dolori. Bacarum cupressi viridium contritarum sucus colatus cum vino potui datus mire renium dolori medetur, ita ut, si necesse fuerit, per alios novem dies adaucto numero bacarum et iterum, si ita opus fuerit, per alios novem dies deminuto numero detur, quousque ad unam bacam potio numerusque descendat; sed interposito uno die debet esse commutatio potio-
40 nis de maiore ad minorem modum. Lanam sucidam pice liquida inline et umbilico inpone, statim renium dolor seda-
41 bitur. Artemisia herba est, quam Gallice bricumum appellant; hanc ubi nascatur require et inventam mane ante solis ortum sinistra manu extrahes et ex ea nudos renes praecinges; quo facto singulari et praesentaneo remedio
42 uteris. Pice liquida pollices tam pedum quam manuum ab unguibus usque ad prima articulorum initia inlines et chartam superpones, intra triduum ita sanabere lumborum dolore, ut per singulas noctes detrimenta doloris intellegas.

43 Qui renium dolore vexabitur, in charta rudi scribat characteres infra scriptos et auro vel cupro includat et
44 circa renes alliget, miro remedio utetur: καραβραωθ. Passi Cretici cyathos tres, lactis capruni itidem, seminis cucumeris grana XXXIII optime trita simul una potione qui biberit, absolvetur renium dolore.

45 Molliginem ex vino optimo bibat qui renium dolore vexabitur, confestim sanus erit; sucum quoque radicis amarae cum melle mixtum bibat ieiunus vel ex vino austero,
46 statim remediabitur. Artemisiam tundes et cum adipe suilla aut qualibet vetere subiges et panno inductam pro malag-
47 mate renibus inpone. Mulier, quae geminos peperit, renes dolentes supercalcet, continuo sanabit.

1 dolore, *item* 4. 6 si *om.* 7 adlecto *pro* adaucto. 12 umbiculo. 13 artimisiam. 23 scriptus.

Remedium unicum et quod citissime renium dolores 48
cum admiratione persanat sic: Bitumen super carbones
vivos pones et sago grandi ad modum caveae eos operies
atque illic interius nudum, qui renium dolore vexabitur,
supra ipsos carbones sedere praecipies, ut fumus ille cor-
pus eius omne circumeat. Hoc, si necesse fuerit, et ter
facies, ut penitus sanetur.

Radix asparagi trita et cum vino pota renium dolo- 49
rem optime tollit. Ocimi sucus in mali granati cortice 50
potus plurimum renibus prodest. Fel irenacei cum vesper- 51
tilionis cerebro et canino lacte renibus inpositum mirum
prodest. Adeps anserinus cum eiusdem cerebro et butyro 52
et alumine et oesypo inpositus ad ceroti modum efficaciter
renibus prodest.

Stercus columbinum tritum cum hordei farina et adipe 53
suilla et ovorum albo simul permixtum et coctum em-
plastri more rectissime renibus inponitur. In capitibus 54
piscium, id est mugilium aut mullorum, spina invenitur
cani similis; haec renibus adposita vel alligata miro remedio
est. Plantago ex melle trita et inposita renibus statim prod- 55
est. Ova saepiarum in cibo sumpta urinam movent et re- 56
nium gravedinem tollunt. Inula trita et cum vini cyathis tri- 57
bus per triduum pota plurimum prodest renibus reparandis.
Axungiae veteris selibram, olei veteris selibram samsuci 58
selibram, rutae fasciculum una decoques et lanam ibi suci-
dam tingues ac renibus superinpones, mire subvenies.

Ad vessicae dolores et stranguria cardui semen ex 59
vini sextariis duobus usque ad heminam decoctum et ex-
pressum atque colatum potuique ieiuno datum plurimum
prodest. Plantae rutaceae et nepetae radices bacaeque 60
laureae in vaso fictili coperto diligenter coctae, ne vis me-
dicamenti emanet, potui dantur, ita ut prius expressae
colentur, mirabiliter vessicae doloribus prosunt. Herbae, 61

1 unum. 9 cortice *scripsi:* corticem. 10 irenascei. 13 oesypo] hysopo. 18 mugilum *Cornarius.* 22 graveditatem. 23 tridium. 25 fascolum. 27 strangulia. 31 lauricae. vis] cum.

quae Graece sisymbrium dicitur, tritae sucus expressus et sano ex vino, febricitanti ex aqua potui datus mirum ad
62 vessicae dolores remedium est. Feniculum cum radicibus suis decoctum et potui sumptum efficaciter vessicae doloribus prodest.

63 Glycyrrhizae commanducatae sucus devoratus vel trans-
64 missus urinam efficaciter provocat. Trifolium minutum cum pipere et puleio quantum satis videbitur tritum et cum
65 vino potui datum vessicam renesque purgabit. Herbae verbenae contritae sucus expressus adiectis vini cyathis tribus potui datus admirabiliter continuo urinae difficultati-
66 bus proderit. Herba, quae gramen dicitur nodorum XXVII, ex vino ad medias decocta et expressa atque colata potuique strangurioso ex vini cyatho uno mixta data adeo potenter succurrit, ut ubi sine tormento urinam facere coeperit, dari non oporteat, sed febricitanti ex aqua sola dabitur.

67 Si quis vitio vessicae aut strangurii laborans lignum tamaricum ardens lotio suo extinxerit, desinet ultra cru-
68 ciari. Cupressi folia tenera ex aquae sextariis quattuor ad sextarium decocta et expressa atque colata cum vino potui data stranguria celeriter emendant.

69 Hederae nigrae bacas V aut VI aut undecim, prout aetas aegri viresque patientur, contritas ex aqua mulsa sumptas mire prodesse manifestum est, etiam si sanguinulentam urinam stranguriosus faciet; ex aqua tantummodo
70 calida eas potare debebit. Avis ossifragae ventriculus salitus, ut servari possit, aut exustus et in pulverem redactus cum vini potione datus urinam efficaciter provocat.

71 Mulis inpetigines in utroque crure super genua nascuntur et veluti cutis aridae modo inhaerent; has incende et stranguriosum divaricatum desuper pone, ita ut suffumigationem illam expansis vestibus tegat, ne qua odor

1 sesimbrium. 6 glicerizae cummanducatae. 9 purgabitur. 14 strangulioso. 18 stranguriae *Cornarius*. 19 extincxerit. 22 stranguriam *Cornarius*. emendat. 25 etiam] nam. 26 ex] et. 27 sallitus. 30 ienua.

aut fumus emanet; efficacissime incommodi eius vitio carebit.

Asini renes arefacti atque exusti tritique, id est in pulverem tenuissimum redacti, et ex mensura conchulae unius cum vini meri cyathis duobus strangurioso potui dati efficaciter medentur. 72

Verris silvatici lotium cum sua vessica in fumo suspensum et adservatum stranguriosis cum potione mixtum potui datum efficacissime prodest. 73 Pili caprini conbusti tritique et in potione dati stranguriosos potenter emendant. 74 Pediculorum agninorum decoctorum ius potui sumptum stranguriosis plurimum prodest. 75 Irenacei caro optime decocta atque in cibo sumpta stranguriosis mire subvenit et cito naturalem urinae cursum relaxat. 76

Cocleae crudae contritae cum testis suis et ex passo per dies septem aut ut plurimum novem potui datae efficaciter dysuriae prosunt. 77 Amuli semunciam terito atque addito ovum recens et eius ovi testam ter passo inpleto idque poculum diu agitatum et fervefactum strangurioso reverso a balineis dato, omni eum dolore ac difficultate celeriter absolves. 78 Cicer arietinum in aqua decoquito cum sale eamque strangurioso ad binos cyathos bibendam dato, efficaciter iuveris. 79 Fimus palumbinus in sorbitione sumptus ex faba facta admirabile stranguriosis praestat auxilium. 80

Turturum fimus ex mulso coctus et ceroti modo ventri ac renibus laborantis inpositus efficaciter prodest. 81 Mentae bene tritae cocliaria duo ex aqua calida ieiuno per triduum dabis, continuo vessicam relevabis urinamque laxabis. 82 Pulei fasciculum in olla nova ex vino vetere ad tertias decoques et exprimes atque colabis et ex vino ieiuno strangurioso potiones singulas per triduum dabis. 83 Lapillus, qui invenitur in scorpionis marini cauda, tritus utiliter bibitur cum vino a strangurioso. 84

4 conculae. 10 stranguriosis. emendat. 11 pediculorum *scripsi:* peculorum. 12 irenascei. 17 prosunt] prosternit. 23 sumptos. 24 praestat *scripsi:* praesestat. 28 releuauis. 31 lapellos.

85 Ungularum aprunarum exustarum cinis potioni insper-
86 sus plurimum urinae difficultates iuvat. Leporis cerebrum in vino utiliter bibitur eiusque testiculi tostati salubriter
87 manducantur ab eo, qui vessicae molestiis laborat. Anserum silvestrium linguae assatae efficaciter sumuntur in cibo
88 a calculosis. Cymini — I, rutae — I, piperis semunciam teres diligenter et cocleare plenum in meri veteris potionem mittes et aquae quod sufficiat adicies; postea ferro candenti saepius inmerso calefacies et ieiuno bibendum
89 dabis, efficacissime subvenies strangurio laboranti. Spongia ex rubo rosario agresti sumpta et aqua frigida, donec madescat, macerata ac deinde trita et ex aqua per triduum
90 potui data efficaciter calculosos emendat. Piscis scorpio
91 assatus in cibo sumptus optime calculoso prodest. Cocleae inanes, id est sine carne sua, inventae contusae et in pulverem tenuissimum redactae in potione calculosis datae
92 medentur. Ungulae equinae scobem vel exustae cinerem
93 si calculosus in potionem acceperit, cito sanabitur. Herba saxifraga, si ex oleo et liquamine manducetur, intra triduum calculos dissolvet.

94 Calculosis expertus adfirmat incredibiliter succurri remedio tali, si hircum, melius si agrestem, melius si anniculum et si mense Augusto claudas loco sicco per triduum, ut ei solas laurus edendas subministres et aquae nihil accipiat; ad postremum tertio die, id est aut Iovis aut Solis, occidas. Melius autem erit, si castus purusque fuerit et qui occidit et qui accipiet remedium. Exsecto igitur gutture eius sanguis excipitur; utilius, si ab investibus pueris excipiatur; comburitur in vaso fictili usque ad cinerem. Vas autem, in quo torrebitur, coopertum et inlitum gypso in furnum mittetur; quod cum vapore exemeris, in pulverem conteres necnon et polypum marinum identidem, ut dixi, exustum in pulverem rediges.

2 iuvant. 3 eiusue. 10 stranguria *Cornarius.* sphongiae. 12 tridium. 15 casu *add. ante* inventae *Cornarius.* 18 calculosos. 20 dissolvet *scripsi:* assolvet. 21 adfirmirfat. 22 agniculum. 31 vapori *Cornarius.*

Confectio autem universi medicaminis haec est: Sanguinis huius hirci — III, piperis albi — I, polypi exusti cineris — III, thymi — I, pulei — I, apii seminis — I, petrosilini Macedonici — I, seminis olisatri — I. Haec omnia separatim tunsa et ad levissimum pulverem redacta commisces et dabis infirmo, melius si die Solis aut Iovis cocliaris mensuram in meri potione aut cuiuscumque dulcis poculi. Providere autem debes, ut digesto ac ieiuno potio detur et rursum ut eadem potione bene digesta cibos accipiat, et eo melius erit, si hanc potionem cum condito post balineum in sabanis adhuc constitutus acceperit.

Supra omnia efficax aliud ex eo facies medicamentum 95 sic: Sanguis hircinus ea observatione qua supra excipitur in patella ferrea candente, ut aduri possit et stringi continuo ipse sanguis, ita ut postea in pulverem redigatur, vel certe continuis aliquot diebus ad solem ipsum sanguinem pones, ita ut rore iam decusso post horam secundam ponas et ante nonam colligas. Posteaquam ita fuerit siccatus sanguis, ut nullum umorem habeat, colliges eiusdem crustulas et teres atque ex eo levissimum pulverem rediges; deinde accipies herbam tribolum, cuius herbae ipsum tribulum, hoc est semen spinosum, proicies; ipsam autem herbam lectam de locis maritimis siccabis, tundes et in pulverem rediges. Confectio autem medicaminis totius haec est: Herbae triboli — II, piperis — II, petrosilini Macedonici — II, folii sertulam, id est coronam sive sfaeram unam. Haec omnia separatim tunsa et ad levissimum pulverem redacta cum sanguine hircino miscebis et dabis infirmo die Solis aut Iovis cocliaris mensuram in meri potione aut cuiuscumque dulcis liquoris. Providere autem debes, ut digesto ieiunoque potio detur; quam cum acceperit qui calculum patitur, mox lapides solutos omnes per urinam emittet. Ut vero admireris sanguinis hircini vir-

1 sanguis. 3 thimi. — I, petrosilini Macedonici — I, seminis *om. Cornarius.* 7 potionem. 8 debis. 11 balineo. 13 candente et ut. 19 humorem. 26 sferam. 31 debis. 32 calculo.

tutem, adamans lapis invictus, qui neque igne neque ferro vincitur, si sanguine hircino perfusus fuerit, mox solvetur.

96 Ad vessicae dolorem et urinae difficultatem herbam gladiolum diligenter fodito, ut omnem radicem eius palo ligneo eruas, cuius radicis corticem diligenter nitidatam siccabis optime et teres atque cribrabis, ut in pulverem tenuissimum redigas, atque ex eo coclearia tria mittes in mortarium et piperis albi grana VIIII trita et myrrae optime tritae pusillum et vini optimi ℈ II atque haec omnia in unum permiscebis et conteres ac laboranti in balneo, id est cum in piscinam descenderit, dabis bibendam potionem et monebis, ut se post balneum calidissime tractet. Hoc medicamine seu vir seu mulier seu puer seu puella potentissime sanabitur.

97 Cocleam grandem unam vivam prendes et eius carnem eximes ac solam teres in mortario et cum aceti acris cocliaribus tribus dabis bibendam atque hoc per triduum facies; deinde intermisso triduo, nisi statim expulerit calculum, similiter remedium et si necesse fuerit, saepius dabis.

98 Felicis radicem, asparagi sfongiam, apii radicem et petrosilinum simul diligenter teres et ieiuno calculoso cum
99 vino dabis bibendum. Violae erraticae rusticae radices et apii et violae coronariae semen una contrita et ex aqua calida a balineo continuo potui oblata dolores vessicae cito abigunt.

100 Lapis ex vessica hominis qualibet curatione sublatus si teratur et ex vini cyathis tribus calculoso potui detur, lapides vessicae humanae innatos efficaciter dissolvere cre-
101 ditur. Cimex foraminibus veretrorum confricatus dolorem
102 vessicae protinus tollit. Vessica apri recte adversum vessicae dolores in cibo sumitur, ita ut mulier feminae, vir
103 masculi sumat. Nasturcium tritum cum vino dulci cibario dabis vessicae taedio laboranti per triduum potui, sed satis

1 igni *Cornarius*. 15 prindes. 21 aspagi. 26 abigunt] abeunt. 33 summamat. nastortium.

spissum poculum detur. Vessicam relevat coliculi cocti 104
aqua triduo a ieiuno iugiter pota.

Ad vessicae vitia curanda: Myrrae semunciam bene 105
tritae cum mulsi veteris cyathis tribus dabis per triduum
ieiuno exeunti statim a balineo, ita ut, dum sabanis operitur, singulos in diem cyathos bibat.

Si in vessica aliquid molestiae fuerit, nitri florem 106
vel si flos non fuerit, ipsum nitrum conteres et cum aqua, in qua coliculi cocti fuerint, vinoque picato vel austero rubello durissimo dabis bibendum per triduum vel diutius, si ita opus fuerit; magnificentissime proderit.

Prima luce puer virgo rorem de foliis caulium ex- 107
cussum in nova olla excipiat, non minus sextarios quattuor, eo adicies mellis quartarium et faeni graeci bene mundati et loti quartarium et zingiberis uncias tres atque ita decoques horis tribus et inde bibendum dabis mane ieiuno calculoso quartarium tepentem. Haec potio per triduum sumpta mensura quartarii et vessicam et reniculos et intestina universis sordibus purgat.

Piperis grana VIIII, eiusdem ponderis sulpur trita 108
simul in vino vetere dabis bibenda ieiuno calculoso, solet statim perniciem demovere; si tamen ultra dolor manserit, iterum dabis similem potionem.

Pellem leporis recentem in olla munda vel tegula ita 109
cum lana sua combures, ut in tenuissimum pulverem redigere possis, quem cribratum in vaso nitido servabis; inde cum opus fuerit, tria cocliaria in potione dabis bibenda, quae res sive calculi sive vessicae dolores continuo conpescit. Sed multo potentius erit remedium, si leporem vivum in olla nova claudas et gypso omnia spiramenta vasis obstruas et in furno usque ad favillam tenuissimam cremes tritamque et cribratam recondas atque inde certas mensuras in potione vini offeras calculosis et qui sanguinem mingunt; mire eos sanabis.

1 colicoli. 8 vel *om.* 9 colicoli. 14 *verba* faeni graeci bene mundati et loti quartarium et *om.* 17 tepens. 25 combures. 28 calculi *scripsi:* calculis. 32 recondes.

110 Cimoliae cretae tunsae ℈ III et farinae hordeaciae ℈ III ex aqua coques et in saccos tres lineos mittes eoque fomento vicissim mutato, ut bene caleat, calculosos seu vessicae dolore laborantes ter in die vaporabis, potenter subvenies.

111 Item aliud ad eos certissimum remedium: Pruna, quae in sepibus nascuntur, colliges et eorum nuculeolos tolles et servabis ad praesidium et cum opus fuerit, in pila tundes quam optime et cribrabis quam minutissime atque inde ex picato sive austero ac duro vino dabis ieiuno bibenda in potione diurna cocliaria tria.

112 Hoc vero medicamen non solum vessicam curat, sed etiam vulnera intrinsecus latentia et apostimas persanat, conficitur sic: Cucuma sextariorum novem rudis aqua impletur et ad dimidias coquitur, tum adiciuntur in eam de sfongeis asparagorum — IIII, apii radicum tantundem, saliuncae lotae diligenter — II, casiae fistulae semuncia, amomi ℥ VIII, petrosilini dimidius quartarius, iris Illyricae — I, masticis Chiae — II; deinde aqua cucumam supplebis et de gypso praeclaudes, ut tamen modicum spiramenti relinquas, atque ita coquens claudes cucumam, ne medicamen exiliat, et ad medias decoques ac recondes in ea; cum opus fuerit, dabis ex eo cum potione vini quantum sufficiat ad bonam mixturam, sed et ieiuno et dormitum eunti dabis.

113 Petrosilini heminam, apii seminis tantundem in cucuma fictili nova prius imbuta ex aqua decoques ad tertias, ita ut obclusa sit cucuma, ne medicamen ebulliat; postea aquam colabis et addito melle iterum ad tertias decoques, inde ieiuno calculoso potionem per triduum dabis.

114 Calculos potio haec adsidue sumpta cum passo vel condito non sinit gigni eosque concrescentes confringit et per urinam harenae modo promit, conficitur sic: Calamin-

1 Cimoliae] Chimonia et. 3 fomentum. 7 nuculeolus. 13 apostimas] vomicas *Cornarius*. 18 dimidium quartarium, *correxi*. 25 eunti] eum. 26 eminam. 33 calamitis.

thes, id est nepetae, — II, sil pictorium, piperis, sucini, saxifragae, petroselini, cyperi, zingiberis uncias singulas tundes et cribrabis et coclearium plenum cum vini mixta et calida potione ieiuno bibendum dabis.

Ad calculum remedium mirum sic: Hederam, quae in 115
quercu nata fuerit, vulnerabis cupro et permittes umorem, qui inde manaverit, indurari in modum gumminis; postea sublatum condito resolves et admiscebis et bibes, quotiens usus exegerit.

Herbae fysalidis bacas ternas per triduum gluttiat qui 116
vessicae calculo dolebit. Herbae Britannicae radices con- 117
tundes et terna scripula ex aqua calida calculoso ieiuno potui per triduum dabis. Eiusdem herbae sucum expressum in duplici vaso decoques ita ut suci eius naturalis sextarius fiat, quem cum mellis despumati hemina miscebis et postea in se decoques et cum colorem mutaverit, refrigerabis atque inde cocleare unum ex aqua calida, si vehementer febricitabit, calculoso potui dabis, statim etiam febris extinguetur; si vero sine febri erit, ex vino eam potionem debebit accipere.

Ad renium dolorem emplastrum utile sic: Axungiae 118
veteris P. II, farinae ℈ I, olei P. I, cerae selibram. His liquefactis adicies sulpuris contriti selibram, nitri contriti et cribrati selibram, omnia permiscebis et concoques atque inde renes confricabis vel more emplastri adpones. Herbam Sabinam in mortario teres et cum axungia vetere 119
subiges et sic renibus adpones.

Ad urinae incontinentiam remedium sic: Feniculi ra- 120
dicem et ramusculum ervi contunde et ex vino vetere da bibendum, continuo remediabis. Urinam continet lac cani- 121
num et adeps eius cum alumine datus, ita ut sit fabae magnitudine globulus qui datur. Cinis coclearum Africa- 122
narum exustarum si potetur, urinae incontinentiam sedat. Anserum trium linguas inassatas si quis ederit, urinae 123

1 silis pictorii *Cornarius.* 10 fissalidis. 11 calculo *om.* britanicae. 16 calorem. 18 febricitauit. 32 globolus. cicis coclearium.

124 profluvium non patietur. Vessica verrina cocta vel usta comedenda aut bibenda efficaciter datur ei, qui urinam suam non potest continere.

125 Leporis cerebellum ex vino potum urinae incontinentiam refrenat; eiusdem testiculi torrefacti et ex vino poti

126 par remedium summeiulis praestant. Ungues apruni exusti tritique in potione sumpti efficaciter summeiulis prosunt.

127 Qui urinam tenere non poterit, caprae vessicam comburat

128 et cinerem eius ex aqua cum vini potione bibat. Verrini genitalis usti cinerem bibere debent ex vino qui urinam

129 continere non possunt. In cubili canis urinam faciat, qui urinam non potest continere, dicatque, dum facit, ne in cubili suo urinam ut canis faciat.

130 Urinae propriae quantumcumque ignoranti summeiulo efficaciter offertur vel res, quas conminxerit, in potione exprimuntur aut ibidem diluuntur et ita ei inscio ipsa potio propinatur.

131 Vitrum teres diligenter et cum pice cedria miscebis atque ita chartam virginem inlines et renibus adpones, quo medicamine diebus septem iugiter usus sanus firmiter eris.

132 Ad reniculorum dolorem observabis, ut post balneum poscam calidam bibas per plures dies, et quotiens dolore interpellatus fueris, idem facies.

133 Conditum ad reniculorum dolorem vel ad calculum sic: Saxifragae — I, vettonicae — I, petroselini — I S, apii seminis — I, rutae seminis ♀ XVIII, piperis — II, vini optimi ℈ XII, mellis optimi P. V. Tundes omnia atque cribrabis et conditum, cum exegerit necessitas, facies eoque, ubi reniculorum dolor aut molestia calculi fuerit, uteris.

134 Saxifragam herbam, petrosilinum Macedonicum, piper, mel, vinum: ex his omnibus conditum facies et laboranti calculoso per singulas septimanas potionem Iovis die dabis. Conficienda autem potio die Iovis luna vetere erit.

8 cumburat. 18 cedria] ebria. 23 idem] id est.
29 ubi] ibi. 30 uterit. 33 septimas.

Ad calculum potio salubris conficitur sic: Semen apii, 135
libystici, feniculi, anethi aequis mensuris tritum miscetur et herbae saxifragae grana V; cumini grana tria, piperis grana V, verbenae folia tria et salis permodicum adicitur. Ex omnibus autem seminibus supra scriptis aequaliter quantum tribus digitis, id est pollice et ab eodem tertio et quarto, levari potest, mittitur, deinde teruntur omnia diligenter; postea adicitur caroeni optimi potio grandis. Ad hanc sane potionem miscendam radices asparagorum et apii et anethi et feniculi lotae diligentissime in sextarios aquae nitidae mittuntur, ita ut radices ipsae tegantur aqua, atque in olla rudi coquuntur ad tertias. Ex ipsa aqua, sed calida miscenda potio caroeni et accipienda per triduum, sufficiunt autem duo huius aquae sextarii ad tres caroeni maiusculas potiones. Sed si necessitas praesentis doloris exegerit, per triduum continuum dabuntur; si vero quis timeat tantummodo dolores supra scriptos aut aliquando pertulerit, accipiet etiam sanus hoc modo vetere luna tres tantum tribus mensibus singulas potiones et iugiter contra hunc morbum erit tutus et sanus.

CAP. XXVII.

Cyliacis et dysintericis et torminosis et ad intestina rupta et ad internos morbos atque incontinentiam stercoris remedia physica et rationabilia diversa de expermentis.

Pastillus ad coeliacos et torminosos optime faciens: 1
Acaciae, balausti, id est mali granati, quod cytinus vocatur, germen, antequam florescat, hypocistidos, opii, singulorum denarios quinos, alterci, cretae Samiae, singulorum denarios senos. His bene tunsis et cretis ex vino myrteo fiunt

2 libistici. 3 grana V] granati. tria] tres. 8 caryni. 13 caryni. 14 sufficiuntur. 15 caryni.
tit.: internus.
21 cęliacos. 22 cytinus *scripsi:* cytinum. 23 hypocystidos. 24 denariorum (*bis*). samite.

pastilli denariorum singulorum aut semissium, ut iuxta aetatem aut valetudinem dentur. Dantur autem ieiunis sine febre ex vini myrtei aut Signini cyatho uno cum duobus aquae mixto, febricitantibus vero ex aquae cyathis tribus. Hoc etiam per clysterium inmittitur, quotiens desurrexerint torminosi, quibus et si graviter afflicti sunt statim prodest.

2 Ad coeliacos, id est qui subite et multa defundunt, et ad alvum citatam et ad levia interdum tormina medicamentum potens sic: Sorborum aridorum contusorum ℈ II, rhus Syriaci, quo coci utuntur, ℈ II, mala granata recentia X, mala cydonea matura X. Haec utraque coquuntur in sapa facta ex musti adhuc in dolio ferventis sextariis triginta sex, quousque ad sextarios duodecim decoquantur et donec malorum coria percoquantur et sint madida; deinde ita teruntur haec fictili mortario, ut grana omnia comminuantur, postea rhus et sorba arida admiscentur tunsa et cribrata curiose et cum sapa, quae est residua, temperantur. Omnibus ergo in unum bene coactis reponitur medicamentum in vitreo vaso, dantur inde ieiunis ligulae duae vel tres sine ullius rei admixtione.

3 Pastillus ad torminosos efficacior conficitur sic: Acaciae ℥ IIII, croci ℥ II, gallae ℥ VIIII, hypocistidos ℥ IIII, lycii ℥ IIII, myrrae ℥ IIII, rhus, quo coci utuntur, nardi Syriaci spicae, aloes, singulorum denarios binos, anesi, gummis, singulorum ℥ ternos, piperis nigri ℥ II. Teruntur haec diligenter et ex suco rubi cauliculorum vel ex vino Signino collyria formantur ritu eorum, quae ad oculos fiunt, cum tamen ita fuerit levis confectio, ut in ungue nulla pareat aspritudo. Finguntur autem alia denariorum singulorum, alia semissium, quae iniciantur; sed rectius ad hanc mensuram pastilli dabuntur, ita ut unus ieiuno ante meridiem, alter in noctem ex aqua, si febres erunt,

2 valitudinem. 4 mixtum. 6 afflicti sunt] defliescit. 10 tridorum. 16 martario. 19 temporantur. unum] vinum. 22 acaciae ℥ XIIII, *sed X deletum.* 24 licii. 25 denariorum binos. 30 pareat] appareat *Cornarius.*

ex vino Signino, si sincere corpus fuerit, detur. Hoc efficax medicamentum est, si cetera, quae in huiusmodi causis curationi vel cibatui sunt necessaria, observatione et opportunitate congrua fiant.

Pastillus, qui clysterio inmittitur torminosis per anum, 4
cum olida et sanguinulenta deiciunt, id est cum intestina eorum cancer occupavit, quo quasi cauterio tunc tantummodo uti oportet, alioqui nocet, ideoque a quibusdam ignorantibus usurpatus accusatur quasi nocivus, recipit autem haec: Chartae conbustae cineris ℈ XXX, calcis vivae ℈ XXIIII, arrenici, quod est auripigmentum, ℈ XII, sandaracae ℈ VI. Haec trita vino consparguntur, in quo rosa et lenticula prius coquuntur, ut possint fieri pastilli ℈ duum aut unius; cum opus est, teritur unus pastillus et inmittitur per aquam, ut supra scriptum est, decoctam cum rosa et lenticula, si febres erunt, sin minus, ex vino eadem decocta utilia erunt. Facit bene et myrtae fasciculus cum oleastri vel olivae ramulis utroque modo, prout res exegerit, incoctus.

Potio autem, cum inmissum fuerit supra dictum me- 5
dicamentum, haec convenit. In noctem in aqua catapotia dantur, quae fiunt sic: Myrrae ℈ II, lycii ℈ III, turis ℈ I, opi ℈ I, aloes ℈ II, acaciae ℈ IIII, myrtae bacarum nigrarum ℈ VI, ovorum ex aceto coctorum vitellos II. Haec trita vino Surrentino consparguntur et fiunt pastilli ℈ singulorum, dantur febricitantibus ex aquae cyathis tribus, sine febre, ex musti Surrentini cyathis duobus.

Ad ventris dolorem et inflationem intestinorum et prae- 6
cordiorum dolores et ad convulsa et rupta interanea et ad urinae difficultatem remedium sic: Panacis ℈ IIII, piperis ℈ IIII, dauci Cretici radicis vel seminis ℈ VI, sulpuris vivi ℈ S, opii duas tertiasve partes victoriati ponderis, castorei ℈ S, myrrae ℈ III. Haec trita et cribrata vino consparguntur et ex his fiunt pastilli magnitudinis lupini.

4 oportunitate. 8 uti oportet] uitioportet. 15 est *om.* 16 lenticulam. 30 piperis ℈ IIII *om.*

Dantur, cum res postulat, ex aceto et melle in unum mixto cyathis tribus; ad vitium autem mulierum, quo correptae suffocantur, quod Graeci hystericen pniga appellant, ex aqua mulsa dari oportet, quantum nux avellana est; detrahit enim urinam copiosam.

7 Medicamentum, quod dodecatheon appellatur, movet urinam, facit et ad eos, qui reficiendi sunt post gravem inbecillitatem, facit et ad auruginem habentes et ad iocineris et renium dolorem et ad lienosos et ad hydropicos et ad difficulter urinam reddentes; crapulam quoque non patitur vino nigro potum subsistere. Prodest stomachicis et mulieribus a vulva laborantibus et ad omnia venena et ad serpentium morsus atque ictus et ad interius convulsa satis utile est; conficitur sic: Myrrae ℥ II, casiae corticis ℥ II, iris ℥ I S, apii seminis ℥ II et tertiam victoriati, acori ℥ I, uvae passae sine granis ℥ VI. Haec omnia vino Ariusio contusa cribrataque consparguntur; deinde ex his fiunt pastilli ℥ singulorum, quamvis auctor dicat se pastillis usum etiam ad denarii semissem cum vini supra dicti cyatho.

8 Medicamentum mirum ad cyliacos et ex cruditate gravedines doloresque cuiuslibet partis in corpore sustinentes nec minus ad oculorum facit et renium dolorem arcendum et ad scabiem vessicae et ad iocineris duritiam, exsiccat enim corpus; prodest et ad arteria; denique in omnibus laborantibus adiuvat et concoctiones et urinam movet, conficitur sic: Nardi Syriacae, croci, myrrae, casiae, costi, cinnami, castorei, schoeni floris, piperis albi, piperis longi, galbani, resinae terebinthinae, storacis, opii, singulorum ℥ quarternos, alterci seminis, anesi, apii seminis, singulorum ℥ quinos, tragacanthi ℥ VI, mellis, vini Falerni

3 cythe . . . ricem picnam (*sic*). 4 abellana. 6 duodecatheon. 8 inbicillitatem. 9 lienosus. ydropicos. 10 difficultatem. crapolam. 11 poto. stomachis. 20 dicto. 25 arteriam *Cornarius*. 26 laborantes. *post* concoctiones *add.* removet. 28 scoeni. flores. 29 terebintinae. sthorachis.

vel similis huius sextarios singulos. Haec omnia contunduntur et cribrantur, donec mollissimam tenuitatem accipiant; tum in patellam fictilem novam mel infunditur tepefactum molli pruna, dein vinum instillatur macerato prius in eo tragacantho vicissimque ceterae species inspargunturtur; tum simul movetur medicamentum et omnia omnibus permiscentur. Cum autem crocinum colorem habuerit medicamentum, transfunditur in mortarium marmorium et ibi pistillo bene subactum reponitur in pyxide cornea; cum opus est, datur ad supra dicta cum vini cyathis tribus admixto aceto atque melle, prout visum fuerit.

Ad eadem remedium efficax, quod conficitur sic: Myrrae ℥ IIII, croci et panacis ℥ ternos, alterci ℥ V, anesi ℥ II, apii seminis ℥ V, opii ℥ II, papaveris capitati et asari ℥ quinos, gallae Syriacae inmaturae ℥ VI, mori ex rubo inmaturi aridi ℥ IIII, rosae aridae ℥ VI, balaustii ℥ III, rosae caninae suci ℥ III, rhus Syriacae ℥ V, palmarum purgatarum ℥ XX. Quae coquuntur ex aquae cisterninae sextariis tribus, donec relinquatur sextarius unus, deinde ipsae palmae exprimuntur prelo aut coclea; ex suco eodem atque aqua modica fiunt de supra scriptis speciebus in pulverem redactis pastilli ad ℥ semissem; dantur similiter, ut prius medicamentum dari oportere praecepimus. 9

Prodest torminosis plantaginis sucus vel rubi vel lentisci vel rhus Syriaci vel herbae milefolii vel terebinthi, omnium ad ℥ semissem potus cum vino vel aqua. Bene facit torminosis rumicis semen, quantum ligula capit, tritum ex vini austeri cyathis quattuor vel aquae totidem in tempore potum. Glandes quercinae tres aut quattuor vel eiusdem folia vel liber eius coctus ex aqua, quae vel sola vel cum vino torminosis potui data plurimum prodest. Ceratitidos, quam herbam nos violam marinam appellamus, radices trium digitorum magnitudine incoctae vino austero torminosos iuvant, si illud vinum admixta leviter 10 11 12 13

5 tracantho. 11 prout] pro. 15 asari *scripsi:* sariae. 16 balaustici. 32 caratitidos. nos violam *scripsi:* noviolam. 34 iuvat.

14 aquae calidae potione potetur. Herbae Britannicae radix vel folia incocta vel aqua, in qua tamarici folia et semen incoctum fuerit, torminoso potanda detur etiam cum ad-
15 mixtione vini austeri. Plantago cocta ante alium cibum data ex aceto plurimo et exiguo sale atque oleo tormino- 5 sis plurimum prodest.

16 Plantaginis aridae semen tritum ex partibus duabus et papaveris capita arida trita ex parte tertia oportet per cribrum tenuiter foratum traici ex eoque pulvere dari torminoso ligulae magnae mensuram, interdum plus aut minus, 10 cum vini veteris mixti non nimium, id est cyathis tribus. Hoc medicamentum ante somnum utiliter etiam ad vesperam datur.

17 Prodest torminosis huiusmodi sorbitio: Alicae hemina percoquitur cum cerae et rutae ℥ I, admiscetur sane his 15 et malum granatum atque ita simul coquuntur in aqua; post hoc exprimuntur omnia et coagitantur diu ac si opus fuerit, adicitur alica cocta, ut in modum pultis sit. Lactis quoque bubuli aut cuiuslibet ℥ I admiscetur et sic sorbetur. Si autem manducare panis more illud volueris, 20 addes illic ova incocta tria et polentae nitidae delicatae quantum satis erit, ut panis fieri ex eo possit, qui etiam frigidus comestus plurimum prodest.

18 Medicamentum ad torminosos huiusmodi satis utile est: Croci ℥ I et duae partes victoriati, nardi ℥ II, aca- 25 ciae ℥ III, gallae ℥ III, aloes victoriati pars tertia, lycii ℥ I, opii ℥ S, tragacanthi ℥ S et tertia eius, turis ℥ I et victoriati partes duae, myrrae ℥ II, piperis ℥ S. Teruntur et cribrantur haec diligenter atque ex vino fiunt pastilli lupini magnitudinis, dantur cum tribus cyathis liquoris 30 cuiuslibet tam diu, quousque conveniat, ut tormina universa sedentur.

19 Inmitti torminosis per clysterem oportet vinum ex piris Syriacis factum cum suco plantaginis; mirifice enim facit hoc remedium et multis experimentum dedit. 35

7 aridae] aradice. 26 licii. 27 tertiam. 33 clystere.

Palmarum numero XX pulpae, iunci radicis ℈ X, gallae inmaturae ℈ X, myrrae ℈ V; tunduntur et miscentur universa atque ex omnibus fiunt ex vino pastilli numero XXX, dantur similiter ut praedicta medicamenta ex quolibet liquore. 20

Balaustii ℈ V, soporis ℈ II, gallae inmaturae pilularum ℈ II, tamarici seminis ℈ II, turis ℈ IIII, rhus Syriaci ℈ IIII, vinaceorum tostorum ℈ V; hinc pilulam ad duum denariorum pondus cum potione ex vini nigri cyathis tribus totidemque aquae calidae mixta torminoso dari oportet. 21

Si torminosi vel cyliaci propter frequentes desurrectiones viribus deficientur, dandae erunt eis sorbitiones ex cremore farris vel ex ptisana factae modo per se solae, modo cum rosa unguentaria mixtae, vel ius gallinae pinguis excoctae cum butyro vel lac caprunum aut ovile tepidum per se vel etiam decoctum cum butyro et lenticula similiter facta prodest; inponenda vero sunt torminosis fatigatis a stomacho usque ad inguina unguenta quae spissant cutem ea, quibus unguentarii utuntur. 22

Medicamentum, quod per anum inicitur torminosis, sic: Calcis vivae, sandaracae, auripigmenti, singulorum paria pondera, teruntur una omnia ex aqua vel ex suco plantaginis, donec possint coire, tunc pastilli fiunt; cum opus sunt, teruntur et iniciuntur ad cuiusque vires, ut plurimum ℈ IIII aut minimum ℈ II cum hemina vel ut plurimum cum cyathis VIIII aquae cum myrtis decoctae vel cum rosae foliis vel lentisco; medicamento sane hoc uti oportet non inter initia torminosos, sed cum malignitas vitii apparuerit, et si non eodem die, quo primum adhibetur, profuerit, etiam sequenti fieri oportebit. Si quis autem morsus intestinorum, cum inmissum erit medicamentum aut cum redit, insequitur, infundatur statim per clysterium lenticulae decoctae aqua vel furfures; sedabitur con- 23

1 radices. 6 balaustici. soporis] opii *Cornarius.* 8 vinacearum. 9 denariumrum (*sic*). 10 mixtae. 13 cremore] opemore. 15 ovillum *Cornarius.* 28 torminosos *scripsi:* torminosis. 34 aquae.

festim dolor, cum eas deiecerit torminosus; post iniectionem sane detur cibus.

24 Aliud medicamentum, quod mirifice prodest torminosis, sive febrem habuerint seu sine febre fuerint: Plantaginis suci hemina frigida vel tepida inmittitur per clysterem in anum vel per se sola vel cum vino ex piris Syriacis facto. Hoc medicamentum etiam si aeger cibum horrescit, restituit ei cupiditatem manducandi; facit vero sitem intolerabilem, sed moderate bibendum.

25 Pastillus ad torminosos efficax conficitur sic: Acaciae ℥ I, mali granati corticis ℥ VIII, gallae Syriacae inmaturae ℥ V, soporis ℥ V, myrti bacarum nigrarum ℥ VII, rhus, quod coriarii utuntur, ℥ VIIII vel eiusdem suci ℥ VI, alterci seminis ℥ VIII, turis ℥ VIII, rhus Syriaci ℥ VIII. Haec omnia animantur praeter acaciam, tus, opium et contunduntur seorsum et in unum miscentur vinoque omnia myrtino consparguntur atque in pyxide fictili reponuntur; si quis volet pastillos facere, adiciet gummis ℥ VI. Dabitur ex hoc medicamento ieiuno torminoso ℥ unus ex aqua vel ex vino mixto myrteo. Idem medicamentum inmittitur per clysterem ad mensuram iuxta vires cuiusque.

26 Vinis uti oportet torminosos ex myrto et piris Syriacis, ex malis cydoneis et terebintho, ex rhus coriario, ex glande quercina, ex lapathio, ex populi fructu, ex rubo, ex hypocistide. Quae omnia decoquuntur seorsum cum vino Surrentino aut Signino, potioni vero admiscetur aqua cisternina decocta et sub divo posita.

27 Prodest torminosis lac potum, in quod lapides ferventes saepius vel ferrum candens demissum fuerit, si tamen non febricitabunt.

28 Cibi prosunt torminosis huiusmodi: Panis fermentatus durus, pultes diversae, lenticula aceto condita, brassica, plantago, intiba, mala cydonea, uvae ex ollis, palmae

5 clistere. 8 orrescit. 12 oporis: opii *Cornarius.* 13 quo *Cornarius.* 19 medicamentum. 21 clystere. 24 pupuli. 25 dequoquuntur. 28 torminosos. 29 demissum *scripsi:* dimissum.

ex litore, capreae, palumbi, anates, meruli, turdi, grues, mulli, lolligines, polypi assati.

Torminosis sunt extra cutem inponenda haec: Lana 29
sucida ex aceto vel rosaceo vel malino oleo admixto, item plantago, apium, milefolium, intibum, lentiscum; per se trita haec vel admixto vino austero, quo magis adstringant, adponuntur, postea cerotum ex oleo myrtino vel malino, id est habente corticem mali Punici, adponitur, cui et galla Syriaca et acacia admiscentur.

Torminibus primis temporibus constringendis suci utiles 30
sunt, ut plantaginis, acaciae, mali granati corticis, hypocistidos, milefolii, intubi, lentisci, rubi per se tantum vel cum vino ex piris Syriacis facto mixti; medium autem cursum habentibus torminosis, quod tempus Graeci acmen vocant, oportebit infundere per clysterem rosam vel oleum myrteum cum cerussa; cedente porro impetu molestiae vel difficultatis, quod tempus Graeci paracmen vocant, convenit lenticula, ptisana cum adipe capruno cocta; inveteratis vero torminibus prosunt, quae vehementius spissant et a putore atque abalienatione corporis vindicant, ut ea, quae ex calce, charta usta et auripigmento conponuntur et possunt inhaerere purgatis ulceribus, quo tempore rediri oportet ad priora omnia edenda praeterquam ad lentem et ptisanam; ducunt enim cicatricem, sed praecipue cerussa admixto vino; emplastra vero, quae extra cutem cicatricem ducunt, soluta ad ignem cum oleo myrtino adponenda sunt.

Dysintericos recreat pulmo pecudis, id est ovis, de- 31
coctus, cum lini semine, ita ut et caro manducetur et aqua illa potetur.

Trochiscus Asclepiadeus praestantissimus ad ventris 32
fluxum et dysinteriam, quam nullus alius tam facile stringit quam hic, conficitur sic: Apii seminis semuncia, hyoscyami semuncia, anesi ℈ VI, opii ℈ III, hypocistidos ℈ III,

2 poplipi. 10 torminibus *scripsi:* torminis. 13 *post* mixti *add.:* et aqua incocta mirto rubo lentiscum. 15 clystere. oleo. 31 asclepiarius. 32 disinteriam. 34 ypocistidos.

croci ℈ III, myrrae troglodytidis ℈ III. Colliges haec cum aqua aut cum vino myrteo, id est in quo myrti bacae coxerint. Hoc ipsum medicamentum ventri adpositum, ita ut ceroto myrtino colligatur, epithema dysintericis aptissimum est.

33 Tormina patientibus multi ventrem viventis anatis adponunt adfirmantes transire morbum ad anatem eamque mori; quod si verpertilionis sanguine ventrem oblinas tor-
34 minosi, in omne tempus dolore relevabis. Si in aqua frigida dysintericus pedes usque ad genicula ponat, sed si non febricitabit, et de vino austero potionem calidissimam bibat, cito sanabitur.

35 Confectio medicaminis miri adversum dysinteriam: Testam locustae, id est illam spinosam vel aculeatam, quae est iuxta caput, conbures nitide et postea teres, ut in tenuissimum pulverem redigas, et sic ei, qui ventris fluxu vel rosura laborabit, ex vino vetere, si non febricitabit, aut si inaequalis erit, ex calida aqua dabis, ita ut de singulis locustis testas singulas integras exustas per triduum bibat; mire sanabitur.

36 Mellis heminam, vini veteris sextarium, piperis grana ducenta teres diligenter et conditum ex his tribus speciebus facies et ieiuno dysinterico mane meralem calicem calidum plenum dabis, statim proderit; sed si necesse fuerit, ex eo condito ipsum plenum meralem per triduum dabis.

37 Lactis capruni statim mulsi grandi potioni additur de coagulo haedino frustrum, quantum avellana grandis est, quod digitis medicinali et pollice sublatum vel missum iisdem digitis contemperatur et datur laboranti dysinterico, dum adhuc calet lac, antequam illo coagulo stringatur, per triduum; haec potio ieiuno dabitur contra orientem bibenda.

38 Surculum de ceraso silvatica exures et de testa ostrei aeque facies paribusque mensuris pulverem tritum cum

1 mirrae trogloditis. 2 mirti. 3 coxerint] coctae fuerint *Cornarius*. 8 vespertillionis. 17 rosura *scripsi:* rasura. 19 lugustis. 26 caprunus. 27 quagulo. 29 hisdem. 30 quagulo. 32 surculum *scripsi:* sucinum.

melle Attico aut cum vino austero candenti ferro calefacto bibendum dysinterico dabis; mire proderit.

Ovum recentissimum aperies et in calicem vacuabis 39
ac testam eius implebis melle optimo despumato necnon oleo viridi bono et in ipsum calicem defundes ac simul omnia permiscebis et diu agitabis ac postea in calida aqua ipsum calicem tepefacies et sic dabis dysinterico, cui medendum erit; mire proderit.

Ros marinum sive rhus orientale, quod est minutum, 40
robium, simile lenticulae, quantum tribus digitis prendere potueris, mittes in mortarium et teres cum vino et postea in aliud vasculum mittes calidam atque ibi tepefacies et sic dabis dysinterico bibendum, statim remediabitur; sed per triduum continuum hoc remedium et postea, quotiens fuerit necessarium, dabis.

Vitrum teres diligenter et criblabis et masticis grana 41
teres atque aequis mensuris permiscebis et ex his singula coclearia dysinterico in vino cocto per triduum vel quotiens opus fuerit dabis, miraberis remedium experimentis probatum.

Ad dysinteriam remedium efficassimum sic: Rosae 42
silvaticae bacas oblongas, rubicundas, maturas, inpari numero vel VII vel VIIII vel XI tritas diligenter dabis laboranti dysinterico ad potionis modum cum melle Attico styptico vel vino vetere, si non febricitabit, vel cum aqua, si febricitabit, et si necesse fuerit, per triduum dabis; mirum experieris remedium.

Ad dysintericos mirum remedium, quod ventrem et 43
purgat et stringit, sic: Gypsi peregrini triti — I, specularis conbusti triti — I, de testis ostrearum conbustarum — I. Haec omnia posteaquam trita fuerint et mixta, tollet inde, qui dabit remedium, tribus digitis prioribus cum pollice quantum semel capere potuerit, et in potione vini

1 melle Attico *scripsi:* mettico. 7 dysinteria. 9 orientale *scripsi:* orientalem. 12 vasculo. 18 cocato. 19 dabis] dabitur. 24 melle Attico *scripsi:* mettico. stiptico.

veteris puri, si non febricitabit, dysinterico dabit; quod si inaequalis fuerit, in caldae aquae potione accipiet.

44 Fimum caballinum conbures et cinerem fimi ipsum cum vino vetere miscebis et conteres et sic dabis dysinterico bibendum sine aqua, si non febricitabit.

45 Aluminis schisti ℈ IIII cum aceti cocliaribus III miscebis et teres et colabis et tepidum cum aquae duplo dysinterico dabis bibendum.

46 Pumicem mollem, sfongiam de qualibet rosa unam, gallam unam semis, corticis siccae de malo granato ℈ IIII, piperis grana XLVIIII diligentissime teres et cum vino vetere permiscebis et pastillos aequales inde facies, ut cum opus fuerit singuli in vini veteris hemina soluti dysinterico per triduum dentur, ita ut ipsa potio ferro duro calefiat; insigne remedium cito experietur.

47 Leporis ventriculum cum fimo suo vino vetere lavabis, ita ut sordes ipsae ibi sint et misceantur, aut si in ventriculo non inveneris, pilulas de fimo ipsius inpares numero tritas cum vino vetere dysinterico dabis bibendas.

48 Ad ventris fluxum masticem albam teres et in potionem mixtam mittes et calefacies bene ipsam potionem in
49 aqua calida et bibendam per triduum dabis. Herbam plantaginem colliges ac teres et sucum eius cum vini veteris potione, si non febricitabit, dysinterico per triduum dabis.

50 Ad ventris fluxum vel ad dysintericos iam desperatos remedium sic: Vermem, unde coccum tinguitur, teres et cum vino vetere optimo potionem mixtam et calidam per triduum dabis.

51 Ad dysinteriam sive torminosos et qui deiectionem nimiam patiuntur remedium sic: Ovorum vitellos coctos sive incoctos, uvam agrestem acidam et gallas pari mensura tere ac permisce et bibendum medicamen tepens trade.

52 Frumenti tosti grana inpari numero, similiter hordei et pisae, cum mellis despumati hemina misce et

2 caldae] calda. 3 ipsius. 4 dabis (*repet.*) bibendum. 6 schisti] cisti. 12 ut] et. 21 calefacias. 29 dysinteria. 33 hordei *om.*

tere et dysinterico per uncias singulas diebus singulis dabis.

Coliculos ex aceto coctos, alii spicas quattuor pur- 53
gatas, ova incocta duo simul contere et adice vini veteris heminam et fervefactum medicamen dysinterico da bibendum.

Ficum duplicem et palmam pinguissimam cum vini 54
veteris hemina ad tertias decoque et piperis albi triti viginti grana admisce et tepidum dysinterico potui dato.

Vestem ovi delicatam interiorem siccatam contere, vino 55
misce et cola et ex aqua calida dysinterico da bibendam.

Lac caprunum fervens, adiecto polentae quantum satis sit, 56
cum fuerit quasi tenuis pulticula, dabis cui supra bibendum.

Coagulum leporinum ex vino dilutum tepidum dysin- 57
terico da bibendum, de quo coagulo si singulos scripulos in singulis ovis sorbilibus ieiuno per triduum dederis, mire subvenies. Vini veteris faeces et iocineris caprini frustum 58
sufficiens in ollam rudem mitte et facito, ut bulliat, atque inde ieiuno cyliaco sufficienter da bibere.

Bulbus Africanus rubicundus contritus adiecto vino, 59
quod ferro duro candenti calefiat, potui datus cyliacis medetur. Palumbum ferum ex passo concoque atque inde 60
potiones singulas cyliaco per triduum da bibendas. Ad 61
cyliacos herba plantago et lentiscus separatim ex aqua coquuntur, postea in unum permiscentur et tunc adiecto aceto cum pane in cibo sumpta prosunt. Herbae vettonicae 62
in umbra arefactae tunsae cribrataeque pulvis cum vino potus cyliacis plurimum prodest.

Mali granati cortex siccata tunditur et criblatur et 63
pulvis ex eo miscetur cum ovorum vitellis tribus diuque in morem panis subigitur ac fricatur atque inde panis formatus in foco coquitur et sic manducatur. Qui si propter nimiam austeritatem offenderit, cum lenticula sine oleo cocta adiecto acerrimo aceto a ieiuno manducari debet, quod eo plus proderit, quo propensius fuerit manducatum.

10 interiores. 21 datur. 22 conquoque. 32 quoquitur.

64 Herbae quinquefoliae radix in umbra arefacta contusaque et ex vino polentae vice pota mire cyliaco succurrit, sed febricitanti ex aqua calida da bibendum. Caprae silvaticae iecur carbonibus inassatum et per se sumptum cyliacos remediat idemque arefactum et tritum et cum vino potui datum certissime auxiliabitur. Caseus siccus transmarinus vetustus adiecto sili Gallico et sorbis aridis diligenter omnibus tritis et cum vini veteris austeris cyathis duobus potui datus cyliacos mire sanat. Vituli adeps ex femina sublata cum aquae cotylis tribus decocta et sorbitionis more sumpta cyliaco plurimum prodest.

68 Cyliaco et ei, qui eiectionibus vel doloribus acutis alvi variis vexabitur, potenter succurres, si muliebre lac quam plurimum ieiuno potui dederis, donec persanetur. Haedinum coagulum magnitudine fabae in vino myrteo remissum et ieiuno cyliaco potui datum efficaciter prodest.

70 Membrana, quae est in ventriculo gallinae, siccata et trita et cum vino austero cyliaco ieiuno potui data medetur, ita ut ipsa gallina prius vel biduo abstineatur a cibo et qui potionem accepturus est, ante diem fruge sit et non cenet. Ova in aceto cum testis suis macerata et alio die in patellam infusa ibique tostata cyliacis in cibo data plurimum prosunt.

72 Pulticula fit ex alica prius tostata quam accipiat aquam; infusa vero aqua cera remissa illic mittitur et dum excoquit coagitatur et a cyliaco calida sorbetur. Galla Commagena comburitur et cinis eius extinguitur vino contritusque ventri cyliaci inlinitur, statim subvenit. Flos hederae tribus digitis sumptus diligenter tritus et ex vino austero cyliaco potui datus medetur. Sevum ovillum decoctum in vino austero et calidum potui cyliaco datum manifesto remedio erit.

76 Laridi veteris pinguis — III, mellis boni despumati tantundem, vini veteris austeri cyathos tres, ovorum cocto-

4 iecor. 10 cotilis. 25 exquoquit. 30 haedere.

rum vitellos tres in unum permiscebis simulque tam diu teres, donec ad crassitudinem mellis adducas; deinde in pyxidem condes atque ex ea, cum opus fuerit, cyliaco nucis avellanae magnitudine ex vino, si sine febre erit, si febricitabit, ex aqua calida dabis; mire celeriterque subvenies.

Ova decoquuntur ex aceto, donec indurescant, et vi- 77
telli eorum tostati cum pipere esui cyliaco dantur, cito medentur. Caseus ovillus vetustus in cibo sumptus vel 78
rasus et cum vino potus cyliaco medetur. Cocleae cum 79
testis suis contritae duae et ova cruda duo et passi cyathi duo, aquae cyathi tres, simul permixta omnia ac diu coagitata et in vaso fictili calefacta ad modum potionis cyliaco data medentur. Serpentis exuviae cum rosaceo decoquun- 80
tur in vaso stagneo et postea tritae ventri cyliaci utiliter inlinuntur.

Ad omnes epiforas ventris caseum vaccinum mollem 81
calidum inponi oportet, quo tempore dysintericis potiones ferro candenti calefactas dari convenit. Glus taurina aqua 82
calida resoluta cyliaci ventris inflationi utiliter inponitur.

Gravissimum ventris vitium est ileos, cui maximum 83
remedium est discerpti vespertilionis sanguis inlitus ventri.

Frequentissime evenit, ut ex qualibet causa subitus 84
dolor ventris exsistat; sed qui talum leporis secum habuerit, huiusmodi casum, id est subitum dolorem ventris, numquam incurret. Dysintericis medetur aqua, in qua pilulae 85
cupressi decoctae fuerint, cum vino austero epota. Aqua, 86
in qua lauri folia fuerint decocta, potui sumpta intestinorum doloribus medetur.

Ad profluvium et incontinentiam ventris remedium 87
sic: Malva circumfossa ferro, quod ex utraque parte acutam aciem habeat, et praecisa a superiore ad inferiorem partem, id est usque ad radicem, deinde radix eius in-

1 vitellus. permiscebis *Stephanus:* permisces. 3 pixidem. 4 abellanae. 8 tosti *Cornarius.* 9 sumptos. 20 inflationi *scripsi:* inflatione. 23 subitos. 26 dysintherici. 27 epota] est pota. 32 praecisam.

voluta panno rubro portata ab eo, cui remedio opus est,
88 profluvium ventris eius inhibebit. Betae conbustae et in pulverem redactae atque subactae cum aceto et a pectore laborantis inguinum tenus inlitae validissime adstringunt
89 profluvium deiectionemque ventris. Ros marinum cum creta molli tritum et cum aceto modico ventri inpositum alvi
90 profluvium sistit. Rubi spinae radices et coliculi teneri cum vino Amineo austero ad tertias decoquuntur atque ex eo vino cyathus ad diem ieiuno ventris profluvio laboranti potui datus optime medebitur.

91 Herba oxylapathos cum semine suo arida contrita et ex vino calido pota magnum incontinentiae ventris prae-
92 stat remedium. Pruni silvatici bacas corticemque ac radicem eius arboris in unum ex vino ad tertias decoques atque ex eo singulos cyathos ad diem deiectionis taedio
93 laboranti ieiuno potui dabis. Iris Illyrica, id est Macedonica, quae fuerit gravissimi ponderis, contundatur et in pulverem cribratum tenuissimumque redigatur atque ex eo mensura acitabuli unius dimidiati cum passi cotyla una permisceatur et coagitetur atque inde cocleare unum cyliaco mane ieiuno detur, ita ut et a cena abstineatur; mirifice proderit.

94 Si quis tortiones subito pati coeperit de ventris nimietate, pedes suos in aqua calidissima quam diutissime teneat, statim sanabitur.

95 Sanguinem caprunum si polentae furfuribus adiecta resina miscueris atque emplastri modo ano ventrique adposueris, pondus omne et libidinem deiectionis efficaciter reprimes.

96 Iecur verrinum recens conbustum contritumque ad summam levitatem cum vino, sed sine sale potui datum efficaciter subprimet nimiam deiectionem.

97 Leporis sanguis recens defusus et cum polenta coctus
98 et datus dysinterico ilico ventris profluvium sistet. Hir-

1 robro. 10 medibitur. 11 oxilapathos. 16 ilirica. 19 acitali (*sic*). cotila. 26 furfuribusque.

cinus sanguis exceptus et coagulatus ac super carbones assatus in cibo datus mirabiliter profluvium ventris emendat. Cervini cornus de ipsis radicibus, quae capiti haerent, 99
scobis lima tenuissimus factus et ad dragmae mensuram cum vini austeri cyatho datus sistet nimios ventris fluores, si vel triduo iugiter bibatur. Panis anticus ex lacte 100
capruno decoctus et more sorbitionis ventris fluxu laboranti bis ad diem datus cito succurrit. Aqua, in qua cor- 101
tices fabae ad tertias decoctae fuerint, si bibatur, plurimum cyliaco proderit. Folia fici arefacta sole, deinde con- 102
busta et in cinerem redacta atque ex vino austero potui data ventris fluxum efficaciter sedant.

Medulla vaccina cum farina tenui subacta et velut 103
excoctus panis cibatui data mire dysintericum sanat, maxime si et caseus bubulus recens manducetur. Adipem capru- 104
num de renibus sublatum misce cum polentae furfuribus atque adice illic cyminum et anethum et acetum aequis portionibus atque ex aqua decoque et colatum sorbitionis more dysinterico dato sumendum, mire celeriterque subvenies.

Lac ovillum, quod candentibus glareae lapidibus in 105
ipsum lac demersis excoquatur, dysinterieo potui cum ipsis lapidibus datum mire prodest, ita tamen, ut prius de ipso lacte serum omne tollatur.

Iecur hircinum missum in ollam novam cum vini 106
austeri cotylis sex ad tertias decoctum, sed dum excoquitur conpunctum, ut umor eius cum vino permisceatur, postea dysinterico potui datum efficaciter prodest.

Dysinterico et torminoso et ei, qui iam corruptum 107
sanguinem egerit, saluberrimum medicamentum est tale: Alei spicae IIII et ova duo incocta in unum teruntur hisque additur vini veteris sextarius et coquitur ad tertias; inde ieiunus, quam plurimum potest, si biberit, efficacissime intra triduum sanatur. Spondogos est lanugo 108

1 coacolatus. 4 scopis. 14 dysinterico. 16 *post* furfuribus *add.* facta. 18 sorbitionibus. 21 *post* lapidibus *add.* id est. 26 cotili. 27 et humor.

quaedam, quae in rosa silvatica solet nasci; eam tritam cum vino austero desperatis iam dysintericis potui dedi mirantibusque compluribus saepissime de abrupto periculo liberavi.

109 Torminosis malvae Graecae albae radix trita potuique
110 ex mero vel per se sola data remedio est. Farinae hemina, ovorum vitelli tres, piperis grana XX contrita in unum miscentur et subiguntur; panis ex his formatur et in foco coquitur, torminosis esui datus plurimum prodest.

111 Milefolium contritum si quis torminosus ex aqua fri-
gida, prout virtus aut aetas eius se habebit, biberit, cele-
112 riter sanabitur. Lotos, unde tibiae fiunt, in scobem secta vel rasa atque ex eo pulvere cocliaria tria cum aceto scillitico torminoso ieiuno in potione data mirifice prosunt.

113 Torminibus maximo remedio est lactuca, si decocta cum cimino trito et oleo manducetur.

114 Sal tritum, senapi tritum, ovum crudum in unum vas mittuntur et testa ovi ipsius oleo viridi repletur et in ipsum vas defunditur; similiter et mellis despumati et vini austeri singula testa ovorum plena funduntur et simul universa cocleari diutissime permiscentur et tepe-
115 facta torminoso bibenda dantur, celerrime prosunt. Ruta cum hysopo in aqua ad tertias decoquitur atque eadem aqua in potione vini a torminoso salubriter mixta potatur.

116 Malum Punicum in olla gypsata clausum in furno con-
bures et postea diligenter teres atque in pulverem tenuissimum rediges, quem repones et paratum habebis, ut cum opus fuerit ad subitas tortiones cum vini potione detur; prodest continuo.

117 Si quacumque causa tortiones quis pati coeperit, mellis optimi libram decoquat ad tertias eique addat vini cyathos tres et aquae anethinae cyathos tres et coagitatam ac tepefactam hanc potionem ieiunus bibat; continuo
118 sanabitur. Fabam integram frictam calidam in acetum

3 cumpluribus. 9 essui. 10 torminosis. 14 scillito. 20 singulae testae ov. plenae *Cornarius*. 23 ysopo. 32 *vocabula* aquae anethinae cyathos tres et *om.*

acerrimum mittat et madefactam torminosus manducet, cito sanatus erit.

Ad profluvium et incontinentiam ventris remedium sic: 119
Spongeam, quae in pruno silvestri vel in spina aut in rosa silvestri nascitur, colliges et supra vatilum tostabis et diligenter teres atque in calicem mittes ac desuper ovum incoctum defundes et bene permiscebis, deinde super vatilum candentem defundes et coques ac laboranti cyliaco quasi ovum tortum manducandum dabis.

Bacae olivarum in vino tritae cyliacis recte propinan- 120
tur; portulaca quoque ex aqua fervefacta e polenta aspersa conditur; inde offae complures si edantur a dysinterico, plurimum iuvabitur. Ungula porcina conbusta ad cinerem 121
et trita postera die ex vino hausta mirabiliter dysinterico prodest. Cinis criblatus aceto commixtus ventri et reni- 122
bus imis calidissime inlitus certissime ventris abundantiam stringit. Rana viva si ventri torminosi adponatur, in 123
eam vitium confestim transire dicitur. Torminosis salu- 124
berrime aqua marina per clysterium infundetur, si molestia diutina fuerit.

Fimus columbinus tritus ex melle ventri inlitus alvi 125
incontinentiam stringit. Iuniperi bacae tritae ex vino nigro 126
potui datae conprimunt alvi nimietatem.

Caput caprunum cum pilis suis contusum atque dis- 127
coctum ciboque sumptum rupta interius intestina dicitur glutinare. Pilos leporinos adiecto melle conprehendes at- 128
que inde globulos parvulos facies; hi singuli saepius gluttiti intestina quamvis perniciose rupta certa coniunctione conectunt.

Verbasci radicis corticem detrahito eiusque contritae 129
sucum per linteolum expressum ex aqua aut vino bibendum dato, omnia interiora vitia, quae ex frigore aut labore aut pectoris lumborumve dolore nascuntur, mira efficacia sanabis.

1 torminosos manducit. 9 ovi turtum. 11 porcacla. aspersa] asper. 12 cumplures. 16 habundantiam. 17 rana] anas *Plin.* 22 iunipiri. 26 gluttinare. 27 globulus parvolos.

130 Serpullum ad pondus victoriati argentei tritum bene valenti ex vino, febriculento ex aqua potui datum omnes ventris dolores sedat.

131 Humanum lotium vetus adiecto croci modico, ut odor eius occultetur, ignoranti potui datum quamlibet veteres in visceribus latentes morbos sanabit; vomitu enim inritato et eiectionibus concitatis omne vitium valenter expurgat.

132 Ut explorari possit, ex latentibus morbis qui sit ille, qui vexat infirmum, conprehendique qualitas vitii et pars viscerum possit, catulus fetae canis lactens die ac nocte cum eo qui laborat accumbat; is postea sectus inspicitur translatusque in eo morbus haud difficile notatur ita tamen, ut aeger ei lac de suo ore frequenter infundat; eum tamen catulum, cum fuerit exsectus, obrui oportet nec ab re est, si triduo idem catulus vivens cum aegro maneat; vitium enim aegri transire in eum usque adeo certum est, ut moriatur catulus hominemque morbis latentibus relevet.

133 Ad dysintericos solitaneos cocleam plenam cum testa sua vivam teres, ad cuius pondus infra scripta trita miscebis, id est casei veteris quantum est cocleae dimidium, ovi medullam in aceto coctam, panem candidum vetustum vel tostum vel, quod est melius, nauticum, rutam, piper ex vino; quod cum prius ferro candenti calefeceris, potui sine aqua ministrabis, sed et bacas myrteas adicies. Haec omnia conteres et in potione vini veteris ieiuno dabis.

134 Ad eos, qui sanguinem per intestinum iactant vel per corruptum corpus inferius effundunt, remedium sic: Herbae urticae masculae summitates teneras colliges et contundes sucumque eius expressum per triduum ministrabis bibendum; si autem cum aqua frigida aut aceto acerrimo aut posca frigida id ius mixtum dederis, quamvis desperatos de supra scripta infirmitate protinus liberabis.

2 putui. 16 ab re] habere. 20 solitanos. 22 vetus. 23 canditum. 25 ex vino *om.*

Lac caprunum ex coagulo temperabis et dum tepet, 135
antequam penitus constringatur, dysinterico bibendum dabis; cito remediabitur.

Remedium ad tortiones: Fasianum vivum in vino ne- 136
cabis dabisque ex eo vino bibere ei, qui patitur tortiones; confestim remediabitur.

Confectio cydonitis ad dysintericos et cardiacos sic: 137
Oleum in vaso duplici coques, quod dum in igni est et fervet, operitur alio vase, in quo cydonea divisa ponuntur; oleum tam diu calebit igne subiecto, quamdiu poma superposita excoquantur, tum oleum solum servabitur, quod supra dictis infirmis ad perunctionem et escam utile erit; cydonea quoque ipsa esui dentur cyliacis ac dysintericis.

Iniectio ad dysinteriam: Amuli — III et lactis ca- 138
pruni cocti pro modo quantum visum fuerit adicies et ita iniectionem facies. Sevi hircini — II, olei viridis 139
sextarium dimidium, haec simul in duplici vaso remissa et calefacta inicies.

Epithematium ad ventrem stringendum sic: Floris 140
uvarum — II, rosae siccae — I, masticis — I, aloes — I, gallae — I, aluminis schisti — I, acaciae — I, cerae P. I, myrtini olei P. I, picis — III. De his omnibus tunsis cribratis atque permixtis magdalia facies, quae in panno denso aut phoenicio induces, et sic uteris ad ventrem.

Item aliud epithematium ad ventrem restringendum 141
sic: Florem uvae omfacum, rosae florem, aloen, gallas, alumen schistum, acaciam, mali granati florem, balaustium, masticem aequis ponderibus teres et vini myrtini quantum ad coniungendum pulverem sufficiat admiscebis; dactulorum quoque carnes purgatas et vino infusas subiges et cerotum myrtinum facies ac sic omnia permiscebis et magdalia facies, quibus ita uteris, ut supra scriptum est.

7 cardiacos] coeliacos *Cornarius.* 8 vaso] vas. et fervet] effervet. 13 essui. 17 vas. 21 scisti. 22 mirtini. 24 finitio. 27 scistum. 28 mirtini. 32 facias.

CAP. XXVIII.

Lumbricis et tineis et interaneis causis id est tenesmo et ad rosus ventris et strofum vel intestinis ruptis eorumque doloribus remedia physica et rationabilia diversa de experimentis.

1 Verum remedium ad tineas necandas et eiciendas: Per triduum aleum quam plurimum edat qui hac molestia laborabit et betaceos coctos et caseum mollem manducet; post hoc autem felicis Macedonicae aridae contusae cribratae X VIII cum melle, quantum ipse voluerit, sumat et post horas quattuor dentur ei aloes et scamoniae singulorum X semisses ex aquae mulsae cyathis quattuor; cum vero coeperit desurgere, aqua calida ei supponatur, qua postea elui et foveri debet.

2 Ad lumbricos depellendos satis commode facit Santonica herba, quae absinthium dicitur, si vel viridis cum aqua ad tertias cocta potetur vel sicca trita ex melle manducetur; cornus quoque cervini limati lima lignaria scobis, quantum IIII vel V cocliaria sint, ex aqua, in qua decoctus fuerit ipse scobis, potus ad cyathos III mirifice facit; rapi etiam seminis cyathus ex passi cyathis tribus pridie maceratus, deinde tritus et datus aqua exigua adiecta infinitum medetur.

3 Tenesmos est inritatio ultimae partis directi intestini, in quo vitio saepius libet desurgere sine causa. Proderit ergo ad hoc vitium depellendum, quotiens desurrexerit quis, ut vino austero mixto cum aqua calida se foveat. Verbenae et myrtae et olivae ramulis iunctis, ita ut duae partes myrtae sint, simulque decoctis uti convenit aqua frequentius ad subluendum; quin etiam penicillum tinctum eo liquore et non nimis expressum atque ano adpositum proderit vel eodem modo globulus staminis adpositus iuvat; diutius enim vaporem continet. Perungendus

tit. intestino.
1 negandas. 6 detur. 7 cyathos. 13 scopis.
23 mirtae. duo. 25 penicellum.

autem anus erit specillo lycio Patarico vel Indico ex calido vino.

Collyrium hoc iniciendum, quod et ad omnem deiectionem et tormina bene facit, conficitur sic: Acaciae et mali granati corticis usti, singulorum ℥ quaternos, hypocistidos et rhus, quo coriarii utuntur, et opii, singulorum denarios senos, omphaci ℥ IIII S, croci ℥ IIII. Teruntur haec omnia et cribrantur diligenter, postea vino austero colliguntur vel temperantur et fiunt collyria magnitudine nucleorum pineorum et cum opus fuerit, ano iniciuntur. 4

Ad lumbricos prosunt huiusmodi compositiones: Serpulli ℥ IIII triti in cremore lenticulae, quantum sint cyathi duo, dati vel ipsa sola per se lenticula, si quis eam aceto infusam coctam comederit. 5

Serpulli triti ℥ VIIII, absinthi ℥ II, clematitidos ℥ I et duae tertiaeve partes victoriati, nitri ℥ VII, lupini farinae ℥ VII, salis ℥ IIII, terrae mali ℥ IIII, fici aridae ℥ IIII. Haec omnia colliguntur vino austero atque ex his finguntur globuli fabae magnitudine, ex quibus dantur ieiuno aut post cenam octo vel novem cum aquae mulsae cyathis tribus. 6

Conpositio, quae facit ad tineas et lumbricos eruendos, sic: Serpulli ℥ II, coriandri ℥ S, samsuci ℥ S, nitri ℥ S, cucurbitae silvaticae interioris, sed quod est sine semine, in pulverem redactae ℥ S, mali Punici inmaturi et adhuc obstricti sive corticis eius triti ℥ S, rutae tertiam partem et sextam victoriati ponderis. Melle colliguntur haec omnia, dantur ex his globuli septem, quantum fabae Aegyptiacae magnitudo est, vel cum aqua calida vel ex vino, si sinceritas erit, et ieiuno et post cenam. 7

Ad lumbricos necandos remedium mirum sic: Seriphi ℥ IIII, cucurbitae silvestris interiora trita ℥ II, lupinorum farinae ℥ VIII. Ex aqua fiunt globuli fabae magnitudinis, dantur robustae aetatis septem, pueris terni vel quini cum mulsa aqua. 8

1 spicillo. 6 denariorum. 18 globoli. 27 globolis. 30 serephi; *cf. Apul. herb.* 101. 33 *fort.* aetati.

9 Ad tineas necandas remedium competens sic: Filicis radicis aridae, nasturci seminis ℥ septenos, coriandri seminis ℥ V, nitri ℥ II. Haec omnia trita dantur ieiuno cum aquae mulsae hemina.

10 Mali Punici sucus radicis vel foliorum eiusdem aqua
11 decoctus potuique cum sale datus tineas necat. Marrubii et absenthii et lupinorum paria pondera in aqua mulsa cocta ieiuno bis aut ter potui data adversum tineas et
12 lumbricos plurimum prosunt. Farina lupinorum decocta ex aqua et more cataplasmatis ventri inposita lumbricos vel tineas necat.

13 Ad lumbricos et tineas eiciendas remedium potens sic: Ervi, filiculae radices purgatas ad uncias singulas seorsum tundes bene in pila lignea, deinde adicies inulae radicis ♀ VIII, ammoniaci unciam et coriandri seminis manum plenam et euforbi ℥ III. Has omnes species seorsum conteres bene usque ad summam levitatem et si viridis fuerit radix filiculae, quando illam tundes, sucum eius exprimes et ipsum admiscebis. Facies pilulas magnitudine ea, qua ano inici possint, ipsasque factas infundes in cervesiae novae sextariis duobus et mellis cyatho; quod si in ea provincia faciendum fuerit hoc medicamentum, in qua cervisia non est, ex aqua dabis, in qua myrta cocta sit ad sextarios duos, aut cum sapae mixtae sextariis duobus atque ex eo temperabis potionem et dabis bibendam; intra horas IIII deiciat oportet vermiculos vel tineas; ante triduum sane iubebis eum cibari alio et pane per se et tantummodo poscam bibere.

14 Inflationibus intestinorum prodest vel serpullum potum ex vino nigro vel cuminum silvaticum tritum ex vino nigro vel aqua pota apiastri, quod Graeci erotion vocant, per se data vel sucus eius vino mixtus vel origani radices contunsae ad ℥ I ex vino datae vel ruta trita ex aquae cyathis IIII pota vel eiusdem decocta radix cum

2 nasciturci. 6 datur teneas. marruuii. 9 prosunt] prodest. 13 filiciculae. 15 radices. 18 quando] quomodo. 20 cervesiae nova. 23 cervisia *h. l. sic.*

aceto et melle data vel puleium similiter potum vel siliquae Syriacae folia vel roris marini aqua decocta vel petrosilinum ex vino tritum datum vel origani decocti aqua vel anesum tritum, quantum tribus digitis conprehendi potest; prodest etiam nitrum cum vino aut aceto datum — tollit enim protinus inflationem et dolorem intestinorum — vel lauri folia trita vel eiusdem bacae aut flos ex vino potus aut panacis radix ex vino pota; sed panaces non solum intestinorum dolores, verum etiam cholera sanat. Prodest ex vino vel aceto ferventi apii semen tritum datum ieiuno vel terrae mali X I tritus potus ex vino vetere vel hysopi aut origani virgulae quinque cum vini hemina fervefactae et ieiuno potui datae.

Fomentum, quod prodest intestinorum doloribus, sic: Acetum aut aquam, in qua ruta incocta fuerit, calidam ventri et umbilico inpones; discutit enim confestim et sedat dolores.

Carmen ad rosus sive hominum sive animalium diversorum sic. Palmam tuam pones contra dolentis ventrem et haec ter novies dices: Stolpus a caelo cecidit, hunc morbum pastores invenerunt, sine manibus collegerunt, sine igni coxerunt, sine dentibus comederunt.

Ad lumbricos egerendos felle caprino madefactam lanam umbilico adpone; idem facit et fel taurinum sic adpositum necnon brassicae semen tritum ex vino vel aqua ita oportebit adponi. Ad lumbricos et tineas coliculis ex aqua coctis origanum admiscebis ac ieiuno bibendos in die tres cyathos dabis.

Ad ventris rosus remedium sic: Piperis albi — I, cymini saccati — I, rutae folia viridia — I, nitri ♀ III, euforbi permodicum. Haec omnia melle et aceto pariter permixta in pilulas ad modum fabae rediges et bibendas paulatim, cum opus fuerit, ieiuno ex vino mixto dabis.

Si ventriculus perversatus fuerit alicui, aquam bibat, unde pedes laverit suos, et de lana ovis, quae a lupo

8 panacae. 9 cholera (*sic*). 21 colligerunt. 23 egerendus.

occisa fuerit, ad ventrem suum alliget; de herba quoque, quae muris auricula dicitur, novem folia tollat et cum piperis granis VIIII terat et ex aqua bibat per triduum.
21 Talus quoque leporis ventriculo subligatus dolorem eius
22 excludit. Lenticulae hemina in aceto madefacta et cibo
23 potuique data ieiuno extinctos lumbricos eximit. Malva cum senapi cocta et in calice posita ac sorbitionis modo
24 saepius gustata succurrit molestiis lumbricorum. Granorum de malis Punicis dulcium acidorumque sucus expressus passo eiusdem mensurae inmiscetur potionesque duae de permixto fiunt et una ante cenam datur, alia post cenam, postera die tertiave lumbricos vel tineas potenter expellit.

25 Stercus caprinum aridum tritum adiecto melle potui
26 datum ex aqua calida mire producit tineas. Cervini cornus conbusti cinis tritus ex aqua potus tineas potenter ex-
27 pellit. Rafanus ex aqua ad tertias decoquitur eaque vino
28 mixta ad extirpandas tineas utiliter bibitur. Radix inulae in vino decoquitur, deinde sucus eius exprimitur potuique datur ad tineas enecandas; sed ea radix posteaquam eruta
29 est, terram non debet adtingere. Aleum in oenomeli decoctum et voratum proderit lumbricis vel tineis necandis; aqua quoque, in qua lupini decocti fuerint, addita ruta et
30 pipere trito potui data medetur. Acini sive corymbi hederae tres contriti in oxymeli utiliter adversum tineas bibuntur aut ventri inlinuntur.

31 Absinthi sicci Santonici conbusti cyathum unum, corni cervini conbusti cyathum unum, apii seminis triti cyathum unum miscebis et ieiuno, qui tineas lumbricosque patietur, ex aqua calida potui dabis moderatus mensuram iuxta aetatem sumentis.

32 Ad lumbricos eiciendos remedium mirum sic: Satureiae fascem bonum cum aquae ℈ III mittes in vas amplum et diligenter claudes, postera die colabis et addes

3 et *ante* ex *om.* 23 fuerit. 24 putui. 30 moderatam *Cornarius.* 32 lumbricus. satureiae] saduregem.

pteridis tunsae et aloes tunsae diligenter dragmas binas et mellis despumati quod sufficiat; inde iunioribus iuxta aetatem dabis, senioribus plusculum et adicies colofonii dragmam unam, ita ut qui remedium sumunt carne abstineant per illos dies et aleum manducent.

Coriandrum viride vel eius semen decoques in aqua, 33
in qua lupinos prius coxeris, et cum inde adversum tineas vel lumbricos ieiunus sumpseris potionem, vectaberis aut deambulabis.

Nasturcii seminis coclearia quattuor, filicis quae in 34
arbore nascitur P. I, agarici — III, iuniperi — III, coriandri seminis ℈ I, ex radice Syriaca P. I, corni cervini usti — IIII, nitri Alexandrini — III, scamoniae — III, tithymalli P. I, haec omnia tundes et cribrabis, miscebis et reposita habebis et cum opus fuerit, dabis tinearum vel lumbricorum molestia laborantibus in potione poscae gelidae iuxta aetatem, sed digestissimi ab omni esca hoc remedium accipere debebunt.

Acori tunsi, erucae seminis, coriandri sicci seminis, 35
cardamomi cocliaria quaterna, iuniperi — III, absinthi Santonici P. I, hysopi — VI, corni cervini usti — II, dictamni P. I, filicis, quae in arbore nascitur, siccae P. I. Omnia haec tunsa cribrataque miscebis et recondes et cum opus fuerit, pastillos facies fabae magnitudine et dabis ei, qui laborat molestia lumbricorum, ut edat in ficu, etiam sicca; abstentus tamen pridie, ita ut sit digestissimus, cum hoc remedium sumit.

Ad lumbricos eiciendos remedium sic: Aristoloci longi 36
contunsi ♀ II cum aquae cyathis duobus ieiuno bibendos per triduum dabis; nucleos quoque de persico amaros ieiunus edere debebit qui lumbricis vexabitur.

Ad ventris dolorem remedium efficax sic: Sordes de 37
cardine ostii tolle digitis duobus, pollice et medicinali, et

3 colophoniae *Cornarius.* 7 *post* in qua *repetit* in quo. 14 tithimalli. 26 diiestissimus. 28 aristolochiae longae contusae *Cornarius.* 29 cyathos. 30 persico amari. 33 ostii] ustei. digitis] diligentis.

38 super umbilicum laborantis adpone. Bacas lauri tres cum herbae vincae cocliaribus tribus pariter contundes et adicies vini calidi cyathis tribus et colatum bibendum dabis
39 ei, qui ventris dolore vexabitur. Corrigia canina medius cingatur qui dolebit ventrem, statim remediabitur.

40 Contra ventris dolorem argimoniae herbae radicem palo ligneo effodito eamque tritam ex aqua bibendam dato.
41 Lychnum ardentem umbilico superpone et desuper cucurbitam medicinalem aut calicem oblongum, si cucurbita non fuerit, admoveto et paulisper contineto, confestim dolorem
42 ventris avertes. Puleium commanducatum et ad umbilicum positum atque illic alligatum, ne cadat, dolorem omnem
43 ventris continuo discutit. Anethi seminis paululum con-
44 tritum ex aqua potum internos ventris sedat dolores. Nitrum aceti cyathis duobus liquefactum et potum dolorem intestinorum potenter avertit.

45 Quotiens dolor et contractio intestinorum ventris orietur, vespertilionis sanguine ventre manu perfricato et ad
46 praesens subvenies et in totum annum medebere. Piperis grana LXXX contrita et ex aqua pota mire tollunt ven-
47 tris dolorem. Si cui in via aut in loco aliquo difficili subitus dolor ventris aut intestinorum fuerit, lotio suo
48 degustato continuo sanabitur. Si quis talum leporis secum habuerit, inmunis a dolore ventris et periculo huiusmodi perpetuo permanebit.

49 Ad intestina rupta leporinum stercus atque etiam pili vel lana eius de subventrili cum melle decocta ad magnitudinem fabae gluttienda frequenter data quamvis perniciose ruptis intestinis celeriter medetur, ita ut etiam tenuiora, quae fuerint disrupta, glutinet, sed adsidue hoc medicamine utendum est, donec periculum omne tollatur.

50 Ad colum mirum remedium. Colo et omnibus intestinorum doloribus et tam hominibus quam iumentis ex hac re laborantibus efficacissime subvenit avis galerita,

7 bibenda. 11 poleium cummanducatum. 18 vespertillionis. 19 medere. 27 magnitudine. 32 Colo et omnibus] *Hinc incipit apud Cornarium cap.* XXVIIII.

quae Gallice alauda dicitur, sive ipsa assata in cibo sumatur sive cum plumis suis combusta redigatur in cinerem atque ex eo diligentissime trito terna cocliaria ex aqua calida potui per triduum dentur.

Unicum est intestinum ossifragi mirae naturae, quod 51
omnia devorata citissime conficit; huius pars extrema colligitur et reponitur et cum opus fuerit, ventri laborantis alligatur, miro remedio omnes intestinorum dolores citissime sedat.

Lupi stercus dummodo non in terra inventum, sed 52
supra fustem aut supra astulas aut supra iuncum colliges et servabis et cum opus fuerit, laboranti colico alligabis ad brachium vel ad collum in osse aut in cypro aut in auro clusum licioque suspensum; sed prius ex ipso stercore pusillum ignoranti ex aqua calida bibendum dabis; mire celeriterque subvenies.

Ovum recens crudum summiter apertum defundes et 53
eius testam oleo viridi implebis et defundes; similiter lotio puerili implebis et defundes mellisque tantundem defundes, tum diligenter omnia permiscebis et in aqua calida tepefacies ac ieiuno bibenda dabis. Haec potio non solum stercus vetustum, quod dolores intestinis facit, verum etiam lumbricos eiciet et ardores praecordiorum febresque sedabit.

Erucae semunciam conteres et ei, qui lumbricos patie- 54
tur, ex vino vetere candido ieiuno et digestissimo bibendam dabis, satis proderit.

Ad interaneos morbos serpulli pondus victoriati ar- 55
gentei contritum et ex vino potui datum, febricitanti autem ex mulsa aqua tepida internos dolores ventris potenter emendat. Verbasci radicis corticem detrahito et contun- 56
dito ac sucum eius per linteum exprimito eumque ex aqua mulsa aut vino bibendum dato; omnia interaneorum

2 cumbusta. 6 collegitur. 8 minorem medio. 15 pisillum. 19 *verba* mellisque tantundem defundes *apud Cornarium ante* similiter lotio *collocata sunt.* 26 candito. 28 et argentei. 29 et *ante* ex *om.*

vitia, quae ex frigore aut labore aut indigerie erunt, mirifice sanabis. Lotium humanum vetus adiecto paululo croco, quod odorem eius emendet, ignoranti potui datum quamvis veteres et latentes interaneos morbos et vomitu et deiectionibus concitatis potentissime sanabit.

Laborantibus tenesmo, id est qui de perfrictione adsidue sedere cupiunt et nihil deiciunt, lac bubulum decoctum frequenter potum maxime prodest. Holus discoctum cum sale plurimum sumptum adversum tenesmum iuvat; ostrea quoque ex mulso et pipere cocta utiliter accipiuntur. Potio asperso plurimo pipere sub noctem calidissime sumpta summo remedio adversum tenesmum esse consuevit. Senectus anguis cum oleo rosaceo decocta in vaso stagneo atque inlita ventri, si tamen illic non sit exulceratio, tenesmo remedio est.

Ius piscium marinorum in patina cum lactucis coctorum utiliter adversum tenesmum sorbetur. Aqua marina ex alto hauritur et servatur in vetustatem ac postea cum vino austero bibitur; deinde rafani manducantur, ut sit vomitus facilior, qui tenesmi causas effundat. Herbae vettonicae folia in umbra arefacta et tunsa cribrataque ad scripulum unum ex aquae calidae cyathis duobus pota optime prosunt absque his, quibus ex cruditate intestina torquentur. Herba, quae pycnocomon dicitur, trita ex passo vel mulso vel caroeno epota intestinorum dolorem protinus sedat. Scillae albae — I et myrrae victoriati pondus adiectis aridis ficis duobus in unum subiges et ieiunus ex vino mero sumes: protinus ventris dolore relevaberis. Lauri teneri folia tunsa et in austero vino trita convulsi utilissime potant. Stercus verrinum per se collectum arefactumque et cum vino potui datum efficacissime convulsos et reumata sanat.

2 paulolo. 12 tenesmo. 18 auritur. 24 pycmon, *correxi.* 25 carino. 26 Scillae] *Totus hic locus a* § 66 *usque ad cap.* XXVIIII § 6 *exceptis verbis* ad coli inflationem — cyathis quattuor, *quae sunt in* § 4 *eiusdem capituli, apud Cornarium desideratur.* mirrae. 30 potantur. 32 thremata.

Rafanus in partes multas secatur et sale minutissimo 69
inspergitur cumque diu ita permanserit, excusso sale cum
oxymeli manducatur et supra aqua marina potatur; hae
res vomitu citato stomachum saluberrime purgant. Cymini 70
Aethiopici semunciam, floris nitri semunciam ex vino mixto
dabis bibere, praesentaneo remedio subvenies ventris do-
lori vel strofo laboranti. Filicem in qualibet arbore in- 71
natam avelle ita, ne terram tangat, et dolenti inter ven-
trem et fasceam pone, ilico ventris dolore relevabitur.

Ad rosum ventris praecantum utillissimum. Manus 72
sinistrae pollicem supra ventrem premes et dices: adam
bedam alam betur alam botum. Hoc cum novies dixeris,
terram eodem pollice tanges et spues rursumque novies
et iterum tertium novies dices et per novenas vices ter-
ram continges et expues. Hoc vero praecantum et homines 73
strofo vel rosu laborantes et iumenta relevabit, si adhibea-
tur sic. Manus planas super renes pones et dices ter:
alabanda alabandi alambo. Cum ita dixeris, supinas manus
sub ventre eius pones et iterum idem dices vel prius aversas
manus sub ventre eius pones et cum ter dixeris, ad renes
planas manus pones et ter praecantato loco rursum sub
ventre manus perferes et idem tertio dices.

Item ad rosus tam hominum quam iumentorum prae- 74
cantatio sic. Pollice sinistro et duobus minimis digitis ven-
trem confricans dices: Stabat arbor in medio mare et ibi
pendebat situla plena intestinorum humanorum, tres vir-
gines circumibant, duae alligabant, una revolvebat. Hoc
ter dices et ter pari modo terra contacta expues. Si
iumenta carminabis, intestinorum mulinorum vel equorum
vel asinorum dices.

4 vomito. scitato. stomacho. 7 arborem. 8 avelle ita ne *scripsi:* avellane. 9 illico. 13 pollicem. 16 rosu *scripsi:* roso. 17 dicis. 19 dicis. 25 mare (*sic*). 26 sidula.

CAP. XXVIIII.

Ad colum et ad ileon remedia physica et rationabilia diversa de experimentis.

1 Bene facit ad ileon, quod vitium est inflatio tenuium intestinorum, galbani ℈ semissis devoratus, sed in pilulas divisus duas vel tres; movet enim ructum et interdum deicit ventum deorsum atque ita prodest.

2 Ad idem vitium mirifice prodest hoc medicamentum, facit autem et ad lateris dolorem et ad omnem partem corporis interioris, accipit haec: Dauci seminis, panacis radicis, castorei paria pondera, rutae silvaticae dimidium; contusis his speciebus mel decoctum, quod sufficiat, adici oportet atque inde dari ℈ singulos aut victoriati pondus ex aquae calidae cyathis tribus aut duobus.

3 Optime facit ad ileon huiusmodi medicaminis per anum inmissio. Malvam et faenum graecum cum aqua oportet bene coqui atque inde sumi heminam. Item in oleo secundario incoquere rutam debes quam plurimam et hinc heminam calidam adicere priori aquae. Quibus utrisque admisceri convenit afronitri semunciam et ita per clysterem calidum medicamen inmitti. Hac ego iniectione iam stercus per os eicientem quendam, quod signum mortiferum est, sanavi. Est autem vitium periculosissimum ileos et hoc ideo inter praecipua remedia refertur; quamobrem cum magna fiducia hoc genus vitii hoc medicamine sanandum adgredi debemus.

4 Ad coli inflationem bene facit cymini silvatici semen per se ut est datum tritum quantum cocliaria tria in aquae calidae cyathis quattuor.

5 Nam Cassi medici colice vera multis nota propter effectum haec est, ut ab eius servo Admeto accepi legato Tiberi Caesaris, qui eam solitus erat componere sic: Apii seminis semunciam, anesi unciam, castorei unciae sextan-

15 debis *1m* debes *2m*. *Scribon.* 17 clistere. 28 Atimeto accipi.

tem, myrrae unciae quadrantem, spicae nardi Indicae unciae sextantem, opii unciae quadrantem, croci semunciam, piperis longi semunciam, piperis nigri semunciam, petrosilini — I, schoeni — I. Haec omnia contusa cum melle decocto miscentur, datur ex hoc medicamento quantum nux avellana ex meri cyathis quattuor, quod et ipsis primis doloribus et postmodum prodest, id est medicamentum ceroto ex malobathro facto duabus partibus mixtum et totum extra inpositum in ventre plurimum iuvat. Praeterea bene facit et ad stomachi inflationem et ad suspirium et ad iocineris dolorem et ad tussem et ad uvae destillationem. In hac conpositione Acilius Hyginus Cappadox chirurgus Romae dicit adiecta casiae fistulae, apii, cinnami paria pondera et pro pipere nigro album et castorei minus partem tertiam victoriati, quod sic conpositum mirifice facit et ⟨ad⟩ sanguinis eruptionem de stomacho corrupto.

Colice mirifica Iulii Bassi cito levat, dein tollit in- 6
flationes coli et omnis partis corporis; facit et ad stomachi imbecillitates et ad intestinorum alioqui dolorem, quem Graeci strophum appellant, ex aqua hysopum aut rutam incoctam habente. Item bene facit ad sanguinem et ex interiore parte; non enim patitur late fieri nec intus vulnus converti, sed et cito supprimit sanguinem et vulnus cogit coire. Dandum autem his medicamentum ex aqua polium coctum habente aut rutam. Prodest et torminosis et coeliacis datum ex aqua centunculum herbam incoctam habente, quam Graeci gnaphalida dicunt, aut etiam sorbis incoctis aut Syriaca siliqua. Lienosis datur ex mulso vel passo

1 mirrae *in marg. add.; eius in loco est in textu* opii *quod delevi.* spicae nardi Indicae unciae *in rasura.* 4 scoeni. 5 medicamentum. 7 *vocabula* id est *corrupta esse videntur; fort. scr.* idem med. 10 inflatione. 12 conpositionem. 13 dicit] *verba quae sequuntur turbata esse videntur.* 16 eruptione. 18 Colice mirifica] *Haec Iulii Bassi colice non est in codice, in quo vocabula* de stomacho corrupto (§ 5 *extr.*) *excipit compositio, cuius initium est:* Ad coli dolorem faciunt quidem (§ 7).

aqua admixta; eodem modo dandum est et eis, qui sanguinem per urinam vel alvum reddunt, nec minus etiam mulieribus, quae fluore sanguinolento infestantur, quem rhun erythron Graeci dicunt, vel quae ex partu abortuve residuos vulvae dolores habent, et in totum, quibus supprimendus est fluor aut ex aliqua parte corporis inflatio tollenda. Recipit autem haec: Spicae nardi, costi, piperis albi, piperis nigri, piperis longi, myrrae, opii, Apollinaris radicis, cinnami, asari, acori, turis, brassicae seminis, castorei, singulorum denarios XII, opopanacis Ꝟ X, stoechadis, dauci, ameos, singulorum denarios XVIII, silis Cretici Ꝟ XXIIII; melle Attico haec excipiuntur ac miscentur. Datur non plus quam denarii pondus aut victoriati; ceteris, prout cuiusque vires postulabunt, dummodo infra hoc pondus, ex aquae calidae cyathis tribus in noctem secundum cenam. Haec potio etiam febricitantibus tuto datur, verum coeliacis in ipso dolore prodest. Vitreo vase sub signaculo, ut moris est, servatur.

7 Ad coli dolorem faciunt quidem mirifice quae superius posita sunt, sed ut cetera medicamenta in aliis vitiis dolorem levant protinus, ita hoc, quod dicturus sum, supra hominis et spem et condicionem ilico prodest ideoque primo tempore ne fides quidem habetur effectui eius, postea vero a nullo satis digne laudari potest; nam et in praesenti dolorem tollit et in futurum remediat, ne umquam dolor repetat. Raro enim quis iterum aut ut summum tertio accepto hoc medicamento vexatus est; quamobrem si quando repetierit iterum dolor, dandae erunt per triduum et tunc potiones eodem modo, quo et primo datae fuerint. Interdum et in tertio dolore eodem genere potiones dabuntur, quod raro quidem accidet, ut post primam potionem dolor redeat; sed si admonente causa iterum atque iterum data fuerit, in futurum quoque ita remediabit, ut ne suspicio quidem ulla huic vitio relinquatur; si quando tamen

23 ne] nec. quidem *om.* effectui *scripsi:* effectus.
27 medicamentum. 28 danda.

repetierit hoc malum, frigus ex multitudine cibi praecedit gravitatemque quandam et torporem eius loci, id est coli, sed sine ullo dolore sentiendum infert, plane ut tum intellegant, quanto malo caruerint, qui illa molestia liberantur. Hoc medicamento primum muliercula quaedam 8
ex Africa veniens multos Romae remediavit, postea nos per magnam curam conpositione eius accepta, id est pretio dato ei quod desideraverat qui venditabat, aliquot non humiles neque ignotos sanavimus, quorum nomina supervacuum est referre. Constat autem medicamentum ex his rebus: Cervi cornua sumuntur, dum tenera sunt, et quasi in taleas vel partes breves et tenues divisa in olla fictili componuntur operculoque superposito et argilla undique circumdata fornace aut furno uruntur, donec in cinerem candidissimum redigantur, atque ita trita in vaso vitreo mundo reponuntur. Cum dolorem coli habebit aliquis, ante diem abstinebitur quam poturus est medicamentum ab omni cibo atque ita postera die digestus atque ieiunus accipiet ex hoc pulvere cornuum exustorum cocliaria tria cumulata satis ampla, quibus misceri debent piperis albi grana VIIII trita et myrrae exiguum, quod odorem tantummodo praestare possit. Haec in unum commixta in mortario dili- 9
genter agitantur ac teruntur, deinde coclea vera Africana, id est inde allata, sumitur quam maculosissima et viva, si fieri potest, in alio mortario cum sua testa contunditur atque ita teritur, donec nullum vestigium aut aspritudo appareat testularum; postea vini Falerni non saccati cyathus adicitur et nihilo minus rursus teritur, magis enim tunc apparebunt aspritudines, si quae residerint; quibus levatis iterum adiciuntur duo cyathi eiusdem vini atque ita cum priore compositione bene admiscentur, postea transfunduntur quae sunt in mortario in calicem novum, qui calix super aliud vas ponitur ad carbones et adsidue movetur cocliario liquor, ne quid subsidat aut peruratur; ubi

9 ignotus. 12 taleas *e Scribon.*: tabulas. 14 circumdato. 17 puturus. 21 praestari. 32 qui] quia.

bene incaluerit, adiciuntur in eodem calice de his, quae supra scripta sunt, cocliaria tria et rursum permovetur universa permixtio. Cum autem calore sufficienti temperata erit potio, dabitur epotanda versus orientem, statim dolor sine dubitatione cessabit; sed ut penitus aboleatur, dari potionem similiter oportebit per insequens biduum. Sed quibus hoc remedium dabitur, cibum in prandio tantummodo aut de tempore in cena exiguum capient, quod facile conficiant, ne crudi eam sumant: postea vero in consuetudinem victus sui remittentur. Oportebit autem remediatos non intemperanter in futurum vinum bibere. Tametsi enim a coli dolore tuti fuerint, metuere nihilo minus debent, ne alia parte corporis aeque adficiantur ob intemperantiam, ob quam utique colo fuerant ante vexati.

11 Antidotus Cosmiana, quae facit mire ad colum, eadem movet urinam et prodest omni adversae valetudini, sanat et inflationes periculosas omnium vel plurimorum intestinorum, quem morbum Graeci ileon appellant; facit et ad hydropicos, conficitur sic: Sorborum semimaturorum ℥ X, marrubii suci ℥ XIIII, centaureae tenuis suci ℥ XIIII, scillae suci ℥ XIIII, mandragorae suci ℥ VI, hastulae regiae suci ℥ VI, opii ℥ IIII, laseris Cyrenaici ℥ I, polii suci ℥ VI, opopanacis ℥ IIII, rosae caninae suci ℥ IIII, galbani ℥ IIII, castorei ℥ IIII, agarici ℥ IIII, sagapeni ℥ X, gummis ℥ IIII, artemisiae suci ℥ IIII, cicutae suci ℥ IIII, resinae terebinthinae ℥ IIII, milefolii suci ℥ IIII, trifolii suci ℥ IIII, vitis albae suci ℥ VII, plantaginis suci ℥ II, bidellae ℥ IIII, draconteae radicis ℥ IIII, terrae mali ℥ X, rhus Syriacae ℥ VI, acori et asari ℥ quinos vel senos, meliloti ℥ VI, inulae radicis ℥ VI, glycyrrhizae ℥ VII, erucae radicis ℥ VII, panacis ℥ VI, cyperi ℥ IIII, stoechados ℥ VI, iuniperi ℥ VIII, abrotoni ℥ IIII, chamae-

12 dolor et uti. 15 Cosmiana *1m ut videtur, nunc litteris erasis ab altera manu scriptum est* Cosmae damiani. 16 valitudinis (*sic*). 21 hastulae] ascla. 24 *vocabula* sagapeni ℥ IIII, gummis ℥ IIII, artemisiae suci ℥ IIII *om.* 29 syricae. asari] astri. 30 glycerizae. 31 radices.

cypri ℈ IIII, hysopi ℈ IIII, pulei ℈ IIII, petrosilini ℈ IIII, holisatri ℈ IIII, dauci ℈ VI, apii seminis ℈ VI, pastinacae seminis ℈ VI, feniculi seminis ℈ VI, arotelli seminis ℈ VI, alterci seminis ℈ VI, urticae seminis ℈ VI, radicis in cena quae manducatur seminis ℈ X, balsami seminis ℈ IIII, cachryos seminis ℈ IIII, ervi albi farinae ℈ IIII, piperis albi ℈ VI, piperis longi ℈ VI, carei ℈ VI, rutae silvaticae seminis ℈ IIII, bacarum lauri ℈ VI, amomi ℈ III, malobathri ℈ VI, myrrae ℈ VI, turis ℈ VI, casiae ℈ VI, nardi Syriacae ℈ X, croci ℈ XII, schoeni floris ℈ VIII, saliuncae ℈ VIII, costi ℈ VI, iris Illyricae ℈ VII, cinnami ℈ VI, olei amygdalini ℈ X, opobalsami ℈ IIII. Tunduntur et cribrantur quae in pulverem redigenda sunt, remittuntur diligenter quae mollienda sunt omnia; datur potio nucis avellanae magnitudine ex mulso, febricitantibus vero ex aqua calida; ad auriginem quoque et ad serpentium morsus hoc antidotum satis utile est.

Colice Bassi mirifica, quae prodest sine sopitione, eadem 12
ventris sanat vitia omnia, facit et ad difficilem spirationem et ad internos dolores, conficitur sic: Mandragorae radicis sive corticis ℈ VI, rhus Syriaci ℈ VI, cinnami ℈ VI, acori ℈ VI, brassicae seminis ℈ VI, costi ℈ VI, iridis ℈ VI, piperis longi ℈ VI, piperis albi ℈ VI, cicutae suci ℈ XII, opopanacis ℈ VII, stoechadis ℈ VIIII, dauci Cretici ℈ VIIII, mei ℈ VIIII. Phoebus adiciebat, ut auctor remedii huius refert, myrrae ℈ VI, opii ℈ VI, asari ℈ VIIII, castorei ℈ VIIII. Contusa haec et criblata miscentur et ex melle colliguntur diligentissime universa atque ex hoc medicamento quantum nux avellana est datur cum cyathis tribus aquae calidae, sed post cibum; ieiuno enim non oportet dari.

Coli dolorem avertes, si de lacertarum caudis sum- 13
mitatem tuleris et auro incluseris et ligaveris circa umbilicum aut si de reste ventrem circumcinxeris, de qua

3 arotelli] trodelli. 5 manducantur. 6 cachryos] cachari. 9 mirrae. 10 scoeni. 11 illiriacae. 12 amygdalini *scripsi:* magdalini. 13 pulvere. 18 sopotione. 25 mei] mii. 33 circumcinxerint.

14 quis laqueo vitam finierit. Colum sanat cum pinnis upupa exusta et ex vino cinis eius potui datus; hirundinum etiam stercus in cibo vel in potu sumptum tribuit colo sanitatem.

15 Hoc antidotum sive oxyporium, quod bufagos dicitur, facit ad coli inflationes et ad digestionem, unde mane ieiunus accipies catapotia tria magnitudine grani piperis. Conficitur sic: Nepetae — III, pulei veteris — III, libystici seminis — IIII, petrosilini — I, apii seminis — I S, thymi — I, piperis — VI, mellis optimi non despumati quod sufficiat ad concorporandas et temperandas species adicietur et in dolio vitreo condetur sub signaculo habendum, sicut usquequaque haberi debent universa medicamina.

16 Ad ileon vel colum bacas lauri octo concides et coques in vini subdulcis cyathis tribus et calefactum ex eo
17 poculum ieiuno bibendum dabis. Croci ℈ II, myrrae ℈ II, opii ℈ I; singula quaeque teres separatim et postea simul parata in aqua miscebis atque in modum fabae pastillos factos in anum inicies, mire colo remediando proderit.
18 Satureiae surculos X tolles tribus digitis, conteres et vino Amineo sincero mixtos colo laboranti dabis bibendos, sincerum qui biberit experietur remedium.

19 Publii pastillus colicus: Apii seminis heminam, feniculi seminis quartarium, piperis grana XXVII, satureiae floris vel seminis quartarium; omnia haec diligenter teres et criblabis et cum pipere bene trito permiscebis; deinde in mortario omnia pariter cum vino vetere quantum diligentius teres et facies pastillos XV, quos siccabis; cum siccati fuerint, singulos pastillos coli dolore laboranti dabis solutos in ternis cyathis vini veteris calidi, sed bene eos solves, ut totum ebibi possit; pastilli autem paris ponderis esse debent.

20 Salicis foliorum dragmam cum piperis granis XXI ex vino diligenter teres et triduo tres potiones ex eo biben-

1 utpupa. 2 herundinum. 3 puto sumptus. 7 libistici. 20 coloraborati *1m corr. 2m.* 22 Publii pastillus colicus] folii pastillos duos. 25 et tum piper bene tritum. 30 punderis.

das dabis coli dolore confecto. Herbae vettonicae pollinis 21
℈ VI ex aquae calidae cyathis tribus colico ieiuno bibendos per triduum dabis. Plantaginem, quae sine lanugine 22
fuerit, contusam cum sale adponito ad umbilicum colici,
mire proderit.

Anulus de auro texta tunica fit exusta, cui insculpitur vice gemmae piscis aut delfinus, sic ut holochrysus 23
sit et habeat in ambitu rutunditatis utriusque, id est interius et exterius Graecis litteris scriptum: *Θεὸς κελεύει μὴ κύειν κόλον πόνους*. Observandum autem erit, ut, si in latere sinistro dolor fuerit, in manu sinistra habeatur anulus, aut in dextra, si dextrum latus dolebit; luna autem decrescente die Iovis primum in usum habendus erit anulus. Ad coli dolorem requires fimum lupi et ossa, quae 24
ibidem inveneris, contundes et pulverem ex his facies et in aqua frigida ieiuno bibendum dabis.

Ad coli dolorem die XII kal. April. violas mane col- 25
ligi facies et teri in mortario diligenter, postea in mortarium ipsum mittes vini veteris potiones VII et cum temperaveris cum violis, a die supra scripto potiones per septem dies continuos dabis, sed cautus esse debes in violis colligendis, quia pleraeque sunt noxiae.

Ad coli dolorem scribere debes in lamina aurea de 26
grafio aureo infra scriptos characteres luna prima vigensima et laminam ipsam mittere intra tubulum aureum et desuper operire vel involvere tubulum ipsum pelle caprina et caprina corrigia ligare in pede dextro, si dextra pars corporis colo laborabit, aut in sinistra, si ibi causa fuerit, habere debebit; sed dum utetur quis hoc praeligamine, abstineat venere et ne mulierem aut praegnantem contingat aut sepulcrum ingrediatur, omnino observare debebit; ad ipsum autem coli dolorem penitus evitandum, ut sinistrum pedem semper prius cal-

2 bibendum. 6 tonica. 7 olocrisus. 8 rutunditatis (*sic*). et *add. ante* interius *2 m.* 21 debis, *item* 23. 24 caracteres. viginsima. 28 si *add. ante* in. 30 venire. prenantem.

ciet observabis. Hi sunt characteres scribendi in aurea lamina:

L Ψ M Θ K I A
L Ψ M Θ K I A
L Ψ M Θ K I A.

27 Leporini stercoris pilulas septem tere et cum dulci vino colico per triduum da bibendum.

28 Ad coli dolores mentastri folia, quantum tribus digitis adprehendere potueris, tolles et his adicies feniculi seminis cocliaria duo; haec in unum quam minutissime teres, postmodum addes vini veteris optimi cyathos quattuor, tum calefactam potionem, quantum digitus pati possit, ieiuno bibendam dabis; continuo ventos emittet et deiectionem faciet. Hanc ergo potionem si quis triduo usus fuerit, quamvis graves coli dolores evadet.

29 Gallinam per totum diem a cibo abstineto; dein postero die cum eam occideris, crura eius cum sale et oleo inassato et ieiuno colico, qui se pridie cibo abstinuerit, manducanda dato, mirifice profueris.

30 Corydalus avis, id est quae alauda vocatur, quae animos hominum dulcidine vocis oblectat, cum sua pluma in vaso fictili gypsato in furno posito ita conburitur, ut teri possit; contritae autem tenuissimus pulvis reponitur et cum opus fuerit, ex eo cocliaria duo vel tria cum aqua calida per triduum aut quadriduum dantur; incredibile hoc colicis remedium, quod adeo prodest, ut omnia medicamina merito superare videatur.

31 Stercus aprunum recens in aqua remissum colatumque cum mulsi cotylis tribus et piperis contriti granis LX in tres potiones divisum per triduum datur, ita ut prius corpus eius colici, cui potio danda est, acopo perunguatur, ut perfrictiones omnes coacto sudore discedant; miro
32 remedio sanabitur. Sucinum tundes et ex eius farina duo cocliaria cum aqua non nimium ferventi bibenda colico

1 caracteres. 6 stercus. 9 adpraehindere. 13 emittit. 14 potione. 15 evadat *1m* evadet *2m*. 17 com sale. 20 coridallus. animus. 29 cotilis. LX] LXL (*sic*).

ieiuno per triduum dabis, efficaciter proderunt. Sanguinem 33
anguillae cum rubello vino duplici mensura coniunges et
ex aqua tepida mixtum colico ieiuno dabis bibendum, sed
sub dolore dari oportet; nam et praesens remedium feret
et in futurum morbo huiusmodi liberabit.

Si adversus colum viro remedium opus erit, de ariete, 34
quem lupus occiderit, fasciolam puer inpubis faciat et
inde virum ad corpus accingat; si vero mulieri meden-
dum erit, similiter de ove, quam lupus occiderit, puella
virgo cingulum faciat et mulierem circa corpus accingat;
efficaciter prodest.

Lepori vivo talum abstrahes pilosque eius de sub 35
ventre tolles atque ipsum vivum dimittes; de illis pilis
vel lana filum validum facies et ex eo talum leporis con-
ligabis corpusque laborantis praecinges, miro remedio sub-
venies. Efficacius tamen erit remedium, ita ut incredibile
sit, si casu os ipsum, id est talum leporis, in stercore
lupi inveneris, quod ita custodire debes, ne aut terram
tangat aut a muliere contingatur; sed nec filum illud de
lana leporis factum debet mulier ulla contingere. Hoc
autem remedium cum uni profuerit, ad alios translatum,
cum volueris et quotiens volueris, proderit; filum quoque,
quod ex lana vel pilis, quos de ventre leporis tuleris,
solus purus et nitidus facies; quod si ita ventri laborantis
subligaveris, plurimum proderit, ut sublata lana leporem
vivum dimittas et dicas ei, dum dimittis eum: Fuge, fuge,
lepuscule, et tecum aufer coli dolorem.

Euforbi dragmam rediges in tenuissimum pulverem 36
et ex eo partes duas facies, unam cum ovo semicocto
ieiuno colico dabis, alteram tertio die similiter facies; mire
ac sine repetitione emendabis coli dolorem.

Conpositio colicae primaria: Nardi folii, spicae nardi 37
Indici, amomi, piperis albi, costi, papaveris, lentis Syria-
cae uncias singulas, myrrae, zingiberis, asari Pontici semun-

2 com robello. 4 oportit. 5 liberauit. 13 demittes.
18 debis. 24 nititidus (*sic*). 26 dimittis] dimittas.
32 folia *Cornarius.*

cias singulas in pulverem rediges et cum melle optimo despumato quantum sufficiat permiscebis et ieiuno colico quod satis sit dabis.

38 Conpositio colices ex libro Philonidis, quae etiam Tiberio Caesari conponebatur, graves et inveteratos dolores mitigans, mihi quoque experimentis notissima, accipit haec: Apii seminis heminam, anethi tenuiter arefacti semunciam, castorei semunciam, myrrae semunciam, nardi spicae semunciam, opii semunciam, croci semunciam, piperis longi semunciam, piperis nigri semunciam, petrosilini semunciam. Apium pridie macerabis et teres, cetera tundes et cribrabis et mista cum apio in mortario diligentissime conteres et melle despumato optimo conprehendes atque in vaso vitreo condes; cum opus fuerit, dabis denarios singulos ex aquae calidae cyathis tribus.

39 Ad coli dolorem stercus bubulum recens exprime per linteum mundum et sucum eius in qualibet potione colico da bibendum, statim subvenies; quod remedium efficacis-
40 simum esse multa experimenta docuerunt. Papaver ex aqua mulsa decoctum dabis colico ieiuno bibendum, confestim subvenies.

41 Inter experta subnotatum est hoc colicis mirum remedium sic: Fici siccae unciam I, iris Illyricae — I, vettonicae — I in ollam novam mittes cum bisextio aquae et cum supra scriptis ad dimidias coques et inde hemi-
42 nam dabis ieiuno colico potandam. Herba, quae milefolium appellatur, trita ex vino austero nigro utiliter colicis bibenda datur.

43 Herbam nepetam dextra manu colliges, in quantum sufficere posse credideris, eamque ad levitatem conteres et cum vino dulci ac vetere vel Libycensi colico ieiuno per triduum dabis; sed vini modus sit quartarius, facillime
44 proderit. Fuliginis bene tritae et criblatae ternos denarios per triduum ex aqua calida ieiuno colico potui dabis.

4 coliaces. 7 eminam. 8 castoreuno. 13 conprehindis. 14 dinarius singulus. 23 uncia. vectonicae. 31 libicensi. 33 ternus denarius.

Lacertum viridem, quem Graeci sauron vocant, capies 45
perque eius oculos acum cupream cum licio quam longo volueris traicies perforatisque oculis eum ibidem loci, ubi ceperas, dimittes ac tum filum praecantabis dicens: Trebio potnia telapaho. Hoc ter dicens filum munditer recondes cumque dolor colici alicuius urguebit, praecinges eum totum supra umbilicum et ter dices carmen supra scriptum.

Praesentaneum colicis remedium sic: Ova putidissima 46
in sole ponito, ut persiccentur; cum aruerint, conteres et minutissime percriblabis et ad praesidium in doliolo vitreo condes cumque in aliquo auspicabitur coli dolor, in hemina aquae calidae dabis bibenda cocliaria tria.

Costum et piper pari pondere tundito et cribrato, 47
inde scripulum unum ex aqua calida colico da bibendum.
Stercus murinum ex quocumque liquore ignoranti colico, 48
ne horrescat, bibendum dabis, mirum est.

Subpositoria colice invicta: Myrrae — III, croci Si- 49
culi — II, piperis albi — II, opii Hispani — II. Haec omnia tundes vel conteres et pilulas facies magnitudine fabae solidae et tres subpones; habebis sane curam, ut aeger dormiat et ne vomat; vomitus enim concitare consuevit.

Ad coli dolorem remedium physicum sic: Stercus ovis 50
montanae mense Septembri deficiente luna pridie inclusae mane excipies et sole durabis atque in pulverem rediges et habebis in vaso vitreo sive stagneo; cum usus exegerit, cocleare plenum colico ex aqua calida, si febricitaverit, si sincerus erit, cum vino per triduum dabis.

Ovis agnum, quem primum pariet, manu excipies, ita 51
ut terram non tangat, et de fronte eiusdem agni lanam tolles, sed et de ipsa ove et verris, qui coitum cum scrofa faciet, semen eadem lana excipies, ita ut terram non tangat, et includes lanam cum semine verris in lupino aureo vel tubulo et alligatum in brachio vel mediis partibus corporis colico suspendes.

4 coeperas. filium, *item* 5. 7 umbilico. 16 orrescat. 21 consuetur.

52 De novem coloribus, ita ut ibi album vel nigrum non sit, facies ex singulis singula fila et omnia in se adunata acu argentea per oculos catuli novelli, qui nondum videt, traicies, ita ut per anum eius exeant; tum ipsa fila in se counata torquebis et pro cingulo ad corpus mediis partibus uteris; catulum sane vivum confestim in flumen proicies.

53 Ad colum remedium physicum sic: Canem de sterculinio aut de aliquo sordido loco iacentem expellat et fuget qui patietur coli dolores et statim illic mingat, ilico remediabitur.

54 Iniectio ad coli empneumatosim sic: Olei anethini — VI, butyri exsalati — III, nardi — II; haec permixta et calida per clysterem infunduntur.

55 Ad colum sanandum remedia infra scripta de Prosdochi medici remediis electis: Lotium ichneumonis cum lacte vaccae nigrae dabis in impetu coli potandum, con-
56 tinuo subvenies. Iniectio ad colum sic: Colocynthidas duas et rutae et faenograeci et bacarum lauri quantum satis existimaveris in aqua coques diu et addes mellis parum et
57 ita inicies colo laborantem. Olei rutacei heminam, asphalti Iudaici — IIII, castorei — IIII terens permiscebis et sic
58 inicies colicum. Alii caput purgatum tritum infundes pici liquidae atque ita inicies, statim sedabitur coli dolor.

59 De experimento ad colum: Rubi foliorum sucum et capparis sucum aut rhamni et mellis tantundem miscebis et dabis plenum ex eo cocleare aut nocte aut satis mane colico potandum.

60 Iniectio ad colum sic: Butyri cocleare unum, cedriae cocleare unum, opii quanta ervi sit magnitudo, olei P. I, in quo bacae lauri XV tunsae et cymini quantum manu capias cum speciebus supra scriptis infusis et diligentissime tritis coquantur; ex eo qui laborat coli vitio inicietur, ita ut prius calidam aquam bibat.

5 counata torquebis] connataturque bis. 10 fugit. 12 empneumatisim. 14 clistere. 32 supra scriptis] subtis. 34 calida aqua.

Confectio iniectionis ad colum sic: Opii drag̃. VI, ca- 61
storei drag̃. IIII, myrrae troglodytidis drag̃. I, croci drag̃. I, nitri drag̃. II, euforbi drag̃. II, rutae silvestris drag̃. II, mellis quantum denseri omnia possint. Quibus permixtis trochiscos diligentissime factos servabis et cum necessitas fuerit iniciendi, adicies olei anethini — VI, butyri exsalati — III, nardi — II. His omnibus de trochiscis, quorum descriptio superius continetur, adicies quantum fabae granum est, in aqua modica solutum et ita hac iniectione diligenter uteris.

CAP. XXX.

Ad ventrem resolvendum et omnes eius difficultates necnon et ad cholera proicienda vel inhibenda sales et potiones et catapotia cathartica diversa de experimentis.

Quoniam interdum res postulat et per alvum detrahere 1
materiam omnis umoris sive hydropis sive diutinae lippitudinis secundum sanguinis quidem detractionem, qua et scabiem et ignem sacrum et papulas habentibus subvenitur — nam maxime phlebotomo huiusmodi circa cutem summam vitia innata sedantur — itaque non tam alienum iudicavimus horum quoque genera exponere, sed prius dicemus, quae alvum mediocriter molliant et quae sint ad hoc simplicia remedia.

Mollit ergo alvum herba Mercurialis levibus holeribus 2
quam plurima mixta. Item mollit alvum nitri X semissis mixtus cum resina terebinthina et avellanae nucis magnitudine devoratus. Caules quoque V vel VI cum salis granis totidem et apii semine paribus mensuris decocti in vino

2 troclodidis 5 diligentissime *scripsi:* diligentissimos. 6 buteri.

tit. et ad sales conficienda et potiones et catapotia cathartica remedia phoesica et rationabilia diversa de exp.

15 phleutomo. 18 quae *ante* alvum *om.* 21 item] ita.

non austero molliendo ventri plurimum prosunt, si et ipsi manducentur et ius illud bibatur ante cibum, ut inter prandium et cenam alvum leniter molliat.

3 Ovilli lactis sextario si quis adiciat cnici purgati X IIII et discoctum ita ebibat, molliet ventrem. Quidam tribus heminis vini adiciunt aloes X semissem et ita totum per partes aqua mixtum bibunt, ut molliant ventrem. Solvit autem alvum utiliter ipsa aloe per se victoriati ⟨vel⟩ denarii pondere ex aquae cyathis tribus vel frigidae vel calidae epotata.

4 Purgat optime ventrem chamelaea herba, quae folia similia olivae habet, quorum quinque vel sex dari oportet trita ex aquae mulsae cyathis quattuor frigidae, si adsuetus erit, cui remedio opus est, sin minus, calidae ad-
5 iecto salis cocliario; detrahit enim largiter bilem. Purgat bene alvum filicis radix lota et rasa atque in minimas particulas concisa ad semunciam aceto aspersa, deinde cocta, ut solet holus coqui, et ita cum panis uncia consumpta.

6 Purgat bene haec compositio ventrem: Aloes X semissis, colophoni X S; una teruntur haec, adicitur mellis quod satis sit ad colligenda ea. Datur ex aquae calidae vel frigidae cyathis IIII. Hoc medicamentum stomachum non conrumpit.

7 Globuli mirifice purgantes ventrem, qui ut sumuntur, ita integri deiciuntur nec laedunt stomachum, conficiuntur sic: Colophoni X IIII, bidellae X II, gummis X II. Haec trita lactucae suco colliguntur et finguntur pilulae magnitudine fabae, dantur a tribus pilulis usque ad septem, prout cuiusque vires patientur.

8 Globuli, qui etiam cenanti dantur et efficiunt mane ventris deiectionem quantum satis sit, sic: Colophoni X III, aloes et tragacanthi binos; hoc pridie aqua maceratur, postero die ceteris admiscetur; fiunt inde globuli fabae magnitudine, dantur a tribus usque ad VII; prosunt plurimum ventri et stomachum nullo modo vexant.

1 ventri *Stephanus:* ventre. 4 cnici] cicni. 8 vel *addidi e Scribon.* 18 quoqui. 20 colophoniae *Cornarius semper.* 29 cenatis *Scribon.*

Cucurbita silvatica trita, quam Graeci colocynthida vocant, detrahit per ventrem et pituitam et bilem luridam, nonnumquam et atram deorsum versus vocat, si cum mulsa aqua detur. Item cucumeris anguini radix et eius quem edimus detrahit bilem; sed anguini radicis cortex eandem vim quam veratrum habet, nisi quia paulo remissior est, et multo magis viribus caret quam cucumeris, quem edimus. Anguini ergo cucumeris dari oportet X VI S ex aqua mulsa, detrahit enim pituitosa et biliosa, cucumeris quem edimus radicis dari oportet X IIII similiter vel sparti seminis tantundem; similiter et iridis radices datae prosunt. 9 10

Item thapsiae radices pituitam et bilem detrahunt nec minus epithymon; praestant hoc melius, quod atriora et acriora deducunt; et herba urceolaris quae appellatur detrahit biliosa et aquatiora; nam cunila, quam Graeci onitim vocant, detrahit aquatiora per vomitum; aquam vero solam deducit mori lacrima vel radix incocta potui data. Iris calefacit, solvit, purgat, concoquit, ulceris quoque interni duritias mollit et ventris stricturas movet. Irinum oleum per clysterem inmissum pituitosa et aquata et purulenta et atra deducit; polion vero biliosa et atra oleo chamaemelino mixto per sellas deducit; scamoniae sucus solam detrahit bilem, datur ex aqua ad denarii semissem et tertias eius cum salis X quinque, sed stomacho infirmo non convenit. 11 12 13

Elaterion purgat sursum per vomitum, aquam vero deorsum et pituitam et bilem omnis generis deducit; plus autem eius quam victoriati tertiam partem non oportet dari; cyclaminos vero detrahit per sellas pituitam et aquam; hippophaes detrahit pituitam et liquores aquatos, datur eius uncia cum aqua mulsa; eiusdem quoque lacrima victoriati ponderis data ex aqua mulsa bilem purgat, nam radix tantum aquam deducit. 14

Centaurei tenuis sucus, quantum nux avellana recipit, potus ex aqua mulsa ventrem solvit. Item herbae ipsius 15

6 veratri. 7 et *om.* 12 thapsiae] thiasi. 13 ephytimon. 15 cunicla. onecon. 20 clystere. 29 hippophaes] hippomanes. 33 centaureae *2m.*

tritae ℈ III ex sale et exiguo aceto dati cum aquae cyathis VI biles deducunt. Meconidos quoque herbae sucus cyathis duobus datus detrahit bilem. Cucurbitae domesticae sucus cyathorum trium cum vini albi calefacti hemina datus et olei semuncia detrahit pituitam et bilem, sed oportet, quibus hoc purgatorium datur, ut postea quam
16 plurimum deambulent. Damasonii radix detrahit sursum deorsumque pituitam atque bilem et ex vino et aqua mulsa data; sed si per sellas aliqui magis voluerit purgari, sucum
17 sumat, si sursum versus, radices eius accipiat. Veratri nigri radicis ℈ semissis et eius tertia portio pota ex vino passo per sellas detrahit bilem; veratri vero sucus albi ad mensuram denarii unius potus ex passo detrahit pituitam et per vomitum et per sellas. Chamelaea, quae dicitur
18 restis olivae, aquam detrahit, calfacit enim plurimum; eadem prodest hydropicis et elephantiam habentibus, si quis eius seminis grana numero XX dederit ex aqua mulsa; eiusdem folia tenera trita et in globulos redacta aquam movent, si quis ea per anum iniecerit; prosunt enim et ad duritias ventris laxandas et ad morbos interaneos depellendos.

19 Purgatio ventris, quae facit ad lumborum dolores et ad omnium febrium molestias depellendas, accipit haec: Scamoniae ℈ IIII, veratri nigri, anesi, afronitri, nardi Syriacae, casiae, cinnami, singulorum ℈ binos; dantur haec trita et mixta cum aquae mulsae hemina, datur interdum vel ex aceto vel ex melle vel ex aqua sola; abigit etiam conceptum feminis praegnantibus datum.

20 Purgatio ventris altera sic: Scamoniae ℈ XII, veratri nigri ℈ XVI, croci ℈ V, myrrae ℈ VII, cinnami ℈ VII, panacis ℈ VIII, piperis ℈ V, afronitri ℈ VI; trita haec et in pulverem redacta melle consparguntur. Datur ex his ℈ I S ex aquae frigidae vel calidae cyathis tribus.

21 Ad ventrem laxandum cucurbitae silvaticae interaneorum, scamoniae, afronitri paria pondera in unum teri

7 damasonis. 14 chamaelea pota quae. 18 globolos. 19 duricias. 25 aqua mulsa. 26 abiit.

oportet atque inde dari globulos tres fabae magnitudine ex calda aqua; convenit autem aqua colligi vel conspergi hoc medicamentum.

Aliud remedium ad ventris purgationem sic: Uvae 22
passae exemptis granis contusae ℈ IIII, anesi ℈ VIII, elaterii, id est cucumeris, in partes divisi loti et siccati ℈ VII, veratri nigri ℈ XVI, cunilae seminis purgati interiora ℈ XII. Haec in pulverem redacta colliguntur et ex aqua dantur quantum fabae tria grana sunt superque acetum cum melle mixtum bibitur.

Item alia ventris purgatio eiusdem effectus accipit 23
haec: Scamoniae ℈ VIII, veratri nigri ℈ VIII, cucurbitae silvestris interiora ℈ VIII, afronitri ℈ VIII, iridis ℈ VIII, nardi Syriacae ℈ V S et victoriati partem tertiam, myrrae idem ponderis. Pulvis ex his factus melle colligitur; dantur ex medicamento hoc globuli, quantum fabae magnitudo est, ad ℈ IIII vel V, quibus devoratis acetum melle mixtum superdandum est.

Ad omnem molestiam febrium et ad lateris dolorem 24
cum febri, item ad lumborum dolorem molestum et adversus liquores glutinosos et spissos per ventrem digerendos recte dabitur hoc medicamentum sic: Cucurbitae silvaticae interiores partes aridas, quae quasi pluma sunt, ℈ VI, croci ac panacis ℈ senos, marrubii suci ℈ VIII, glycyrrhizae ℈ IIII, piperis albi ℈ VI, piperis longi ℈ VI, stoechados ℈ VI, schoeni floris ℈ IIII, malobathri ℈ III. Passo colliguntur trita haec omnia, dantur ex his denarii singuli cum aquae calidae cyathis binis vel ternis.

Solvunt ventrem superposita haec: Cucumeres silva- 25
ticos maturos arefieri oportet, deinde contusos felle taurino conspergi atque emplastri modo inlini alutae aut linteolo spisso ad magnitudinem digitorum quattuor, ut umbilico tantum superponas; quod statim tollendum erit, ubi ven-

1 globolus. 5 elaterii] alterci. 15 collegitur. 20 adversos. 21 gluttinosis. 23 interioris. 24 marruvii. 25 clycerizae. albi VI *omissa denarii nota.* 26 scoeni.

26 trem moverit. Et hoc medicamentum eiusdem rei gratia umbilico superponi oportet aut lateri, quod recipit haec: Cucurbitae silvaticae interiora, quae quasi flocci sunt, aluminis liquidi, characiae, tithymalli, lathyridis herbae, laseris Cyrenaici paria pondera trita felle taurino collecta lateri vel umbilico cum cucumeris silvatici maturi suco eodem modo quo supra scriptum remedium superponuntur.

27 Hiera ad resolutum stomachum et reicientem quodcumque sumpserit conficitur sic: Aloes nigrae ℥ V, masticis ℥ IIII, cinnami, schoeni floris, malobathri, nardi Syriacae, croci, asari, xylobalsami, singulorum ℥ senos. Haec trita vel contusa melle consparguntur et ita reponuntur et cum opus est ad modum fabae cum oxymeli dantur.

28 Purgatio, qua Cosmus medicus frequenter usus est, quae hiera minor dicitur, facit ad omnia, quae supra scripta sunt, conficitur sic: Scamoniae denarii victoriati ponderis partem unam, veratri nigri ℥ I, panacis ℥ S, ex melle consparguntur haec trita; datur ex his quantum nux avellana est ex aquae mulsae cyathis quattuor; globuli quoque supra dicta magnitudine sicci de hoc medicamento duo tresve dantur ieiuno vel post cenam vorandi.

29 Turundis ad solvendum ventrem uti oportet eiusmodi: Fici aridae, pulei, absinthi, aloes, nitri, fellis taurini arefacti ex interiore parte, horum paria pondera melle bene percocto colligi oportet et fingi turundos, qui per anum
30 inmittantur. Item turundi ad ventrem laxandum sic: Cucurbitae silvaticae floccorum interiorum ℥ V, nitri nigri usti ℥ V, fici pinguis pulpae ℥ IIII, mulsae P. I. Cocuntur haec omnia ex mulso diligenter et postea fiunt turundi, quibus et absinthi aliquid admiscetur, atque ita, ut supra dictum est, ano iniciuntur.

31 Herbae peduclariae ℥ IIII, farinae ex lolio ℥ IIII, cum felle taurino liquido et melle percocto miscentur paria

1 gratiam. 4 characiae] coscini. lactoridis. 9 aloes] thallos. 10 scoeni. 15 Cosmos *1m* Cosmas *2m*. 17 pondus. 19 dantur. 26 percoctum.

pondera et fiunt turundi, qui similiter ad laxandum ventrem ano iniciuntur. Sucus hastulae regiae admixtus farinae 32
ex tritico, deinde subactus in panis modum et coctus in furno atque esui datus purgat bene ventrem. Epithymi 33
X VII, salis X V in aqua mulsa si potui dederis, pituitam et bilem omnem per ventrem detrahes.

Agaricum detrahit per ventrem spissum et corruptum 34
umorem, cuius ut plurimum dantur denarii duo cum salis denariis duobus potandi ex mulsae gluttis V. Minime hoc
remedium stomachum laedit omnemque purgat umorem neque sanguinem corrumpit nec si quae partes interius tument, exulcerat, verum etiam adiuvat; prodest et iocineris tumoribus et quos Graeci *περιπλευμονικοὺς* appellant. Cucumeris, quo vescimur, seminis cyathus tritus et 35
nucum pinearum purgatarum cyathus contritus et sal cum melle tritus, in unum mixta haec solvunt ventrem, febres quoque advenientes inminuunt, morsus stomachi sedant, acres liquores bilesque reprimunt.

Aqua mulsa ex melle crudo pota ventrem movet, ex- 36
tenuat glutinosa, lieni prodest; eadem intestinis praestat remedium et venis, quae sunt in proximo circa intestina, medetur; liquores etiam, qui pulmoni insidunt et difficile excreantur, depellit; sed stomacho aptius est mel aceto mixtum, minus enim inflat; efficacior est tamen umoribus
aqua mulsa; magis enim extenuat liquores et iucundius sumitur.

Absinthium potum movet bilem maxime iocineri in- 37
sidentem, coctum quidem cum aqua sumi debet; nam et per urinam et per ventrem cruditatem omnem deducit et
stomacho opitulatur et sanguinem spargit; cuius summa potio est X VI cum salis X III, mellis cyatho uno et aquae sextario; sed si magis aliquis alvum citare voluerit, salis X VII admiscere debet.

2 hastulae] astla. 5 potu. 9 gluttis] cyathis *Cornarius.* menime. 13 et quos] quos. pleumoticos. 16 solvuntur. 18 acres] aeris. 20 gluttinosa. 24 umoribus *1m* h *add. 2m supra lin.* 25 iocundius.

38 Dantur bene ad solvendum ventrem potiones vel polenta cum aqua, in qua satureia aut puleium aut thymum aut herba Mercurialis incocta fuerit; sed et haec ita in tribus sextariis aquae decoquuntur, donec ad sextarium perducatur; ad inflationem vero stomachi saliuncam in aqua decoqui oportet et exiguum acetum adici atque ita potui dari.

39 Hysopum ventri movendo vehementius est quam absinthium, datur autem similiter decoctum atque eadem mensura; prodest etiam his, quibus in pectore liquores glutinosi subsistunt, qui et spirandi difficultatem et stridorem stomachi faciunt; item his prodest, qui in toto corpore videntur liquores concretos habere.

40 Alium cum herbae Mercurialis foliis aut semine coctum vel cum ruta et absinthio coctum magis movet ventrem, liquores autem omnes adiectis duabus radiculis veratri nigri etiam in febri datum deducit per ventrem vel sursum versus per vomitum purgat.

41 Embamma, quo venter solvitur, sic: Scamoniae ℥ I, zingiberis ℥ I, piperis ℥ I, nitri ℥ I. Haec contusa et cribrata reponuntur; inde cum opus est sumitur cocleare plenum et adicitur embamma factum ex garo et aceto mensurae cyathi dimidii. Ex hoc lactucam aut volvam comedere ieiunum oportet, sed sensim, non universam. Cum quis per ventrem purgatus fuerit, etiam vomat in balineo medicamentum, quo reiecto domum reversus cibum sufficienter et vinum sumat.

42 Vinis uti oportet ad intestinorum dolores factis ex ruta et puleio, apio, origano, aneso, dauco, thymo, hysopo, panace, dictamno, anetho.

43 Sabuci semen tritum cum vino datum et ventrem movet et prodest intestinorum doloribus; chamaeropis quoque semen ex vino datum similiter prodest necnon et chamaepitys trita ex vino pota idem praestat, etiam semen

2 satureia] aut cera. poleium. 11 gluttinosi. 13 concretos] concoctos. 14 alium *1m* allium *2m*. 28 oportit. 29 daucio. 32 chameropi.

balsami potum ex vino iuvat ventrem; calefacit enim viscera et extenuat ac discutit inflationes; prodest et ad hoc nasturcium potum ex vino; nam et calefacit et mollit viscera et urinam movet; prodest et intestinorum doloribus et inflationibus et suspirium reprimit et rupta conponit.

Ad ventrem solvendum herbam polypodium teres et in ptisana ieiuno sorbendam dabis, statim solvetur qui acceperit. 44

Ad suppressionem ventris nitri et cumini certum quid aequo pondere ex oleo concorporabis atque inde ad magnitudinem fabae grani maioris in anum inicies. 45

Ad ventrem eliciendum alumen ad magnitudinem fabae resolves et ano inicies, statim omnem duritiem laxabit. 46

Ad ventris stricturas solvendas betaceum concides minutatim cum terrae modico, quod ei dum avellitur adhaeserit, et in ollam coicies et adicies liquaminis optimi et olei optimi et vini quantum aestimaveris necessarium et coopertam ollam super carbones pones; quod cum lento igni fuerit percoctum, nitri unciam unam vel duas minutatim supersparges et tum sucum illum de olla vel ius cum vino miscebis et bibes. 47

Ut venter facilis sit, nitri perlucidi, stafisagriae, betae, mellis cocti modicum, haec permiscebis atque in modum collyrii rotundi interius in anum inicies. 48

Confectio salis cathartici sic: Scamoniae — III, zingiberis — III, petrosilini — III, salis ammoniaci — IIII, masticis — II, piperis albi — I, ita ut scamoniam coquas, ut minus laedat. Coques enim sic: mittes in pastam et deinde mittes in furnum, ut cum ea coquatur et aliquantulum plus mittes, ut cum cocta fuerit, ad pondus supra scriptum veniat, et cum refrigeraverit, tolles et sic omnia teres et miscebis et ad quod volueris manducandum in convivio pro quibuscumque salibus uteris. 49

6 pulipodum *1m.* 7 eptisana. 13 duriciem *1m* duritiam 2*m.* 22 stafysagriae.

50 Confectio catapotii: Scamoniae — I, aloes epaticae — II, bidellae ℈ VI, euforbi ℈ III. Haec omnia in pulverem rediges et postea de caulibus non plantatis sucum facies et sic commiscebis et facies pastillos pusillos et siccabis devorandosque post cenam vel mane ieiuno dabis.

51 Confectio salis cathartici, quam Marcellus ostendit, sic: Salis duri et assati P. I — II, salis ammoniaci P. I — IIII, piperis albi — III, zingiberis — IIII, inulae seminis — II, ameos — III, hysopi Cretici — III, laseris radicis — III, thymi — III, folii — III, apii seminis — III, anesi — III, petrosilini Macedonici — III, origani — IIII, nasturci seminis — III. Haec omnia tunsa cribrata atque in pulverem tenuissimum redacta et in unum commixta repones in vase vitreo et inde quotiens aliquid sumes seu bibes, quasi pro aliis salibus uteris. Emendantur his vitia haec: indigeries, phlegma frigidum, quod de cerebro descendit in stomachum, ad omnes umores supernatantes stomacho, qui de felle rufo concitantur. Ad dolorem quoque faucium facit et ad caliginem, detergit et omnes umores in visceribus contractos, sanat et iecur et splenem et tussem curat et eos, qui vix anhelant, reficit; curat et colum et morbum articularem compescit; digestorium mirificum est, febres cottidianas temperat, febres acutas compescit, id est emitritaicas, quartanas comprimit; mira in omnibus est eius commoditas.

52 Liquamen catharticum quomodo confici debeat: Zingiberis ℈ III, petrosilini ℈ III, piperis ℈ III, laseris ℈ III, scamoniae ℈ I, liquaminis ℈ I. Haec omnia permiscebis et sic uteris.

53 Ad ventris facilitatem betas recentes de horto cum sale coque et earum aquam cum vino calidam bibe et ipsas ex oleo manduca; carnis etiam porcinae recentis P. III cum aquae ℈ V et cum sale coque ad tertias et bibe tepidum ius cum vino.

1 epatitae. 4 commiscebis *Stephanus:* commisces. pisillos. 8 semen. 10 radices. semen. 12 semen. 16 fleuma. 25 eius *om.* 31 coque] quoque.

Ad cholera proicienda herbae, quae Graece dicitur 54
chamaepitys [siricate dicitur syrtu], folia novem mitte in aquam calidam et bibe, omnia cholera per os proicies; radicem herbae ipsius percuties ferro et non amplius quam duas guttas excipies in aqua calida et bibes, omnia cholera per ventrem proicies; sed cave, ne plus suci huius accipias, ne laedaris; nam et os, si nimius sit, male accipit.

Confectio absinthiati ad cholera et flegmata proicienda 55
et ad ventrem laxandum sic: Nardostachys ℈ VI, schoenanthus ℈ II, costi ℈ VIII, masticis personatae ℈ IIII, absinthi herbae ℈ I, croci ℈ II, folii ℈ VI, vini veteris Italicos ʃ quinque, mellis optimi ʃ unum et semis.

Item alia confectio absinthiati cathartici: Vini veteris 56
ʃ IIII, rosae siccae ℈ II, casiae ℈ IIII, schoenoanthus ℈ II, folii ℈ II, amomi ℈ II, costi ℈ II, masticis ℈ II, herbae absinthi siliquam unam, croci siliquas IIII, aloes epatitidos siliquas IIII, mellis optimi ʃ I. Haec omnia separatim tunsa et in pulverem delicatum redacta simul miscebis et sic excoques lento igne, ne ferveat, et uteris cum volueris.

Ad bilem reprimendam rafanum ex pipere et lini 57
semine si quis ieiunus manducaverit, fortissime bilem expressam inhibebit. Fimum vituli recentem, si quis ex vino 58
potui dederit his, quos Graeci cholericos vocant, manifesto periculo liberabit. Lenticulam lavato diligenter ex 59
aqua munda, deinde cum aqua nitida fervere sinito paulatim et postea ipsam aquam colato et dato cholerico bibendam, mire proderit. Absinthi viridis — IIII, salis 60
marini — II simul teres et sextario ferventis aquae perfundes et tenui linteo colabis atque ipsam aquam laboranti dabis bibendam. Herba Mercurialis pro certo bilem 61
potentissime protrahit, si ea cocta vice holeris vescaris eiusque aquam, in qua cocta fuerit, adiecto melle pota-

1 choleram proiciendam *Cornarius semper*. 2 camapius. syriace vero pitysorisis *Cornarius*. 8 absinthiati] absinthi. flemata. 9 nardostachis. scynoanthos. 14 scynoanthos. 24 cholicos. 27 cholico.

veris; hoc etiam aegris sine difficultate succurrit; sanis eadem aqua cum condito, si ita malint, optime datur.

62 Ad cholera reprimenda. Puleium commanducatum super umbilicum inpositum obligatumque supprimere cholera et intempestivos et continuos vomitus mire constat. Si de cholera autem tanta concitatio vomitus est, ut contineri non possit, hedyosmi aut erucae ramulos tres aut quattuor cum mali granati suco contritos absorbendos dato, 63 continuo sedabitur. Vinum myrteum sorbendum dato, protinus vomitum conprimes; lauri bacas aliquot contritas ex vino potui datas succurrere cholera laborantibus constat. 64 Mororum de rubis sucus epotus efficaciter prodest choleris reprimendis; caules quantum maiores discocti et ex 65 aceto sumpti similiter medentur. Cydonea bene matura non cocta in cibo accepta similiter prosunt; bacae itidem agrifoli tritae cum vino potui datae cito subveniunt.

66 Ad alvum concitandam aizoon herba, quae Latine sedum appellatur, ex vino contrita potaque plurimum prod- 67 est. Herbae vettonicae in umbra arefactae folia contusa et in pulverem redacta ad pondus denariorum trium ex hydromelis cyathis VIIII bibenda per triduum data ventrem 68 sine molestia continuo movent. Brassicae tenerrimae contritae sucum expressum si quis ad sex cotylarum mensuram adiectis vini cyathis tribus ieiunus biberit, ita ut pridie non cenet et bene digestus sit, mirifice ac sine ullo 69 taedio alvo concitata purgabitur. Orbicularis herbae, quam Graece cyclaminon vocant, si quis expresso suco anum perunxerit, mira celeritate experietur alvi solutionem.

70 Ut purgatione ventris relevato corpore salubriter aetatem agas, alvum hoc genere concitabis. Gladioli radicem longitudine ac plenitudine digiti pollicis, si feminae remedium dandum erit, si viro, ad crassitudinem duorum digitorum et longitudinem unius dabis derasam et lotam contritamque valentissime adiectis aquae cyathis IIII aut V,

2 condito *1m* condimento *2m*. 11 cholere. 17 concitandam *1m* concitandum *2m*. 23 cotilarum.

quam potionem colatam admixto paululo mellis calefactam potui dabis. Herbae Britannicae sucus per se solus pro 71
unius cuiusque viribus potui sumptus sine periculo purgat; quo validius autem purgari volueris, hoc amplius sumes, ita ut mensuram sextarii non excedas. Lauriculi teneri, 72
id est cymae lauri, cum nepeta adiecto sale contriti et cum aquae tepidae hemina in potione sumpti concitant alvum pituitamque et lumbricos celeriter eiciunt. Sabuci 73
coliculi teneri decocti cum oleo et garo manducati ventrem continuo solvunt. Aluminis liquidi paululum lana in- 74
volutum et podici subiectum evocat stercus et sine fatigatione deducit.

Frequenter experti solutionem ventris adfirmant tali 75
remedio se esse purgatos: Mellis acitabulum et salis triti tantundem cum aceti sextario uno fervefaciunt atque ita nocte sub divo caelo sereno vas leviter opertum relinquunt et mane, cum pridie cena abstinuerint, cum aqua quantum sufficiat minutatim bibunt; quo facto non solum ventris, sed etiam atrae bilis ac rufae taedio absolvuntur.
Serum de lacte bubulo adiecto melle et sale quantum 76
satis sit potui sumptum morantem alvum inpellit. Serum 77
de lacte equino potui datum facile et sine periculo ventrem molliter purgat. Asininum lac cum melle potui datum 78
ventrem facile et sine periculo solvit.

Salis marini triti et mellis optimi despumati et aceti 79
scillitici semuncias singulas in unum miscebis et teres et aquae mundae frigidae quartarium adicies et coagitabis et ieiunus calefactum leniter bibes; tum deambulabis atque inter deambulandum calidam aquam paulatim, quotiens visum fuerit, sumes; potenter hoc remedio ventrem morantem bilesque purgabis.

Malagma purgatorium ad parvulos, si ob infirmitatem 80
potionem purgatoriam bibere aut sustinere non possunt: Lupinos crudos siccos in ollam novam missos in furno torrebis

1 paulolo. 2 brittanicae. 3 vires. 5 teneris. 10 paulolum *1m* paululum *2m*. 26 scilliti. 30 *ante* hoc *add.* per *2m supra lin.* remedium.

siccatosque ac tunsos vel molitos cum felle taurino vel vitulino miscebis et subiges et pro malagmate ad imum ventrem ab umbilico deorsum versus inpones. Nam si super umbilicum inposueris, stercus omne sursum vocabit, inpositum autem deorsum versus et bilem detrahet et pituitam deducet.

81 Sales cathartici sine stomachi iniuria, ut nec intestina doleant, accipiuntur seu in prandio cum esca seu in cena; si autem ieiunus volueris, cum mulso accipies cocleare plenum. Conponuntur sic: Salis ammoniaci — I, zingiberis sicci — I, lasaris radicis — I, scamoniae — I, piperis — I, feniculi seminis — I; teres omnia et criblabis; sane cum volueris, ut vehementius moveat, cocliaria duo accipiat qui alvi difficultate torquebitur.

CAP. XXXI.

Ad ani vitia et fistulas podicis et haemorrhoidas remedia physica et rationabilia diversa de experimentis.

1 Lipara ad intertrigines et exasperationem et tumorem ani mirifica sic: Spumae argenteae P. II, cerussae P. II, turis pollinis P. II, aluminis fissi P. I, adipis suillae enervatae curatae P. II, vini austeri veteris ℈ I S, rosae ℈ I S, olei viridis P. S. Teritur spuma et cerussa, alumen ex vino diluitur; deinde adicitur tus in pulverem redactum et cum primum haec levia bene fuerint, oleum et vinum et adipem liquefactam cum rosa supra scripta misceri oportet.

2 Lipara rufa facit ad fissuras ani, quas rhagadas Graeci dicunt, eadem ad omnes eiusdem partis exulcerationes et vitia diutina bene facit, accipit haec: Spumae argenteae ℥ XVI, misui usti ℥ VI, resinae terebinthinae ℥ XII, cerae ℥ VI, cerussae ℥ XVI, chalcitidis ustae ℥ VI, olei myrtei P. I. Omnia diligenter teruntur cum olei pondere

4 vocauit. 5 deducit. 7 cum esca *1m* comesta *2m*.
10 radicem. scamonia. 11 semen.
tit. aemorhoditas.
14 lypara *et sic fere semper*. 25 terebintinae. 27 mirtei.

dimidio, tum relicum oleum et cera et terebinthina liquefacta mortario superfunduntur et concorporantur atque ita in doliolo vitreo reponuntur.

Ad condylomata ani facit bene elaterium sincere, quod 3
est sucus cucumeris silvatici conpositus in rationem pastilli aceto dilutus et ita adpositus; item propolis per se subacta et more emplastri inposita plurimum prodest.

Facit bene hoc medicamentum ani vitiis sic: Resinae 4
terebinthinae ℈ VI, cerae idem; in unum haec coquuntur quantum oportet et adiciuntur his gagatis lapidis triti ℈ IIII; multi et iridis contusae ac vino mixtae et subactae manibus velut farinae aliquid addiderunt.

Hoc quoque medicamentum mirifice prodest ani vitiis, 5
constat ex his: Aluminis Melini ℈ II, chalcitidis ℈ I, faeculae ℈ I; teruntur haec omnia diligenter permixtaque cum opus est vino aut aceto diluta adponuntur. Haemor- 6
rhoidas sic curari oportet, primum ut prodeant totae; quod ut fiat, anus hoc medicamento perunguetur: Centaurei suci ℈ II — haec herba Latine fel terrae dicitur et ubique in agris nascitur; est autem tenuis multorum ramorum in rectum surgentium, habet florem exiguum purpureum — absinthi suci ℈ II, aluminis liquidi ℈ II, misui ℈ I, herbae peduclariae ℈ I, mellis quantum ad conprehendenda ea satis erit. His peruncto ano aut lana tincta interius trusa, cum desederit quis ad sellam et paruerint totae haemorrhoides, supra scripto medicamento rursus bene tangendae sunt undique, praecipue radices earum, quas basis dicunt, de specilli latitudine inlinendae sunt, subinde inponente medico cumulate medicamentum et adcrustate inprimente, donec bene conbibant; totum enim in eo est, ut ab omni parte saturentur. Est autem hoc medicamentum sic: Chalcitidis ustae ℈ IIII, aeris floris usti ℈ IIII, misui usti ℈ III, aeris squamae ℈ II, diphrygis

1 dimidium. 4 condilemata. 5 conpositis. 12 farinam. 22 purporeum. 23 puduclariae. 24 erat. 26 apparuerint *Cornarius*. 28 vasis. specillis. 29 cumulatae. 30 adcrustatae. 33 diphrycus.

℥ II, soreos usti ℥ II, auripigmenti ℥ II. Haec teruntur diligenter atque in tenuissimum pulverem rediguntur et sic ea, ut dixi, haemorrhoidibus inprimuntur undique; post hoc tenue simplex rasum linteolum inponi oportet et super hoc panem autopyrum ex aqua maceratum et tritum rosa illic pro oleo adiecta. Hoc medicamento sine magno labore circa septimum diem cadere coguntur haemorrhoides. Oportet autem bis die panem inponi, nonnumquam et in noctem, si circa eas tensionem senseris, quarto die auriscalpio averso, quam partem cyathiscon Graeci vocant, sensim temptare ac movere eas, quo celerius excidant. Hoc medicamentum omnem carnem ex omni parte corporis exulceratam et excrescentem sine magno morsu tollit.

7 Pulveris Pancratiani confectio ad rhagadia vel exochadia sic: Aluminis rotundi ustulati et siccati — III, aluminis schisti — III, nitri usti ℈ VI, aeris floris ℈ VI. Omnia haec permixta et trita servabis; cum utendum fuerit, cum aceto acri inlines exochadia vel rhagadia, sed adsidue, ut intra quartum diem sanentur.

8 Ad ani vitia et tumores et vulnera conpositio sic: Resinae terebinthinae ℈ XXVII, visci ℈ XII, cadmiae ℈ XII, spumae argenti ℈ VIIII, cerussae ℈ VIIII, misui ℈ VIIII, herbae arnoglossae ℈ IIII, olei veteris libram. Haec universa conteres et miscebis et per dies quantos oportuerit ad locum doloris adpones.

9 Ani vitia omnia optime et citissime curat oleum bombycinum verum, si adsidue inde tangantur, ita ut intra triduum vel quadriduum rhagadia et exochadia stirpitus
10 tollat, si adsidue ponatur. Nucleos de dactulo conbures et conteres quam minutissime et de pulvere eorum loco ani exulcerato sive vulneribus eius et fistulis frequenter in-
11 pones. Herbam polypodium teres et sic in ptisanam mittes et sorbebis ieiunus; hoc et solvet ventrem et anum molliet tumentem.

6 medicamentum. 7 cogantur. 9 tesisionem (*sic*). 14 panchraciani. 16 scisti. floris] flos. 21 visci] sifum. 26 ad *add. ante* ani. 28 ragadia.

Ad rhagadia in ano nascentia: Spumae argenti — I, olei rosei — I permiscebis et adsidue adpones. Plantaginis folia et radices et herbam centenodiam et rubi summitatem et mespila et cydonea et nuces Gallas et de salice frondes, quae tenerrimae fuerint, cum atramento sutoricio ex aqua coques simul universa adiecta quarta parte aceti et colabis diligenter atque inde fovebis eas partes, unde haemorrhoides fluunt. 12 13

Rubi summitatem colliges et mala silvestria; rubum autem in mortario teres et silvestrium pomorum sucum exprimes et pariter miscebis ac fomentum inde factum calidum haemorrhoidibus adpones. Chartam diligenter exures et cinerem eius sive fuliginem siccam ad fluentem haemorrhoidis venam tam diu adpones, donec stringatur. 14 15

Ad ficos, qui in locis verecundioribus nascuntur, de orbita rotae collige calvos lapides non praegrandes neque parvos et pone in foco, ut bene candescant, et lotio infantis eos extingue; postea de ipso lotio locum adsidue lava, ita ut frequenter mutes et lapides et lotium infantis; tantum proderit, ut sectione et ferro opus non sit. 16

Extalem prominentem vino lavari prius, deinde cedro ungi et pollice propelli introrsum oportet. 17

Ani vitiis omnibus plantaginis radix decrescente luna die Saturni occidente sole collecta vel sumpta et pellicula vel panno phoenicio obvoluta ac licio ligata et lumbis circumdata continuo sanitatem praestabit. Sertulam Campanam ex vino aut passo coctam terito et adponito ad anum eoque vino, in quo sertulam coxeris, et prius et postea anum foveto, celeriter sanabis. Caro ani supervacua sine dolore consumetur, si araneorum fila adpones, quae in vineis inveniuntur. 18 19 20

Cedria, qua librarii utuntur, si anum ficosum et ad sectionem spectantem frequenter vino calido prius elutum specillo perunxeris atque ita quieveris, mirabiliter carnem 21

2 permiscebis *Stephanus:* permisces. 5 saturicio. 12 haemorhoides. 15 verecondioribus. 19 leva. lapides] ita pides. 30 adponas.

supervacuam consumes; sed ad sanitatem lenioribus medicamentis postea perduces.

22 Extalem nimis prominentem reprimit gallinaceus vitellus, si coctus integer ab ipso aegro illic calidus adsidue contineatur.

23 Ad fistulas vulnerum in ano vel quae nascuntur in locis verecundioribus terrae mali radix contusa et fistulae inserta aut in pulverem redacta et cum vino vetere inspersa ita prodest, ut celeriter expurget, solidet et ad omnem sanitatem perducat, sine qua nec medici huiusmodi causas curare possunt.

24 Tithymalli contusi sucum ex vino super fistulam vulneris exprimito, deinde fomentum huiusmodi alligato, id est marrubium in cinere calido subcoquito et adiecta vetustissima axungia diu subigito et linteo inlitum calidissimum fistulae adponito et ter aut quater in die fervens medicamen renovato, mirifice proderit.

25 Os humanum contusum et in pulverem tenuissimum redactum cum melle inlitum etiam duratas ani et antiquas fistulas sanat, si per triduum continuum adponatur.

26 Ad nates vel podicem fistulosum olei optimi sextarium, lithargyri selibram, aeruginis libram, turis masculi nigri selibram, resinae libram, mellis sextarii unius quadrantem, aceti ℈ II. Haec omnia in olla rudi simul decoques et more emplastri induces.

27 Ad haemorrhoidas eosque, qui sanguinem deiciunt, porri sucus expressus ieiuno potui datus haemorrhoidas con-
28 tinuo desinere facit. Adeps cygni haemorrhoidas conprimit,
29 si aut potui detur aut loca inde tangantur. Symphyti radix, quae herba Gallice halus dicitur, aut commandu-
30 catur aut usta et trita in potione datur adversum haemorrhoidas nimium profluentes. Sfongiam marinam exures

3 prominentem reprominentem (*sic*). 12 tithimalli. 14 vetussima. 22 lithargyri] epodagri. 23 sextarium unum quadrans. 26 aemorhoidas. 27 expressi. *verba* continuo desinere facit. Adeps cygni haemorrhoidas *om.* 29 tangat. symphiti.

et in cinerem rediges et criblabis et inde cocleare plenum in quacumque potione dabis ei, qui haemorrhoidum nimietate vexatur. Ruborum cauliculi teneri tunduntur ex- 31
pressusque ex his sucus in calidissimo sole ponitur, ut usque ad crassitudinem mellis spissescat; hic haustus efficacissime haemorrhoidum sanguinem sistit. Coagulum cervinum degluttitum sanguinem ex intimis profluentem facile stringit; idem facit et coagulum leporis. 32

Luna XIII hora VIII antequam exeant vel erumpant 33
mori arboris folia, oculos tres tolles digitis medicinali et pollice manus sinistrae et in oculis singulis dices: Absi absa phereos, mittesque in coccum Galaticum et in phoenicio lino conchyliatae purpurae conligabis et dices: Tollo te hinc totam, haemorhoida, absis paphar, et nudum eum, cui remedio opus est, praeligamine illo cinges.

Ani vitia et condylomata felle capruno peruncta sanari 34
certissime constat. Malicorium cum vino optimo usque 35
ad duos cyathos decoctum pariterque contritum et malagmatis modo inpositum potenter ani condylomata persanat. Butyrum et adeps anserina et oleum rosaceum permixta 36
pulcherrime prosunt ani vitiis. Sanguis caprunus cum 37
polenta inpositus ani vitium omne persanat. Rhagadas 38
canini capitis usti cinis adspersus adiungit et stercoris canini albi betaeque cinis insertus similiter opitulatur. Iris 39
Illyricae cinis cum melle subactus utiliter inponitur ani vitiis, si ipsa iris in furno diligenter uratur. Adeps an- 40
serinus cum eiusdem cerebro et oesypo et alumine subigitur et inponitur ani omnibus causis. Carnes ex capitibus 41
mugilum sive mullorum decoctae et cum melle subactae atque inpositae vitiatis anis plurimum prosunt. Oleum vetus 42
et picem et pollinem triticeam decoque et ano exulcerato calens medicamen inpone. Radix rubi in vino usque ad ter- 43
tias coquitur eoque vino ani vitia et difficultates foventur.

5 austus. 6 aemorhoidum. 6 quagulum, *item* 8. 12 in coccum] incoctum. phinicio. 13 conchiliatae purporae. 14 totam *scripsi:* tota. 16 condylemata, *item* 19. 27 oesypo] hysopo.

44 Ad ulcera in ano facta chartae conbustae, sed †aenarum eius drag̃. I, auripigmenti drag̃. I, lepidae drag̃. I simul conteres et melle conprehensis uteris emplastri modo.

45 Ad eos, quibus intestinum inprobe prominet, remedium sic: Ebuli suco turpitudinem circumline, cito remediabis.

46 Porrigines ani extirpat tale medicamen: Picis, resinae, cerae, butyri, sevi caprini, argenti spumae, singulorum paria pondera remitte et simul contempera atque ita inline.

47 Ad syringium vel ani vitia lavabis locum vino vetere et teres testum ostrei et sordes intra pullinum ventrem repertas contundes et cocleam vacuam et cucurbitam ustulatam teres diligenter mixtaque omnia, cum in pulverem tenuissimum redegeris, vulneri adpones; mox vitium omne sanabis.

48 Item ad ani vitia prominentia, quae revocari non possunt: Rubi, ubi mora nascuntur, caules teneri et buxi folia et cortex mali granati vel ipsa poma eius et cortex roboris arboris, unde coria conficiuntur, in testo supra prunas ponuntur et intra vas, ubi offertur, fumantia constituuntur, ut supra sedeat infirmus conclusus diligenter, ne fumus foras exeat; quo facto cum conatu anum eidem fumo offerat; in recenti taedio hoc remedium ter factum subveniet, in vetere vero taedio saepius fieri oportet.

49 Ad idem, quod et libidines offerendi et conatus reprimet: Ceparum rotundarum vel etiam aliarum folia aut cortices siccas et picem duram simul carbonibus incendes et vaso, ut superius dictum est, concluso sedebis et conatus dabis, ut fumus et vapor ano suscipiatur, praesens experieris remedium.

50 Conpositio ceroti ad vitia ani sic: Spumae argenti — II, cretae Cimoliae ℈ II, cerae Punicae ℈ II, cerussae — II; quae omnia ad summam levitatem teruntur, tum in vase argenteo cera cum oleo roseo remittitur, sic reli-
51 qua confunduntur. Conpositio ad ani vitia sic: Cecidos,

3 conprehensus. 8 atque ita] calita. 10 testam *Cornarius.* 18 testa *Cornarius.* 20 ut] et. 22 remedio. 25 caeparum. 31 craetae chimoniae.

lepidos, chalcanthi, ⟨stypteriae⟩ schistes, haec trita mensuris paribus melli despumato mixta ad usum huiusmodi servabuntur.

Ad syringium remedium efficax: Olivae medullam cum 52
semine avenae aequis portionibus teres et pulverem ipsum aqua caelesti consperges faciesque ex eo collyria, quae fistulae ani inici possint, quae per triduum iniecta fistulas in profundo positas foras producent, ut postea possint medicamine leniore sanari.

Intestinum extremum quibus prominet et excedit, quo- 53
tiens processerit, totiens vino calido, in quo herba verbena cocta fuerit, admixto tenui lixivo lavari oportebit. Prodest et illud pice liquida perunguere et sic introrsum repelli; bene facit ad hoc et cinis ex sarmento factus atque cribratus siccusque inspersus; alumen quoque fissum tritum eidem loco impositum plurimum prodest.

CAP. XXXII.

Paniculis et inguinibus et intertriginibus remedia physica et rationabilia diversa de experimentis.

Malagma, quod discutit strumas, parotidas, paniculas, 1
quas Graeci phygethla vocant, omnes quoque futuras suppurationes dispergit, factas vero aperit; facit et ad dolorem articulamentorum omnium et iuncturarum, praecipue ad lumborum dolorem atque inflationem stomachi vel coli, conficitur sic: Picis Hispanae, aphronitri, resinae pityinae, cerae, lauri bacarum, singulorum denarios XXXV, adipis taurini ℈ XV, ammoniacae guttae ℈ XV, iris ℈ XV, galbani ℈ XV, piperis albi ℈ V. Quae debent liquefieri, dissolvuntur igne et oleo exiguo diluuntur, cetera tunsa et cribrata bene asperguntur tepenti medicamento, quod diu agitando miscetur, deinde manibus subigitur, ut malagma exactissimum fiat.

1 calchanthum. stypteriae *addidi.* chistes. 3 *a vocabulo* servabuntur *codex deficit usque ad c.* XXXIII, 45. 10 excedet, *correxi.* 18 phygethla *Stephanus:* phygethlon *Cornarius.*

2 Malagma ad omnem dolorem corporis, sed praecipue panicularum et omnium articulamentorum, facit et ad podagram; eadem discutit vomicas aut aperit; pectoris quoque concoctioni et causis interaneis prodest et lumborum doloribus, accipit haec: Cerae ℥ VIII, ammoniacae guttae ℥ X, bdellae ℥ X, iris ℥ VI, galbani ℥ III, terebinthinae ℥ V. Contunduntur pilo ordine, quo scripta sunt, omnia; deinde cyprino oleo, quod in imo subsidere solet, colliguntur vel permiscentur; cera in aquam ferventem in minimas partes concisa prius demittitur, ut illic mollescat, deinde subacta manibus in pilam conicitur cum ceteris speciebus atque illic diu malaxatur.

3 Paniculas aperit sevum pecudis cum sale tosto positum; item lacertae cinis vel ipsa divisa adposita; item cocleae contusae vel cinis earum cera admixtus adpositus et fimus columbinus cum farina inlitus prodest.

4 Inguinum tumorem cocleae minutae tritae cum melle
5 inlitae sedant. Ad inguen. Frustum veteris spongiae ad pedem alligabis et radicem alterci sinistra manu digitis medicinalibus sumes et alligabis in alio pede et de cucurbita sicca longa circulum facies et inmisso licio circa pedem ligabis.

6 Panicula ne ad sectionem veniat, remedium sic: Gypsum aqua calida bene consperge, donec in se coeat et spissetur, et sic inpone supra paniculam; deinde chartam superalliga, quae res et aperit eam et sanat; postea utere malagmate molli, ut cito et bene cicatricet.

7 Ad intertrigines excalfactas et dolentes remedium de experimento sic: In mortario plumbeo de pistillo plumbeo missum oleum rosaceum et vitellum ovi tam diu teres, ut spissetur, ita ut de eodem plumbo, dum teritur, pars aliqua misceatur, et cum fuerit spissum, ut emplastrum in linteolo tenero induces et loco trito intertrigini adpones; hoc remedio per triduum, donec locus exulceratus sanetur, uteris.

10 dimittitur *Cornarius.* 11 pilum *idem.*

Adversum inguinum paniculas remedium sic: Nastur- 8
cium cum pice inpositum paniculas discutit; maturis vero aut maturescentibus paniculis tale medicamen adhibebis, id est lenticulam et lauri bacas ex tertio iuxta mensuram lenticulae decoques in aqua et diligentissime manibus subiges et cum lana calidum fomentum adpones, quod cito ac vehementer et dolorem discutiet et umores noxios purgabit.

Ervum vetus in farinam mollissimam redactum et cum 9
melle inpositum paniculis medetur. Mirabile hoc medica- 10
mentum paniculis sanandis sic: Hyoscyami foliorum viridium P. II, resinae pityinae P. II, cerae P. II, adipis porcinae sine sale P. II, galbani P. II. Omnia haec tunsa vel remissa in unum corpus rediges et emplastri modo adpones. Calcem vivam, alii capita duo, vitellos coctos vel 11
incoctos ovorum trium: simul omnia permixta et emplastri more adposita omnem tumorem et dolorem panicularum dispergunt et sedant.

Galbanum solum inter principia doloris paniculae ad- 12
positum plurimum prodest. Feniculi farina ex mulsa aqua 13
decocta addita axungia adposita dolorem inguinum sedat; fimus hircinus cum melle decoctus adpositus paniculis sanitatem congruam praestat. Creta Cimolia trita et cum aceto 14
superinducta cohibet panicularum tumorem. Sive incipien- 15
tem paniculam comprimi opus sit sive concoctam dissolvi, praestabit utilissimum remedium cinis muricum vel purpurarum exustarum cum oleo vetere impositus vel superductus. Lupini ex aceto cocti et subacti et pro emplastro 16
adpositi causam panicularum maturant et minuunt dolorem. Ficus Africana vetusta ex vino decocta tunsa vel 17
trita utiliter paniculis adponitur.

Ne inguen ex ulcere aliquo aut vulnere intumescat, 18
surculum anethi in cingulo aut in fascia habeto ligatum. In sparto vel quocumque vinculo, quo holus aut obsonium 19
fuerit innexum, septem nodos facies et per singulos nectens nominabis singulas anus viduas et singulas feras et in crure vel brachio, cuius pars vulnerata fuerit, alligabis. Quae

si prius facias, antequam nascantur inguina, omnem inguinum vel glandularum molestiam prohibebis, si postea,
20 dolorem tumoremque sedabis. Surculum quoque ex myrto
21 terra tactum si quis gerat, ab inguinibus tutus erit. Inguinibus potenter medebere, si de licio septem nodos facias et ad singulos viduas nomines et supra talum eius pedis alliges, in cuius parte erunt inguina.

22 Si ab equitando vexata fuerint inguina aut intertrigines dolebunt, spuma equi fricentur, statim remediabun-
23 tur. Stercus suillum cum oleo perfrictum et in testa cale-
24 factum et inguinibus inpositum plurimum prodest. Pollex eius pedis, in quo inguina erunt, cum proximo digito
25 ligatus mire medetur. Si quis ab equitando aut ambulando inguen habuerit, scribat in charta κνστος et ad femur sibi alliget, cito sanabitur.

26 Ad condylomata inguinum vel quarumlibet partium malicorium cum vini optimi sextario ad cyathos duos decoctum et cum eodem vino tritum atque ut malagma im-
27 positum condylomata facta persanat. Medullam canis ex vino vetere subige et emplastri modo impone condylo-
28 matis, potenter ea sanabis. Argimonia trita et adipi an-
29 serinae admixta impositaque condylomatis medetur. Oleum vetus cum polenta decoques et calidissimum condylomatis
30 impones. Folia rubi contrita et cum ceroto rosaceo im-
31 posita sanant omnia condylomata. Adeps anseris cum cerussa et oleo rosaceo et cera Pontica in unum ceroti modo composita et imposita utiliter condylomatis medetur.
32 Mus araneus, qui cum in orbitam inciderit moritur, ustus in cinerem redactus et cum adipe anserina permixtus condylomatis infrictus mirum remedium adfert.

33 Ad intertrigines sanandas libystici foliis commanducatis sucum exceptum si ei loco adposueris, cum morsu
34 quidem, sed continuo sanabis. Gallae contusae in vino
35 coctae atque impositae intertrigini plurimum prosunt. Cal-

4 terra tactum] *legendum videtur* terra non tactum, *cum sit apud Plin.* II, 21 (*ed. Ros.*): qui habeat secum surculum ex myrto nec ferro nec terra tactum; *cf. Plin. n. h.* 23, 163.

ciamento, quo uti soles, locum inguinum laborantem si perfricueris, confestim intertrigines tolles. Axungiam per- 36
veterem liquefactam et cerussam bene tritam permisce, donec acopi crassitudinem habeat, atque inde intertrigines perfrica, efficaciam remedii celeritatemque mirabere; nam hoc medicamen etiam rhagadas efficaciter sanat. Cretam 37
argentariam cum vino vetere tritam impones tritis intertriginibus, optime accipieris. Oleo vetere et aqua calida 38
permixta adsidue inguina fove, continuo subvenies intertriginibus attritis. Si exulceratio intertriginum erit, spu- 39
mam argenti ex vino conteres eique pulverem pinei corticis tunsi miscebis et locum inlines.

Ad inguina et apostemata remedium sic: Equinus 40
sanguis maxime admissarii equi frequenter inlitus huiusmodi molestias sanat; ungulae quoque eius combustae cinis cum oleo adpositus idem praestat. Cocleae vivae contritae 41
cum myrra et impositae inguinibus efficaci auxilio subveniunt; sed relinquendae sunt loco, cui adpositae fuerint, tam diu, donec sponte decidant, quod fiet, cum persanaverint. Arietis quam pinguissimi lana plena suis sordibus 42
combusta et in pulverem redacta prodest plurimum, si eo cinere ex aqua locum inguinum perfricaveris.

Bestiolae multipedes, quae in locis umidis et sordidis 43
nascuntur quaeque contactae pilulam de se faciunt, contritae adiecta tertia parte resinae terebinthinae emplastri modo adpositae collectiones incipientes, quas Graeci apostemata vocant, adeo sanant, ut tenacissime emplastrum haereat, donec persanent. Lotio suillo locum inguinum 44
dolentem adsidue perungue aut cum eo lanam sucidam adpone, statim medebere. Muliebres capilli combusti et 45
contriti atque inliti cum vino aut cum aceto inguinibus medentur. Menstruis muliebribus inguina dolentia vel tu- 46
mentia si contingantur, statim sanari creduntur. Talus 47
bubulus combustus tritusque adiecto melle inlitus inguinibus dolentibus vel tumentibus prodest. Inguina tumida et 48
dolentia sanabis, si ipso veretro denudato, id est reducta pellicula, adsidue ea contigeris vel perfricaveris.

49 Apostemata ut remolliantur aut si mollia fuerint, ut dispargantur, facies medicamentum tale, quo nihil potentius est: Herbae marrubii folia viridia contundes aut si viridia non fuerint, involuta foliis malvae vel personaceae sub cinere calido coques; deinde panem candidum infusum vino veteri addes et axungiam miscebis et tundes de ligno in lignea pila, sed observabis, ut panis infusi et axungiae partes singulae sint, herbae vero partes duae, quod emplastri more mane et sero locis necessariis impones.

50 Inguinibus mirabile exhibet remedium ex gallinacea ala ossiculum extremum cocleario terebratum nodisque septem licio ligatum atque ita brachio vel cruri eius partis, quae inguina habet, suspensum.

51 Lipara ad intertrigines sic: Cerussae, spumae argenti, medullae cervinae, sevi cervini libras singulas, ovorum octo album, vini boni quartarios IIII, turis pollinis uncias quattuor, rosae Campanae P. unum, aluminis semunciam. Cerussam et spumam tundes, cetera remittes et in mortario terendo universa miscebis.

52 Porriginem intertriginum interficies hoc medicamine: Picis, resinae, cerae, butyri, sevi caprini, spumae argenti unciis singulis in unum permixtis, si utaris adsidue.

CAP. XXXIII.

Cepariae et veretro sive verendis virilibus et testiculis dolentibus vel pendentibus et herniosis sive viris sive infantibus et rebus veneriis et eunuchis sine ferro faciendis remedia physica et rationabilia diversa de experimentis.

1 Ad testiculi tumores cupressi bacae ex vino coctae conveniunt et faba quasi concicula cum multo cumino cocta et adposita more cataplasmatis necnon et uva passa cum cumino contusa et tepens adposita plurimum prodest; ad veretri vero tumorem lentem ex aqua coctam et tritam imponi utilissimum est.

2 Si ulcus in pene sordidum fuerit aut cancer illud

temptaverit vel iam occupaverit, Andronei pastilli triti ex vino impositi bene faciunt.

Omne ulcus in omni parte corporis sordidum, quod tum intelligi potest, cum candicat et quasi crustam perductam albam habet, purgat mel per se adpositum vel iris arida contusa [et] cum melle; eadem ratione et terrae mali et panacis radix adposita purgat sordida ulcera vel in verendis vel quoquo loci fuerint. 3

Mirifice hoc medicamentum purgat ulcera quaelibet, etiam si cancer temptaverit; est autem lene, conficitur sic: Auripigmenti ℥ VI, aeris squamae ℥ III, elaterii ℥ I, chartae combustae cineris ℥ III. Ex his tritis cum opus est coclearia tria rosae cyatho permiscentur et linteola carpta in eo tinguntur atque ita ulceri superponuntur; hoc medicamentum cito et sine ullo morsu expurgat sordidissima ulcera ac sanat. 4

Testibus, qui descenderint, spumam coclearum inlitam mederi certum est, si inde tangantur. 5

Venerem concitant passeres in cibo sumpti vel ova eorum; item gallinaceus testis dexter in arietina pelle collo subligatus mire prodest; item stellionis cinis in linteo obvolutus sinistra manu portatus venerem stimulat, translatus inhibet. Qui in venerem infirmior erit, testiculos milionis ex aqua fontana, quae perennis est, cum melle decoctos edat ieiunus per triduum; statim remediabitur. 6 7

Ut in venerem, cum volueris, sis paratus, remedium tale facies: Lacerti appellantur sive stelliones, qui per parietem repunt, curti sunt quique Graece ascalabotae vocantur; hi quattuor infunduntur in acetum acre triduo vel quadriduo, quousque putrescant; hoc teres in mortario et adiunges galbani ℈ IX, abrotani ℈ XII, castorei ℈ XII, sulphuris vivi ℈ XII, resinae terebinthinae ℈ XII, croci ℈ XII, euzomi, quae appellatur herba mentiosa, suci ℈ VI, 8

5 purgat vel per se iris arida contusa vel cum melle *Scribon.* 6 et *inclusi.* 17 Testibus] *cf. Plin. n. h.* 32, 108. 19 Venerem] *cf. Plin. n. h.* 30, 141. concitant *Plin.:* conciliant *Cornarius.* 21 stellionis cinis] *cf. Plin. n. h.* 30, 143.

mentae suci viridis ℈ VI, staphisagriae ℈ VI, iris Illyricae ℈ VI, aluminis scissi ℈ VI, myrrae ℈ III, seminis herbae symphoniacae siccae ℈ III. Haec omnia separatim trita simul miscebis et iterum simul teres; inde emplastrum facies vel pittacium et pones in dextri pedis pollice, cum uti volueris venere, et cum cessare volueris, ad sinistri pedis pollicem transferes.

9 Ad cepariam satureiae siccae florem collige et pulverem inde facito et melilotum combure et pulverem inde facito; similiter de cydoneo sicco combusto, etiam de eo, qui in arbore solet siccus remanere, pulverem facito et cribello medicinali omnem pulverem cerne et permisce et cum vino vetere calefacto locum inline, etiam linteo illic adposito tege, ita tamen, ut duae partes sint de satureia et singulae de meliloto et cydoneo; sed quotiens medicamen pones, vino vetere calido prius locum elue.

10 Myrram in pulverem delicatissimum redige et ad locum cepariae adsidue cum vino vetere pone, mire remediabis.

11 Ad infantum testiculos vitiosos vel tumentes remedium efficax sic: Araneam, quae per filum suum se summittit, quando sursum versus currit, rape et cum aqua calida tritam continuo da infanti bibendam.

12 Ad abundantiam seminis praeparandam erucam decoctam bibat, quotiens quisque inopia seminis se laborare perspexerit, vel potius adsidue incoctam manducet.

13 Ad veretri curam auripigmentum et aloen aequis ponderibus tritum et in pulverem redactum miscebis et uteris cum vino vetere ita, ut prius veretrum vino vetere eluas
14 et sic medicamine conspergas. Ad veretri dolorem caseum caprinum et mel pari pondere in pultario fictili coque et bis ad diem impone, sed ante vino vetere locum, qui
15 curandus est, eluas. Folia myrti ieiunus commanduca et in ulcera veretri expue, statim proderit.

16 Ad tumores et dolores testiculorum brassica incocta cum sale trita impositaque prodesse adfirmatur; pastinacae

34 brassica] *cf. Plin. n. h.* 20, 89.

silvaticae radix similiter imposita aeque prodesse dicitur, portulaca quoque trita cum polenta adposita testiculis medetur; ex fimo bubulo panis factus et exustus in furno aut in foco et postea in cinerem redactus et cum aceto scillitico subactus dumque fervet testiculis adpositus saepiusque mutatus admirabiliter et statim prodest.

Spongia ex posca acida et tepida adposita statim sedabit testiculorum dolores. Adeps vituli et nitri modicum una permixta et ceroti modo imposita testiculis tumores omnes et dolores persanare dicuntur. Bulbi ex mulso triti atque inliti dolentibus testiculis medentur. Rutae ramuli tenerrimi triti et inliti tumorem testiculorum quamvis maximum sedant. Farina lini seminis cum resina et myrra pari pondere permixta et imposita testiculis dolori ac tumori eorum subvenit. Testiculi tumentes aqua marina rationabiliter foventur. 17 18 19 20 21 22

Herniosis, ramicosis hydrocelicisque asparagi duri radices siccatae et contusae et cribratae cum aquae hemina potui saepius datae celeriter subveniunt. 23

Pilulas cupressi virides ex vino vetere ad tertias decoque et cyathos binos cotidie ieiuno hernioso potui dato, tum folia eiusdem trita testiculis imponito, mire proderis; nam hoc remedium multis experimentis probatum est. 24

Lapidem ignarium contusum resinae mixtum pro emplastro impone ramicoso, statim proderit. 25

Si puero tenero ramex descenderit, cerasum novellam radicibus suis stantem mediam findito, ita ut per plagam puer traici possit, ac rursus arbusculam coniunge et fimo bubulo aliisque fomentis obline, quo facilius in se quae scissa sunt coeant. Quanto autem celerius arbuscula coaluerit et cicatricem duxerit, tanto citius ramex pueri sanabitur. 26

Testibus nimie crescentibus cicutae radix trita et cum ovi albo imposita medetur. Cerussae P. I, turis masculi 27 28

7 spongia] *cf. Plin. n. h.* 31, 129. 13 lini seminis] *cf. Plin. n. h.* 20, 251. 15 aqua marina] *cf. Plin. n. h.* 31, 65. 20 pilulas cupressi] *cf. Pin. n. h.* 24, 15.

selibram, tunsa haec atque cribrata miscentur et cum aquae pluvialis S IIII ad medias decoquuntur, ex eo cotidie testes
29 tumentes inliti citissime reprimuntur. Contusis et compressis testibus cito subvenies, si cicutae folia trita cum pauculo aceti inducas, ita ut medicamen glutinosum facias, et per triduum ponas et mane ac vespera renoves.

30 Bacae cupressi contusae cum axungia vetere subactae et tamquam malagma impositae herniosos etiam adultos et antiquos potenter iuvant.

31 Ad veretri dolorem tumoremque remedium sic: Betam, de qua semen, decoque ex aqua atque ea adsidue veretrum per triduum fove et tumor sedabitur et vitium omne
32 reducta pellicula sanabitur. Suco herbae vettonicae tepido vino mixto veretrum adsidue fove vel ipsam tritam ad-
33 pone. Portulacae sucus tubo laboranti per clysterium inmissus mire prodest; ipsa etiam trita superimposita iuvabit et quia cito arescit, plusculum suci eius expressum debet ad necessitudinem huiusmodi reservari.

34 Pulvis tenuissimus de myrti foliis arefactis ulceri vere-
35 tri inspersus celerrime prodest. Nucleos pineos minutos purgatos numero XXX adiecto pauxillo croci simul tritos si quis ex passi cyatho cotidie per dies VIIII continuos
36 bibat, mire penis vitio celeriterque sanabitur. Ervum purgatum molitum et in farinam tenuissimam redactum adiecto turis polline cum vino vetere coctum tepidum veretro inpositum et adopertum citissime prodest.

37 Verris cerebrum coctum et cum melle adpositum
38 carbunculos in veretro efficaciter sanat. Dens caballinus contusus et in pulverem tenuissimum redactus veretro in-
39 spersus efficaciter prodest. Arietini pulmonis, dum in craticula assatur, sucus exceptus myrmecias, quae in veretro nasci solent, unctione sua purgat et discutit.

40 Canini capitis recentis exusti cinis veretri vel testiculorum tabidis et umidis ulceribus inspersus aut cum

27 Verris cerebrum] *cf. Plin. n. h.* 28, 213. 28 Dens caballinus] *cf. Plin. n. h.* 30, 72.

aceto adpositus adeo prodest, ut spodium et utilitates eius in hisce curationibus vincat. Fel caprinum cum melle 41
veretri doloribus ulceribusque inlitum prodest. Caro vac- 42
cina recens veretro imposita ulcera eius et epiphoras mire
persanat. Salsamenta exusta contritaque et cum melle 43
veretro inposita adversum omnes dolores et formicationes
singularem efficaciam praestant. Anethum siccum uritur 44
cinisque eius tritus aut cum vino vetere veretro inspergitur aut cum melle subactus adhibetur. Lac asininum 45
cum lana sucida ad umbilicum habeat, quotiens quis in venerem voluerit incitari.

Erucae seminis ℈ III, bulbi rufi ℈ III, nuclei pinei 46
purgati ℈ VI, spicae nardi ℈ III, teres singula diligenter et permiscebis atque inde globulos facies ad formam nucis
avellanae et cum opus fuerit singulos liquefactos in caprino lacte potabis, si in venerem volueris accendi.

Satureiae Creticae ℈ I, myrrae ℈ I, nuclei pinei 47
purgati quartarium, erucae seminis — I, scillae purgatae — I. Omnia haec contrita miscebis et globulos ad magni-
tudinem fabae facies et singulos ad diem ieiunus cum caprino lacte potabis, si volueris esse salacior.

Pyrethri triti pulveris cocliarium plenum cum passo 48
potum excitat in venerem inutiles mares.

Qui potuit et non potest, ut reparetur in venerem, 49
radices cucumeris agrestis concisas minutatim in oleo decoquat et in vasculo vitreo reservet et cum opus fuerit, unguat sibi in balineo interius et exterius omne veretrum, sed saponem non abluat, statim incitabitur. Poterit autem sequentibus diebus, si necesse fuerit, etiam sine lavacro
veretrum sibi similiter eodem medicamine perunguere; natura genitalis maior et solidior videbitur, si de lilii radicibus tunsis cataplasma ei inponas, quae nihilo minus et veneri incendendae satis utilis est.

Herbae rebus veneriis aptae, rafanus, eruca, asparagus, 50

6 fumigationes, *correxi.* 12 *a vocabulis* pinei purgati *codex rursus incipit.* 15 liquefactus. 17 mirrae. pinei *om.* 23 venere. 28 saponem *scripsi:* sabone. 30 veretro.

porri sectiles vel capitati, ocimum, feniculum, satureia, pastinaca, cardui; hae esui datae etiam mares nasci faciunt. At vero contrariae sunt puleium, apium, ruta, coriandrum, menta, lactuca, nasturcium, anethum.

51 Ad ramicosos et quibus veretra et testiculi dolebunt medullam panis siccam in mortario conteres, deinde oleum in sartaginem mittes et sic medullam panis tritam super oleum mittes et paululum friges calidumque super pectinem dolentis adpones, mire subvenies.

52 Fabam fresam in mulsam aquam infunde et cum bene permaduerit, contere ac dum teres vino asperge et tamquam malagma calidum verendis adpones, statim dolentibus ac tumentibus testiculis medebere.

53 Verendi virilis clavulis et ulceribus aloe trita utiliter inponitur, cum prius vino eluta fuerint vitia veretri.

54 Emplastrum viride, quod medici chloran appellant, ex rosaceo remissum in linteolo tenui inlitum veretris exul-
55 ceratis utiliter inponitur. Sevum pecudis a renibus vulsum admixto pumicis cinere et sale rectissime dolentibus
56 et tumentibus veretris inponitur. Arietinorum vellerum cinis cum aqua mixtus et adpositus incommodis veretri
57 repugnat. Ungulae mulinae exustae cinis salubriter inspergitur vitiis veretrorum.

58 Carbunculos de veretris exterminat muricum vel purpurarum in carbonibus ustarum cinis cum melle permixtus; idem praestant singulari efficacia salsamenta discocta et cum melle permixta tritaque adposita.

59 Permixto alumine et myrra fel bubulum ad crassitudinem mellis subactum et inlitum ea, quae veretris serpunt, mira celeritate persanat; supra etiam beta vino cocta recte inponitur.

60 Cocleis, quae nudae inveniuntur, adicitur aliquid triti turis et albi ovorum atque inde ulcera testiculorum tumentia et hydrocelae puerorum sive ramices superlinuntur,

1 faeniculum. 2 pastinaga. essui. 3 poleium. 14 verende. 22 murinae. 24 purporarum. 28 mirra. bubulo. 31 inponetur. 34 idroceles.

ut modo glutinis adhaerescat, pueri vero continentur in lectulo, donec omnis turpitudo reprimatur.

Cyclaminis sucum melle Lycio aequaliter miscebis et inde pendentes testiculos inlines, optimum fertur esse medicamen. 61

Ut eunuchum sine ferro facias, radices cicutae ex aceto teres et inde testiculos spississime inlines, tum linteolum supra ligabis, ne excidat medicamen. Hoc quantum tenerioribus infantibus feceris, eventu efficaciore proveniet. 62

Herba est, quae Graece nymphaea, Latine clava Herculis, Gallice baditis appellatur; eius radix contunditur et ex aceto edenda datur puero per continuos decem dies, mirandum in modum fiet eunuchus. 63

Mulierem, quam tu habueris, ut numquam alius inire possit, facies hoc: Lacertae viridis vivae sinistra manu caudam curtabis eamque vivam dimittes; caudam, donec inmoriatur, eadem palma clausam tenebis et mulierem verendaque eius, dum cum ea cois, tange. 64

Si quem ad usum venerium infirmum volueris esse, ubicumque minxerit, supra lotium eius obicem, id est axedonem, ex usu figes. 65

Ut rebus veneriis aptus sis, piper tritum cum oleo et melle misce et cum coire voles, verenda tibi inline. 66

Nocere posse feminis dicunt, si quis membranam ovi balano suo ingerat et cum femina coeat. 67

Si quem coire noles fierique cupies in usu venerio tardiorem, de lucerna, quae sponte extinguetur, fungos adhuc viventes in potione eius extingue bibendamque inscio trade, confestim enervabitur. 68

Si quem voles per noctem cum femina coire non posse, pistillum coronatum sub lectu illius pone. 69

Semen lactucae tritum ex aqua potum vigorem coitus enervat. 70

Naturae sive veretro virili remedium efficax sic. Si in veretro summo clavus natus fuerit habens callum puru- 71

1 gluttinis. 2 reprimetur. 6 facies. 11 nimphe. 18 cogis. 20 muxerit. 31 lectu (*sic*): lecto *Cornarius*.

lentum, hoc modo curabitur: Butyrum, farinam fabae et modicum mellis miscebis atque in modum cataplasmatis coques et in linteolo inlines et sic ad locum adplicabis, mirum remedium experieris.

72 Veretra ut auctiora videantur, panacis radix in vino bono triduo maceratur cumque coeundum est, femori inligatur, re peracta in vino reposita iisdem usibus reservatur.

73 Ut semper sis paratus in venerem, porri semen tritum et rutae semen tritum aequis portionibus misce cum lacte capruno recenti et ieiunus adsidue bibe.

CAP. XXXIIII.

Genuum doloribus et crurum ac tibiarum ulceribus et varicibus et callis pedum atque clavis et verrucis et plantis et pollicibus et talis et articulis et pernionibus et ruptis pedibus et condylomatis nervorum atque articulorum et ad extrahenda, quae casu calcata fuerint vel quae corpori inhaeserint, remedia physica et rationabilia diversa de experimentis.

1 Genuum dolori muscus ex piscina vel lacuna vel stagno collectus adiecto paululo salis subactus et inpositus
2 prodest. Hederae nigrae bacarum hemina, ficus Africanae P. I, axungiae — X. Contusa haec et cum vino vetere subacta genibus inlita potenter dolores eorum abolent.

3 Genua si tumebunt vel instabilia erunt, afronitra copiosa in passo Cretico confringes et madefacta conminues hisque addes lanam sucidam et genibus inpositam panno conteges et alligabis et ne sucus emanet, pelliculam lanatam superpones.

4 Ulceribus crurum et tibiarum medetur adeps ursi cum herba rubricata tunsa; cum haec ergo in unum corpus subacta coierint, inposita velut emplastrum conligan-
5 tur, ut diu maneant. Ulcera tibiarum, quae intrinsecus

tit.: genum.
13 figus. 18 lana sucida. 24 intrensecus.

serpunt, felle apruno cum resina et cerussa mixto sine difficultate sanantur. Ossa ex maxillis apri vel suis domestici uruntur ulceraque perniciosa crurum illo cinere asperguntur. Fimus caprunus in aceto fervefactus et subactus inponitur, quo omnia talium ulcera locorum purgantur et persanantur, butyro bubulo cum oleo cyprino aut laurino postmodum addito. 6 7

Varices ne nascantur, lacertae sanguine crura puero ieiunus inline; in totum carebit hac foeditate. Ad varices siccandas sevi hircini P. I, saponis P. I in unum miscebis et linteolo inlitum medicamen adpones. Tali aut plantae si tumebunt, ut sine ferro sanentur, frondem vineae viridem ac teneram aqua ferventi perfundito maceratamque conterito et superpositam conligato. Muscus aquaticus virens ex oleo tritus inpositusque cum linteo tumorem doloremque plantarum talorumque conpescit. Limus aquaticus cum oleo subactus et adpositus principaliter huiusmodi tumori ac doloribus prodest. Fimus aprunus in aceto decoctus et cum melle subactus inpositusque plantis vel talis mitigat eorum dolores. 8 9 10 11 12 13

Pernionibus et ruptis pedibus pulmo arietinus inpositus omni asperitate levigata molestiam tollit. Cancri marini ex oleo inpositi pernionibus utiliter prosunt, ita ut foveantur aqua, in qua ervum discoctum est. Glirium vel soricum vel vermium terrenorum cinis ex oleo inpositus pernionibus medetur. 14 15 16

Coclearum, quae nudae inveniuntur, exustarum cinis omnem exulcerationem pedum sanat. 17

Agninus pulmo vel arietinus uritur et cinis eius cum oleo inponitur vel ipse crudus admotus pernionum ulceribus utiliter alligatur. 18

Fimi gallinarum vel columbini cinis ex oleo inpositus ulcera pedum curat. 19

Dentes caballini tunsi ulcera pernionum, si sint tumidi, 20

4 fimos. 6 taurino. 16 talarumque. 18 decoctos. 20 doloribus. 24 in qua *om.* 25 suricum. 32 fimus. 34 ulceribus.

21 utiliter curant. Caprini corii cinis ex oleo inlitus per-
22 niones prime abolet. Testudinis tegumen concrematur eius-
que favilla ex vino et oleo temperata ulceribus pedum
23 utiliter inducitur. Scillae bulbi quod interius est cum
oleo defervet eoque oleo dolores pernionum peruncti mi-
tescunt.

24 Mora agrestia, dum adhuc rubent, antequam ullius generis morum comederis, inter manus confrica eorumque suco crura, quae dolere consuerunt, per triduum continge; non modo praesentem molestiam mitigabis, verum etiam in reliquum tempus eo vitio carebis.

25 Alumine ex aceto peruncti perniones sanantur; brassica quoque trita adpositaque pernionibus medetur.

26 Folium, costum, alumen liquidum, alumen scissum pari pondere in unum contere et vino veteri mixta ulceribus sive rupturis hiantibus interdigitiis adsidue inpone,
27 potenter medebere. Interdigitia sanat cera in oleo cyprino remissa et inposita.

28 Pulmo cervinus inpositus et saepe renovatus ex cal-
29 ciamento laesos pedes sine dolore persanat. Leporinus quoque pulmo multo efficacius ut supra inpositus curat.

30 Ad ea, quae calcata erunt, et ea, quae corpori inhaeserint, extrahenda leporis coagulum cum malva tritum in-
31 positumque potenter opitulabitur. Sfongea vel lana lotio madefacta adpositaque sine dolore quae corpori inhaeserint eximit.

32 Si stirpis aliqua inhaeserit, lacertam per medium scissam ei loco apponito, celerrime educetur; vel capita lacertarum contusa inpositaque similiter prosunt.

33 Si echini aculei pedibus inhaeserint aut alicui corporis parti, in lotio humano calenti pedem diu tene, facile excutientur.

34 Observabis, ut quodcumque de corpore fuerit eiectum licio alligatum candelabro suspendas aut uncta oleo lanula

5 mitiscunt. 16 interdigitiis] interdigitia. 23 quagulum. 25 corpore. 27 si *om.* 28 opponito.

involutum in ventrali gestes; dolorem non patieris eius loci, de quo fuerit aliquid eductum.

Mus degluptus et per medium exsectus adpositusque omnia, quae inhaeserint corpori, facile producit. Crustae vel ossa sepiarum conburuntur cinisque earum inpositus educit, quaecumque corpori inhaeserint. Alium elixum cum pice inpositum arundines extrahit corpori adfixas. Filicis radix trita arundinem extrahit, rursum arundinis radix tunsa inpositaque filicem, quae corpori inhaeserit, celeriter extrudit. Acrifolii radix contrita inpositaque his, quae corpori adhaeserint, potenter medetur.

Blattae, id est bestiolae, adstrictis tumentibusque de iniuria pedibus et talis tritae atque inpositae omnia, quae inhaeserint corpori, potenter expellunt. Radix silvestris cucumeris cum farina lini seminis inposita valde prodest eiciendis his, quae corpori inhaeserint. Urticae radix cum sale trita atque adposita producit, quaecumque haeserint aut calcata fuerint.

Cuiuscumque animalis coagulum maxime leporis cum pari pondere turis vel visci inpositum permanere in corpore quae calcata sunt non sinit. Argimoniam herbam teres et loco, cui aliquid haeserit, superpositam conligabis, confestim proderit; hoc expertum esse legi. Terrae malum cum melle teres et inpones ad omnia, quaecumque calcata extrahi volueris; hoc satis utile experieris. Nepeta contrita vel rubi folia, nam idem praestant, inposita loco, cui aliquid inhaeserit, potenter medentur, si desuper ex hordiacia farina massula nimis salsa et calens adponatur. Lardum coctum cum pingui suo adpositumque potenter omnia expellit, quae corpori inhaeserint, si illic alligetur.

Clavis pedum callisque et verrucis haec remedia utilia sunt. Nam plerisque nomine clavellorum pernicies articulis increscit, quae obdurata callo quodam rigescit incredibilesque exhibet ambulandi difficultates. Haec molestia

10 radix *om.* 11 corpore. 14 corpore. 16 quae] qui. 19 quagulum. 21 agrimonia herba. 26 praestent. 27 ordiacia. 29 pinguo. 33 rigiscit.

praecipue hac medella extirpatur: Auro fervente circuitus eorum urendo designatur; quod potius est cum dolore maximo ad momentum ferre quam inveterato etiam cancromatis morbo noxam perpetuae debilitatis incurrere.

49 Urina muli vel mulae vel asini cum suo luto inlita
50 et clavos abolet et callis medetur. Fimus ovium inpositus vel lacertae iecur aut sanguis in lanula adplicatus vel ipsa lacerta exsecta adposita clavorum intra triduum perseverantiam tollit.

51 Fimum columbinum ex aceto coctum et in modum malagmatis subactum atque adpositum ad omnia supra
52 scripta utilissimum esse constat. Fimus apri vel suis domestici recens inpositus et post tertium diem solutus effi-
53 caciter clavos, verrucas et callos aufert. Si supra callum alica ex posca cocta per triduum utaris, sine difficultate sanabere, etiam si urina canis virginis cum suo luto inposita callos verrucasque consumit, tam diu tamen inalli-
54 gata, quamdiu eas excutiat. Tribus fabae granis clavum tangito eaque in sterculinio defodito, ne renasci possint; quanto maturius conputruerint, tanto celerius clavos sponte decidere miraberis.

55 Clavos, qui in articulis supercrescentes dolores exhibere consuerunt, incidi vel radi ad vivum oportet, prout quis pati potuerit, atque de lupinis crudis prius decoriatis farinam factam subigere cum melle et emplastri more superponere.

56 Subraso clavo calcem vivam visco subactam inpone
57 et linteolum superalliga, cito medebere. Auripigmentum tritum et resinam terebinthinam liquefacta ad similitudinem
58 ceroti inpone clavellis prius derasis; mire proderit. Urticae radix, medulla caprifici et flos chalcitidis pari pondere conteruntur. Haec simul mixta loco clavelli superpones et ligabis, die tertia solves, statim decidet, vel si adhuc remanserit, iterato inpones et triduo illic medicamentum esse patieris.

3 munomentum. 29 terebintinam. 31 cachitidis.
32 clavellis.

Cum porcus iugulabitur, is qui verrucas habebit san- 59
guinem eius subiecta ea corporis parte suscipiat, dum adhuc calidus exilit, et mox ubi siccaverit, statim abluat; citum remedium experietur. Mulier sane remedium de scrofae sanguine faciat.

Stercus columbinum vel solum vel cum ovo tritum 60
dolentibus articulis inlitum prodest. Felle ursino perfricti 61
articuli dolore relevabuntur.

Ut frigora et pruinas facile sustineant nec adurantur 62
articuli, terrae malo contuso cum axungia vetere perunguantur. Pampini vitium triti admixta hordiacia farina ar- 63
ticulorum morbis medentur. Acrifolium cum ture et sale 64
et oleo subactum inpositumque medetur articulis. Incussos 65
articulos aranearum telae cum oleo inpositae saluberrime sanant. Fracturis articulorum cinis ex femoribus pecudum 66
factus et cum cera mixtus mire medetur.

Invictam potionem ad sciaticos et arthriticos facien- 67
tem in titulo superiore de sciaticis plenissime scripsimus, sed quoniam tam divinus eius effectus est, iterandam putavi, ne quis arthriticis remedia requirens huius ignoratione fallatur. Fimus ergo ibicis in silva vel in monte colligitur, si fieri potest luna XVII; sin res urgebit, quocumque die colligitur; sane XVII luna medicamentum fieri oportet, quod sic facies: Fimum eius, quantum pugno pleno tolli poterit, dummodo pilulae inpari numero sint, conteres validissime ad summam levitatem, tum piperis grana XXV addes et mellis heminam et diu teres; dehinc vini veteris adicies ℈ IIII et conditi more miscebis potionem; sane qui accepturus est ex die Iovis diebus VII continuis accipiat; etiamsi omnibus ossuum compaginibus adfectus et contractus iacebit, intra dies VII ita sanabitur, ut numquam paribus doloribus inplicetur.

Condylomatis articulorum et nervorum sertula Cam- 68

3 ubi *om.* 6 solo. 7 fel ursinum. 9 proinas. 17 sceadicos, *item* 18. 18 de *om.* 19 potavi. 21 collegitur, *item* 23. 23 fieri] feci. 25 valedissime. 30 ossuum (*sic*): ossium *Cornarius.* 33 condilimatis. serpulla.

pana ex passo Cretico decocta cumque ovi duro vitello et cum uvae passae nucleis tritis mixta medetur, ita ut malagmatis modo inposita superligetur.

69 Acopum valde utile et certum remediis articulorum atque nervorum sic: Medullae cervinae, adipis veteris, butyri, sevi cervini, resinae frictae, picis cedriae, picis laguncularis, cerae, singulorum uncias ternas in aereo vaso remittes lento igni diuque agitabis, ut coeant. Tum percolato medicamine, ut res poscit, uteris.

70 Spumae argenti — II tundes et butyri et adipis veteris et rosae Campanae uncias ternas remittes et permiscebis et postea in mortario simul conteres et sic uteris ad articulorum et nervorum confirmationem.

71 Argimoniam ex vino austero coques et teres adrorans interdum eodem vino herbam, tum fomenti modo calidam condylomatibus articulorum vel quibuscumque aliis superpones et ne decidat alligabis.

72 Serpullum aeque cum vino austero coctum pari diligentia articulis inpones, potentius remedium experieris.

73 Si condyloma intolerabilem dolorem faciet, medullam canis ex vino austero subigito et inponito, cum summa efficacia

74 proderit. Argimonia trita cum adipe permixta summam

75 medellam condylomatibus exhibet articulorum. Spumam argenti et cerussam simul ex vino conteres aequis portionibus et inpones condylomatis; si vulnus fecerit, sulpuris vivi unciam adicies.

76 Si quando non exulceratas eminentias tollere sine ferro voluerimus, ut verrucas, naevos, clavos aliasve eius generis molestias, hoc medicamento utemur: Calcis vivae ℥ VI, faeculae coctae ℥ III, nitri usti ℥ III. Haec teri oportet et lixivo colligi de cinere caprofici facto vel de sarmentis, donec leve sit et passi fiat temperamentum; deinde adici debet rubricae aliquid aut atramenti, quo possit colorari, quae simul mixta in patella fictili coqui

6 cedriae] caruae. 12 aut postea. 16 condilimatibus. 18 serpullam. 19 potentiorem. 20 condilema. 23 condilimatibus. 28 nevos. 34 quoqui.

oportet ad mellis spissitudinem atque ita pyxide cornea reponi. Melius sane est recens hoc medicamentum, cuius usus talis est: Id ipsum, quod destinatum erit sine ferro tolli, id ipso specillo de hoc medicamine oblinetur et cum satis niger locus, cui inponitur, et quasi perustus visus fuerit, tum oportebit non poni medicamentum, immo etiam abstergeri et panem ex aqua et rosa confectum et tritum inponi. Hoc et strumas sanat, antequam suppurentur. Oportet autem, cum hoc medicamentum crustam fecerit in strumis, nullum aliud adhiberi. Cùm vero aliqua 77
pars talium locorum suppuraverit et timidus fuerit qui id patitur sectionis, tum visco quam plurimo medicamen colligi et conglobari atque ita adponi oportebit in aluta in tantum spatium circumsecta, quantum modus ulceris fuerit; ea sane parte ponetur, qua aptum erit ulcus aperiri. Hoc ego medicamento saepe diutinos dolores etiam pectoris et lateris et lumborum sustuli, cum ad nullum aliud malagma dolor cederet; exulcerata enim parte cuiusque dolentis loci cum umoribus postea vitium omne sublatum est.

Varices curat et adeps gallinaceus cum cepa trita 78
inpositus vel perductus adsidue. Articulis luxatis sevum 79
pecudis cuiuscumque cum cinere de capillo muliebri facto medetur.

Frumenti grana VIIII in tegula candenti combures et 80
in cinerem rediges et cymini quod duobus digitis pollice et medicinali tenere potueris, similiter urendum in candenti tegula pones et de terra quod tribus digitis tenere potueris addes necnon et laseris modicum, quod inter duos digitos teneas, adicies idque pariter conteres et vino conglutinabis et ad clavum adpones; id etiam furunculis utile est.

De fimo pulli gallinacei quod rubrum fuerit colliges 81
et adpones clavellis atque inde eos saepius lines, vehementer medebitur.

3 Id ipsum] itaque. 4 spicillo. 11 tumidus. 16 diutinus. 19 humoribus. omnem. 25 cinem. cimini. 30 purunculis.

82 Ad varices fugandas remedium sic: Hederae radicem tolles, cum fuerit luna in aquario, et circumda eas, cito
83 medebere. Hederae bacas tres, quae per parietem repit, pedi, in quo sunt varices, alligato vel radicem eius cir-
84 cumdato. Rapa ex aqua salsa decoques et superpones pernionibus iam erumpentibus, medellam utilem experieris.
85 Spinam ex pede vel quacumque corporis parte, si altius adacta fuerit, sine dolore extrahes, cum arundinis radicem adposueris in mortario lapideo contusam et adiecto melle subactam, donec ad crassitudinem ceroti redigatur, et linteo spisso inlita adponatur, in quo frequenter spina ipsa eiecta invenitur.

86 Marrubium contritum admixto sale modico inpositum aeque proficere constat ad extrahenda ea, quae corpori
87 inhaeserint. Herbam urticam sive viridem sive siccam contritam adiecto quolibet coagulo adpones, cuilibet inhae-
88 serit; confestim miraberis celeritatem medellae. Stercus aprugnum ex vino subactum et emplastri more inpositum, quicquid inhaeserit corpori, celeriter extrahit et sanat.

89 Butyro et medulla cervina et felle taurino cum oleo
90 cyprino aut laurino perfricta genua sanantur. Talorum tumoribus et doloribus musculus marinus tritus ex oleo vetere inpositus medetur.

91 Malandriae et frigore adustis pedibus prodest cuiuslibet pecudis sevum cum alumine tritum vel excoctum et ceroti modo inpositum.

92 Attritu calciamentorum factos clavos emendat veteris soleae exustae cinis cum oleo inpositus.

93 Ulceribus omnibus pedum in qualibet parte adeps ursina addito alumine medetur.

94 Ei, qui patitur varices, sevi hircini selibram et adipis de capone libram simul permisce et in linteo die Iovis ceroti more adpone, potenter subvenies.

95 Stercus aprunum tunsum cribratumque et cum melle deteriore coctum et subactum articulis inpositum medetur.

7 corporis parte si] *Hic codicis finis.*

Ranas contritas aut ventres earum scissos pro malagmate 96
articulis inponito, efficaciter quoscumque dolores eorum
sedabis. Vitulinum fimum recentem articulis laborantibus 97
inlines, statim subvenies.

Ad verrucas et clavellos pedum remedium efficax sic: 98
Raporum semen, quantum tribus digitis adprehendi potest,
adiecto lasere contritum et inpositum atque inligatum cla-
vellum etiam morticinum excutit et persanat.

Sardas vel salsamentum sine osse exustum et con- 99
frictum adpone varicibus, statim prodest.

Verrucas minores congestas, quas Graeci myrmecias 100
vocant, ut abstergeas, hoc facito: Nocte cum videris stel-
lam quasi praecipitem se ad aliam partem transferentem,
eodem momento locum, in quo verrucae erunt, quacumque
re volueris deterge, protinus omnes excident; quod si
manu tua nuda id feceris, continuo ad eam transibunt.

Ad varices, qui suffunduntur et claudi non possunt, 101
lanuginem de papyro adpone, continuo claudentur, id est
illam lanuginem, quae viridi papyro in summitate est quasi
paniculae eminentis.

Lapillum quemlibet involutum hederae folio ad ver- 102
rucam admoveto, ita ut eam tangat lapillus, atque ita ce-
lebri loco abicito, ut ab aliquo inventus colligatur; miro
modo ad illum, qui collegerit, verrucae transferuntur et
ideo quot fuerint verrucae, tot lapillis tangi debent.

Urticam novellam cum aceto acri tere aut exustam 103
lomenti more adpone varicibus.

Ad pollicem contusum nucem iuglandem cute interiore 104
mundabis et cribrabis et cum modico mellis adpones, con-
tinuo sanabis.

Clavellis et callis, qui in pedibus molesti sunt, san- 105
guis lacertae viridis cum flocco inpositus mire medetur.
Lumbrici terreni triti cum oleo inpositi prosunt clavellis 106
penitus eruendis. Faba in aceto et laser missa et tume- 107

11 myrmecidas *Cornarius, correxi.* 31 sanguis lacertae] *cf. Plin. n. h.* 30, 80. 33 lumbrici] *cf. Plin. ibid.*

108 facta si clavellis alligetur, mire proderit. Salicis ramorum primorum vel summorum cortices exuruntur, earum cinis cum aqua impositus clavellis confestim medetur.

109 Beta cum melle et cum ficu arida contusa atque imposita medetur articulis.

110 Ad spinam, quae corpori etiamsi in profundo haeserit, avellendam remedium efficax sic: Florem cineris, id est summitatem favillae, colliges nitidissime et cum axungia contusa miscebis atque ad locum, in quo spina haeserit, leviter alligabis; statim aut spinam ipsam extrahit aut ita ad summitatem cutis educet, ut facile possit avelli.

CAP. XXXV.

Nervorum vitiis ac doloribus omnibus et arthritidi ac paralysi et doloribus medullarum remedia physica et rationabilia diversa de experimentis.

1 Nervis et arthritidi adeps vulturina cum felle eiusdem et cum axungia vetere ac melle malagmatis more ad-
2 posita medetur. Nervorum nodis capitis viperini exusti cinis cum oleo cyprino adpositus plurimum prodest.

3 Tremulis et quibus nervi infirmi sunt utile est holera cum aqua tantummodo decocta cum pane manducare et oleo castorino in balneo adsidue perungi.

4 Ranam rubetam et adipis ursinae — III cum olei veteris sextariis tribus in olla rudi ad medias decoquito, deinde colato; haec unctio frequenter adhibita non solum nervos confirmat, sed et paralysin repellit et reprimit.

5 Malagma etiam ad podagram et arthritim et ad omnem dolorem et tensionem nervorum sic: Ammoniacae guttae P. I, cerae P. I, axungiae veteris P. S, olei veteris P. II, olei cedrini P. I, rosacei aut irini olei P. I, croci — I, Assii lapidis — I, myrrae — I, aphronitri semunciam. In patella nova liquefiat axungia et cera cum oleo vetere

1 salicis] *cf. Plin. n. h.* 24, 56. 12 adeps vulturinus *Plin.* 26 irini] cyprini *Scribon.*

solvatur, postea oleum myrtinum et rosaceum et cedrinum et ammoniacum tritum admiscetur et tunc subducitur flamma, ne effervescat medicamentum; secundum quae adicitur crocum tritum ex aceto, deinde myrra trita aspergitur, ultimum nitrum et Assius lapis additur et sic compositum medicamentum reponitur in pyxide.

Acopum ad perfrictionem, lassitudinem et dolorem ten- 6
sionemque nervorum, quod hieme adhibitum non patitur perfrigescere quamlibet partem membrorum; hoc Augusta Livia utebatur, accipit haec: Samsuci floris ℈ I, roris marini foliorum ℈ I, faenograeci P. I, vini Falerni congium, olei Venafrani P. V. Praeter oleum omnia triduo in vino macerari oportebit, quarto die oleum admisceri et coqui in pruna non acri medicamentum, donec vinum consumatur, postea percolari per linteum duplex oleoque adhuc calenti cerae Ponticae P. S adici convenit; reponitur medicamentum fictili vel stagneo vaso. Usui est lenta manu perductum omnibus membris.

Acopum ad nervorum causas, quod per vindemiam 7
componitur, antequam mustum defervescat, sic: Musti recentis congios V et olei Venafrani P. I, in his macerantur species, quae infra scriptae sunt, contusae et percribratae grandioribus foraminibus cribri, id est iris Illyricae ℥ XL, cyperi ℥ XL, faeni graeci ℥ XL, piperis nigri ℥ XL, xylobalsami ℥XL, calami odorati, quo unguentarii utuntur, ℥ LXXX, schoeni ℥ LXXX, saliuncae ℥ LXXX, sertulae Campanae ℥ XIIII, casiae nigrae ℥ XXIIII, cardamomi ℥ XXI, styracis ℥ XXVIII, costi XXIIII, myrrae Amineae ℥ XXI, casiae daphnitidis ℥ XIIII, spicae nardi ℥ XL. Haec cum musto et oleo macerantur in vaso stagneo aut fictili posita per dies XXX. Oportet autem vas bene clausum et alligatum bis in die solvi et permisceri omnia, deinde rursus operiri et signari, ne vires evanescant. Post XXX dies colantur macerata, de quibus quasi oleum purum ex-

1 myrtinum] *scribendum videtur* irinum. 11 faeni graeci sextarium unum *Scribon.* 28 Amineae *Scribon.*: minneae *Cornarius.* 29 spicae nardi] aspalathi *Scribon.*

cipitur, quod reponitur fictili vaso; facit ad omne vitium et dolorem corporis et nervorum universas molestias.

8 Acopum ad perfrictionem et lassitudinem et nervorum dolorem, quod odoris gravioris est; nam illud superius boni odoris est; accipit haec: Ammoniaci guttae ℥ XV, galbani ℥ IIII, resinae terebinthinae ℥ VI, cerae ℥ XXV, mellis P. II, olei veteris ℈ I, oesypi — I, medullae cervinae — I, opopanacis ℥ VI; quidam hoc non adiciunt. Ceram, oleum et terebinthinam liquefieri oportet, deinde cetera adici, novissimum ammoniacum addi tritum curiose. Hoc qui perunctus fuerit, etiam a serpente tutus erit.

9 Acopum, quo fere semper Livia Augusta et Antonia usae sunt, facit ad perfrictiones, arthritim et nervorum omnium dolores, cuius perunctio non patitur perfrigescere artus et refrigeratos calefacit; componitur hieme hoc modo: Adipis de porca sterili P. III vel etiam anserinae adipis idem ponderis, quam aqua frigida bene lavari atque in novum vasculum conici oportet, cui adici debent vini veteris odorati ℈ III et species infra scriptae non nimis contusae ponderis huius: Xylocinnami — I, cardamomi — I, cyperi — I, schoeni — III, rosae aridae foliorum — I, sertulae Campanae corollas X. Haec omnia infervefiunt super carbones, deinde refrigerata eodem caccabo reponuntur posteroque die iterum infervefiunt recondunturque eodem modo; tertio die rursus calefiunt et colantur per linteum vel ex iunco facto de industria colo; vinum rursus atque adipis quod superest in aliud novum vas conicitur; deinde ubi congelaverit se adeps, oportebit fundum caccabi perforari et vinum omne emitti atque in priorem caccabum adipem eandem conici et vini eiusdem recentis eandem mensuram adici speciesque non nimis contusas neque percribratas has infundi: Nardi Syriaci — I, saliuncae — I, amomi — I, casiae — I, myrrae — II, cinnami — II, rosae aridae foliorum — II. Deinde mane semel et in nocte semel mixtum hoc infervefieri

17 idem pondus *Scribon.*

debet, idem et postero die fieri oportebit; tertia die cum fervefacta fuerint omnia, percolanda erunt et transferenda in caccabum priorem pertusum; sed ante diligenter et spisse foramen eius obturandum erit atque ubi congelaverit se adeps, extrahendum obturaculum erit et spissamentum removendum, ut vinum omne effluere possit. Quod cum defluxerit, adeps vel medicamentum, quod resederit, vaso stagneo uno vel pluribus diligenter opertis et adplumbatis reponetur.

Harum compositionum, si qua fides est, et ipse ego utilia remedia semper expertus sum et alios idem sensisse confirmo; nam et illud adicio, nequaquam huic acopo comparari posse alia medicamina, quae in similibus causis plerique amicorum meorum, quibus aeque ac mihi credo, egregia se expertos cum iureiurando adfirmaverunt. Illud autem meminisse oportet medicaminum peritos vel studiosos, nonnumquam eadem medicamina in iisdem vitiis corporis vel similibus infirmitatibus interdum melius deteriusve respondere propter corporum inaequalitatem aut differentiam aetatum aut opportunitatem temporum vel locorum, sed adfirmo prosperos eventus, si quando opus fuerit adhiberi, has compositiones semper habituras.

Chalasticum Olympianum cerotarium insigne ad nervorum dolores et tumores, quod idem ad rhagadia et ad pustulas utile est, conficitur sic: Turis — II, mastiches — II, spumae argenti — II, cerussae — II, molybdaenae — II, olei rosei P. I, cerae albae — IIII, adipis anserinae — II, medullae cervinae — II, sucum lactucarum quantum sufficiat, ita ut ex supra scriptis quae teri necesse est cum suco ipso bene terantur et postea supermittantur unguenta, id est oleum, cera et adeps anseris et medulla cervina, et sic confectum medicamen in pyxide stagnea aut in vasculo plumbeo reponatur; similiter in contractione nervorum caro palumbina sumpta in cibo prodest.

10 ipse] *Scribonium intellige, cuius haec sunt verba.*

11 Ad morbum articularem sic: Piperis grana VIIII, iuniperi grana VIIII, feniculi semunciam, mellis cyathum I; ex vini potione haec cum omnia bene triveris et permiscueris, in solio balnei calido bibenda dabis.

12 Confectio medicaminis, quod facit ad omnes dolores et ad omnes tumores nervorum et membrorum omnium vel conlisiones, sive fervore sive frigore fuerint excitatae, praecipue autem facit ad faucium tumorem et dolorem, qui Graece dicitur paristhmia, conficitur sic: Sevi taurini sed veri P. unum, sevi vervecini recentis — III, sevi hircini recentis — VI, porcinae axungiae recentis P. I, cerae nitidae P. I, resinae nitidae P. I. Sevum vel adipem unius cuiusque generis purgatam et tunsam ad supra scriptum pondus adpendes et sic in caccabum mittes, tum adicies ceram et resinam; quae cum fuerint simul lento igne liquefacta, colabis ea et in vas quod volueris defundes atque uteris, cum opus fuerit.

13 Ad dolorem medullarum remedium sic: Olei cyprini P. II, medullae cervinae — VI, butyri vaccini — III, sevi taurini — III, adipis anserini — III, cerae Ponticae — VII, bdellae — III, oesypi — III. De his omnibus speciebus tunsis excoctis purgatis unum corpus facies et pro ceroto uteris.

14 Ad paralysin et nervorum dolores herbam urceolarem madidam in pultarium novum mittes et ad prunas, donec se remittat, excoques; tunc in mortarium conicies et adiecto lomento et aceto, quantum satis sit, diutissime conteres et pro malagmate locis dolentibus adpones.

15 Herba Britannice viridis cum radicibus suis contusa et expressa atque ex vini cyathis duobus vel tribus potui sumpta nervorum quibuslibet doloribus potenter medetur, 16 quantum experimenta docuerunt. Herba vettonica trita et 17 inposita nervos etiam praecisos coniungit et glutinat. Myrti folia viridia admixto modico sale et aceto contusa nervorum poplitumquae doloribus prosunt, si his adsidue perfricentur.

18 De tribus cumulis terrae, quos talpae faciunt, ter sinistra manu quod adprehenderis tolles, hoc est novem

pugnos plenos et aceto addito temperabis et subiges atque eo malagmate cum opus fuerit efficaciter uteris.

Medulla de spina hyaenae admixto felle eius et oleo 19
vetere ad temperiem et lenitudinem acopi decocta nervorum vitia omnia doloresque auctore Democrito persanat.

Stercus caprinum cum aceto coctum et subactum 20
atque ad crassitudinem mellis impositum articulorum contractiones relaxat et tremulis prodest.

In locis umidis et sordidis sub lapidibus inveniuntur 21
bestiolae multipedes, quae contactae contrahuntur et rotundantur, ex his XXI contritae cum optimo melle et ex aqua potui per fistulam datae paralyticis medentur; ideo autem per fistulam potandae sunt, ne dentibus noceant, quos si contigerint nigrificant.

Vermes terrenos aut exustos aut siccatos contere cum 22
axungia vetere et adice herbam senecionem et cacumina buxi tenera et tus masculum contritaque haec simul permisce et emplastri more adpone nervis praecisis vel vexatis, confestim eos reparabis; quod remedium bubus etiam et iumentis similiter prodest.

Remedium ad arthritin et omnium membrorum et 23
nervorum dolores sic: Ibisci P. II, herbae Sabinae P. I S, notiae P. III. Haec omnia mittes in vini styptici S I S, postea adicies cymini — VI, axungiae veteris P. III, olei mollis S III; tum simul omnia in olla rudi excoques tam diu, ut herbae illae ita molles fiant, ut digito solvi possint; quas exprimes per linteum diligenter, ut sucus earum cum reliquis speciebus supra scriptis similiter expressis omnis coletur et emanet; postea adicies ibi species infra scriptas tunsas et diligenter cribratas, id est adarces — III, euforbii — III, castorei — III, piperis — III, mastiches — III, sevi taurini P. I, sevi caprini P. I, resinae frictae — VII, balsami — IIII, opobalsami — III, vini S VIII, oesypi ollaris — III, medullae cervinae — III, resinae terebinthinae P. I. Permixta haec omnia tam diu decoques, donec

3 Medulla] *cf. Plin. n. h.* 28, 96.

ita omne vinum excoquatur, ut vix sextarius remaneat; postea adicies cerae rufae — VI et dum fervet, coagitabis et sublatum de foco medicamen diutissime, dum refrigeretur, agitabis et cum unum corpus eius feceris, in doliolum vitreum aut pyxidem stagneam recondes et cum opus fuerit, parum medicaminis loco, qui curandus erit, impones, sed diu perfricabis ac postea linteo involves, ne indumenta inquinentur; quod remedium post balneum nervis relaxatis convenientius fiet; sed cui medendum erit, liquamine et porcina abstinere debebit.

24 Decamyri calefactorii confectio ad nervos confirmandos et recreandos post iniuriam frigoris aut aliquam vexationem sic: Euforbii — I, pyrethri — I, myrrae — I, amomi — I, folii — I, piperis — I, styracis ℈ VIII, cerae ℈ VIII, nardi ℈ VIII, opobalsami ℈ VIII. De his omnibus tunsis cribratis remissisque facies unam confectionem, quam in pyxidem ligneam aut corneam recondes et cum opus fuerit, uteris.

25 Item ad eadem acopum de speciebus novem facies sic: Mastiches ℈ VI, styracis ℈ VI, nardi et dictamni tantundem, olei viridis ℈ XX, olei phyllini ℈ XX, olei myrtini ℈ X, cerae — IX, opobalsami ℈ VI. Haec similiter ut supra scripta conficies et recondes et similiter lenta et calida manu perfricans ad placandos ac reparandos nervos uteris.

26 Stirpes brassicae cum radicibus suis comburito earumque cinerem aceto conspargito et adiecta vetere axungia subigito, id malagma impositum nervos valentissime solidat.

27 Quercini ligni combusti cinerem qui vino et oleo diluerit doloresque nervorum ea unctione perfricuerit, summa
28 celeritate sanabitur. Stercus caprinum melle mixtum impositumque suppuratos nervos expurgabit et ad sanitatem usque perducet.

29 Si in cubitis aut articulis aut quacumque corporis parte nervorum contractio dolores exhibebit, lumbricos tres terrenos cum melle tritos malagmatis modo impone, omnem dolorem mollito rigore sedabis.

Pannum muliebrem, id est menstrualem, oleo made- 30
factum excoque; deinde exprime et ceram illi oleo sufficientem addes, ut cerotum facias, quo arthriticum vel paralyticum utiliter perunges.

Confectio acopi ad reficiendos confirmandosque nervos 31
sic: Thapsiae — I, adarces — I S, cachryos — I S, euforbii — I S, uvae silvaticae suci — IIII, pyrethri — IIII, resinae terebinthinae — VI, cerae rufae — VIII, olei cyprini — IIII, piperis uncias quattuor, sinapis uncias II. Haec omnia separatim tunsa et cribrata in unum miscebis et lento igne diutissime decoques et semper agitabis, deinde refrigerata in pyxidem ligneam aut corneam recondes.

Compositio emplastri, quod appellatur smilion, facit 32
ad omnes nervorum contractiones relaxandas et ad quaslibet contusiones placandas doloresque sedandos, conficitur sic: Resinae frictae — VI, butyri exsalati uncias sex, cerae uncias sex, nitri in pulverem subtilissimum redacti uncias sex; quae supra notata sunt, lento igni in caccabo fictili solvuntur, quae cum fuerint soluta, superposito carbonibus caccabo paulatim nitrum, quod in pulverem redactum fuerit, supermittetur et agitabitur. Observandum sane, ne fervorem grandem ducat aut bulliat ac totum superfundatur et pereat; quod si validius hoc medicamentum facere volueris, supra dictis speciebus admiscebis resinae terebinthinae uncias quattuor, galbani uncias tres. Solvendum galbanum manibus calidis, sicut solet cera molliri, et in supra dictis speciebus mittendum, cum fuerint solutae atque permixtae; tum demum omnia diu agitabis, ut medicamentum sicut cerotum subtilissimum fiat, quo postea velut emplastro ad supra dictas causas potenter uteris.

Compositio dia pisselaeu ad nervos rigentes et offensos 33
placandos et ad viscera mollienda conficitur sic: Picis liquidae pondo II, cerae pondo I, pulveris faeni graeci uncias tres, pulveris cymini uncias tres, bacae lauri pulveris uncias tres, salis sicci triti uncias tres; pix liquida remittetur et colabitur, addita deinde cera lento igne solvetur; sic omnia, quae pulveris sunt, mixta mittentur et coagitabuntur et coquentur.

Quo medicamine refrigerato uti conveniet pro malagmate vel emplastro ad ea, quae supra scripta sunt.

CAP. XXXVI.

Ad podagram calidam et frigidam et chiragram remedia physica et rationabilia diversa de experimentis.

1 Podagram lenit oesypum cum lacte mulieris et cum cerussa adpositum; fimus quoque bubulus recens calidus et pulmones pecudis calidi recentes et fel arietis cum sevo suo et fimus gallinarum recens adpositus plurimum iuvat necnon et cocleae Africanae cum sua carne combustae cinisque earum ex vino inlitus medetur.

2 Cerotum adversum pedum dolores hoc modo facies: Olei pondo II, medullae cervinae uncias sex, resinae frixae uncias sex, butyri unciam unam. Haec pariter in caccabo solvuntur et colantur, postea adicies lini seminis heminam, faeni graeci heminam, quae ita pariter concoques, ut spissum sit; deinde colabis et de ipso colato ita densum temperabis, donec emplastrum facias.

3 Remedium paregoricum ad podagram sic: Cupressi bacas virides quot volueris decoque ex aqua marina, donec molles fiant; deinde contunde in pila et subinde aquam adsparge et manibus subige, ut tamquam malagma sit; inde inter initia doloris impone, statim mitigabitur dolor.

4 Malagma efficacissimum ad podagram sic: Carnis agninae P. VI, caprinae P. VI, bubulae masculinae pondo sex, picis liquidae P. V vel etiam VI, nitri P. VIII, bacarum iuniperi pondo sex, cerae P. decem. Haec omnia concerpe, contunde, coque et cum liquidum fuerit medicamen, adice cepam et subinde permisce et deinde galbanum mitte, quantum aestimaveris sufficere posse, et subinde agita. Quae cum bene liquefacta et commixta fuerint, adicies sulphur et nitrum et bacas lauri contusas; deinde cum bene per-

3 oesypum] *cf. Plin. n. h.* 30, 76.

mixtum et concorporatum videris medicamen, ab igne removebis et mittes in pilam ligneam atque illic tam diu battues, donec sit subactissimum, et cum ex eo malagma facere volueris, oleo manus perunges et ita inductum linteo denso vel phoenicio pedibus adpones.

Malagma sive acopum ad podagram efficacissimum, 5
quod mense Augusto fieri debet: Resinae frictae pondo tria, cerae P. VI, olei veteris P. octo, galbani uncias quattuor, opii uncias quattuor, opopanacis uncias quattuor, aeruginis uncias sex, guttae ammoniacae uncias quattuor, adipis leoninae uncias quattuor, adipis leopardinae uncias quattuor, adipis taxoninae uncias III, adipis anserinae uncias tres, sevi taurini P. I, radicis malvae erraticae uncias IIII, radicis cicutae uncias quattuor, radicis ibisci uncias quattuor, radicis cucumeris agrestis, quem sicyon agrion dicunt, uncias quattuor, radicis cucurbitae domesticae uncias quattuor. Infundes radices omnes supra scriptas in aquam luna duodecima, excoques luna quindecima, ita ut ad tertias excoquas, et de excoctis suci expressi pondo duo vel duos sextarios facies. Opopanacem et opium infundes in vinum, guttam vero ammoniacam et galbanum tundes et deinde simul omnia permixta lento igne decoques ac facies quasi cerotum et uteris hoc modo, ut inlinas linteum delicatissimum, quod sine ruga amplectatur pedem; deinde fasciola leviter involves, ad hoc tantum, ne, cum pedes in lecto moveris, linteolum replicetur et medicamen inlitum decidat; nam si artius strinxeris, nervi offendentur. Hoc ergo medicamen et in accentu placat dolores et in declinatione confirmat sanitatem.

Herbae verbasci, quae minoribus foliis est, summi- 6
tates tenerae ac folia trita inposita intra paucas horas adeo sedabunt podagrae molestiam, ut qui usus fuerit etiam ambulare possit.

Incipientem podagram discutiet betarum exustarum 7

34 Incipientem podagram] *cf. Plin. de med.* III, 14 (p. 193^{b} *ed. Ald.*).

cinis levissimus admixto sanguine bubulo subactus et impositus.

8 Vettonica cum aqua ad tertias decocta ac potui data ipsaque cum decoxerit trita atque adposita podagrae plurimum
9 medetur. Herba senecio, quae in tegulis nascitur, cum sale trita vice malagmatis imposita podagricis prodest.

10 Malagma potentissimum ad podagram, ad fracturas, ad tumores, ad condylomata, etiam ad renium dolorem, si illic imponatur, quod fieri oportet speciebus infra scriptis sic: Asphalti pondo unum, cerae pondo unum, resinae colofoniae pondo unum, picis Bruttiae pondo unum, chalcitidis P. I, spumae argenti sescunciam, cerussae sescunciam, aluminis rotundi sescunciam, aluminis scissi sescunciam, misyos sescunciam, gallae sescunciam, opii seminis sescunciam, opopanacis sescunciam, aloes sescunciam, myrrae sescunciam, turis masculini sescunciam, herbae mandragorae — I S, aceti quod sufficiat. Quae tundenda fuerint, tundes et cernes, quae liquefacienda, ad ignem resolves et colata in unum permiscebis et leni vapore ignis tenuiter decoques et aceto paulatim consperges; deinde facies trochiscos, qui habeant singuli — binas, quos, cum usus exegerit, leni igne resolves et sic pedibus malagmatis more impones.

11 Remedium praesentaneum ad podagram et nervorum et lateris et renium et lumborum dolores et ad strumas et ad parotidas et paniculas sic: Pumicem marinum, bacas lauri, aeruginem aequo pondere contundes et teres cum pipere et sale, quantum aestimaris posse sufficere; adicies et picis durae et olei et mellis aliquantum et simul omnia usque ad spissitudinem decoques et colata cum oleo Syriaco subiges et pro malagmate, cum opus fuerit, uteris.

12 Compositio Mithridatica ad podagram et nervorum dolores et contractiones sic: Cerae unciam ūnam, medullae cervinae drachmam I, adipis ursinae drachmam I, cinnami

19 leni *scripsi:* levi *Cornarius.* 22 leni *scripsi:* levi *Cornarius.*

drachmam I, piperis nigri drachmam I, myrrae drachmam I, rosae aridae drachmam I, iris pistae drachmam I, adipis anserinae drachmam I, adipis gallinaceae drachmam I, ammoniaci drachmam I, casiae rufae drachmam I, turis masculi drachmam I, guttae ammoniaci drachmam I, herbae monoeci drachmam I, rutae silvaticae drachmam I, peucedani drachmam I, aphronitri drachmam I, croci drachmam I, turis pollinis drachmam I, staphisagriae drachmam I, castorei drachmam I, nucis amarae drachmam I, cuateri drachmam I, resinae terebinthinae drachmam I, oesypi drachmam I. Quae tundenda erunt tundes et cribrabis; quae remittenda erunt lento igne liquefacies et colata miscebis et emplastri more cum opus erit uteris.

Fomentum ad podagram sic: Fabae nigrae integrae 13
sextarium moles et in farinam rediges cum corticibus suis, de lapide sarcophago unciam I tundes et cribrabis et ex aqua tepida permiscebis atque in pannum inductum impones pedibus et alligabis.

Remedium ad podagram, quo pro acopo utendum est, 14
sic: Sevi hircini selibram, cerae selibram, picis selibram, turis masculi uncias III, adipis ursinae — III, olei veteris uncias tres, olei irini uncias III, salis ammoniaci — III, axungiae veteris selibram, medullae cervinae — III, medullae taurinae — III, adipis anserinae — III, lenticulae supra aquam natae — III, aceti S II. Haec omnia diligenter lento igne liquefacta et colata recondes et cum opus fuerit uteris.

Ad podagram et nervorum dolores et parotidas et 15
mammarum duritiem, quam et mulieres et viri pati solent, remedium sic: Picis Hibericae P. I, salis heminam, faeni graeci farinae heminam, iris — III, cerae selibram. Picem prius coques, ut remittatur; deinde singulas res adicies et coques ac postmodum colabis et tamquam malagmate cum opus fuerit uteris.

Potio ad podagram et nervorum dolores, quam pridie 16
non coenanti per duos continuos menses ieiuno ad nucis

16 lapide sarcophago] *cf. Cels.* IV, 31 *p.* 158 *D.*

avellanae magnitudinem ex duobus cyathis aquae calidae dabis, componitur sic: Petroselini drachmas II, centaurei drachmas II, marrubii drachmam I, scordii drachmam I. Tundes haec et cribrabis et in pulverem tenuissimum redacta despumato melle colliges, ut spissum sit medicamentum, et recondes.

17 Ad podagram subitum et facile remedium sic: Alumen, acetum, lotium humanum vetus aequis mensuris permisce atque adde cerae P. I, opii — I, lactis canini unciam I, rosae siccae unciam I. Opium et lac et rosam teres in mortario, ceram vero liquefacies et simul omnia permiscebis atque inde pedes inlines et folia betae aut lactucae desuper alligabis.

18 Ad podagrae subitum dolorem remedium sic: Calcem denuo coques et teres adiciesque oesypum et rosam tritam et de permixtis pedes perungues.

19 Phlomi uncias tres, rumicis uncias tres, ibisci uncias tres, cyclaminis uncias tres, myrrae tunsae unciam I. Phlomum moles et dices, quamdiu moles: Summum caelum, ima terra, medium medicamentum. Deinde simul omnia cocta colabis et ex his pedes cum opus fuerit perfricabis.

20 Ad podagram remedium de experimento sic: Spermaticae drachmas quattuor, lini seminis drachmas quattuor, erucae seminis drachmas quattuor, schoeni drachmas II, castorei drachmas II, myrrae drachmas II, nardi spicae drachmas II, gummis Aethiopici drachmas II, salis drachmas II, piperis longi drachmam unam, nucleorum pineorum drachmas VIII, satureiae drachmas novem. Haec omnia tunsa cribrata et in pulverem tenuissimum redacta tritaque in unum permiscebis et ex eo drachmam unam ad diem ieiuno in potione ex vini cyatho temperata dabis.

21 Sambuci folia, cum primum procedunt, ad libram colliges et teres, plantaginis quoque radicem ad libram colliges et contundes et axungiae veteris libram purgabis et contundes et postea simul omnia subiges atque inde pedes inlines et caulis folium superpones, confestim praesens remedium ad sedandam podagram experiere.

Fimum ciconiarum, sed de nido ipso, dum ciconiae 22
pullos habent, sumes et cum axungia vetustissima permiscebis et conteres atque emplastri modo pedibus adpones, efficaciter podagram sanabis.

Ad podagram et ad omnes pedum vel manuum et 23
aliorum membrorum dolores ex perfrictione relevandos bene facit hoc remedium sic: Faenograeci ℈ I, lini seminis ℈ I, ibisci contusas radices quinque; haec ante diem infundes in aquae ℈ VIIII, deinde post diem decoques usque ad tertias, postea colabis et sucum omnem colliges atque adicies ei olei P. VIIII et suci laurini, id est de foliis vel de bacis teneris lauri expressi ℈ I; deinde iterato decoques pariter, quousque omnis sucus supra scriptus consumatur et olei tantummodo summa residat; quod iterato colatur et adduntur in eo oleo, quod superfuerit, laricis — VIIII, terebinthinae unciae IIII, balsami — II, ita ut prius haec in vaso duplici ad ignem lentissimum resolvantur et sic permisceantur et diutissime coagitentur atque in usus supra scriptos necessarios ad perfricandum reserventur.

Ad primos podagrae impetus molliendos: Atiariae her- 24
bae partes duas contundes et butyri unam partem permiscebis et conteres atque ita pro unguento vel emplastro uteris.

Ulmi cortex contusus diutissime et cum aqua marina 25
usque adeo subactus, ut malagmati similis sit, pro emplastro adpositus sedat podagrae dolores.

Vivo lepori pes amputatus et alligatus ad poda- 26
gram vel eius pedis partibus, quae dolebunt, plurimum prodest.

Vituli marini aut quod melius est hyaenae pelle facta 27
calciamenta si quis in cotidiano usu habuerit, efficaciter podagrae morbo carebit.

Pueri inpubis detonsi super pedes dolentis capilli 28
atque illic aliquamdiu compositi compescunt dolorem.

Probatum remedium est, felle caprino non manu, sed 29
pinna pedes perunctos confestim dolore relevari.

30 Feniculi farina ex hydromelite decocta et inposita chiragrae medetur.

31 Podagram ut sanare difficile est, sic incipienti inter initia occurrere promptum est; nam inter initia eius cum dolores asperrimi sunt, si quis vena adversa in brachio pungatur, non modo praesenti dolore relevabitur, sed etiam in posterum perpetuo liberabitur.

32 Utiliter in dolore perunguntur pedes oleo, in quo diu decocta sint intestina ranarum; ranae quoque rubetae exustae cinis cum sambuci coliculis teneris tritis et sevo hircino vetere permixto et decocto pariterque imposito 33 prodest. Folia cupressi contrita cum panis mollis partibus duabus et axungia vetere subacta medentur doloribus podagrae.

34 Semen genestae tunsum et cum axungia subactum 35 doloribus geniculorum potenter adhibetur. Mustelae vivae combustae cinis cum oleo rosaceo et aceto pinna inlitus podagricis prodest.

36 Hedera contrita et cum oryza ac melle decocta atque in unum permixta et denuo trita podagrae et chiragrae 37 et nervorum offensionibus medetur inposita. Urtica trita cum sanguine milvino aut palumborum permixta atque ex eo pedes inliti efficaciter sanantur.

38 Mirificum podagrae remedium nec impendio sumptuosum sic: Cupressi pilulae duodecim, pastinacae quam minimae totidem decoquuntur cum turis tunsi unciis tribus cum olei sextario et aquae hemina et axungiae veteris unciis VI et cerae tantundem, quae inspissata et conglutinata panno inlita pedibus adponuntur.

39 Ad podagram cum fervore et tumore rubicundo, quam calidam vocant, haec faciunt primis diebus adhibita: Herba urceolaris per se et caseus mollis recens per se impositus, postea herba, cui salis pusillum admiscere oportebit. Item bene facit apium viride per se vel cum polenta

1 feniculi farina] faeni graeci farina *Plin. n. h.* 24, 188.
33 herba, cui] herbae *Scribon.*

adpositum nec minus utilis est portulaca atque plantago; spongia quoque Rhodia vel Africana mollis ex aqua frigida adposita iuvat; lanam etiam sucidam rosa et vino infectam poni convenit; subinde autem haec omnia mutari oportet, priusquam calefiant.

Prodest et lomentum fabae molitae cum suis valvulis factum aceto ac melle dilutum atque ita impositum; educit enim sanguinem et dolorem levat. 40

Belle faciunt et mala citrea quam maxima quinque cocta ex aceti sextariis tribus, donec madida fiant; quibus tritis adicitur aluminis fissi uncia una, myrrae uncia una atque ita malagmatis more ferventi podagrae imponuntur. 41

Bene facit et aloe aceto diluta et per pinnulam pedibus inducta; opium quoque lacte muliebri dilutum et similiter inlitum iuvat. 42

Mirifice hoc cataplasma podagrae cuilibet superpositum medetur; tollit enim triduo dolorem, lomenti more compositum sic: Feniculi seminis cyathi duo, musci de stagno cyathi duo, polentae tenuis cyathi duo. Commiscentur haec in unum contusa trita atque molita; deinde consparguntur aqua pluviali et ita temperantur, ne durum sit medicamentum neve sit aquatum nimis; quod inpositum protinus levat, id est intra triduum tollit dolorem. Constat autem eum, qui hoc medicamine ter in mense inter denos dies usus fuerit, in nocte non laboraturum podagrae dolore. 43

Ad frigidam podagram, quae sine tumore est, conficitur cataplasma sic: Ciceris nigri moliti sextarius coquitur ex aqua et diligenter teritur, cui adicitur axungiae pauxillum et dum calet medicamentum, pedibus inponitur. 44

Faenograeci seminis et hordei farinae binos sextarios cribratos in unum miscebis et decoques ex aqua atque addes olei quod sufficiat ac subinde calidum cataplasma 45

6 lomentum fabae molitae] omentum caprinum, item faba molita *Scribon.* valgulis *Cornarius.* 28 Ciceris] piperis *Scribon.*

pedibus adpones. Bene facit et ibisci radix ex aqua mulsa cocta et inposita; sambucum quoque cum axungia et brassicae cinis cum axungia inpositus plurimum iuvat. Ubi autem impetus cessaverit, et in hoc et in priore genere podagrae calida aqua marina diu fovendi sunt pedes vel si haec non erit, aqua pura ferventi sale adiecto foveantur; post hoc malagmate uti oportet, quod ad parotidas scriptum est; tollit enim cito reliquias podagrae per sudores et in futurum confirmat nervos nec patitur facile vitiari.

46 Ad utramlibet podagram remedium sic: Torpedinem vivam nigram, cum admonuerit dolor, subici pedibus oportet in litore non sicco, sed quod adluit mare, et tam diu premi, donec sentiatur torpor per totum pedem et tibiam usque ad genua. Hoc et in praesenti tollit dolorem et in futurum remediat. Hoc modo Anteros Caesaris libertus supra fidem remediatus est.

47 Malagma Narcissianum ad utramque podagram egregium: Cerae pondo II, resinae pondo V, olei veteris pondo V S, olei Syriaci pondo I S, aphronitri in pastillis pondo I, cardamomi puri pondo unum, iris Illyricae pondo unum, piculae pondo I, agarici pondo I, faenograeci pondo I, centaurei pondo I, Apollinaris pondo I, alterci pondo I. Coques liquanda; quae sunt tundenda, in pulverem redacta miscebis atque ex his pastillos facies et in capsa nova repones, quibus diebus viginti iugiter uteris.

48 Malagma, quod et ad podagram et ad omnem collectionem bene facit, accipit haec: Ammoniaci uncias V, galbani uncias II, picis durae pondo V, resinae terebinthinae P. II, olei veteris P. I S, axungiae vetustae P. III, cerae P. V, sulphuris vivi pondo V. Haec omnia decoques in patella fictili vel caccabo ampliore; sulphur tamen et ammoniacum extra teres et sic inmiscebis, cum decoquere coeperis, sed agitabis instanter, ne subsidant in fundo, quae in pulverem redacta mittuntur.

49 Confectio medicaminis, quod appellatur hygia, facit

16 supra fidem] supra hereditates *Scribon.*

ad chiragricos, ad arthritim, ad ilii dolorem, ad ventris molestias, ad nervorum contractionem et ad omnes dolores, qui sunt in corpore; conficitur XII. Kal. Iul. non interest quo die vel luna vel malina, dummodo supra scriptus dies observetur, quo medicamen fiat sic: Olei P. XXV, sed optimi, vini optimi pondo XXV — quantum bonum fuerit vinum, tantum melius erit medicamentum — serpylli campestris fasciculos X tam grandes quam manus viri recipere potest; sed supra scripta die colligi debet serpyllum, ut statim recens cum supra dictis liquoribus coquatur, quod oportet tam diu coqui, quousque ad olei mensuram liquor omnis veniat; cum refriguerit, colatur diligenter et ubi nitidum fuerit, addes resinae pityinae pondo tria, opopanacis libram semis, galbani libram semis, cerae rufae libram semis, storacis libram, opobalsami — VI. Haec omnia confundes in isto oleo; storacem sane pones in balneo et ibi solves atque in mortario teres et remittes omnia in vas aereum ibique pones ad focum species supra scriptas, quae tam diu coquantur, quamdiu solvantur bene; deinde de resina pulverem facies et asperges medicamini, dum adhuc coquitur, quo malagmatis loco cum opus fuerit uteris.

Cerotum ad chiragram et parotidas et tumores diversos et fistulas et furunculos accipit haec: Cerussae P. I, ammoniaci P. I, olei P. I; cerussa terenda in mortario diligentissime, deinde oleum paulatim supermittendum, et cum simul trita fuerint omnia, mittenda in caccabum vel trullam, ut ferveant, et dum coquuntur, sine intermissione agitanda. Sed cum densum esse coeperit medicamen ad speciem ceroti, tum ammoniacum tritum diligenter supermittendum coquendaque simul omnia horis sex lento igne, ne adurantur, et sine cessatione, dum coquuntur, agitanda; cum videris omnia bene mixta, defunde in aquam frigidam et manibus subige vel perfrica et sic repone et cum usus exegerit, alutae inline et sic adpone locis necessariis.

9 collegi *Cornarius.* 20 facias *idem.*

51 Remedium ad podagram vel maxime ad arthritim sic: Aceti optimi quantum volueris, quod melius erit, si ex vino styptico fuerit, telas aranearum, quae in cupresso inveniuntur, buxi summitates tenerrimas. Haec in olla nova coquenda sunt diutissime; ex quo aceto posca temperanda paulo acrior quam ad bibendum, ex qua posca vel calefacta vel frigida, prout causa postulaverit, lavanda membra, hoc est arthra vel iuncturae, quae dolent, et deorsum, id est cum umeros vel cubita laveris, ad manus summas vel ad pedes summos destringendum deducendumque medicamen; postea vero quam hac posca laveris membra, quae lavari necesse est, adpones herbam, quae in aquae iugis decursu nascitur, quam Latine berulam, Graece cardaminen vocant; haec diligenter purgatur et teneritudo eius tunditur et ita vel tepida vel frigida, prout salubrius est, dolenti in modum cataplasmatis adponitur et die bis aut ter vel quotiens siccari coeperit mutanda erit. Quae si ruborem fecerit, tunc magis profuisse intelligetur. Adhibendum dehinc parygrum cerotum infra scriptum sic: Cerussae, spumae argenti, cerae Punicae, olei rosei, olei mollis, lacrimas ovorum. Horum omnium pondera quae placuerit miscebis; modus enim non est definitus. Cera primum in oleo molli ferveat tam diu, donec stringatur; postea pulverem supra scriptarum specierum superaddes, deinde oleum roseum vel lacrimas ovorum admiscebis atque ita bene agitata et mixta omnia subcoquantur igni. Quod medicamen repositum, cum necesse erit, in linteo inlitum membris dolentibus adponetur.

52 Farinae triticeae ℈ unum, amyli uncias septem, cerae uncias septem, olei rosacei aestate, hieme autem olei communis ℈ I Italicum; sane ut passio ipsa vel calidius vel frigidius medicamentum poscit fieri, ita facias. Farinam ante diem infusam in aquae ℈ Italicum concoques ad modum glutis, postea amylum separatim tritum in mortario et ceram remissam in oleo supermittes et simul omnia diligenter teres et cum opus fuerit, adpones in linteo podagrae cuilibet.

Galbani semunciam, opopanacis uncias duas, castorei 53
uncias II, cerae P. II, olei laurini uncias II, olei communis P. I, olei veteris rancidi P. I, aphronitri candidi pilulas duodecim, medullae cervinae pondo unum, butyri P. I, clavos caligares de sterculinio collectos de dextra caliga VIII, de sinistra septem in singulis linteolis alligato, sic in aeneum mitte; deinde ita cum supra scriptis decoque, ut emplastrum densum facias pedibus cum volueris adponendum. Opopanacem sane cum liquaveris, galbanum postea liquabis; dehinc omnia reliqua cum coxeris, colabis et sic de permixtis omnibus emplastrum facies; miraberis remedium podagrae, quia palmare est.

Ad impetum podagrae remedium, quod Artemisius 54
Dianio ostendit sic: Croci denarios duos, pulveris Asiani, id est de lapide Magnesio, qui in venalibus difficile invenitur, unciam unam; sed si hic non sit, pro pulvere aphronitri — I mittes et ovorum quattuor lacrimam, non medullam. Haec trita et mixta conponuntur in modum ceroti, quo superlinuntur pedes de pinnula.

Farinam de meliloto in lotio humano et axungia ve- 55
tere concoque eamque panno inline et mox ubi dolor auspicabitur, pedibus impone, pro certo statim eum mulcebit hoc remedium.

Axungiae P. tria, resinae terebinthinae P. I, picis 56
liquidae P. I, cerae communis P. I, sulphuris vivi P. I, rutae viridis ♀ III, schoeni — II, bdellae recentis — II. Cum omnia remittenda remiseris et cetera miscueris, novissime sulfur tunsum adicies et omnia iuxta ignem exagitata miscebis. Haec compositio praesidio servata quamvis acrem impetum podagrae orientis extinguit.

Olei cyprini modium in aeneum conicies cumque 57
primum fervebit, mittes in illud vulpem masculam vivam et tam diu coques, donec corpus eius surculo facillime transforetur; tunc oleum percolabis et adicies in id samsuci,

22 pro certo] *an legendum:* impone pro ceroto, statim?
32 masculam vivam *scripsi:* masculum vivum *Cornarius.*

saliuncae, cyperi, cardamomi, singularum rerum selibras, euforbii — IIII, adarces P. I, resinae P. III, cerae Ponticae P. II. Hoc cerotum mire podagram lenit.

58 Vermiculos terrestres in aceto per noctem manere curabis, ut se omni sorde purgent, mane eos siccabis et ex his — IX in libram axungiae mittes et diutissime conteres, ut unum corpus efficias, et pro ceroto uteris ad sedandos pedum quamlibet molestos dolores.

59 Medius lapis lacte muliebri dilutus et pellicula lupina conligatus portatusque et in praesenti et deinceps in futurum tempus podagram certissime submovebit. Columbinae pinnae maxime primum nascentes ustae cum urtica atque inpositae podagrae dolores levant.

61 Terrestres lumbrici ad mensuram acetabuli in mellis cotyla contriti et inpositi pedibus, qui prius oleo rosaceo uncti fuerint, ac tertio die soluti et statim rursum impositi et confestim dolorem leniunt et in posterum tollunt.

62 Vulpem ex aqua coquito, donec mollescat, et ex aqua percolata pedes adsidue foveto; quo facto doloribus facile careri hoc remedio quidam frequenter experti sunt.

63 Lenticula, quae in aqua nascitur, quam tenerrima contusa et antequam cubitum eat ei, qui dolet pedes, inposita, deinde interposito tempore sublata, et herba cuculus trita in reliquam partem noctis inposita mire dolores
64 podagrae sedat. Farina frumenti ex aceto cocta dolorem podagrae statim sedat inposita, sed lenius medicamen erit adiecto melle non multo.

65 Pampini vitium triti et impositi tumorem pedum mirabiliter exsiccant; cinis quoque vitium cum axungia vetere subactus et impositus idem praestat necnon et ad hoc sal ammoniacus cum pari mensura picis et cerae coctus im-
66 ponitur. Plantago cum axungia subacta et imposita lenit pedum dolores, limus quoque aquaticus cum oleo subactus plurimum prodest.

67 Adeps ursina cum sevo taurino et cera pari pondere decoquuntur eoque ceroto podagra contacta lenitur nec-

non et radix cucumeris erratici ex aceto cocta et podagrae imposita succurrit.

Potio, quae si anno integro fuerit potata, podagra 68
liberat laborantes, componitur sic: Chamaedryos P. I, centaurei uncias III, aristolociae rotundae uncias III, stoechados uncias III, agarici — I, cyperi seminis — III S, aloes — III S. Haec pondera singularum rerum tunsa et cribrata adpendi oportet et mellis Attici libris VI comprehendi. Sumitur autem haec potio a ieiuno et maxime digesto, mensura eius est argentei scripuli pondus; bibitur ex tribus cyathis aquae calidae et si non continuati dies fuerint in accipienda potione, anni tamen spatium in dierum numero suppleatur.

Fel apri cum sevo quolibet positum optime placat 69
podagram in praesens.

Carmen idioticum, quod lenire podagram dicitur, sic. 70
In manus tuas exspues, antequam a lecto terram mane contingas, et a summis talis et plantis usque ad summos digitos manus duces et dices: Fuge, fuge, podagra et omnis nervorum dolor de pedibus meis et omnibus membris meis, aut si alii praecantas, dices illius, quem peperit illa. Venenum veneno vincitur, saliva ieiuna vinci non potest. Ter dices haec et ad singulas plantas tuas vel illius, cui medebere, spues.

Remedium ad podagram sic: Lanae sucidae non lotae 71
P. I, vini veteris vel Aminei ℈ II, olei omphacini ℈ I, aphronitri communis P. I. Lanam infundes in vinum per triduum, dehinc exprimes lanam vehementer et admiscebis vino, quod expresseris, aphronitrum tritum, addes et oleum et sic miscebis omnia et in vas vitreum mittes et servabis. Cum autem opus fuerit medicamen, panem infundes in vinum vetus vel Amineum, qui cum bene mollitus fuerit, exprimendus erit et terendus in mortario ac

3 Potio] *Eandem compositionem habet Plin. de re med.* II, 26 *p.* 70 *ed. Ros.* 5 aristolochiae *Cornarius.* 8 librls *scripsi:* libras *Cornarius.* 10 scripuli] denarii *Plin.* 26 amminei *Cornarius.* 32 ammineum *Cornarius.*

dum teritur, supermittendum medicamentum, quod in ampulla est, ita ut ad densitatem cataplasmatis redigatur, addenda et olei rosei cochlearia duo; sic inducendum medicamentum in linteo et adponendum locis dolentibus. Superposito vero linteo salubre esse auctor remedii huius affirmat, si vel ipsa lana, quae expressa est, vel alia sucida supra cataplasma hoc ponatur et leviter obligetur.

72 Confectio emplastri, quod rex Ptolomaeus invenisse dicitur, accipit haec: Sevi taurini remissi colatique atque in pastillos coacti P. V, resinae frixae P. V, medullae cervinae — VI, suci mentae — II, suci mentastri — II, suci feniculi — II, suci marrubii — II, suci hyoscyami — II, suci plantaginis maioris — II, suci lapathi — II, specularis cocti et quam minutissime triti P. I. Quibus in ordinem praeparatis sevum et medulla lento igni in vasculo aeneo remittentur; tum resina comminuta atque trita sensim in sevum supermittetur, ut simul liquefacta permiscere se possint; deinde in mortarium marmoreum diligenter colata mutabuntur, quae adhuc tepentia diligentissime conterentur. Quae cum densari coeperint, dum adhuc calida erunt, ita ut calor sustineri manibus possit, sucos supra scriptarum herbarum superfundes et iterum diligentissime teres et priusquam penitus desinat calor, praeparatum de speculari pulverem mittes. Itaque omnia simul mixta et diutissime trita atque ad summam levitatem redacta in vitreo vasculo reponentur. Hoc emplastrum utile his rebus: ad podagram et nervorum dolores contractionesque, ad luxa vel fracta, ad pustulas omnes, ad duritias omnes, praecipue ad mammarum vitia, ad carcinomata, ad glandulas, ad vulnera omnia quolibet modo inpressa vel vetusta vel recentia, ad lumborum et ilii dolorem, ad scapularum dolorem, ad pthisicos, ita ut emplastrum hoc inducant et caldam aquam mulsam bibant, ad dentium dolorem, ad gingivarum carcinomata, ad capitis et oculorum dolores, ita ut emplastrum dolentibus oculis superponatur, ad mem-

28 duritias *Stephanus:* duricies *Cornarius.*

brorum dolores contusionesque, ad omnia omnino, praecipue ad podagram et ad nervorum offensiones placandas res saluberrima est.

Descriptio acopi, quod dia cissu dicitur, accipit haec: 73
Bacas lauri virides C, cupressi CVIIII, herbae Sabinae P. I, roris marini P. I, faeni graeci ℈ I. Haec omnia diligentissime tunsa atque trita infundes in aquae pluvialis ℈ III et olei P. VIIII atque illic triduo conmaceranda esse patieris; tum lento, ne adurantur, igni tam diu coquentur, quousque mensura aquae, quae missa fuerit, excoquatur; tum omnia colabuntur atque his adicientur hederae communis siccae — IIII diligenter tunsae cribrataeque necnon et resinae astulosae P. IIII, cerae pondo II. Permixtis omnibus atque igne liquefactis medicamentum paratum in vitreo doliolo reponetur, ex quo, si quae doluerint corporis partes, perunctae et confricatae sanitati cito restituentur. Mulieribus etiam cum cessaverint tempora, si aut ad lumbos aut ad imum ventrem ponatur, menstrua statim provocabuntur necnon et calculos movet, si ex eo ilium aut venter imus fricetur; podagrae quoque prodest, si vel mane vel nocte pedes ex hoc medicamine perfricentur.

Descriptio ceroti sive emplastri podagrae et articulis 74
et nervis et multis rebus infra scriptis satis utilis sic: Sevi taurini P. III, resinae frixae P. II, specularis exusti P. II, cerae Ponticae P. II, olei mollis P. I S, suci marrubii — II, suci plantaginis — II, suci verbenae — II, suci mentae — II, suci symphoniacae uncias duas, suci phlomi — II; quae herba longa et lata et mollia et lanosa folia habet et thyrsum longum lanosum facit, quae Graece dicitur hermu rabdos. Sevum vel cera vel resina separatim lentissimo igne solvuntur colanturque et in caccabo postea cum supra scriptis speciebus miscentur, deinde simul decoquuntur; postea additur oleum et iterum modicum fervorem ducit. Deinde remoto ab igni caccabo mittitur

4 dia cissu] *Eandem compositionem ad podagram sanandam laudat Alexand. Trall. vol.* II, 537 *Puschm.* 13 astlosae *Cornarius.*

pulvis specularis exusti et diutissime agitatur. Tum medicamen adhuc pseudocalidum diffunditur in mortarium et illic diutissime manibus subigitur atque inde in pyxide aut in doliolo vitreo reponitur. Quod medicamentum ad omnes collectiones et glandulas et parotidas et strumas et ad omnes tumores et ad omnes pustulas et ad omnia vulnera sananda potentissimum est necnon et ad stomachi et viscerum vitia et ad lateris et renium et lumborum et coxarum dolores efficacissimum est; nervis quoque placandis et luxaturis et fracturis solidandis utilissimum est.

Quod natum Phoebus docuit, quod Chiron Achillem,
Quod didicere olim Podalirius atque Machaon
A genitore suo, qui quondam versus in anguem
Templa Palatinae subiit sublimia Romae,
Quod Cous docuit senior quodque Abdera suasit,
Quod logos aut methodos simplexque empirica pangit:
Hoc liber iste tenet diverso e dogmate sumptum.
Namque salutiferas disponit pagina curas.
Istic repperies per nomina perque medellas
Descriptas species et pondera mensurarum
Congrua, quae sapiens sumes moderamine certo.
Ne fallare, vide, neu quae sunt parta saluti
Vertat in exitium non sollers cura medentis.
Sume igitur medicos pro tempore proque labore
Aetatisque habitu summa ratione paratos,
Gramine seu malis aegro praestare medellam
Carmine seu potius: namque est res certa saluti
Carmen ab occultis tribuens miracula verbis.
Quae curis hominum physicorum inventa pararunt,

9 medelas *Cornarius.* 13 solers *idem.* 16 medelam *idem.* 17 salutis *Buecheler.* 19 pararint *Cornarius.*

Quaeque suis natura bonis terraque marique
Edidit, illa suis altrix simul atque creatrix
Fetibus omnigenis, quos parturit, ergo salubres
Suggerit impensas ponto et tellure creatas,
Angue, fera, pecude, fruge, alite, murice, pisce,
Lacte, mero, pomis, lymphis, sale, melle et olivo,
Sucis, unguinibus, taedis, pice, sulfure, cera,
Polline, farre, fabis, lino, scobe, vellere, cornu,
Bacis et balanis, lignis, carbone, favilla,
Floribus et variis herbis, holere atque metallis,
Sandyce et creta, psimmytho, pumice, gypso,
Cadmia, chalciti, chalcantho, chalco et adusto,
Cassitero molli, lepida Cypria, atramento.
Prome etiam (seu tunde prius seu contere gyro),
Quod viride hortus habet, vel quod carnaria siccum,
Alia serpyllumque herbas thymbramque salubrem
Brassicaque et raphanos ac longis intuba fibris
Et mentam et sinapi coriandrum prototomumque
Erucam atque apium, malvam betamque salubrem
Rutamque et nasturcum et amara absinthia misce
Puleiumque potens necnon et lene cuminum.
Palmula nec desint Idumes nec pruna Damasci,
Quae cum multiplici contriveris orbe terendo,
In patinis excocta dabis aut grandibus ollis
(Verum adoperta) coques, ne fumida iura saporem
Corruptum reddant, quem mox fastidiat aeger.
Adde et aromaticas species, quas mittit Eous,
Vel quae Iudaicis fragrant bene condita capsis,
Tus, costum, folium, myrram, styracem, crocomagma,
Aspalathum, gallam, elleborum nigrumque bitumen
Et nardum et casias et amoma et cinnama rara,
Balsama, peucedanum, spicam, crocon atque bedellam,

24 et fruge *Cornarius.* 32 lepida *scripsi:* lepide *Cornarius.* atque atramento *Cornarius:* atque *del. Buecheler.* 36 intyba *Cornarius.* 40 pulegiumque *idem.* cyminum *idem.* 45 quem *Buecheler:* quae *Cornarius.* 51 crocon *Burmannus:* crocum *Cornarius.*

Irim, castoreum scillamque, opium, panaceam,
Resinam, lepidum, euforbium, git atque pyrethrum,
Zingiber et calidum, mordax piper et laser algens
Agaricumque asarumque potens, aloen, aconitum,
Galbana, sandaracam, samsucum, psoricum, alumen,
Acaciam propolimque et adarcen, cnecon, acanthum
Andrachnen acoronque opopanaca pompholygemque
Cyperum ladanum sagapenonque et tragacanthum,
Scamoniam, cyphi, malabathron ⟨et⟩ ammoniacon.
Denique repperies istic, quod lucis in ortu
Indus, Arabs, Seres, Perses divesque Sabaeus
Vicino sub sole legunt, quod praebet Orontes,
Eximium ignoto mittit quod Nilus ab ortu,
Decerptum foliis, ramo, cute, cortice, virga,
Quodque ab Idumaeis vectum seplasia vendunt
Et quicquid confert medicis Lagaea cataplus.
Haec quicumque leges, poteris discernere tecum,
Agnoscenda magis sive exercenda rearis.
Quisque tamen nostrum hoc studium dignabere, quaeso
Praestes iudicium purum mentemque benignam.
Sic tua perpetuo vegetentur membra vigore
Et peragas placidam per multa decennia vitam.
Sic non incuses validam placidamque senectam
Nec tibi sit medicis opus umquam nec tibi casus
Aut morbus pariant ullum quandoque dolorem,
Sed procul a curis et sano corpore vivas,
Quotque hic sunt versus, tot agant tua tempora Ianos.

53 lepidum] *si lectio est integra,* lepidium *dicere videtur.* euphorbum *Constantinus.* 59 sagapenion et tragacantham *Riese.* 60 cyphi *scripsi:* cypen *Cornarius.* ⟨et⟩ *add. Salmasius.* 62 Persis *Cornarius.* 67 Lagaea *Salmasius:* lalagea *Cornarius.* 74 placitamque *Cornarius.*

Index nominum propriorum.

Abdera *p.* 382.
Achilles *p.* 382.
Acilius Hyginus Cappadox chirurgus Romae 29,5.
Admetus Cassi medici servus, legatus Tiberi Caesaris 29,5 (Atimetus *Scribon.*)
Aesculapius *prf.* 1.
Africa 29,8.
Ambrosius medicus Puteolanus 26,10.
Andronei pastilli 33,2.
Anteros Caesaris libertus 36,46.
Antigonus medicus: collyrium nigrum ab A. repertum 8,11. collyrium acharistum theodotium ab A. inventum 8,15. collyrium, quod appellatur sphragis, ab A. medico inventum 8,124.
Antiochus rex *p.* 4. 5.
Antonia 35,9.
Antonius Musa 20,17. Musae collyrium 8,216.
Apollinaris *prf.* 2.
Apuleius *prf.* 2.
Apuleius Celsus medicus 16,8.
Aquitania 19,1.
Arabs *p.* 384.
Artemius Dianio 13,17. Artemisius Dianio 36,54. *Altero loco corrigendum videtur* Artemius.
Asclepiades medicus *p.* 17,4. 7. 22. collyrium ab A. ad epiphoras speciatim repertum 8,13. trochiscus Asclepiadeus 27,32. arteriace eius 14,7.
Attali regis medicamentum 22,20.
Augustus 8,10. Caesar Augustus 20,115. Caesar *p.* 9,16. 13,7.
Ausonius medicus *prf.* 2. 25,21.
Bassus: colice eius mirifica 29,12.
Brocchus *v.* Milo.
Caesar noster *p.* 9,16. 19,6. Caesaris libertus 36,46.
Callistus (G. Julius) *p.* 15,1.
Casilinum 26,9.
Cassius medicus 29,5. eius colice *ibid.*
Cato: illud Catonis saepe dicebat *Vind. ep.* 8.
Celsus *prf.* 2. Cornelius Celsus *p.* 15. 20.
Chiron *p.* 382.
Christus: spina alba, qua Chr. coronatus est 23,29. in nomine Christi 25,13.
Cosmus medicus 8,8. 11. 14. 14,45. 20,19. 30,28. potio Cosmiana 20,18. antidotus 29,11.
Crispus *v.* Junius.
Democritus 8,42. 35,19.
Designatianus *v.* Largius.
Dianio *v.* Artemius.
Dionysianum collyrium 8,122.
Euelpistus *v.* Terentius.
Eutropius *prf.* 2.
Eutychianus archiater 14,70.
Gaia Seia 21,3. *cf. Ps. Plin.* III, 15 p. 89 recede ab illo Gaio Seio, tertiana.

Gamalielus patriarcha 23,77; *de hoc cf. Hieronym. ep.* 57. *cod. Theod.* XVI, 8,22.
Hadriani antidotum quo utebatur Caesar Augustus 20,115.
Herophilus inter maximos quondam habitus medicos *p.* 15.
Hippocrates Cous. *Larg. Des. ep. p.* 4. 5. 9. conditor professionis nostrae *Scribon. ep. ad Call.* 5.
Idumaei *p.* 384.
Indus *p.* 384.
Iacob: in nomine dei Iacob 21,2.
Ianuarius medicus 23,24.
Iulii Bassi colice mirifica 29,6.
Iunius Crispus 23,9.
Iustus medicus 25,32.
Largius Designatianus *prf.* 2. *p.* 4.
Livia Augusta 15,6. 35,6. 9.
Machaon *p.* 382.
Maecenas: epistula Hippocratis ex Graeco translata ad Maecenatem *p.* 9. amicissime Maecenas *p.* 13,6.
Marcellus medicus egregius 20,84. 30,51.
Messalina Augusta 13,4.
Milo Brocchus praetor 26,4.
Mithridatica compositio 36,12.
Musa *v.* Antonius.
Narcissianum malagma 36,47.
Nero 20,84. oxyporium Neronianum *ibid.*
Niliacum malagma 23,15.
Nilus *Vind. ep.* 3. *p.* 384.
Octavia Augusti soror. 13,1.
Orontes *p.* 384.
Paccius Antiochus auditor Philonidis Catiniensis 20,1. antidotos hiera medici Pacci Antiochi 25,2.
Perses *p.* 384.
Philonides Catiniensis 20,1. 29,38.
Philonium antidotum 22,13.
Phoebus 29,12. *p.* 382.
Plinius uterque *prf.* 2. Plini Secundi epistula ad amicos de medicina *p.* 13.
Podalirius *p.* 382.
Polyarchi descriptio ad stomachum 20,149.
Procliani medici potio ad epaticos 22,34. eiusdem remedium ad epatis suppurationes 22,37.
Prosdochus medicus 29,55.
Proteus collyrium 8,219.
Ptolomaeus rex, qui Euergetes appellatus est 14,47. 36,72.
Publii pastillus colicus 29,19.
Pullius Natalis *p.* 20.
Roma 29,8.
Sabaeus *p.* 384.
Sabaoth: in nomine dei Sabaoth 21,2.
Seres *p.* 384.
Siburius *prf.* 2.
Soranus medicus 19,1.
Terentius Euelpistus *Hipp. ep. ad Maec.* 11.
Theodosius sen. *prf. lemm.*
Tiberius Caesar 20,1. 29,5. 38.
Tuscia 26,4.
Valens medicus 16,8.
Valentinianus imperator *p.* 21. *lemm.*
Vindicianus comes archiatrorum *p.* 21 *lemm.* ad tussem Vindiciani medici remedium singulare 16,100.
Virbius *prf.* 1.
Zopyre antidotos 22,18.

Index verborum.

a, ab: *de tempore* a solio *i. q.* post solium 23,13. a balineo 26,99. 105. a foris 9,57. 17,23. ab intro 15,9.

abintus: concham aeream de melle albo abintus perunge totam 8,23. ita ut iuniperum abintus purgetur 20,88.

ablingere: oculos ablingito vel inlinito per linguam 8,137.

aborsus 20,33.

abrotanum 16,69. 93. 17,4. 33,8. abrotonum 3,4. 25,6. 29,11.

absenthium 20,28. 41. herba absenthi 20,46. absenthii sucus 20,31. 48. 96. Ponticum 20,99.

absinthiatum 23,79. 30,55. 56.

absolvere se: quo facto facile te absolves omni molestia gingivarum 11,32.

absorptus 23,27.

absque: absque medici intercessione *prf.* 3. absque medico *ib.* 5. absque his (= praeter hos) 28,64.

abstersio: tantis sudoris eius abstersionibus laboravi *Vind. ep.* 3.

acanthinum gummi 20,19.

accentus (= morbi incrementum, ἀκμή): et in accentu placat dolores et in declinatione confirmat sanitatem 36,5.

accipere: *act.* bene stomacho laborantem accipies 20,52. stomachum reumatizantem mansio lucida bene accipit 20,36. male accipit 30,54. alterci radix bene accipit 12,1. *pass.* linguae ulcera vel pusulae bene accipiuntur 11,22. suavissime accipieris ad stomachum reficiendum 20,51. optime adversum dolorem stomachi accipieris 20,60. 32,37. optime accipietur, si quis potet 20,64.

acharistum collyrium 8,214. ach. collyrium theodotium 8,15. antidotum 20,92.

aciditates vel corruptelae aqualiculi 20,88.

acitabulum *Plin. ep.* 2. *c.* 11,4. 27,93. 30,75.

acritudo lotii 8,23. lippitudinis 8,43.

acuculae pinus viridis 21,6.

ad: ad mensuram cyathi 16,17. 90. cotylae 8,148. denarii 20,16. 33,57. 82. victoriati 17,32. ad emplastri modum 8,185. ad ceroti modum 11,4. 20,114. fabae 20,34. avellanae 20,92. 25,38. 26,31. ad magnitudinem cicerculi 20,108. fabae 17,13. nucis iuglandis 20,138. avellanae 24,3. ciceris 20,139. digitorum quattuor 30,25. pastilli ad denarios singulos 17,25. vettonicae sucus ad scripulos duos 18,17. pensabis ad pondo tria 20,126. ad supra scriptum pondus 35,12.

adamans lapis invictus 26,95.

adcrustate: subinde inponente medico cumulate medicamentum et adcrustate inprimente 31,6.
addormire: antequam addormias 16,18.
adeps *masc.* 11,2. 8. 16,72. 23,66. 25,4. 26,52. 121. 27,30. 31,40. 32,1. 34,78. 35,13. *fem. saepissime, e. c.* 4,16. 32. 36. 6,6. 9. 17. 24. 27. 9,6. 29. 96. 103. 121.
adianton 6,1.
adludere: locum, quem inpetigo adludit 19,16.
admiscunt 13,4 (*cod.*)
admordere 8,25.
adplumbatum vas 35,9.
adprime 22,5.
adrorare 34,71.
adserere (= existimare): transferre in se adseruntur 21,1.
adsiccare 19,10.
ad usque: ad usque vesani eum furoris periculum trahet *Hipp. ep. ad Ant.* 3.
aegilopium *Vind. ep.* 9. *c.* 8,186.
aegilops 8,187. 161 *lemm.*
aemoptyicus 7,20. 16,73. 81. 84. 94.
aeneum *subst.* 36,53. 57.
afronitrum 9,55. 122. 129. 12,41. 14,58. 70. 15,99. 25,3. 29,3. 30,19. 20. 21. 23. aphronitrum 1,23. 4,31. 67. 8,108. 12,16. 19,51. 68. 23,14. 19. 36,12. 47. 53. 71.
agaricon(um) 1,106. 20,13. 19. 30,34. 36,68.
aizoon 20,26. 30,66.
albugo 8,116 *lemm.* 8,127. 129. 130. 131. 132. 133. 143. 155. 186. 219.
albumen ovorum 8,156.
aleum 9,22. 14,29. 30. 15,77. 87. 16,48. 23,39. 40. 27,107. 28,1. 29. Gallicum 20,91. alium 4,2. 11. 27,53 *et saepissime, nusquam* allium.
aliquantulus: cum aliquantulo bitumine 16,91.
aliquilibet 20,26.
allactare: mulier, quae puerum allactat 8,136.
alopecia 6,1. 2. 4. 5. 9. 10. 15. 17. 21. 22 (= capitis loca defluentium capillorum) 6,3. 6. 7. 8. 11. 13. 18. 24.
alphita 20,25.
alum: radix symphyti, quod alum Gallicum dicitur 10,68. 17,21. 26,18. *cf.* 31,29.
alumen Aegyptium 10,7. fissum 1,26. 8,10. 123. 9,35. 38. 54. 61. 11,27. 29. 33. 34. 36. 38. 12,3. 5. 18. 14,47. 15,6. 17,3. 26,7. 31,53. rotundum 8,9. 11,35. scissum 1,4. 5,3. 11,23. 31. 13,12. 14,18. 57. 18,21. 20,48. schiston 27,45. 140. 141.
aluminatus: pellem lupi aluminatam 25,8.
alutacius 15,36. 23,77. 26,13.
ambrosia Iunii Crispi medicamentum 23,9.
ami: *gen.* ameos 17,52. 20,88. 30,51. ami 20,33.
ampelitis ge 7,18.
amulum 8,6. 14,42. 16,84. 26,78. 27,138. amylum 17,25.
amygdala *fem.* 1,5. 16,84. 25,27. 26,33. 36. amygdalum 26,5.
amygdalinum oleum 1,62. 77. 93. 4,12. 9,41. 52. 57. vinum 9,43. 44. 45. 49. 52. 63.
anagallis herba 8,89. macia, quam Graeci anagallida appellant 1,35.
anesum 12,15. 15,6. 20,16. 29. 33. 21,14. 22,17. 26,6. 10. 27,3. 8. 9. 32. 29,5. 30,22. 42. 51.

anethina aqua 27,117. anethinum oleum 16,105. 29,54. 61.
animare (= frisch erhalten) 20,33. 27,25.
anisum 10,23. 26,2.
anodynon medicamentum 25,5.
anthera 11,27. 37. 38.
anthrax: carbunculi oculorum, quos anthracas dicunt 8,116. ad carbunculos et anthracas 7,21.
antiphyson: magnetes lapis, qui antiphyson dicitur 1,63.
apala ova 20,9. 27.
aphthae: ulcera in ore, quae Graeci aphthas vocant 11,20.
Apollinaris herba 16,1. 7. Apollinaris *subst.* 36,47.
apoplexis *Hipp. ep. ad Ant.* 5.
apostema, atis 7,21. 20,128. 22,37. 32,40. 43. 49. apostima, ae 26,112.
aprunus 23,67. 25,41. 26,85. 126. 34,95. aprugnus 34,88.
araneus 1,86. 8,150. 9,97. 10,25. 31,20. araneus mus 15,47. aranea 9,11. 39. 14,68.
archiater: Vindicianus comes archiatrorum *p.* 21. Eutychianus archiater 14,70.
argemata 8,151.
argimonia 8,79. 15,91. 16,42. 20,115. 25,32. 28,40. 32,28. 34,44. 71. 74.
aristolocia Graeca 15,6. digitalis 25,6. grossa 7,18. longa 7,17. 20,115. rotunda 1,106. 25,6. 36,68. aristolocium 10,62. rotundum 20,129. 28,36.
Ariusium vinum 27,7.
arnoglossa id est plantago 8,79. 15,48. 31,8. arnoglossus 20,37.
arotelli (*cod.* trodelli) semen 29,11.
arrenicum, quod est auripigmentum 27,4.
arteria, orum *pro* arteria, ae: ad arteria exasperata 14,5. tumor arteriorum 14,32. ad fauces et arteria impedita 14,55. constricta 14,56. donec arteria omnia et stomachum penetret 16,101. omnes causas arteriorum 17 *lemm.* ad arteria corrupta 20,118. 27,8.
arteriace 14,6. 7. 46.
arthra vel iuncturae 36,51.
arthriticus 18,11. 34,67. 35,30.
arthritis: *acc.* arthritim 20,6. arthrisis 25,11.
ascalabotae 33,8.
ascellae 18,20.
asphodilus 15,35.
aspritudo 8,2. 72. 106. 117. 119. 120. 122. 137. 138. 199. 204.
assare 12,11. 15,91. 16,18. 68. 26,90. 27,98. 28,50. 30,51.
astulosa resina 36,73.
athanasia antidotum 20,130.
atiaria herba 36,24.
atractylis herba, quam nostri carduum vocant 1,44.
attagena 20,26.
auricula (*multo frequentius invenitur quam* auris): 9,2. 13. 17. 18. 20. 23. 25. 32. 35. 37. 38. 40. 41. 42. 43. 45. 57. 65. 66. 68. 74. 76. 77. 78. 79. 80. 83. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 106. 107. 110. 111. 112. 113. 114. 118. 119. 122. 126. 127. 129. 131. 12,31. 56. 14,5. 44. 47. 15,39.
auruginosus 22,13.
aurugo 22,20. 27,7. aurigo 29,11.
auspicari (=incipere): ubi dolor auspicabitur 29,46. 36,55. a facie auspicatur 19,18. auspicante lippitudine 8,24.

auster: *neutr.* auster 12,4. *abl.* austere vino bene calido 14,44. ex vino austere 16,85.

bacanum (= *βάκανον*) 22,43. *cf.* Paul. Aegin. VII, 11. Alexand. Trall. *ed. Puschmann* vol. II p. 394.
balanus *masc.*: quo unguentarii utuntur 23,3. 15. balani unguentarii 1,23. *fem.* 9,59 b. qua unguentarii utuntur. balanus = membrum virile 33,67.
balineum: *Hipp. ep. ad Maec.* 7. *c.* 7,6. 17. 8,1. 14,61. 23,14. 16. 34. 26,21. 94. 30,41. balineae 23,19. 25. 25,9. 26,78.
barba Iovis 20,94. 115. 25,15. barbae *pl. pro* barba magna 6,23.
barbaricum medicamen 8,127. 128.
battuere: mittes in pilam ligneam atque illic tam diu battues 36,4.
bdella 23,15. 32,2. 35,13. 36,56. bidella 7,17. 8,14. 20,48. 24,2. 25,4. 30,7. 50. bdellium 20,149. bidellium 1,23.
bene (= bien): in linteolo bene tenero 1,23. bene purus 8,160. bene acer 9,30. bene calidus 14,44.
bisextialis: in ollam rudem bisextialem mittes 15,63.
bisextium 29,41.
blatta (= glis) 9,125 (= bestiola) 34,40.
blattaria herba 17,12.
bolus: cepam unam et salis bolum 1,108.
bostrychitis: *acc.* lapidem bostrychitin (*cod.* bostrychiten) 8,98.
botryitis cadmia 8,5.
brigantes *i. e.* vermiculi, qui cilia arare et exulcerare solent 8,127.
Britannica herba: herba quae Britannice dicitur 19,26. 25,13. 35,15. herbae Britannicae sucus 30,71. radix 27,14.
bromus (= *βρῶμος*, malus odor) 20,119.
bucculare 8,127. 23,17.
bugillonis sucus 8,115. radix 25,14. 32.
burdunculus herba 5,17.

caccabulus 8,95.
cacoethes 4,52. 20,7. *pl.* cacoethe 4,39.
cadivus 20,93. 117.
calaminthe id est nepeta 26,114.
calciamentum 34,92. 36,27. calciare 29,26.
caldamentum 5,18.
caldaria *subst.* 25,14. c. tosta 25,22.
calefactorius: unguentum calefactorium 20,26. decamyron calefactorium 35,24. calefactorium *subst.* 18,19.
caliginare: caliginantibus oculis 8,94. 97.
calliblepharon bonum 8,138. collyrium siccum calliblepharon 8,203. xerocollyrium quod calliblepharon dicitur 8,213. pro calliblepharo utere 8,179. calliblepharum xerocollyrium 8,74.
callitrichos herba 6,1.
calvus lapis 31,16.
cancerascere: si intrinsecus canceraverint aures 9,1. 114.
cancroma narium 10,62. cancromatis morbus 34,48. carcinoma 4,38. 59. 60. 7,20. 10,63. 11,32. 20,7. 36,72.

caniculata uva 14,64.
cannabus *vel* **cannabum:** cannabi seminis viridis sucus 9,27. *at* cannabis folia 9,77. radix 10,81.
caprificus 10,82. 23,78. 34,76. caprificus 12,28. 14,21. 23,68.
caprunus: lac caprunum 8,198. 9,3. 15,68. 20,68. 137. 26,44. 27,22. 37. 56. 100. 135. 138. 33,73. fel c. 9,5. 41. 15,53. 31,34. caput 27,127. fimus c. 34,7. lotium c. 26,22. serum 23,45. adeps c. 27,30. 104. sanguis c. 27,95. 31,37.
carcinosus: vetera ulcera carcinosa 4,45.
cardo: sucum cardonis 8,115. vermiculus in cardone herba inventus 12,25.
careri 36,62.
carminare (= praecantare): oculo clauso, qui carminatus erit 8,171. cum ter ipsum feceris et carminaveris 14,26. glandulas mane carminabis 15,102. si iumenta carminabis 28,74.
castorinum oleum 35,3.
catarrus sive destillatio umoris ex capite 5,8. 16. 18. 19. 20. 13,6.
catharticus sal 30,49. 51. 81. liquamen catharticum 30,52. absinthiatum c. 30,56.
caucus ligneus 25,45.
causa (= morbus): causa paniculorum 32,16. muliebres causae 7,20. 22,17. oculorum 8,23. 156. 158. viriles et femineae causae 7,23. stomachi vetustae causae 20,102. 103. 104. 146. iecoris causa 22,25. ani causae 31,40. causae interaneae 32,2.
causarius: dens c. 12,23. oculus 8,126. *neutr. pl. subst.*: cetera quae sunt in lacertis brachiorum et cubitis et digitis ac nervis et articulis causaria 18,19.
causatio (= morbi causa): ne quid causationis in corpusculo eius maneret *Vind. ep.* 4.
causticum medicamen 14,69. *subst.* 14,58.
cauteriatum caput *Vind. ep.* 8.
cauterium 27,4.
cavaturae dentium 12,42.
centaurea 7,17. 18. 16,59. 20,82. 22,32. minor 8,91. 94. tenuis 1,37. 8,11. 17,14. 20,24. 29,11. centauria 9,60. centaureum 30,15. 31,6. 36,16. 47. centaurium 25,47.
centenodia herba 31,13.
ceparia 33 *lemm.* 33,9. 10.
cepe *neutr.*: cepe longum quod ceputius nominatur 6,2.
ceputius (= cepe longum) 6,2. 20,61.
cerasium 8,27.
ceratitis 27,13.
cerebellum canis: herba, quam quidam cerebellum canis appellant 8,32.
cerotarium chalasticum 35,10.
cervesia: nova 28,13 (*ibid.* cervisia). cervesa 16,33.
chalasticum cerotarium 35,10. cerotum 25,15.
chamaecyprus 29,11.
chamaedrops 20,13. 115. chamaerops 30,43. 25,17.
chamaedrys: *gen.* chamaedryos 7,18. 36,68.
chamaemelinum oleum 7,19. 16,105. 30,13.
chamaepitys: 30,43. 54. *gen.* chamaepityos 7,18.
chelidonia herba 4,50. 8,44. 106. 160. 200. chelidonia *subst.* 8,111, 112.

cheragrici *Hipp. ep. ad Macc.* 8.
cholera *neutr. pl.* 16,1. 28,14. 30,54 (*ter*). 55. 62. *dat. pl.* choleris reprimendis 30,64. (cholera *fem. sing.* 30,62. 63).
chylisma acaciae 8,4.
chymation oxyporium 20,93.
cibarium vinum 26,103,
cicatricare 7,21. 32,6.
cicerculum 16,27. 20,108.
cicharba 4,30. *Herba non nota.*
cicida (= cicis) 7,17.
cicinum oleum 6,33.
ciconea 8,47.
clarificare: ad vocem clarificandam 14,62.
clavellus (= clavus) 34,48. 57. 58. 81. 98. 105. 106. 107. 108.
clibanus pistoris 11,18.
coactiliarii 14,69.
coagitare 7,7. 8,73. 104. 127. 148. 14,69. 15,33. 16,57. 65. 18,2. 19,62. 20,114. 30,79. 35,23. 33. 36,23.
coagulum: *cod.* quagulum 16,81. 27,37. 31,32. 34,43.
cocleare 20,45. 56. 58. cocliare 14,4. 20,52. 23,41. 26,34. 94. 95. *abl.* cocleari 14,16. 19. 21. 18,11. cocleare 16,41. 22,8. *pl.* cocliaria 16,15. 17. 19. 23. 58. 70. 102. 103. 104. 17,4. 36. 52. 20,43. 53. 97. 107. 116. 23,41. 24,12. 26,82. 97. 109. 111. 28,38. 50. 29,8. 30. 32. 46. cocliarium 15,86. 16,8. 17,1. 2. 10. 12. 20,93. 23,41. 29,9. 30,4.
coclia 14,49, *alibi* coclea.
colice (= κωλική) 29,5. subpositoria invicta 29,49. *gen.* colices 29,38. colicae 29,37.
colocynthis id est cucurbita 1,106. 12,9. 29,56. 30,9. colocynthida *nomin.* 20,13.
colofonium, colophonium 2,16. 8,26. 30,6. 7. 8. resina colofonia 7,18. 19. 26,13. 36,10.
commacerare 17,52. 36,73.
commandere 8,165. 12,15.
commasticare 12,22.
commixtio 8,2.
conbullire 20,145.
concorporare 11,36. 12,12. 19. 13,5. 19,46. 20,47. 29,15. 30,45. 31,2. 36,4.
concretio sive ypersarcosis aurium 9,65.
conditoria cepa Afra 10,80. 15,23.
confortare 8,127.
conium id est cicuta 23,40.
conmollire 8,185.
conspargere 11,18. 13,1. 16,7. 58. 25,5. 26,5. 30,27. 35,26.
coquere *intr.*: cum aliquantulum coxerit 8,127. quae tam diu coquant 25,15. in quo myrtae bacae coxerint 27,32.
corcodillus 25,40.
corcus 21 *lemm.* 21, 2. 3.
cornum (= cornu): cornum arietis 7,2. bovis 23,23. cervinum 12,8. 13,17. *gen.* corni 1,87. 13,12. 28,31. 34. 35. *abl.* corno cervino 19,63.
coronaria viola 26,99.
corpusculum (= corpus) *Vind. ep.* 4.
corrigia: canina 10,73 (corrigio canino 1 *m.*). 28,39. caprina 29,26. — corrigium caninae cutis 15,71. caprinum 10,47.
cortex *fem.*: 12,9. 13,2. 16,1. 22,22. 26,96. 27,129. 31,49.
corydalus avis, id est quae alauda vocatur 29,30.
cotylus (= cotyla) *p.* 3,5. cotylus triunciarius *p.* 3,6.
craticula 8,101.
cratis capitis *Vind. ep.* 9.

criblare (= cribrare, cribellare) 2,14. 16. 12,6. 13,6. 12. 16. 20. 15,99. 16,23. 20,38. 56. 106. 128. 139. 22,4. 6. 7. 12. 15. 19. 27,41. 63. 122. 29, 12. 19. 44. 31,30.
crocomagma: *gen.* crocomagmae 8,216.
cuateri (*gen.*) 36,12. *Nomen rei ignotae.*
cuculus herba 36,63. *cf. Plin. de re med.* II, 44.
cucuma fictilis 20,113. 26,112. 113.
cunicularis herba 14,57.
curmi: salis quantum intra palmam tenere potest qui tussiet in potionem cervesae aut curmi mittas 16,33.
cutiones bestiolae sunt multipedes, polypodas Graeci appellant 9,33. 15,72.
cyclamen: *gen.* cyclaminis 1,7. 8. 4,19. 35. 5,4. 11. 24. 12,51. 13,20. 15,19. 23,26. cyclaminos 30,14. 69.
cydoneus (= malum cydoneum) 33,9.
cydonite oxyporium 20,126. confectio cydonitis 27,137.
cyliacus (= κοιλιακός): *Hipp. ep. ad Maec.* 8. 27 *lemm.* 27,8. 58. 59. 60. 61. 62. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 119. 120. 137. ciliacus *Hipp. ep. ad Ant.* 5. c. 22,13. coeliacus 16,9. 27, 1. 2. 29,6.
cynorrhoda (= rosa canina) 12,12.

dactuli: dactulorum ossa exustorum 15,65. 20,36. 43.
daphnitis casia 26,10. 35,7.
de: 1) *pro gen.* ossa de persicis 1,97. polenta de hordeo 1,62. sucum de alio 2,22. glandes de robore 4,52. cinis de asini ungula 4,60. cocleare unum de suco ocimi 5,2. *item*: 8,20. 27. 79. 9,73. 10,30. 31. 12,15. 15,66. 16,58. 17,18. 19,63. 20,66. 94. 22,37. 39. 23,68. 26,17. 33. 34. 112. 27,38. 43. 46. 28,37. 30,76. 77. 31,10. 13. 33,9. 34. 34,94. 101. 36,13. 43. 54. 55. 72.
2) *pro abl. instr.*: de pinnula capiti inlines 6,16. 18,31. de oleo locus capitis tineosus perungatur 6,25. de manu inspergens 7,19. de ipso medicamine fugabis serpentes 7,23; *item* 8,23. 52. 60. 125. 135. 142. 161. 192. 193. 198. 200. 9,73. 102. 10,27. 28. 81. 82. 13,6. 14,54. 69. 15,9. 16,100. 20,145. 148. 21,8. 23,72. 78. 26,112. 29,13. 26. 30,51. 31,6. 16. 32,49. 34,76. 36,54.
3) *pro* ex: de quo inmodicus sanguis erumpit 7,21. de faucibus eximere 8,172. de quibus pulverem tenuissimum factum 8,74; *item* 1,76. 81. 17,17. 20,36. 22,44. 23,21. 27,140. 29,35. 30,50. 34,79. 35,13.
decamyri calefactorii confectio 35,24.
declinatio (= παρακμή): hoc medicamen et in accentu placat dolores et in declinatione confirmat sanitatem 36,5. in declinatione febris 22,13.
decoquere *intr.*: ex eo, quod decoxerit 26,24. ipsa cum decoxerit 36,8.
decoriare: de lupinis crudis prius decoriatis farina facta 34,55.
deforis: cydonea matura purgabis deforis et deintus 20,126.

degluttire 16,79. 31,32.
deintus 20,126 *v.* deforis.
delacrimatorium collyrium 8,200.
delinire: ulcera mire delinit 4,20. ut amaritudinem herbae deliniant 5,17.
deoperire 8,127.
depotus: sevum ovium decoctum et cum vino austero depotum 16,50.
descriptio (= Recept): d. xerocollyrii 8,213. collyrii 8,214. 215. 216. 217, 218. acopi 36,73. 20,149.
desiderit 9,112.
detergit 8,61. 19,47. 20,84. 30,51.
detrimenta (= Abnahme) doloris 26,42.
dia: di aloes collyrium 8,210. dia cissu 36,73. dia colocynthidos 20,3. di electru 16,94. dia glauciu 8,3. dia lepidos collyrium 8,197. dia libanu collyrium 8,207. dia libanon 8,196. dia misyos 8,199. di oxus 8,204. dia scilliu 20,116. dia smyrnes collyrium 8,211. dia smyrnon 8,117. dia steaton 18,2. 3. dia tessaron 20,95. 22,26.
diacopon collyrium 8,144.
diapsoricum collyrium 8,206.
diathesis: *acc. pl.* diatheses 8,195.
dictamnus 7,18. 35,25. dictamnos emplastrum 7,18 *lemm.*
dies Solis 8,29. 26,94. 95. Lunae 8,59. Martis 2,13 12,24. Iovis 11,32. 12,24. 14,68. 15,9. 109. 16,101. 25,11. 13. 21. 46. 26,94. 95. 134. 34,67. 94. Saturni 2,13.
digestorium embamma 20,74. digestorium *subst.* 20,72.
digestus (= qui cibum concoxit) 16,3. 20,144. 22,17. bene digestus 1,106. digestissimus 28,34. 35. 54.
dimidiatus: mensura acetabuli unius dimidiati 27,93.
discruciare lendes pedunculosque 4,22.
dispargere 32,49.
diutule 22,15.
dodecatheon medicamentum 27,7.
doleolum vitrium 17,52. 20,92.
dolere *c. acc.*: caput 1,98. coxam 25,35. dentem 12,22. iecur 20,128. 22,39. oculos 8,62. pedes 36,63. praecordia 20,128. stomachum 16,37. 20,39. uvam 14,65. 66.
dracontea 9,45. 10,62. 20,115. draconteon 15,29. draconteum 10,58. 63.
dragma *p.* 20,33. *c.* 14,55. 58. 70. 16,31. 52. 73. 17,32. 20,74. 75. 89. 133. 149. 22,11. 23,69. 73. 24,3. 26,33. 27,99. 28,32. 29,20. 61. 31,44.
dua cocliaria 1,59.
dulcido vocis 29,30.
dynames herbarum *p.* 13,14.
dysinteria: *Hipp. ep. ad Ant* 5.
dysintericus: *Hipp. ep. ad Maec.* 8. *c.* 17,24. 26. 27. 20,84. 92. 115. 127. 128. 27,31. 32. 34. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 49. 50. 52. 53. 54. 55. 57. 97. 103. 104 105. 106. 107. 120. 121. 133. 135. 137. 22,13.
dyspnoea 17,2. 22,7.
dysuria 22,13. 26 *lemm.* 26,25. 77.

echios radix hoc est capsella 20,115.
ecligma 16,61. ecligmatium 16,103. 104. 17,52.

electrini anuli 8,49.
elephantia (= elephantiasis) 30,18.
elephantiacus: pustulae tamquam elephantiacae 6.25.
elephantiosus 19,19. 20. 21.
emicranium, emigranium: *Vind. ep.* 8. *c.* 1,43. 2,1. 2. 4. 10. 13. 14. 20. 21. 7,20.
empirica (*sc.* medicamenta) *prf.* 1.
empneumatosis: *acc.* empneumatosim *Hipp. ep. ad Ant.* 5. *c.* 20,34.
encaustum 23,21.
epar, atis 14,70. 20,115. 22,14. 15. 37. 41.
epatice experta 22,4.
epaticus 1,106. 20,92. 93. 22,7. 8. 9. 11. 12. 13. 15. 32. 34. 36. 40. 41.
epatitis: aloes epatitidos 8,19. 76. 30,56. aloes epatitidis 22,31.
epithematium 20 *lemm.* 20,37. 48. 49 (*bis*). 99. 102. 103. 104. 146. 148. 22,44. 27,140. 141. epithema 20,69. 147. 27,32.
escaria nux (= iuglans) 6,3.
escharae 8,116.
eterocranium 2,6. 18. *pl.* 2,14. 19. 20.
euforbium 1,38. 7,17. 8,79. 20,34. 115. 128. 22,13. 25,22. 26,32. 28,13. 19. 29,36. 61. 30,50. 35,23. 24. 31. 36,57.
euodes collyrium 8,117.
exanthema 19 *lemm.* 19,30. 32. *dat. pl.* exanthematis 19,31.
excaldare 26,33.
excoquere *intr.* 27,72.
exfodere 25,45.
exgranata uva 12,15.
exinterare 21,1.
exochadium 31,7. 9.
exossare viperam 8,199.
experimentatum remedium 5,18.
exsalatum butyrum 29,54. 35,32.
exsurdatae aures 9,121.
extalis prominens 31,17. 22.
extussire sanguinulentum aut purulentum 16,59.

facere *c. inf.* 1) *act.* fervere facies 1,38. 5,19. 8,25. 9,112. 20,75. 22,1. defervere facies 4,25. deficere vel excoqui facies 4,24. excandescere facit 12,55. ambulare fecit 25,21. infirmum deambulare facies 20,145. haemorrhoidas continuo desinere facit 31,27. 2) *pass.* facit pilos renasci 6,24. mares nasci faciunt 33,50. agitari facito 8,23. macerari faciat 8,94. teri facies 12,11. tundi vel teri facies 13,6. coqui facies 12,12. foveri facies 23,19. arefieri facies 23,34. occidi facies 26,30. colligi facies et teri 29,25.
faenograecum 9,57. 14,39. 16,49. 18,2. 19,58. 20,114. 128. 131. 21,14. 22,12. 31. 25,15. 26,21. 29,56. 35,6. 36,23. 45. 47.
falangionis morsus 17,15.
fascea 23,18. 28,71. (fascia 23,17 *ut saepius*).
febriculentus 22,13.
febrifugia 16,105.
felix (= filix): 26,98. 28,1.
fellita sputamenta *Hipp. ep. ad Ant.* 3.
ficatum (= iecur, *ital.* fegato): ficatum lupi integrum 22,34.
ficulnus: ficulni caules 19,3. surculus ficulnus 19,3.
ficus: *gen.* fici 12,7. 23,14.

27,102. 28,6. 29,41. ficus 8,87. 34,2. *abl.* fico 9,117. ficu 14,41. 18,13. 28,35. 34,109. *nom. pl.* ficus 10,64. 16,49. *gen.* ficorum 17,20. *acc.* ficus 14,33. 16,14. *abl.* ficis 14,3. 28,66.
fistulosus podex 31,26.
flegma: *Hipp. ep. ad Ant.* 2. *c.* 7,16. 16,8 (*cod.* fleuma).
focanum (= fauces): languor focani 15,86.
focus (= ignis, *ital.* foco): ollam tolle de foco (*alibi* olla de igne sublata) 7,19. ad focum positae 9,11. in foco pones 9,16. ad focum 9,11.
forfex (= forceps) 12,1.
formicationes veretri 33,43.
formiculae quae Herculaneae nominantur 19,14.
fossatum 8,128.
frenesis: *Vind. ep.* 5. freniticus 17,6. freneticus 1,25. 26.
frustellum 20,26.
frustrum (*vulg. pro* frustum) 25,2. 27,37.
fruge: ante diem fruge sit 27,70.
fumarium: fumario suspendere 23,78.
furfuriculae 5,17.
fysalis herba 26,116.
fysis: cum ergo vidissem fysin eius *Vind. ep.* 3.

Gaditanum linum 8,27.
galacticae quae appellantur inunctiones 8,7.
galbineus 25,11.
gallinacius 1,38.
gargalismatium 14,28. gargarismatium 15,19.
gargalizare (= gargarizare) 9,123. 11,16. 12,29. 50. 14,3. 9. 12. 13. 15. 22. 27. 36. 39. 41. 56. 15,31.
gargalizatio 14,36.
gastrum lotii virilis 8,23.
geusiae 11,37. 12,19. 15,90. *cf. Ducange s. h. v.*
gladiatorjcia herba 16,104.
glauceum 8,3 (glaucium *ibid.*)
glaucoma 8,116 *lemm.* 8,142. 152. 153. 154.
glutis (= gluten): taurinus 1,26. glus taurina 27,82. *gen.* glutis 36,52.
gluttire 11,10. 20,106. 26,19. 116. 27,128. 28,49.
gluttus: ex mulsi gluttis V 30,34.
glycea 22,22.
grafium aureum 29,26.
gratulari remedio 8,87. 23,17. 25,30.
gravido capitis 8,17. narium 10,20. 23. 25. 74. 75. 77. 78. stomachi 16,9. ventris 16,1. gravidines narium 10,17. oris et capitis 14,46. pedum 14,70. gravedo *Hipp. ep. ad Maec.* 6. *c.* 10,71. 72. gravedines 5,4.
graveolentia oris ulcera 11,13.
grossus: aristolocia grossa 7,18.
gruina adeps 18,7.
gummen 8,4. 9,126. 12,33. 35. *gen.* gumminis 8,217. 218. 26,115. gumen 16,79. *gen.* guminis 20,115. gummi 1,38. 8,2. 118. 119. 121. 122. 123. 124. 125. 194. 195. 196. 197. 205. 17,25. 32. cummi 8,9. 12. 13. 14. 15. 16.

habere *c. inf. pass.*: liquefiunt quae liquefieri habent 22,19. quando aeger ungui habet 16,105.
haematites (*gen.* -is) lapis 8,14. 195. 215. lapidis haematitae 8,117 (*non cod.*).

haematites 8,16. 204. 209. 210. 211.
haematitis, idos 8,197.
hociamsanum (?) 20,115.

ianthis herba 17,14.
ibex: fimus ibicum 25,21.
ibidem loci 29,45.
ibiscum 18,2. 19,4. 20,47. 25,15. 26,20. 36,5. 19. 23. 45.
idioticum carmen 36,70.
ignarius lapis 33,25.
ilium: ilii dolor 36,49. 72.
ileos: gravissimum ventris vitium est ileos 27,83. ad ileon, quod vitium est inflatio tenuium intestinorum 29,1. 3. 11. 16.
iliacus morbus *Hipp. ep. ad Ant.* 5.
in *c. abl. pro acc.*: in vino mittes 1,38. in ore missa 5,11. in calice diffundes 16,65. in calice defunditur 17,33. intromisso in vase igne 16,89. in sextario huius permixtionis tria cocliaria olei viridis mittantur 16,104. in qua mittes 15,20. in supra dictis speciebus 35,32.
inaequalis (krank) 27,35. 43.
inalligare 34,53.
inassare: *imperat.* inassato 29,29. iecur carbonibus inassatum 27,65.
incommodare *trans.*: si incommodabitur (*opp.* si non febricitabit) 26,24.
incontinentia urinae 26,120. 122. 125. ventris 27,87. 91. 119. alvi 27,125.
incrispare: capillo incrispando 7 *lemm.*
indubitate 8,58.
infantilis: dolores auricularum infantilium 8,96.
infectio (Färbemittel) 7,3. 7.
infectorium alumen 4,24. 12,49.
infinitum (= infinitum quantum) medetur 28,2. prodest 9,13.
inliniuntur 18,15.
inlitio 19,42.
inparatio stomachi 20,97. 117.
inpositio 12,1.
inpubis puer 8,203. 9,106. 29,34. 36,28. a puero inpubi 26,30. per inpubes pueros 22,37.
inquietatio 8,12.
inquietudo (Fieberunruhe) 20,46.
inradere 20,140.
inrequiebilis 20,10.
inrorare 7,15. 9,14.
inspargere 27,8.
inspissare 36,38.
instar: ad instar collyrii 1,100. 9,126.
instipare 10,64.
interaneus: morbi interanei 28,55. 30,18. causae int. 28 *lemm.* 32,2. vomicae i. 16,10. interanea (= intestina) *Vind. ep.* 4. interaneorum dolores 24,3. vitia 28,56. ad rupta interanea 27,6. egestis interaneis corcodilli 25,40 (= interiora) i. cucurbitae 30,21. cariotarum pinguium 14,46.
intercutis aqua 20,118. ad aquam intercutem 22,20.
interdigitia 34,26. 27.
interscaplium *Hipp. ep. ad Maec.* 8.
investis puer 8,78. 9,23
irenaceus (*cod.* irenasceus) 23,62. 26,50. 76.
iterato 34,58. 36,23 (*bis*).
iecoriticus 22,25. 27. 29. 30. 31. 33.
iecur: *gen.* iecoris 22 *lemm.* 22,25. 31. 43. 23,68. 75. *abl.*

iecore 16,39. 20,118. *gen.* iocineris *Hipp. ep. ad Maec.* 9. *c.* 17,15. 20,11. 18. 22,1. 5. 6. 7. 12. 13. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 23. 28. 38. 42. 115. 24,2. 26,3. 27,7. 8. 58. 30,34. *dat.* iocineri 22,22. 30,37.
iugitas lacrimarum 8,121.
iugiter 23,77. 26,135. 27,99. 36,47.
iuniperum *neutr.* 20,88.
iuxta: iuxta aetatem 16,5. 17,24. iuxta aetatem aut valetudinem 27,1. 28,31. iuxta mensuram lenticulae 32,8.

lacrimus *pro* lacrima: sic praecantabis, ne lacrimus exeat, ne extillet, ne noceat 8,199. ex ovi incocti albo, id est lacrimo 8,20. — lacrima ovi 36,51. 54.
lactaris capra 23,61.
lactare: lactantes catuli 21,1. catellus l. 23,72. porcelli lactantis modo inassatus 22,3.
laguncularis pix 34,69.
lapisculus 8,45.
lasar: lasaris radix 30,81.
lauriculus: lauriculi teneri, id est cymae lauri 30,72.
laurus *masc.* 8,36.
lectus: *abl.* lectu 1,66. 33,69.
leopardina adeps 36,5.
lepida (= lepis) 8,16. 197. 210. 31,44. Cypria 8,194. 199. 25,6.
lepra 19 *lemm.* 19,11. 15. 24. 26. 29. leprosus 19,22. 28.
leptopyrexia 20,127.
lethargici 1,26. 36.
leucoma 8,142. 143. 144. 145. 146. 149. 150. 151. *dat. pl.* leucomatis 8,148.
lexipyretos compositio 16,9.
libanus 7,18. 20,104.
libysticum *Vind. ep.* 4. *c.* 20,88. 101. 26,135. 29,15. 32,33.
liduna: die Iovis liduna luna vetere 15,9. luna vetere liduna die Iovis 16,101. die Iovis liduna 23,78. die Iovis luna vetere liduna 25,11. 13. vetere luna et liduna 25,15.
lignys: eius fumo sive fuligine vel ligny pro calliblepharo utere 8,179.
lipara 19,41. 32,51.
liquaminosus 5,18.
liquidatus 1,26.
lixivus: aqua lixiva 16,37. *subst.* lixiva 20,75. lixivia 4,28. lixivum: cum cinere lixivi ficulnei 14,58. lixivum, unde operantur coactiliarii 14,69.
lucernaria herba, quam Graeci phlomon vocant 20,28.
luna vetus: luna vetere id est a luna nona decima in vicesimam quintam 8,49. 15,109. 16,101.
lupinus aureus 8,45. 50. argenteus 15,52.
luteum: ovorum incoctorum quattuor lutea, id est vitella 4,15.
luxatura 36,74. luxum 36,72.
lysimachios herba 10,5.

macia, quam Graeci anagallida appellant 1,35.
magdalia 20,149. 22,44. 27,140. 141.
magis: rasamen pastae, quod in magide adhaeret 1,38.
magma, ae *form. vulg. pro* magma, atis 20,77. magma croci 8,9.
malabathron 20,128. 149. 26,31.
malandria 34,91. malandriosus 19,23. 64.
malaxare 32,2.

maleficia (Zauberei) 6,30. 20,115.
malina: vel luna vel malina 36,49.
malinus: oleum malinum id est habens corticem mali Punici 20,30. 27,29. vinum m. 14,47.
manducare (= edere): *Hipp. ep. ad Ant.* 3. *Vind. ep.* 10. *c.* 1,51. 8,27. 9,13. 30. 10,72. 11,32. 14,62. 15,87. 16,76. 99. 17,21. 19,53. 57. 20,54. 100. 119. 135. 22,24. 28. 37. 38. 23,51. 55. 58. 61. 69. 26,16. 35. 86. 93. 27,17. 24. 31. 63. 113. 118. 28,1. 2. 63. 69. 29,11. 33,12.
mane: de mane 26,36.
mare: *abl.* mare 28,74.
marmorius 27,8.
martensis lacertus salsus 6,30. Martensis *vocabulum aliunde non notum.*
Massalioticum sil 1,16.
massula 23,79. 34,46.
masticatio 5,11.
mastiche 5,7. 18,2. 19,41. 20,15. 17. 22,31. 35,10. 23. 25. mastix, icis 10,76. 11,14. 13,6. 12. 15. 16,57. 18,2. 20,41. 42. 43. 49. 69. 102. 103. 146. 147. 22,4. 27,41. 140. 141. alba 20,99. Chia 13,5. 16,94. 20,32. 149. 25,6. 26,112. personata 30,55.
mathesis *Hipp. ep. ad Ant.* 1.
matronale nitrum 23,56.
meacula venarum *Vind. ep.* 9.
meconis herba 30,15.
medella: *Hipp. ep. ad Ant.* 1. 2. 4. *Vind. ep.* 9. *c.* 2,7. 20,42. 34,48. 74. 84. 87.
medietas (= moitié): donec ad medietatem decoquantur 16,15.
medius (= halb): ad medium decoquere 7,6. ad medias decoquere 14,2. 15,63. 92. 16,36. 49. 20,113. 22,22. 33,28. 35,4. vix tertia aut certe media pars remanere debet 8,127.
medius lapis 7,4. 8, 107. 36,59.
Melinum alumen 31,5.
mentagra (sive lichen) 19 *lemm.* 19,1. 2. 3. 5.
mentiosus: euzomum, quae appellatur herba mentiosa 33,8.
meralis: meralem calicem calidum plenum dabis 27,36.
merulus (= merula) 27,28.
migma *prf.* 7.
milefolium (*sic cod. ubique*): 1,28. 35. 8,64. 79. 10,53. 12,7. 53. 16,34. 27,30. 29,11. 42. herba milefolia 12,22. 26,27.
milio: testiculos milionis ex aqua fontana cum melle decoctos edat 33,7. *cf. Ducange s. h. v.*
minus (= non): quae si minus revixerit 8,64.
minutalia: praecepi etiam ei escam fieri de minutalibus porcinis, id est podocyliis et ventriculo *Vind. ep.* 5. clavos veteres minutos vel alia minutalia ferri vetusta 8,127.
misy: 8,199. *gen.* misui 8,38. 71. 120. 211. 218. 11,35. 14,19. 15,4. 20,56. 31,2. 6. 8. misyos 19,45. 36,10. *abl.* misy 11,28. (*cod.* misui).
mittere (= mettre): *Plin. ep.* 2. 3. 1,38. 106. 5,1. 6. 11. 16. 17. 7,3. 6. 7. 15. 18. 8,49. 81. 84. 88. 127. 148. 178. 199. 9,53. 73. 12,46. 54. 13,6. 15,7. 20. 63. 91. 92. 16,31. 36. 41. 62. 96. 101. 104. 105. 17,18. 43. 19,7. 20,42. 75. 84. 101. 113. 119. 128. 146. 21,15. 22,26. 31. 40. 23,17. 71. 25,15. 21. 31. 32.

26,30. 34. 88. 94. 110. 135. 27,118. 119. 28,32. 30,54. 80. 31,33. 32,7.
modicum: alii 15,110. calidae aquae 25,13. colofonii 8,26. fabae 8,121. laseris 20,72. mellis 33,71. nitri 33,18. piperis 15,91. salis triti 8,167. 30,48. sinopidis 14,69. adiecto modico salis 15,38. addito myrrae modico 26,21. croci 27,131. cum caldae aquae modico 9,100. 16,3. cum hysopi modico 16,49. cum terrae modico 30,47. 34,104.
moliri: si quando morbus a ventre molitur (= oritur) *Hipp. ep. ad Ant.* 4.
molligo 26,45.
monemeron collyrium 8,195.
monoecus herba 36,12.
mugil: *gen. pl.* mugilium 26,54. mugilum 31,41.
mulguntur 23,61.
multifarius: ex multifario tormentorum genere *Vind. ep.* 9.
munditer 29,45.
musica: ne per uvae destillantis aut exulceratae vitium ipsa musica hominis corrupta languescat *Vind. ep.* 9.
myrmeciae (= *μυρμηκίαι*) 33,39. 34,100.
myrta 10,13. 14,38. 15,24. 20,26. 28. 27,4. 5.

nardomyron (um) 20,149.
nardostachys: *gen.* nardostachys 20,115. (*cod.* nardostorachis) 128. (*cod.* nardostachis) nardostachi 20,149.
nausia *Hipp. ep. ad Maec.* 3. nausea 1,47. 10,23. 16,1.
nauticus panis 27,133.
nefriticum conditum 26,34.
nescia *i. q.* scia *vel* ischias 14,70. 25,11. 13. 14. 32. 33. 46. 47.
nigrare: capillo nigrando 7 *lemm.*
nigrido (inis): ulcerum 11,3. carbunculorum 14,44. ad veretra, quae nigridinem duxerint 14,45.
nigrificare 35,21.
nimie 10,31. 47. 33,27. non nimie 23,21.
nimietas vini *Vind. ep.* 5. alvi 27,126. haemorrhoidum 31,30. ventris 27,94.
nitidare: mittes in bucculare rude vel diligenter nitidatum 8,127. corticem diligenter nitidatam 26,96.
nocere *trans.*: non noceri stomachum, verum etiam refici 20,14.
nocivus: si qua ex partu aut aborsu intrinsecus nociva substiterint 20,33. accusatur quasi nocivus 27,4.
nostrate papaver 20,121.
notia 35,23.
novellastri vini congium 8,94.
novellus: vinum novellum 5,8. 25,11. catulus novellus 29,52. urtica novella 34,103. cerasus novella 33,26.
nubila mens *Hipp. ep. ad Ant.* 3.
nuculeoli prunorum 26,111. nuculeus 12,58.
nyctalops (= *νυκταλωπία*): ad nyctalopas abolendas 8,188. nyctalopas purgat 8,189. 161 *lemm.*

obbibere: umor obbibitur *Hipp. ep. ad Ant.* 8.
obluere: aqua frigida pura nares diutius oblui oportet 1,8, *nisi scribendum* ablui.

obstipare naribus 1,71.
obturaculum 35,9.
oenanthes 20,14. 149. (*gen.* inanthis *cod.*)
oenelaeum 6,27.
oenomeli: *abl.* oenomeli 8,216. 28,29.
offerre (= assellare): libidines offerendi 31,49. vas ubi offertur 31,48.
oleastrum 11,3.
olfactoria 20,9.
olisatri semen 20,33.
olitanus: ad olitanos stomachi dolores 20,47. *cf. Ducange s. h. v.*
ollare oesypum 35,23.
olyscion (?) facit heminae partem septimam *de mens. et pond. p.* 3.
omphacinum oleum 36,71. omfacinum oleum 12,39.
omphacium (omf. *cod.*) 8,70. 213. aridum 14,2. 8,123. 11,35.
opisthotonici 14,70. 18 *lemm.* 18,10. 11.
opisthotonos 18,3.
orbicularis herba (= cyclamen) 4,19. 35. 23,26.
orificia geusiarum 15,90.
oscido 11,16.
osculum (Öffnung): oleastri cauliculi carnes supra oscula in vulneribus quaelibet prohibent excrescere 4,49.
ossiculum ex gallinacea ala extremum 32,50. ossicula in capite porci 2,7.
ossifraga avis 26,70. ossifragus 20,85. 28,51.
ossum: *gen. pl.* ossorum *Vind. ep.* 5. 12,32. ossuum 34,67.
ostreum 10,75. 13,12. 15,40. 27,38. 28,59. 31,47.
ovile lac 27,22.
oxyfera (?) adsidue bibere debet lienosus 27,65.
oxymeli: *Plin. ep.* 2. *gen.* oxymelis 20,97. 23,36. *abl.* oxymeli 20,34. 70. 89. 93. 144. 23,59. 63. 28,30. 69. 30,27. oxymel 23,3. *gen.* oxymellis 20,128. *abl.* oxymelle 22,37. 23,28. 31.
oxyporium 20 *lemm.* 20,53. 77. 84. 86. 87. 88. 93. 29,15.

palmae dactyli 22,38. p. cariotae 26,6. p. Thebaicae 20,25.
panicula 7,20. 15,11. 32 *lemm.* 32,1. 2. 3. 6. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. panus 15,11.
paregoricum remedium 36,3.
parere (= apparere) 27,3. 31,6.
paronychia 18 *lemm.* 18,26. 28. 30. 31.
parotis 7,20. 15,42. 45. 46. 73. 74. 75. 77. *pl. acc.* parotidas 15,47. 72. 76. 93. 94. 95. 36,15. 45. 50. parotida, *dat. pl.* parotidis 15,43.
parulis 11,27.
parygrum cerotum 36,51.
pasta 1,38. 30,49.
pastillulus 16,60.
pauculum: cum pauculo aceti 33,29.
paululum: adiecto paululo opii 9,95. aceti 20,20. salis 34,1. cum paululo aceti 23,23. admixto paululo mellis 30,70.
pausillum, pauxillum: cum pausillo vini veteris 8,89. adiecto pausillo olei viridis 12,40. — aeris floris pauxillum 8,148. axungiae 36,44. adiecto pauxillo croci 33,35.
pectinare 6,26.
pecus (= fetus, ἔμβρυον) 7,23.
pediculorum agninorum ius 26,75.

peduclaria herba, quam Graeci staphida agrian vocant 1,8. 27. 12,6. 14. 15. 16. 18. 30,31. 31,6. peduclaris 1,27.
pedunculus (*forma vulgaris pro* pediculus): 4,22. 65. 66. 67. 69. 70. 8,128.
peniculus pictoris 7,3. 7.
pensare *intr.*: quantum aqua pensaverit 16,9.
pentafolium 7,18.
pentafyllos herba 25,46.
percommodum est *c. inf. c. acc.* 10,11.
percriblare 29,46.
perfricatio (Einreibung): nervorum et musculorum 20,114.
perichristarion medicamentum 8,9.
periodicae febres 20,128.
peripleumoniacus 20,18.
perlenire: quamdiu dolorem et tinnitum vel sonitum auriculae perleniat 9,30.
permixtio 8,125. 16,104. 29,9.
persiccare: ova putidissima in sole ponito, ut persiccentur 29,46.
personacea herba 17,31. 35. 32,49 personata 19,41 mastix personata 30,55.
pertice Cosmiana 20,33.
perversare: si ventriculus perversatus fuerit alicui 28,20.
petrae umidae. *Vind. ep.* 6.
petrosilinon 20,29. 34. 74. 77. 86. 90. 101. 103. 113. 115. 126. 147. 26,2. 10. 15. 95. 98. 112. 134. 29,11. 15. 38. 30,49. 51. 52.
phoenicium (foenicium) 8,26. 50. 51. 129. 14,20. 15,47. 89. 16,11. 23. 25. 26. 30. 20,104. 22,41. 44. 25,33. pannus phoenicius 31,18. phoenicium linum 31,33.
phu 20,19. 33.
phylacterium 8,27 (phil. *cod.*) 14,30 (filat. *cod.*) 68. 21,8 (filact. *cod.*)
physicum remedium *prf.* 1. 18,4. 25,33. 29,50. 53.
picula 36,47.
piperatus: conditum satis piperatum 23,55.
pisinnus: lacertae pisinnae 8,90. in pisinno calice 26,34.
pittacium: inde emplastrum facies vel pittacium 33,8.
pituitosus: pituitosa et biliosa 30,10. p. et aquata 30,13.
pityriasis 4 *lemm.* 4,1. 4. 9.
pleumoniaci (= πνευμονιακοί) 16 *lemm.* 16,68.
pleuriticus 14,46. 16,8. 17,6. 20,128. 24,12.
plumbum (oculi vitium) 8,137. 139.
plusculus: septem vel plusculis diebus maceratur *Hipp. ep. ad Ant.* 2.
pluviatica aqua 8,11. 15. 123.
podocylia: praecepi ei escam fieri de minutalibus porcinis id est podocyliis et ventriculo *Vind. ep.* 5.
porriginosum caput 4,17. 25. 26. 28. 29.
porrigo 4 *lemm.* 4,1. 3. 24. 27. 28. 34. 35. 63.
portulaca (*cod.* porcacla) 12,44. 20,39.
praecantare 8,199. 15,11. 29,45. 36,70. ipse sibi 14,24. loco praecantato 28,73. praecantatio 28,74. praecantum utilissimum 28,72. 73.
praecipere *c. inf. c. acc.*: *Vind. ep.* 5. 7,5. 26,48.
praecoqua pix 16,67.
praeligamen 8,57. 58. 59. 29,26. 31,33.
praelusio 20,5.

prime: *Hipp. ep. ad Ant.* 1. 9,27. 20,73. 34,21.
primipara mulier 8,166.
primitivus porrus sectivus 23,27.
prognostica id est praecurrentia vitia *Hipp. ep. ad Maec.* 4.
propensum cocleare 22,23. pr. cyathus 23,69. sextarius 16,49.
proptosis 8,6.
proserpinalis herba, quae Graece draconteum, Gallice gigarus appellatur 10,58. 15, 29.
prurigo: prurigines capitis 4,6. 7. oculorum 8,77. 137. 138. 141. corporis *Hipp. ep. ad Maec.* 7.
pseudocalidum medicamentum 36,74.
pseudoflavus color 8,128.
pseudoliquidus 16,8. 12.
psittacinum collyrium 8,6.
psoricum 8,69. 125.
pteris herba id est filicula, quae ratis Gallice dicitur 25,37.
pthisici 16,7. 14. 59. 61. 62. 64. 65. 67. 89. 90. 91. 93. 17,3. 52. 20,18.
pthisis 16,14. 60. 63. 66. *acc.* pthisin 14,50. pthisim 20,117.
ptisana 20,3. 4. 11. 128. 27,22. 30. 30,44. 31,11. tisana 10,17. 18. 14,36. 42.

quamlibet (= quamvis) 13,8. 16,21. 17,38. 22,42. 27,131. 36,58.
quanto(um) *c. comp. pro* quam *c. superl.:* radicem unam caulis quanto ampliorem in furno siccabis 7,6 caricas quanto nigriores 7,14. quanto diligentius tere 19,40. 29,19.
quantum: quantum fabae Aeg. magnitudo est 1,20. 20,90. 26,3. 28,7. 30,23. quantum avellanae est magnitudo 20,115. q. fabae nostratis modus est 23,9. q. nux avellana est 27,6. 37. 29,12. 30,28. q. faba est 11,35. 22,16. q. sit libra una 1,23. quantum cicer 20,24. 26,1. 2. nux avellana 29,5. cocliaria tria 29,4. quantum bonum tantum melius 36,49.
querimonium: *pl.* querimonia vana et innumera refrenare *Vind. ep.* 1.
quindecimus 36,5.
quinquefolia herba 12,1. 27,64.
quisque *pl.:* remediis quibusque adscripsero *prf.* 5.
quoquo loci fuerint 33,3.
quousque (= quoad) 6,25. 7,19. 8,74. 20,54. 22,6. 23,7 etc.

rafanus 4,42. 9,13. 16,78. 19,53. 28,63. 30,57.
ramicosus 33,23. 25. 51.
ramusculus 3,8. 16,91.
rancor stomachi 20,63.
rapa 20,115. 22,18.
rasamen pastae, quod in magide adhaeret 1,38. r. de cornu cervi 17,29.
rasum: unum cocleare plenum vel si vires infirmiores sunt rasum, id est ruclatum dabis 22,14. *Genus mensurae ignotum. cf. Ducange s. h. v.*
rationabilia medicamenta *prf.* 1. 8,116 *lemm.* 161 *lemm.* 10 *lemm.* 11 *lemm., saepius.*
refrigerare *intr.:* cum refrigeraverit 20,73, 30,49. refrigauerit 36,49.
remediabilia unguenta *Vind. ep.* 4.
remediare 1,57. 9,11. 71. 10,59.

61. 14,54. 16,42. 51. 63. 17,45. 18,4. 20,8. 55. 80. 117. 142. 25,21. 33. 46. 26,19. 45. 120. 27,65. 135. 136. 28,39. 29,7. 10. 17. 53. 31,45. 32,22. 33,7. remediari *dep.* (= remediare) 16,71.
reniculus 26,36. 132. 133.
repostus 9,50.
residerit 20,145. 29,9.
reuma: *Vind. ep.* 8. 5,1. 3. 7,17. 8,20. reumata 5,2. 7,20. 14,70. 28,68.
reumaticus 15,109. 16,87. 17 *lemm.* 17,46. 47. 50.
reumatizare 7,20. 21. 20,36.
rha Ponticum 22,31.
rhagades 11,37. 31,2. 38. 32,36. rhagadia 31,7. 9. 12. 35,10.
rhus (*indecl.*) quo coriari utuntur 14,44. 27,25. 26. 28,4. quo coci utuntur 27,3. (roris coriarii 7,15). Syriacum 1,35. 11,3. 14,38. 45. 15,7. 27,2. 10. 21. 25. 29,12. Syriaca 27,9. 29,11. ros marinum sive rhus orientale 27,40.
ripariola hirundo 15,34.
robius 27,40.
roseum oleum 16,105. 18,2. 22,19. 44. 31,12. 50. 35,10.
ros *neutr.:* r. caeleste 8,35. marinum 27,40. 89. rosmarinum 4,27. 8,131. matutinum 8,111. nocturnum 8,81. *at* matutinus ros 1,85.
rostrum (= os) 12,46.
rubellum vinum 26,106. 29,33.
rubia (*cod.* robia) herba qua infectores utuntur 23,42.
rubricata herba 34,4.
ruclatum: rasum id est ruclatum cum vino austero ieiuno epatico dabis 22,14. *cf.* rasum.
rudicula 14,44.
ruptura 34,26.
russeum ervum 17,52. urina russea *Hipp. ep. ad Maec.* 5.
rutunditas 29,23. rutundus 25,6.

sabanum 5,1. 7,17. 15,93. 26,94. 105.
sablones ex vessica eiciendi 26,34.
sablosa harena 26,2.
sabucus: 1,3. 9,73. 20,138. 30,43. 73. sambucus perforata 8,127. sambuci folia 36,21. coliculi 36,32. sambucum *neutr.* 36,45.
saepia 12,12. 37. 13,20. 15,56. 19,36. 20,26. sepia 8,158. 22,27. 34,36.
sal *neutr.:* 1,56. 11,3. 13,7. salis *nomin.* 15,101.
salissatio cordis sive pulsus 21,15.
salsamentarium vasum 15,73.
salsamentum 4,40. 13,14. 34,99.
salutaris herba, id est spina alba, qua Christus coronatus est 23,29. 17,20.
samsucus 7,17. 19,68. 20,114. 24,1. 26,58. 28,7. 35,6. 36,57.
sanguinaria herba (= polygonos) 1,2. sanguinalis 9,81.
sanguisuga 7,11. 8,184. 16,95. 96. sanguisugia 16 *lemm.*
Santonica herba, quae absinthium dicitur 28,2 absinthium Santonicum 28,31.
sapidi cibi *Hipp. ep. ad Ant.* 9.
sapo 4,28. 18,26. Gallicus 6,31. 7,1. 19,41.
sarda salsa 15,65. 34,99.
saxifraga herba 26,8. 11. 15. 34. 93. 114. 133. 134.
scabidus 19,18. ad scabras ac scabidas palpebras 8,137. ad genas scabras et scabidas 19,46.

scabillum 25,30. scabellum 25,21.
scabritudines oculorum 8,195.
scalpellare 12,22.
schininum oleum 19,7.
schiston alumen 8,216. 9,65. schiste stypteria 7,17.
schoenoanthos: *gen.* schoenoanthus 13,12. 20. 30,55. 56 (*cod.* scynoanthos). schoenuanthus 14,55 (*cod.* scynuanthos). schoenoanthi 20,149 (*cod.* schynoanthi).
sciae passio *Hipp. ep. ad Ant.* 5.
sciaticus 14,69. 25 *lemm.* 25,7. 16. 21. 22. 31. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 45. 34,67.
scillites acetum 16,60. scilliticum a. 1,23. 2,1., etc.
scobis *masc.* 8,149. 28,2.
scolopendros, quam nos saxifragam appellamus 26,8.
scotomaticus 1,6. 106. 20,3.
scripulus 2,5. 5,12. 18. 17. 20,84. 22,25. 25,25. 26,30. 27,57. scripulum *neutr.* p. 3,1. c. 15,65. 26,115.
scrofinum fel 4,35. stercus 4,22. scrofina perna 13,13. adeps 8,157.
scybala *Vind. ep.* 4.
secundarium oleum 25,15. 29,3.
semicocta coclea 3,6. semicoctum mel 20,93. ovum 8,121.
semimatura sorba 29,11.
semimixtum acetum 23,11.
semissis *nomin.:* 1,19.
semodialis olla 16,69.
semote tundere 20,104.
senapi: *neutr.* 1,9. 27. 45. 27,114. *gen.* senapis 2,5. 12,14. 15. 15,87. 16,60. 97. 20,44. 119. 25,12. sinapi *neutr.* 5,9. 23,4. 5. 6. *abl.* sinape 6,11.
senectus serpentis id est exuviae 9,102.
senicio (herba) *saepe cod.,* e. c. 9,28. 82. 15,91. 16,90, *alibi.*
septimana (= *settimana*)*:* per singulas septimanas potionem Iovis die dabis 26,134.
serenitas tua divina *Vind. ep.* 10.
sera: et mane et sera 16,55. 58. mane et sero 16,19. 24,12. 32,49.
sfaera 26,93.
sfondylion 1,2. 5. sphondylion 1,16. 25. 36.
sfongea: *Vind. ep.* 6. 10,17. 14,23. 37. 15,93. 16,77. 17,23. 34,31. spongea 8,1. 27,119. sfongia 10,1. 5. 9. 12,45. 14,39. 15,41. 27,46.
siccare *intr.:* mox ubi siccaverit 34,59.
sil 20,19. Massalioticum 1,16. *gen.* silis 22,17. 29,6 (Creticum).
similare *c. acc.:* roboris pilulae, quae gallas similant 6,17. pisciculus, qui equum marinum similat 8,156.
sincerus (fieberfrei) 16,23. 17,2. *neutr.* sincere corpus 27,3. elaterium sincere 31,3.
sisimbria (herba) 21,5. sisymbrium 26,60.
situla 28,74.
smaragdinus color 8,100.
solistitium 24,5.
solitaneus: tussici solitanei 20,93. dysinterici s. 27,133.
sopor (= opium) 27,25.
sopora *subst.:* papaveris lacrima, quae sopora a quibusdam appellatur 1,18.
sorbitiunculae 10,18.
sordicula 8,170. 172.
sordidare: ulcera, quae sordidata sunt 4,61.

sospitas: incolumi sospitate vitae spatia transcurres *Hipp. ep. ad Ant.* 9.
spathomela 7,19 (*cod.* spatomeli). aeris rubri 14,44.
spatula 15,95.
speculare (*τὸ διαφανὲς δὲ καλούμενον, ὃ σπεκλάριον ὀνομάζουσι Ῥωμαῖοι Gal.* XIII, 663): specularis usti 13,12. exusti 36,74. conbusti 27,43. cocti 36,72. *pl.* specularia conbusta 10,49.
spermatica (*res ignota*): spermaticae drachmas quattuor 36,20.
sphragis collyrium 8,124.
spleniticus 1,106. 23,23. 37. 42. 43. 48. 50. 72. 74.
spondogos est lanugo quaedam, quae in rosa silvatica solet nasci 27,108.
stacte (*sc.* myrra) 8,201. stacton collyrium 8,71. 218. stactum coll. 8,194. 205.
staphisagria: *gen.* staphisagriae 33,8. 36,12. stafisagriae 30,48. staphidos agriae 1,35. 4,32. 66. 67. 5,11. staphidos agrias 1,8. *acc.* staphidem agriam 5,10.
sterculinium 29,53. 34,54. 36,53.
stercus: plumbi stercus, quod scorian appellant 10,19.
sternumentum 17,45.
stibium 8,4. 5. 13. 14. 71. 74. 122. 141. 194. 201. 203. 209. 212. 213. 217. 218. stibi 8,11. 15.
stillans (= destillans) uva 20,128.
stillaticium mel 9,72. 73.
stirpis *nomin.*: si stirpis aliqua inhaeserit 34,32.
stomatice compositio 14,47.
storax: *gen.* storacis (*cod.* storachis) 9,58. 14,70. 16,3. 4. 27. 18,21. 20,19. 49. 103. 104. 147. 149. 21,8. 25,4. 5. 27,8.
strangurium: strangurii vitium 26,67. *abl.* strangurio 26,88. *pl.* stranguria tubi sustinebunt *Hipp. ep. ad Maec.* 9. 26,59 (*cod.* strangulia). 68. stranguria, ae 26 *lemm.*
stranguriosus 26,66 (*cod.* stranguliosus). 69. 71. 73. 74. 75. 76. 78. 79. 80. 83. 84.
stratioticon (um) collyrium 8,70. 123. 125.
stricturae iocineris 22,19. ventris 30,47.
strigilis: *abl.* strigili 9,1. 114. 125.
strofus 20,92. 28,70. 73.
strumella: hanc strumam, hanc strumellam 15,11.
stypticus cibus 20,37 st. vinum 36,51.
subdulce vinum 26,26. 29,16.
suberectus 20,9.
subfervefacere 12,49.
subfragi medicaminis conpositio 20,101.
subite 27,2.
subluvium digitorum et articulorum 18,31.
submeiere se 8,128.
submeiulus 26 *lemm.* summeiulus 26,125. 126. 130.
subventrile: lana de subventrili 28,49.
sucinus lapis 26,17.
sulfur 4,1. 16,9. 36,56. sulphur 4,28. 31. 35. 63. 67. 6,16. 25. 8,162. 19,9. 15. 68. 33,8. 36,56. sulpur 9,110. 11,22. 37. 12,17. 18. 16,12. 29. 30. 100. 17,4. 29. 20,60. 24,13. 25,10. 29. 26,118. 34,75. sulpuratus 15,93.
summatim fermentatus panis 20,26.

summiter apertum ovum 21,11. 28,53.
superalligare 18,28. 32,6. 34,56.
superbibere *Hipp. ep. ad Ant.* 3.
supercalcare renes dolentes 26,47.
superdare 30,23.
superducere 8,175.
superinducere 32,14.
superinlinere 8,37.
superligare 14,53. 34,68.
superlinere 8,76. 78. 79. 81. 83. 127. 174. 36,54. superlinire 19,45.
superlinitio oculorum 8,84. superlitio 8,127.
supermittere 8,84. 35,22. 36,50. 52. 71. 72.
supernatare *c. dat.:* ad omnes umores supernatantes stomacho 30,51.
superspargere 30,47.
supersumere: vini cyatho supersumpto 17,13.
surdigo 9 *lemm.* 9,66. 71.
susinatum oleum 7,20.
sutoricium atramentum id est chalcanthum viride cyprinum 8,20. 25. 115.
suus sibi: folium caulis cum suo sibi rore 8,128.
sycosis 8,120.
symphoniaca herba 8,130. 25,15. 36,74.
synchrisma: perunctiones quas Graeci synchrismata vocant 1,33.
syntexis: *acc.* syntexin 14,50.
Syriaticum oleum 1,36. pira Syriatica 11,1.
syringium 31,47. 52.

tamaricae semen 8,14. tamaricum 23,1. 10. 27,14. 21. tamarix 23,49. 26,67.
taxonina adeps 36,5.
tectorium: intra parietem dormitorii cubiculi tectorio id est capsella (!) inclusus reponitur 23,47.
telline (= τελλίνη): conchula oblonga, quam Graeci tellinen, alii chemam macran vocant 21,5.
teneritudo eius (berulae) tunditur 36,51.
tenesmos(us) 28 *lemm.* 28,3. 58. 59. 60. 61. 62. 63.
tenus *c. gen.:* inguinum tenus 27,88.
tepidatus 9,55.
tepidum gargarizabis 5,16. 17.
terebinthinus: *cod.* terebentinus 9,88 14,3. 7. 70. 15,15. 16,51. 17,52. terebintinus 16,4. 16. 17,13. 20,114. 146. 24,1. 2. 25,34. 26,32. 27,8. 31,2. 34,57.
testum: super testum combures 15,65. in testo supra prunas ponuntur 31,48. testum *pro* testa: testo avellanae includes 14,25. 27,114. 31,47.
tetanici 18,10.
tetrassarius semuncia est *de mens. et pond.* p. 3.
thalassomeli 20,136.
theodotium collyrium 8,122.
thymiama ammoniacum id est storax 22,19. id est gutta bene trita et cribellata 7,19.
tinctura: de tincturis vel maculis corporis abolendis 19,36.
tinea: 6 *lemm.* 6,25. (= taenia) 28 *lemm.* 28,1. 7. 9. 10. 11. 12. 13 (*bis*). 18. 24. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 33. 34.
tineosus capitis locus 6,25.
tiniatica herba 17,12.
tisana *v.* ptisana.
toles: 15,67. 92. de tolibus laborare 15,88. *cf. Isid.* XI, 1,57

toles Gallica lingua dicuntur, quas vulgo per deminutionem tusillas vocant, quae in faucibus turgescere solent.
torsio: *Hipp. ep. ad Maec.* 3. tortio 27,94. 136.
tortula: aphronitri floris tortula 7,1 (a. fl. pilulas 6,31).
tosillae: 15 *lemm.* 15,11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 68. tossillae 11,18. 14,47. 15,21. 22.
tostare: tostatus 10,77. 26,21. 86. 27,71. 72. 77. tostabis 27,119.
totus: *dat. sing.* toto corpori 1,48. capiti 1,95.
trachomaticum collyrium 8,215.
transgluttire 14,52. 16,26. 27. 98. 100. 17,41. 20,139.
tribolus herba: accipies herbam tribolum, cuius herbae ipsum tribulum, hoc est semen spinosum, proicies 26,95.
trichitis galla 7,15.
trichomanes vel adianton 6,1.
triduana unctio 16,105.
trisextium 16,103.
trisulcus: gramen, quod in summo trisulcum habebit.
troglodytis myrra 1,106. 8,214. 219. 9,91. 14,47. 16,1. 8. 22,37. 27,32. 29,61.
trulla 16,65. 36,50.
trygon: spiculo trygonis, quae pastinaca dicitur 15,61.
tubulus: includes lanam cum semine verris in lupino aureo vel tubulo 29,51.
tubus (= membrum virile): stranguria tubi sustinebunt *Hipp. ep. ad Maec.* 9. quibus tubus strangulatur saepius 16,1. 33,33.
tura (herba) 8,143.
turea arbor 8,118.
turundus 30,29. 30. 31.
tusillae *Hipp. ep. ad Maec.* 7.

ulcerosa auricula 9,23. 76. u. caput 4,11. 30.
umigare: ut lavacro eius siccitas umigetur *Vind. ep.* 4. ne umigatum infirmius fiat (medicamen) 23,77.
umorosum caput 5,11.
unctum: *subst.* sine ullo uncto 8,54. *cf. Pelag.* 2 *p.* 22 caputque et spina tepenti adipe vel uncto linentur.
ungella discocta 20,27. *pl.* ungellae 20,26.
ungeri *cod.* 1,77. 16,105. ungeas 7,4. inungeatur 8,1. inungeri 8,1. inungueto 8,92. 95. perungueri 14,3. perungeri 14,17. *cf. Plin. de med.* 1,1 *p.* 11 *ed. Ros.*
unipeccia urtica 15,63.
usque: *c. acc.* usque veris aequinoctium *Hipp. ep. ad Ant.* 8. usque horas prandii 26,35.
ustulare: alumen rotundum ustulatum 31,7. cucurbita ustulata 31,47.
ustura: ne cicatrices appareant etiam de usturis 19,40.
uti *c. acc.:* quod ita uti oportet 8,9. quod mulieres utuntur 20,115. medicamen usque ad horam prandii uteris 20,103. hanc potionem si quis triduo usus fuerit 29,28.

vaccinus: caro v. 20,63. medulla v. 8,179. 27,103. butyrum v. 35,13. caseus v. 27,81. lac. v. 16,105.
varulus *i. e.* hordeolus oculi 8,161 *lemm.* 190. 191. 193. varus 8,192. 193.

vasum: *gen.* vasi 15,73. *abl.* vaso 1,29. 5,2. 8,10. 74. 102. 106. 9,33. 125. 11,35. 12,4. 5. 14,45. 57. 16,41. 20,13. 15. 34. 86. 101. 133. 136. 25,2. 26,60. 94. 109. 117. 27,2. 79. 80. 137. 139. 28,61. 29,8. 30. 38. 50. 31,49. 34,69. 35,6. 7. 9. 36,23.
vatilus *masc.:* supra vatilum tostabis 27,119 deinde super vatilum candentem defundes *ibid. cf. Apic.* 7,295 *Schuch.*
ventrale: in ventrali gestare 34,34.
vermes terreni 9,8. 64. 12,31. 34,16. 35,22.
verrucaria herba *i. e.* heliotropium 19,64.
verrucula 26,9.
verus *fem. pro* veru: 10,37. verum ferream candentem.
vessica 20,92. 22,18. 19. 23,17. 25,9. 26,4. 5. 6. 9. 11. 12. 21. 24. 30. 33. 34. 60. 62. 64. 67. 73. 82. 96. 100. 101. 102. 104. 105. 106. 107. 109. 110. 112. 116. 124. 127. 27,8.
vessicariae aquae calidae 26,4.
vetustatus: adeps porcina nimium vetustata 23,39. adeps vetustata hircina 23,40.
victoriatus denarius 30,28. victoriatus denarius dimidia pars drachmae est *de mens. et pond.* p. 3.
vinca pervinca 15,104.
virgo: canis v. 34,53. puer v. 7,15. 8,126. 21,11. 26,107. porri virgines id est non plantati 9,2. charta virgo 23,76.
virus (= semen) verris, cum scrofam saliet, exceptum 9,100.
visitatio: nec ulla indigebis visitatione aut curatione medicorum *Hipp. ep. ad Ant.* 9.
vitellum: ovorum incoctorum quattuor lutea, id est vitella 4,15. vitellus 16,35. 18,15. 19,62. 20,62. 27,6. 51. 76. 32,11.
vulsus 16,87. 17 *lemm.* 17,46. 47. 48. 49. 50.

xerocollyrium 8,19. 69 *lemm.* 74. 75. 76. 159. 213.
xerophthalmia (*cod.* xeroptalmia) 8,69 *lemm.* 69. *pl.* xerophthalmiae 8,77.

ypersarcosis aurium 9,65.
ypochysis, *pl.* ypochyses 8,65. 66. 68. 107. 146. 154. hypochymata 8,17.

zingiber 20,19. 75. 76. 87. 90. 91. 101. 126. 26,31. 107. 114. 29,37. 30,41. 51. 52. 81. gingiber 20,74.

Index locorum,

quos Marcellus e Scribonio et Ps. Plinio exscripsit.

Marc.	I, 1—11	=	Scribon. 1—11.
„	I, 43	=	Plin. I, 1 p. 11 R.
„	I, 58	=	„ I, 1 p. 12.
„	I, 59	=	„ I, 1 p. 10.
„	I, 60	=	„ I, 1 p. 10.
„	I, 61	=	„ I, 1 p. 10. 11.
„	I, 62	=	„ I, 1 p. 11.
„	I, 74	=	„ I, 1 p. 10.
„	I, 75	=	„ I, 1 p. 11.
„	I, 76	=	„ I, 1 p. 10.
„	I, 77	=	„ I, 1 p. 11.
„	I, 78	=	„ I, 1 p. 11.
„	I, 79	=	„ I, 1 p. 11.
„	I, 80	=	„ I, 1 p. 11.
„	I, 81	=	„ I, 1 p. 11.
„	I, 82	=	„ I, 1 p. 11.
„	I, 83	=	„ I, 1 p. 11.
„	I, 84	=	„ I, 1 p. 11.
„	I, 85	=	„ I, 1 p. 12.
„	I, 86	=	„ I, 1 p. 12.
„	I, 87	=	„ I, 1 p. 12.
„	I, 93	=	„ I, 1 p. 11.
Marc.	IIII, 1	=	Plin. I, 2 p. 12.
„	IIII, 2	=	„ I, 2 p. 12.
„	IIII, 3	=	„ I, 2 p. 12.
„	IIII, 4	=	„ I, 2 p. 12.
„	IIII, 5	=	„ I, 2 p. 12.
„	IIII, 6	=	„ I, 2 p. 13.
„	IIII, 7	=	„ I, 2 p. 13.
„	IIII, 8	=	„ I, 3 p. 13.
„	IIII, 9	=	„ I, 3 p. 13.
„	IIII, 10	=	„ I, 3 p. 13.
„	IIII, 11	=	„ I, 3 p. 13.
„	IIII, 12	=	„ I, 3 p. 13.
„	IIII, 13	=	„ I, 3 p. 13.
„	IIII, 14	=	„ I, 3 p. 14.
„	IIII, 15	=	„ I, 3 p. 14.

Marc.	VI, 11	=	Plin. I, 4 p. 15.
„	VI, 12	=	„ I, 4 p. 15.
„	VI, 15	=	„ I, 4 p. 14.
„	VI, 17	=	„ I, 4 p. 15.
„	VI, 18	=	„ I, 4 p. 15.
„	VI, 19	=	„ I, 4 p. 15.
„	VI, 20	=	„ I, 4 p. 15.
Marc.	VII, 7	=	Plin. I, 5 p. 16.
„	VII, 9	=	„ I, 5 p. 16.
„	VII, 11	=	„ I, 5 p. 16.
„	VII, 12	=	„ I, 5 p. 16.
Marc.	VIII, 1—5	=	Scribon. 19—24.
„	VIII, 6	=	„ 27.
„	VIII, 9	=	„ 30.
„	VIII, 10	=	„ 31.
„	VIII, 17	=	„ 38.
„	VIII, 69—72	=	„ 32—35.
„	VIII, 116—117	=	„ 25—26.
„	VIII, 118	=	„ 28.
„	VIII, 119—120	=	„ 36—37.
Marc.	VIIII, 6—9	=	Plin. I, 6 p. 17—19.
„	VIIII, 12	=	„ I, 6 p. 19.
„	VIIII, 14	=	„ I, 6 p. 17.
„	VIIII, 31	=	Scribon. 40.
„	VIIII, 32—34	=	„ 39.
„	VIIII, 35	=	„ 41.
„	VIIII, 38	=	„ 42.
„	VIIII, 67	=	Plin. I, 6 p. 19.
„	VIIII, 94. 95	=	„ I, 6 p. 18.
„	VIIII, 111	=	„ I, 6 p. 19.
„	VIIII, 124	=	„ I, 6 p. 18.
„	VIIII, 125	=	„ I, 6 p. 18.
Marc.	X, 1—8	=	Scribon. 46—47.
„	X, 19—23	=	„ 48—52.
„	X, 24	=	Plin. I, 10 p. 23.
„	X, 27—30	=	„ I, 10 p. 23.
„	X, 38—39	=	„ I, 10 p. 23.
„	X, 60	=	„ I, 10 p. 24.
„	X, 62—63	=	„ I, 10 p. 23. 24.
Marc.	XI, 2	=	Plin. I, 12 p. 25.
„	XI, 8	=	„ I, 12 p. 26.
„	XI, 9	=	„ I, 12 p. 25.
„	XI, 11	=	„ I, 12 p. 25.
„	XI, 12	=	„ I, 12 p. 25.
„	XI, 13	=	„ I, 12 p. 26.
„	XI, 26—29	=	Scribon. 61—63.

Marc. XII, 1—5 = Scribon. 53—58.
„ XII, 26—28 = Plin. I, 13 p. 26.
„ XII, 30—32 = „ I, 13 p. 27. 28.
„ XII, 34 = „ I, 13 p. 28.
„ XII, 39 = „ I, 13 p. 26. 27.
„ XII, 57—63 = „ I, 13 p. 27.
Marc. XIII, 1—5 = Scribon. 59—60.
Marc. XIIII, 1—3 = Scribon. 64—66.
„ XIIII, 4 = „ 71.
„ XIIII, 5—7 = „ 73—75.
„ XIIII, 14—17 = Plin. I, 15 p. 29.
Marc. XV, 1—6 = Scribon. 67—70.
„ XV, 21—22 = Plin. I, 16 p. 30.
„ XV, 31 = „ I, 16 p. 30.
„ XV, 32 = „ I, 17 p. 31.
„ XV, 33 = „ I, 16 p. 30.
„ XV, 34 = „ I, 17 p. 31.
„ XV, 39 = „ I, 7 p. 20.
„ XV, 43—45 = „ I, 7 p. 20.
„ XV, 58—60 = „ III, 6 p. 81.
„ XV, 68 = „ I, 16 p. 30.
„ XV, 69 = „ I, 17 p. 31.
„ XV, 70 = „ I, 16 p. 30.
„ XV, 71 = „ I, 16 p. 31.
„ XV, 78—81 = „ III, 6 p. 80. 81.
„ XV, 93—95 = Scribon. 43—45.
„ XV, 96—99 = „ 80—82.
Marc. XVI, 1 = Scribon. 90.
„ XVI, 2—4 = „ 87—89.
„ XVI, 5—10 = „ 91—96.
„ XVI, 48—51 = Plin. I, 23 p. 36. 37.
„ XVI, 61 = „ I, 23 p. 36. 37.
„ XVI, 62 = „ II, 1 p. 42.
„ XVI, 66 = „ II, 1 p. 41.
„ XVI, 75—77 = „ I, 24 p. 38.
„ XVI, 79—84 = „ I, 24 p. 38. 39.
Marc. XVII, 1—5 = Scribon. 76—79.
„ XVII, 21—25 = „ 83—86.
Marc. XVIII, 1 = Plin. I, 22 p. 35.
„ XVIII, 5 = „ I, 21.
„ XVIII, 7—8 = „ I, 21.
„ XVIII, 12—15 = „ I, 21.
„ XVIII, 18 = „ I, 22 p. 35.
Marc. XVIIII, 1—5 = Plin. I, 18.
„ XVIIII, 17 = „ I, 18.
„ XVIIII, 18—21 = „ I, 19.

Marc. XVIIII, 47—49 = Plin. III, 30.
„ XVIIII, 65—67 = „ III, 29.
Marc. XX, 1—17 = Scribon. 97—110.
„ XX, 84—85 = Plin. II, 4 p. 45.
„ XX, 131—133 = „ II, 4.
Marc. XXI, 1 = Plin. II, 4 p. 43.
„ XXI, 12—13 = „ II, 4 p. 43. 44.
Marc. XXII, 3 = Plin. II, 4 p. 44.
„ XXII, 16 = Scribon. 125.
„ XXII, 17 = „ 126.
„ XXII, 19 = „ 258.
Marc. XXIII, 1—6 = Scribon. 128—132.
„ XXIII, 7 = „ 259.
„ XXIII, 8 = „ 261.
„ XXIII, 33 = Plin. II, 13 p. 57.
„ XXIII, 44—48 = „ II, 13 p. 55. 56. 57.
„ XXIII, 50 = „ II, 13 p. 56.
„ XXIII, 62 = „ II, 13 p. 56.
„ XXIII, 64 = „ II, 13 p. 56.
Marc. XXIIII, 1 = Scribon. 257.
„ XXIIII, 2 = „ 265.
Marc. XXV, 1—3 = Scribon. 154—157.
„ XXV, 4 = „ 262.
„ XXV, 7 = Plin. II, 3 p. 43.
„ XXV, 42—45 = „ II, 3 p. 43.
Marc. XXVI, 1—3 = Scribon. 143—144.
„ XXVI, 4—11 = „ 146—153.
„ XXVI, 12 = Plin. II, 17 p. 61.
„ XXVI, 78—79 = „ II, 17 p. 60.
„ XXVI, 81 = „ II, 17 p. 61.
„ XXVI, 84 = „ II, 17 p. 61.
„ XXVI, 85—87 = „ II, 18.
„ XXVI, 122—123 = „ II, 18.
„ XXVI, 125—129 = „ II, 18.
Marc. XXVII, 1 = Scribon. 112.
„ XXVII, 2 = „ 111.
„ XXVII, 3—5 = „ 113—115.
„ XXVII, 33 = Plin. II, 8 p. 50.
„ XXVII, 70—71 = „ II, 11 p. 53.
„ XXVII, 72—74 = „ II, 10 p. 51. 52.
„ XXVII, 75 = „ II, 11 p. 53.
„ XXVII, 76 = „ II, 10 p. 52.
„ XXVII, 77—84 = „ II, 11 p. 53. 54.
„ XXVII, 113—115 = „ II, 8.
Marc. XXVIII, 1—4 = Scribon. 140—142.
„ XXVIII, 26—30 = Plin. II, 12 p. 54. 55.

Marc.	XXVIII, 58—63	=	Plin. II, 8 p. 50. 51.
Marc.	XXVIIII, 1—10	=	Scribon. 116—122.
Marc.	XXX, 1—8	=	Scribon. 135—139.
„	XXX, 64—65	=	Plin. II, 7.
Marc.	XXXI, 1—6	=	Scribon. 222—227.
Marc.	XXXII, 1—2	=	Scribon. 263—264.
„	XXXII, 20—24	=	Plin. II, 21.
Marc.	XXXIII, 1—4	=	Scribon. 233—237.
„	XXXIII, 17—22	=	Plin. II, 20.
„	XXXIII, 37—39	=	„ II, 19.
„	XXXIII, 55—58	=	„ II, 19.
Marc.	XXXIIII, 4—7	=	Plin. II, 22.
„	XXXIIII, 11—15	=	„ II, 24.
„	XXXIIII, 17—22	=	„ II, 24.
„	XXXIIII, 35—39	=	„ III, 14.
„	XXXIIII, 41. 43	=	„ III, 14.
„	XXXIIII, 48—53	=	„ II, 25.
„	XXXIIII, 63—66	=	„ III, 1.
„	XXXIIII, 105—108	=	„ II, 25.
Marc.	XXXV, 1—3	=	Plin. III, 1.
„	XXXV, 5—9	=	Scribon. 267—271.
Marc.	XXXVI, 26—27	=	Plin. II, 26.
„	XXXVI, 32	=	„ II, 26.
„	XXXVI, 37	=	„ II, 26.
„	XXXVI, 39—45	=	Scribon. 158—160.
„	XXXVI, 46	=	„ 162.
„	XXXVI, 64	=	Plin. II, 26.
„	XXXVI, 66—68	=	„ II, 26.

Corrigenda.

p. 8,1 *leg.* candido *pro* condito.
p. 12,20 *leg.* stranguria *pro* stranguriam.
p. 29,9 *leg.* silis *pro* sili.
p. 35,19 *leg.* lectu *pro* lectum.
p. 41,13 *leg.* per triduum continuum iterum interpositis diebus *pro* post triduum — diebus.
p. 57,5 *leg.* arthrisim *pro* arthritim, *item* 7,25.
p. 62,6 *leg.* quod *pro* quo.
p. 63,23 *leg.* tertiasve *pro* tertias.
p. 91,4 *leg.* sallita *pro* salita, *item* 135,10 salliti.
p. 112,14 *leg.* aristolocium *pro* aristolociam.
p. 153 *lemm. leg.* sanguisugiae *pro* sanguisugae.
p. 153,9 *leg.* cholera *pro* choleram.
p. 243,3 *leg.* prosit *pro* profit.
p. 247,3 *leg.* rutundae *pro* rotundae.